

บทแปลเรื่องสั้นคัดสรรจากรวมเรื่องสั้น *นิทานวันจันทร์ (Contes du lundi)*
ของออลฟงส์ โดเด พร้อมบทวิเคราะห์

โดย

มุกตารี มุเสียมสะเดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2565

TRANSLATION AND ANALYSIS OF SELECTED SHORT STORIES IN
CONTES DU LUNDI BY ALPHONSE DAUDET

BY

MUKTAREE MUSEMSADAO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS IN FRECH-THAI TRANSLATION
FACULTY OF LIBERAL ART
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2022

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

มุกตาริ มุเสิมสะเดา

เรื่อง

บทแปลเรื่องสั้นคัดสรรจากรวมเรื่องสั้น นิทานวันจันทร์ (Contes du lundi)

ของออลฟงส์ โดเด พร้อมบทวิเคราะห์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2565

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทธิชา โรจนอนันต์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วจิราภา พุทธพงษ์)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาสพงศ์ ศรีพิจารณ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทแปลเรื่องสั้นคัดสรรจากรวมเรื่องสั้น นิทานวันจันทร์ (Contes du lundi) ของออลฟงส์ โดเด พร้อมบทวิเคราะห์
ชื่อผู้เขียน	มุกตารี มุเสียมสะเดา
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิวา โจรนอนันต์
ปีการศึกษา	2565

บทคัดย่อ

ใน ค.ศ. 2020 ที่ผ่านมานับเป็นวาระครบรอบ 150 ปี สงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ผู้แปลเลือกสรรเรื่องสั้นที่มีพื้นเรื่องเกี่ยวข้องกับสงครามครั้งนี้จากหนังสือ *Contes du lundi* ประพันธ์โดยออลฟงส์ โดเด มาจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนการแปลโดยใช้ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายของสถาบันชั้นสูงด้านการล่ามและการแปลแห่งกรุงปารีส (E.S.I.T) อีกทั้งเพื่อทบทวนเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิทยานิพนธ์เล่มนี้แบ่งออกเป็นสองภาค

ภาคหนึ่งประกอบด้วยบทแปลเรื่องสั้นคัดสรร 8 เรื่อง ได้แก่ “บทเรียนอำลาครูอาแมล” (La dernière classe) “เด็กชายสายลับ” (L’enfant espion) “แม่” (Les mères) “ล้อมเบอร์ลิน” (Le siège de Berlin) “วีรกรรมของเบลีสแยร์” (Le Prussien de Bélisaire) “เรือข้ามฟาก” (Le bac) “พลธง” (Le porte-drapeau) และ “ความตายของโชแว็ง” (La mort de Chauvin)

ภาคสองคือบทวิเคราะห์ ประกอบด้วยการทำความเข้าใจต้นฉบับและการถ่ายทอดความหมายสู่บทแปล ในภาคนี้แบ่งออกเป็น 5 บท ได้แก่ บทที่ 1 ลักษณะของต้นฉบับและงานประพันธ์ของออลฟงส์ โดเด บทที่ 2 องค์ประกอบในการเล่าเรื่อง บทที่ 3 เทคนิคในการเล่าเรื่อง บทที่ 4 ความรู้เสริม และ บทที่ 5 การถ่ายทอดความหมายสู่บทแปล

คำสำคัญ: การแปล, สงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย, ออลฟงส์ โดเด, เรื่องสั้น

Thesis Title	TRANSLATION AND ANALYSIS OF SELECTED SHORT STORIES IN <i>CONTES DU LUNDI</i> BY ALPHONSE DAUDET
Author	Muktaree Musemsadao
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	French-Thai Translation Liberal Arts Thammasat University
Thesis Advisor	Assistant Professor Suthisa Rojana-anun, Ph.D.
Academic Year	2022

ABSTRACT

To commemorate the sesquicentennial of the Franco–Prussian war, eight short stories from *Contes du lundi (Monday Tales)* a collection of children’s tales inspired by the conflict by Alphonse Daudet, were studied. Objectives included practicing translation based on L’École Supérieure d’Interprètes et de Traducteurs (ESIT) theory and evaluating significant historical events from the second half of the nineteenth century. This thesis is divided into two parts:

The first comprises eight short stories translated into Thai language: “La dernière classe” (The Last Class); “L’enfant espion” (The Child Spy); “Les mères” (Mothers); “Le siège de Berlin” (The Siege of Berlin); “Le Prussien de Bélisaire” (The Prussian of Bélisaire); “Le bac” (The Baccalaureat); “Le porte-drapeau” (The Color-Bearer); and “La mort de Chauvin” (The Death of Chauvin).

The second consists of analytical comprehension in the original text and Thai translation to Thai, including five sections: 1) short stories and Alphonse Daudet’s literary nature; 2) storytelling elements; 3) narrative elements; 4) supplementary text information; and 5) translations into Thai language.

Keywords: Translation, Franco–Prussian War, Alphonse Daudet, Short story

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือของอาจารย์และบุคคลหลายท่าน
ก่อนอื่น ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิษา โจรannonันต์ กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูงที่สละเวลาอันมีค่าตรวจทานบทแปลและบทวิเคราะห์อย่างละเอียด ชี้แนะ
แนวทางแก้ไขปัญหาค้นเป็นประโยชน์ พร้อมทั้งดูแลความก้าวหน้าและเอาใจใส่เสมอมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ ประธาน
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภา พุทธพงษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์
เป็นอย่างสูงที่กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการปรับปรุงแก้ไข
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นางสาวอติสา โครนส์ฮาเก ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือเรื่อง
การทับศัพท์ชื่อเมือง ชื่อบุคคลจากภาษาเยอรมันด้วยมิตรไมตรีอันดีงาม

ขอบคุณ นายโนรอาเซียน บุสะมัน ที่ให้ความรู้เรื่องสารโพลีเอทิลีนไฮดรอกไซด์
ขอบคุณ นางสาวจิรวรรณ ขวากัดดี รุ่นพี่ร่วมสาขา ที่ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเสมอมา

ท้ายนี้ขอบคุณผู้อยู่เบื้องหลังทั้งหลาย ทั้งบิดา ผู้ตราครุฑทำงานหนักเพื่อให้ลูกได้
ร่ำเรียนเพียรวิชา มารดา ผู้หุงหาข้าวปลาอาหารให้มีร่างกายทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนลุล่วง ญาติสนิท
มิตรสหายทุกท่านที่ให้อกำลังใจทุกขณะ ท้ายที่สุด ขอขอบคุณพระเจ้า ผู้ทรงเมตตาและทรงกรุณา
ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงได้ด้วยดี กระผมขอขอบคุณประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แต่บิดา
มารดา อาจารย์ทุกท่าน รวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา ขอคารวะ
แต่ผู้สนใจ ผู้เขียนตำราวิชาการและผู้ใช้ในการอ้างอิงทุกท่าน

มุกตารี มุเส็มสะเดา

สารบัญ

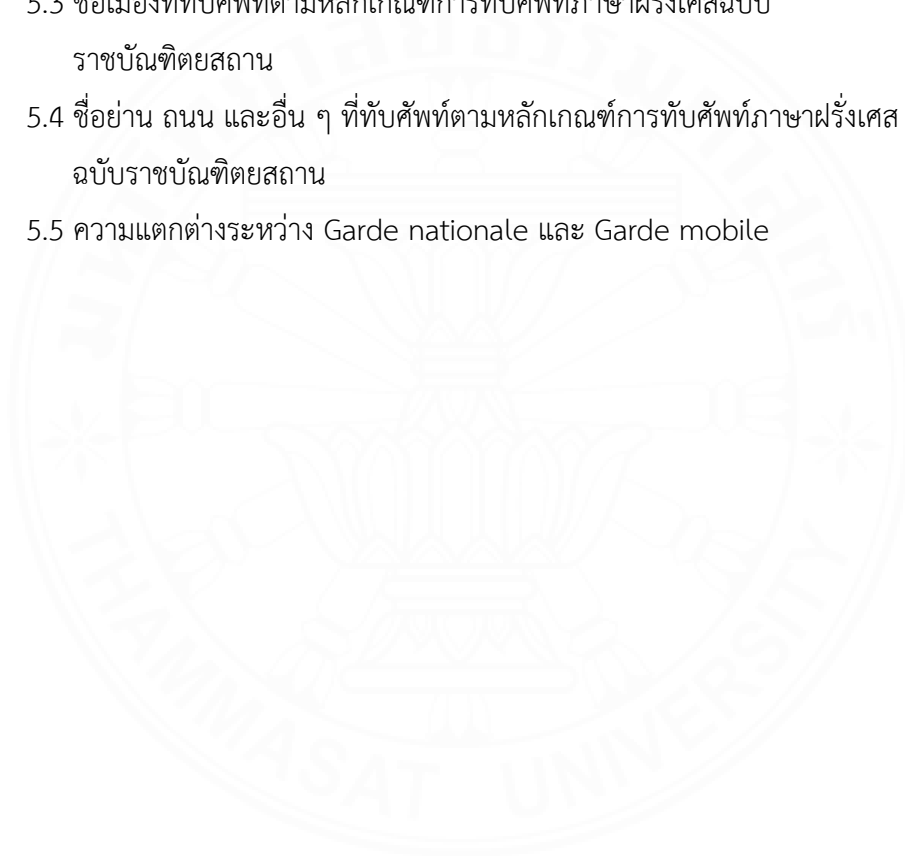
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(8)
บทนำ	1
เรื่องย่อ	2
ภาค 1 บทแปล	
บทเรียนอำลาครูอาแม่ล	5
เด็กชายสายลับ	10
แม่	16
ล้อยัมเบอร์ลิน	21
วีรกรรมของเบลีแซร์	27
เรือข้ามฟาก	31
พลธง	35
ความตายของโซแวง	41
ภาค 2 บทวิเคราะห์	
วิเคราะห์การแปล	45

บทที่ 1 ลักษณะต้นฉบับและงานประพันธ์ของอาลฟงส์ โดเด	47
1.1 เรื่องสั้น	47
1.1.1 ความเป็นมาของเรื่องสั้นในฝรั่งเศส	48
1.1.2 ประเภทของเรื่องสั้น	48
1.2 งานประพันธ์ของอาลฟงส์ โดเด	50
บทที่ 2 องค์ประกอบในการเล่าเรื่อง	53
2.1 บทเรียนอำลาครูอาแมล	53
2.2 เด็กชายสายลับ	55
2.3 แม่	60
2.4 ล้อมเบอร์ลิน	63
2.5 วีรกรรมของเบลีแซร์	65
2.6 เรือข้ามฟาก	68
2.7 พลธง	71
2.8 ความตายของโซแวง	73
บทที่ 3 เทคนิคการเล่าเรื่อง	77
3.1 ผู้เล่า	77
3.1.1 สถานภาพของผู้เล่า	77
3.1.2 หน้าที่ของผู้เล่า	81
3.2 มุมมองในการเล่าเรื่อง	83
บทที่ 4 ความรู้เสริม	90
4.1 ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์	90
4.1.1 สาเหตุของสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย	90
4.1.2 เหตุการณ์สำคัญ	91

4.1.3 บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์	98
4.2 ความรู้ทั่วไป	102
4.2.1 การทหาร	102
4.2.2 เครื่องแต่งกาย	105
4.2.3 อาการบาดเจ็บ	106
4.2.4 เกม	107
บทที่ 5 การถ่ายทอดความหมายสู่บทแปล	108
5.1 การถ่ายทอดชื่อเรื่อง	108
5.2 การถ่ายทอดชื่อเฉพาะ	111
5.2.1 ชื่อบุคคล	111
5.2.2 ชื่อสถานที่	117
5.3 การถ่ายทอดศัพท์เฉพาะ	121
5.3.1 การถ่ายทอดคำศัพท์ทางการทหาร	121
5.3.2 การถ่ายทอดคำศัพท์เครื่องแต่งกาย	139
5.4 การถ่ายทอดคำพูดตัวละคร	143
5.4.1 คำพูดไม่ได้ศัพท์ของทหารปรัสเซีย	144
5.4.2 คำพูดติดอ่างของออร์นุส	145
5.4.3 คำพูดตัว ร รัวลิ้น	145
บทสรุป	147
อ้างอิง	148
ประวัติผู้เขียน	156

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
5.1 ชื่อตัวละครที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน	116
5.2 ชื่อบุคคลที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน	116
5.3 ชื่อเมืองที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน	120
5.4 ชื่อย่าน ถนน และอื่น ๆ ที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน	120
5.5 ความแตกต่างระหว่าง Garde nationale และ Garde mobile	129

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1 แผนภาพแสดงกระบวนการแปล

46

บทนำ

ใน ค.ศ. 2020 ที่ผ่านมา นับเป็นวาระครบรอบ 150 ปี ของสงครามระหว่างประเทศฝรั่งเศสและราชอาณาจักรปรัสเซีย สงครามครั้งนี้เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1870 และสิ้นสุดในปีถัดมา ผลพวงจากสงครามที่ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายพ่ายปราชัยนั้น ได้พลิกโฉมหน้าประเทศฝรั่งเศสหลายประการ อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบจักรวรรดิที่สองไปสู่สาธารณรัฐที่ 3 การสูญเสียแคว้นอัลซัส (Alsace) และ ลอแรน (Lorraine) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศเยอรมนีในปัจจุบัน รวมถึงได้เกิดกระแสความคิดเรื่องความรักชาติในภายหลัง ทว่าวรรณกรรมฝรั่งเศสที่กล่าวถึงสงครามครั้งนี้ และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยมีจำนวนยังไม่มากนัก เช่น เรื่องสั้น “การโจมตีโรงสี” (L’attaque du moulin) ประพันธ์โดย เอมีล โซลา หรือ เรื่องสั้น “แม่ก้อนไขมัน” (Boule de suif) ประพันธ์โดย กี เดอ โมปาซ็อง

หนังสือเรื่อง *Contes du lundi* เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น ประพันธ์โดยอาลฟงส์ โดเด (Alphonse Daudet) เรื่องสั้นจำนวนหนึ่งในหนังสือเล่มนี้เกี่ยวข้องกับสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย อาลฟงส์ โดเดเป็นนักเขียนแนวสังคมนิยม เกิดที่เมืองนิมใน ค.ศ. 1840 ผลงานที่โดเด่นได้แก่ นวนิยาย *เด็กน้อย* (*Le petit chose*) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1868 เรื่องดังกล่าวเป็นนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติที่กล่าวถึงความทรงจำอันขมขื่นในวัยเยาว์ เรื่องสั้น *จดหมายจากโรงสีลม* (*Lettre de mon moulin*) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1869 และ นวนิยายชวนหัวเรื่อง *ตาร์ตาแรงจากตาราสกง*¹ (*Tartarin de Tarascon*) ได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1872 โดย *Tartarin* ตัวละครเอกในเรื่องนี้ยังปรากฏในนวนิยายอีกสองเรื่อง ได้แก่ *Tartarin sur les Alpes* ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1885 และ *Port-Tarascon* เมื่อผู้แปลศึกษาประวัติผู้ประพันธ์เพิ่มเติมพบว่า ในช่วงสงครามดังกล่าว อาลฟงส์ โดเดขาดก ทำให้ไปพักรักษาตัวที่เมืองช็องโพรเซ (Champrosay) ในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1870 จากนั้น วันที่ 4 กันยายน ปีเดียวกัน เขาได้เข้าร่วมในกองกำลังของชาติ และร่วมรบในช่วงทหารปรัสเซียเข้าล้อมกรุงปารีสระหว่างวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1870 ถึง 28 มกราคม ค.ศ. 1871 โดยเขามักจะประจำการที่ด้านหน้า อาลฟงส์ โดเดอยู่ในเหตุการณ์คอมมูน เดอ ปารีส (Commune de Paris) เพียงช่วงแรกเท่านั้นเพราะเขาเดินทางกลับเมืองช็องโพรเซตั้งแต่วันที่ 25 เมษายน โดยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นระหว่าง วันที่ 18 มีนาคม ถึง 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1871

¹ คำแปลชื่อเรื่องสามชื่อนี้ (เด็กน้อย จดหมายจากโรงสีลม และตาร์ตาแรงจากตาราสกง) ใช้ตามจินตนา ยศสุนทร ใน *ประวัติศาสตร์วรรณคดีฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525 น.187-188

เรื่องย่อ

ต้นฉบับที่ผู้แปลเลือกมาแปลนี้ ชื่อเรื่องว่า *Contes du lundi* ประพันธ์โดยอาลฟงส์ โดเต นักเขียนแนวสังคมนิยมฝรั่งเศส ในศตวรรษที่ 19 หนังสือเล่มดังกล่าวเป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ.1873 เนื้อหาแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ *L’histoire et la fantaisie* (เรื่องจริงและเรื่องแต่ง) จำนวน 26 เรื่อง และ *Caprice et Souvenir* (ความปรารถนาและความทรงจำ) จำนวน 16 เรื่อง ผู้แปลคัดสรรเรื่องสั้นจากส่วนที่หนึ่งนำมาแปลทั้งหมด 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “*La dernière classe*” เรื่อง “*L’enfant espion*” เรื่อง “*Les mères*” เรื่อง “*Le siège de Berlin*” เรื่อง “*Le Prussien de Bélisaire*” เรื่อง “*Le bac*” เรื่อง “*Le porte-drapeau*” และเรื่อง “*La mort de Chauvin*” โดยเรื่องสั้นทั้งหมดนี้มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซียทั้งสิ้น

La dernière classe เป็นเรื่องเล่าของเด็กชายคนหนึ่งที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ในแคว้นออลซาส เข้าวันหนึ่ง เขาไปโรงเรียนสายและเห็นหลายสิ่งหลายอย่างดูผิดปกติ เพื่อนร่วมชั้นของเขาทุกคนนั่งประจำที่เรียบร้อย ครูผู้สอนแต่งตัวเต็มยศ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผู้ใหญ่ในหมู่บ้านนั่งอยู่ท้ายห้องอีกด้วย जबจนกระทั่งครูผู้สอนได้บอกว่าวันนี้นักเรียนจะได้เรียนภาษาฝรั่งเศสเป็นวันสุดท้าย เหตุเพราะรุ่งขึ้น โรงเรียนในแคว้นออลซัสและลอร์เรนจะจัดการเรียนการสอนภาษาเยอรมันแทน และคุณครูคนใหม่จะมาถึงในวันพรุ่งนี้

L’enfant espion คือเรื่องของหนูน้อยสแตน พ่อของเขาเป็นอดีตนายทหาร แต่เมื่อปลดประจำการ จึงรับหน้าที่ดูแลสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง หลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์เข้าศึกล้อมเมือง (*Le siège de Paris*) วิถีชีวิตของครอบครัวที่มีกันสองพ่อลูกก็เปลี่ยนไป พ่อออกไปทำงานที่อื่นและไม่พบลูกชายเลย เว้นแต่เวลาเลิกงานยามดึกดื่น หนูน้อยไม่มีคนดูแลและสามารถออกไปเที่ยวเล่นได้ทุกแห่ง เด็กชายคนนี้ชอบดูการแข่งขันกาฬโรคและชื่นชอบผู้เล่นคนหนึ่งที่สูงเดิมพันเพียงเหรียญร้อยชู วันหนึ่งผู้เล่นคนนั้นก็ชักชวนเขาไปส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซีย และแล้วทั้งสองก็เริ่มออกเดินทาง พวกเขาได้ผ่านหน่วยรบ ด้านตรวจต่าง ๆ ของกองกำลังฝรั่งเศส รวมถึงแอบหนีลักลอบข้ามฝั่งไปยังฐานทัพของทหารปรัสเซียและทั้งคู่ก็ส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซียได้สำเร็จและได้เงินมาแบ่งสรรปันส่วนกัน

Les mères เป็นเรื่องเล่าของชายคนหนึ่งไปเยี่ยมเพื่อนทหารที่เขาวาเลเรียน (*Mont Valérien*) เขาได้เห็นพ่อแม่คู่หนึ่งมาเยี่ยมลูกชาย ระหว่างทางขึ้นเขา ผู้เดินทางทุกคนต้องแสดงใบอนุญาตที่ป้อมปราการ และผู้หญิงไม่สามารถผ่านป้อมนั้นได้ แต่ด้วยความที่เป็นแม่ เธอต้องการไป

กอดลูกชายสักครั้งหลังจากที่ไม่เห็นหน้ามาสามเดือน เธอจึงสั่งให้สามีของเธอไปขอใบอนุญาต เพื่อที่จะเดินทางไปพบหน้าลูก และในที่สุดเธอก็ได้พบลูกชายตั้งใจปรารถนา

Le siège de Berlin คือเรื่องเล่าของนายแพทย์คนหนึ่ง เขามีหน้าที่รักษาผู้ป่วยอัมพาต ในบ้านหลังหนึ่ง ใกล้กับประตูชัยบนถนนช็องเซลีเซ ผู้ป่วยคนนี้เป็นอดีตทหารม้าสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง อีกทั้งยังมีนิสัยรักชาติ วันหนึ่งมีข่าวว่าฝรั่งเศสชนะในสมรภูมิมรบทำให้นายทหารม้าเก่าคนนี้อากาเรติขึ้น ทว่าในความเป็นจริงเหตุการณ์ดังกล่าวฝรั่งเศสกลับพบกับความพราชัย หมอเห็นว่าอดีตทหารม้า อากาเรติขึ้นเมื่อรู้ข่าวชัยชนะของกองทัพฝรั่งเศส ดังนั้นหมอและหลานสาวของผู้ป่วยที่ดูแลทหารม้า คนนี้อย่างใกล้ชิดจึงตัดสินใจโกหกเพื่อให้ผู้ป่วยฟื้นตัวได้ดีขึ้น ทั้งสองได้แต่งเหตุการณ์ชัยชนะในสมรภูมิต่าง ๆ การปิดล้อมกรุงเบอร์ลิน และจำลองบรรยากาศให้เหมือนสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง จนผู้ป่วยมีอาการใกล้หายดีและสามารถรับประทานอาหารได้ปกติ

Le Prussien de Bélisaire เป็นเรื่องเล่าของช่างไม้ นามว่าเบลีแซร์ เขาและลูกชายเดินทางไปดูสภาพบ้านของพวกเขาที่เมืองวิลเนฟ-ลา-กาแรนน์ เพราะนับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ข้าศึกล้อมเมือง เขาไม่ได้เข้าบ้านนั้นอีกเลย ขณะเดินทาง เบลีแซร์สังหรณ์ใจว่าจะเกิดสิ่งไม่ดี เมื่อเดินทางไปถึง เขาเห็นสภาพบ้านดูผู้มั่งคั่งจะรับไหว ข้าวของเสียหาย เขายังมีทหารปรัสเซียอาศัยอยู่ในบ้านคนอื่นในละแวกใกล้เคียง เมื่อเข้าไปในบ้าน ช่างไม้ได้ยินเสียงเคลื่อนไหวอยู่ในห้องใต้ดิน เขาส่งลูกชายให้รอเขา แล้วลงไปดู พบนายทหารปรัสเซียคนหนึ่งลุกขึ้นและจะเข้ามาทำร้าย เขาจึงข่มนายทหารคนนั้น

Le Bac เรื่องเล่าของชายคนหนึ่งที่จะโดยสารเรือข้ามฟาก เขามาถึงท่าน้ำก่อนใครอื่น มีเพียงเขาและคนขับเรือเท่านั้น ครู่ต่อมาผู้โดยสารคนอื่นก็ทยอยกันมาถึง หญิงชาวนามาถึงเป็นคนแรก จากนั้นก็เป็นชายผิวเข้ม ก่อนมาถึงริมท่า เขาได้ยินชายผิวเข้มพูดคุยกับหญิงชาวนาอีกคนหนึ่ง เธอขอยึดเวลาชดใช้หนี้ แต่ชายคนนั้นไม่ฟังและโกรธเกรี้ยว แล้วจึงกระโดดลงเรือ สั่งให้คนพายออกเรือโดยด่วน เมื่อเรือแล่นออกจากท่า หญิงชาวนาผู้มาถึงคนแรกได้ถามว่าเหตุใดเขาถึงโกรธเช่นนี้ และชายผิวเข้มเล่าเรื่องลูกหนี้ของตนและโน้มน้าวให้หญิงชาวนาเข้าข้างตน เมื่อหญิงชาวนาเข้าข้างชายผิวเข้ม คนขับเรือทนมไม่ไหวอีกต่อไป เขาจึงห้ามปรามชายคนนั้น

Le porte-drapeau เป็นเรื่องของออร์นุส นายทหารสติปัญญาไม่ดีคนหนึ่ง ในวันออกรบ พลธงของกองทัพฝรั่งเศสเสียชีวิตไปแล้วยี่สิบสองคน ออร์นุสเป็นพลธงคนที่ยี่สิบสาม เขาฉวยธงขึ้นมาชูให้เด่นดังเดิม นับจากวันนั้นนายพลก็มอบหน้าที่ให้เขาดูแลธง เขาจึงรักธงผืนนั้นสุดชีวิต ทว่ากองทัพฝรั่งเศสในเมืองแม็ตซ์ไม่ได้ออกรบหลายวัน ท่านจอมพลจึงนำธงไปเก็บที่ขานเมือง ทำให้เขากระวนกระวายใจจึงเดินทางไปดูให้รู้ว่าธงของเขาเป็นอย่างไร แล้วเขาได้แต่หวังว่าจะได้ถือธง

อีกครั้ง เมื่อมีคำสั่งจากนายพลบาแซน ความหวังนั้นก็เป็นจริง ทหารเมืองแม็ตซ์ต่างลุกฮือไปยังใจกลางเมือง ออร์นุสจึงมุ่งตรงไปยังบ้านท่านผู้พัน และได้รับคำสั่งให้ไปเอาธงที่คลังสรรพาวุธ

La mort de Chauvin เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งชื่อโชแว็ง เขาเป็นที่รู้จักในปารีส เขามักจะปรากฏอยู่ในเหตุการณ์สำคัญเสมอ ทั้งการประกาศสงครามอย่างเป็นทางการของฝรั่งเศสต่อชาวปรัสเซีย หรือในเหตุการณ์เข้ายึดล้อมเมือง (Le siège de Paris) เขาทำให้คนหิวโซ หรือกังวลใจหัวเราะอีกครั้ง นอกจากนี้ เขาปลุกระดมให้ประชาชนลุกฮือกันขึ้นมาต่อสู้จนนำมาสู่เหตุการณ์คอมมูนเดอ ปารีส (Commune de Paris) แต่แล้ว โชแว็งก็ไม่เป็นที่โปรดปรานของประชาชนอีกต่อไป และเขาต้องเก็บตัวเองอยู่ในห้องใต้ดิน เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องสงสัย แล้ววันหนึ่ง เขาก็ออกนอกบ้านเนื่องจากทนไม่ไหวที่เห็นชาวฝรั่งเศสฆ่ากันเอง

ภาค 1 บทแปล

บทเรียนอาลาครูอาแมล

เรื่องเล่าจากเด็กชายชาวอาลซัส

เข้าวันนั้น กว่าผมจะออกไปโรงเรียนก็สายมากแล้ว ซ้ายยังห้วนกลัวครูอาแมลดุด่าด้วย เพราะเขาบอกไว้ว่าจะถามนักเรียนเรื่องรูปกรวยขยายและผมไม่เข้าใจเรื่องนี้เลยสักนิด ครูหนึ่งต่อมา ความคิดเรื่องโหดเรียนและไปวิ่งเล่นในท้องทุ่งก็แวบเข้ามาในหัวผม

อากาศตอนนี้ก็ช่างอบอุ่นและสดใสเหลือเกิน

เราได้ยินบรรดานกเดินดงคำร้องเพลงตามราวป่า บรรดาทหารปรัสเซียกำลังฝึกภาคสนามที่ทุ่งรีปเปอร์หลังโรงเลื่อย สิ่งที่อยู่รายรอบทั้งหมดนี้ดูน่าเพลินตาเพลินใจกว่ากฎรูปกรวย ขยายตั้งมากมาย แต่ผมก็ใจแข็งพอที่จะไม่ทำตามทีคิด และแล้วผมก็วิ่งหน้าตั้งไปโรงเรียน

ขณะวิ่งมาถึงหน้าที่ว่าการอำเภอผมเห็นผู้คนต่างหยุดอ่านประกาศใกล้กับแผงรั้วตาข่ายเหล็กเตี้ย ๆ สองปีแล้วที่บรรดาป้ายประกาศเหล่านั้นนำข่าวร้ายมากมายมาให้เรา ไม่ว่าจะด้วยความปราศัยในสนามรบ ข้อบังคับจากทางการ หรือคำสั่งจากทางการเยอรมัน ทันใดนั้น ผมจึงฉุกคิด ทั้ง ๆ ที่สองเท้ายังโลดแล่นต่อไปว่า

“จะมีข่าวร้ายอะไรอีกหรือนี่”

เมื่อเห็นผมวิ่งตัดผ่านลานออกไป วัชแตรซึ่งเป็นช่างตีเหล็กกำลังยืนอ่านประกาศอยู่กับลูกศิษย์ก็ตะโกนบอกผมว่า

“อ้ายหนู ไม่ต้องรีบก็ได้ ยังไงก็ไปโรงเรียนทันอยู่แล้ว”

ผมคิดว่าเขาคงจะหยอกผมเล่น แล้วผมก็วิ่งเข้ามาหน้าห้องเรียนของครูอาแมลอย่างกระหืดกระหอบ

ตามปรกติตอนเริ่มเรียนจะมีเสียงอึกทึกครึกโครมจนได้ยินไปถึงกลางถนน เสียงฝาโต๊ะเรียนเปิดปิด เสียงนักเรียนตะเบ็งอ่านบทเรียนเข้าไปเข้ามาโดยพร้อมเพรียงขณะที่มือทั้งสองข้างอุดหูไว้ เพื่อให้ห้องจำได้ดีขึ้น เราจะได้ยินเสียงไม้บรรทัดเล่มใหญ่ที่ครูฟาดลงบนโต๊ะและตวาดว่า

“เงียบ ๆ หน่อย”

ผมกะว่าความโกลาหลดังกล่าวนั้นจะทำให้ผมเข้าไปในชั้นเรียนโดยไม่มีใครสังเกตเห็น แต่เข้าวันนั้น ทุกอย่างกลับดูสงบเงียบราวกับเข้าวันอาทิตย์ เมื่อมองผ่านหน้าต่างที่เปิดไว้ ผมเห็นบรรดาเพื่อนร่วมชั้นนั่งเรียงแถวประจำที่ของตนเอง และเห็นครูอาแมลกำลังเดินไปทางซ้ายที่ ทางขวาที่หนีบไม้บรรทัดเหล็กไว้ใต้รักแร้ข้างหนึ่ง ผมต้องเปิดประตูและเข้าไปในห้องเรียนท่ามกลางความสงบเงียบเช่นนี้ คุณคงจินตนาการออกนะว่าผมจะหน้าแดงและกลัวขนาดไหน

แต่ก็มีได้เป็นอย่างที่คิด ครูอาแมลกลับมองมาที่ผมโดยไม่โกรธเลยสักนิด อีกทั้งยังเอ่ยกับผมด้วยวาจาอ่อนโยนว่า

“ฟร็องซ์เอ็ยลูก ไปนั่งที่เร็ว เรากำลังจะเริ่มแล้ว”

เมื่อฟังดังนั้น ผมจึงก้าวเข้าไปนั่งที่โต๊ะเรียนทันที หลังจากความกลัวเริ่มหมดไป ผมจึงเห็นว่าครูของเราสวมสูทสีเขียวยาวตัวสวย มีผ้าผูกคอจาบืดอัดพลีทกลีบละเอียด ใส่หมวกครอบกลางศีรษะทำด้วยผ้าไหมสีดำปกคลุมตาย เขาจะแต่งตัวเช่นนี้ก็เพียงวันที่มีคนมาสังเกตการสอนหรือวันมอบรางวัลเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นทั้งชั้นเรียนมีบางสิ่งแลดูพิเศษและเป็นพิธีการ แต่สิ่งที่ทำให้ผมรู้สึกประหลาดใจมากกว่าสิ่งอื่นใดคือมีชาวบ้านเข้ามานั่งเก้าอี้ทำยห้อยอย่างสงบเสงี่ยมเหมือนพวกเรา เก้าอี้เหล่านั้นไม่มีใครนั่งเลยในวันเรียนปกติ ชาวบ้านที่วานี้ประกอบด้วยตาเผ่าโอแฮร์สวมหมวกปีกกว้างสามพับ นายอำเภอคนก่อน บุรุษไปรษณีย์คนก่อน และยังมีคนอื่น ๆ อีก ทุกคนดูเศร้า ตาเผ่าโอแฮร์นำหนังสือฝีกอ่านเขียนอักษรเล่มเก่าคร่ำคร่าติดมือมาด้วย มุมหนังสือถลอกหมดแล้ว เขาวางหนังสือที่เปิดไว้บนตัก พร้อมกับแว่นตากรอบหนาวางคั่นกลางระหว่างหน้า

ขณะที่ผมกำลังรู้สึกแปลกใจกับทุกสิ่งที่แลเห็น ครูอาแมลก็ออกมาหน้าชั้นเรียน เขาใช้วาจาอ่อนโยนและน้ำเสียงลุ่มลึกเช่นเดียวกับตอนกล่าวทักทายผมเมื่อเดินเข้ามาในห้อง เขาพูดกับเราว่า

“นักเรียน วันนี้เป็นวันสุดท้ายแล้วที่ครูจะสอนพวกเธอ เหตุเพราะมีคำสั่งจากกรุงเบอร์ลินออกมาว่าให้โรงเรียนในแคว้นอาลซัสและลอเรนสอนเฉพาะภาษาเยอรมัน... ครูคนใหม่จะเดินทางมาถึงวันพรุ่งนี้ ดังนั้น วันนี้จึงเป็นวันสุดท้ายที่พวกเราจะได้เรียนภาษาฝรั่งเศสกัน พวกเราทุกคนจงตั้งใจเรียนให้ดี”

คำพูดเพียงไม่กี่คำนี้ทำให้ผมรู้สึกใจหาย โธเอ็ย ! น่าเศร้าเสียจริง นี่สินะคือสิ่งที่เขาอ่านกันในประกาศที่ติดอยู่หน้าอำเภอ

ผมจะเรียนภาษาฝรั่งเศสเป็นครั้งสุดท้ายแล้วหรือนี่...

ตัวผมเองก็เพิ่งจะเริ่มอ่านออกเขียนได้ ผมคงจะไม่ได้เรียนอีกต่อไปแล้ว จะจบกันแค่นี้หรือ... มาถึงตอนนี้ ผมเสียเวลาที่สุดสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ เวลาที่โดเรียนไปยิงนกตกปลาหรือไปเดินเล่นริมแม่น้ำซาร์ หนังสือหนังสือทั้งหลายที่เมื่อครู่ผมยังรู้สึกว่าช่างน่าเบื่อและหนักอึ้งเมื่อพกพาทั้งแบบเรียนวิชาหลักภาษา วิชาประวัติศาสตร์ฯ ในขณะที่ก็คล้ายกับเพื่อนเก่าที่ต้องทรมาณใจเหลือเกิน ยามต้องพรากจากกัน ผมก็รู้สึกเช่นนั้นกับครูอาแมลด้วย เมื่อคิดว่าเขาต้องจากไปและจะไม่ได้พบกันอีก ผมลืมการลงโทษและรอยไม้บรรทัดของเขาไปเสียสิ้น

โธ่ครู

การสอนครั้งสุดท้ายนี้ถือว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่ง เขาจึงใส่เสื้อผ้าเต็มยศราวกับว่าเป็นวันอาทิตย์ บัดนี้ ผมเข้าใจกระจ่างชัดแล้วว่าทำไมผู้อาวุโสในหมู่บ้านถึงเข้ามานั่งเรียนท้ายห้องด้วย พวกเขาเหมือนกำลังจะบอกว่าเสียใจที่ไม่ได้มาโรงเรียนนี้ให้บ่อยกว่านี้ การเข้ามาเรียนในวันนี้ยังเป็นวิธีการขอบคุณครูอาแมลของเราที่ทำหน้าที่ได้ดีเยี่ยมตลอดสี่สิบปีที่ผ่านมา และเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติที่กำลังจะจากไป...

ขณะนั่งครุ่นคิดถึงสิ่งเหล่านี้ ผมได้ยินครูอาแมลเรียกชื่อผม ถึงตาผมแล้วที่ต้องอ่านออกเสียง ผมอยากจะบอกกฎของรูปกริยาขยายอันเลื่องชื่อนี้ให้เสียงดังฟังชัดและไม่ผิดพลาดสักตัวเดียว ทว่าผมก็พูดผิด ๆ ถูก ๆ ตั้งแต่คำแรกเสียด้วยซ้ำ แล้วผมก็ยืนสั่นอยู่ตรงที่นั่งเรียนของผม เสียอกเสียใจ ซ้ำยังไม่กล้าเงยหน้าขึ้นมามอง ผมได้ยินครูอาแมลพูดกับผมว่า

“เจ้าฟร็องซ์เอ๋ย ครูจะไม่ดูค่าเธอหรอก มันก็อย่างนี้แหละ เธอถูกลงโทษมาพอแล้ว... เรียบอกตัวเองทุกวันว่า ‘เอาหน้า! ฉันทันทียังมีเวลาตั้งมากมาย เรียนพຽ່ງนี้ก็ยังไม่สาย’ แล้วเป็นไงละ เธอดูสิ่งที่เกิดขึ้นในตอนนี้นี่สิ... แคว้นอาลซัสของเราชอบผลัดวันประกันพຽ່ງเรื่องการเรียน นั่นจึงเป็นหายนะ ดูตอนนี้สิ คนพวกนั้นที่ออกกฎข้อบังคับพูดกับเราว่า “จริงหรือ แกบอกว่าเป็นคนฝรั่งเศสหรือ แล้วทำไมถึงอ่านภาษาของตัวเองไม่ออก เขียนภาษาของตัวเองไม่ได้ล่ะ” ฟร็องซ์เอ๋ย แต่ยังไงเธอก็ไม่ได้เป็นคนผิดที่สุดหรอกนะ เราทุกคนต่างมีส่วนผิดด้วยกันทั้งนั้น

“พ่อแม่ของเธอไม่กวดขันให้พวกเธอเรียนหนังสือ เขาชอบส่งพวกเธอไปทำงานในไร่ในสวนหรือในโรงงานสิ่งทอมากกว่า จะได้มีเงินเพิ่มขึ้นมาบ้าง ตัวครูเองก็มีส่วนผิดเช่นกันหรือเปล่า ครูก็เคยให้พวกเธอไปรดน้ำต้นไม้แทนที่จะให้เธอนั่งเรียนอยู่บ่อยครั้งใช้ไหม และเมื่อครูอยากจะออกไปตกปลาเทราต์ ครูก็งดสอนและให้พวกเธอไปพักผ่อนไหม...

เมื่อพูดถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้แล้ว ครูอาแมลก็พูดถึงภาษาฝรั่งเศสให้เราฟัง เขาบอกว่าภาษาฝรั่งเศสคือภาษาที่งดงามที่สุดในโลก ชัดเจนและหนักแน่นที่สุด เราควรรักษาภาษาของเราไว้ให้ดีและอย่าลืมนั่นเป็นอันขาด หากเรายังรักษาภาษาเอาไว้ได้ในยามตกเป็นเชลย ภาษาก็ประดุจกุญแจทองขึงที่ไขให้เราหลุดพ้นจากพันธนาการได้... จากนั้น เขาหยิบหนังสือหลักภาษาขึ้นมาหนึ่งเล่มและอ่านเนื้อหาให้เราฟัง ผมแปลกใจว่าทำไมผมถึงเข้าใจเป็นอย่างดี คำทุกคำที่เขาเอ่ยออกมามันดูง่าย ใช่มั้ยง่าย ผมคิดว่าผมไม่เคยฟังอย่างตั้งใจเท่านี้มาก่อน ครูอาแมลเองก็ไม่เคยอธิบายบทเรียนได้อย่างอดทนมากเท่านี้มาก่อน ราวกับว่าก่อนที่เขาจะจากไปครูอาแมลอยากจะมอบความรู้ทั้งหมดที่เขามี และเอาทุกสิ่งที่เขาารู้ใส่หัวเราในคราวเดียว

เมื่อเรียนวิชาหลักภาษาเสร็จ เราต้องฝึกเขียน ในวันนั้น ครูอาแมลได้เตรียมตัวอย่างใหม่ เขาบรรจงเขียนตัวอักษรงดงามบนกระดานดำว่า *ฝรั่งเศส อาลซัส ฝรั่งเศส อาลซัส* ข้อความที่เรียงร้อยอยู่บนกระดานประหนึ่งธงผืนเล็กผืนน้อยปักเหนือโต๊ะของเรา และกำลังโบกไสวอยู่รอบห้อง

ทุกคนตั้งอกตั้งใจเขียนเหลือเกิน ห้องเรียนเงียบกริบ เราไม่ได้ยินเสียงอื่นใดนอกเสียจากเสียงปลาย ดินสอจรดลงบนกระดาษ ขณะหนึ่ง แมงกิ้นูนบินเข้ามาในห้อง ทว่าไม่มีใครสนใจใยดีเลยสักคน แม้แต่ เด็กเล็กทั้งหลายก็ขมกั้ขมมันเขียนตัวอักษรแบบพื้นฐานด้วยหัวใจ ด้วยจิตสำนึก รวากับยังคงเป็นวิชา ภาษาฝรั่งเศส บนหลังคาโรงเรียน นกพิราบยังร้องเสียงคุแต่เพียงเบา ๆ ผมได้แต่คิดในใจขณะฟังเสียง นกเหล่านั้นว่า

“หวังว่าจะไม่มีใครบังคับให้มันร้องเป็นภาษาเยอรมันนะ นกพิราบเหล่านั้นนะ”

ครั้นเมื่อผมละสายตาจากหน้าต่างกระดาษในบางขณะ ผมเห็นครูอาแมลีนนั่งง่วนอยู่หน้า ชั้นเพ่งมองสิ่งของรอบกายอย่างไม่วางตา เสมือนว่าเขาอยากจะเอาโรงเรียนแห่งนี้ไปด้วย... คุณคิดดูสิ เขาใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นมาสี่สิบปีเชียวนะ มีสนามเล็ก ๆ ประจันหน้าเขาและชั้นเรียนที่เหมือนเดิมทุก กระเบียดนิ้ว มีเพียงแค่โต๊ะเก้าอี้เรียนหนังสือที่เปลี่ยนไปเพราะคนนั่งจนขึ้นเงา และต้นวอลนัทในลาน ที่เติบโตขึ้น ต้นฮ็อบที่เขาใช้มือทั้งสองปลูกลงนั้นได้เลื้อยพันหน้าต่างไปจนถึงหลังคา เขาคงเศร้าโศก เสียใจอย่างมากที่จำต้องจากลาทุกสิ่งทุกอย่างไป มิหนำซ้ำเขายังได้ยินเสียงน้องสาวของเขา กำลังเก็บ ข้าวของสัมภาระเดินเวียนวนอยู่ห้องชั้นบน คิดแล้วก็ใจหายเสียจริง เพราะพรุ่งนี้เขาจำต้องจากลาไป จำต้องเห็นห่างผืนแผ่นดินนี้ตลอดไป

แต่กระนั้น เขาก็ยังตั้งหน้าตั้งตาสอนหนังสือเราจนจบคาบ เมื่อเราฝึกเขียนกันเสร็จ เราก็เรียนวิชาประวัติศาสตร์ จากนั้นบรรดาเด็กเล็กก็ฝึกอ่านออกเสียงสระ บา เบ บี โบ บู อย่างพร้อมเพรียง เมื่อหันไปมองท้ายห้อง ตาเฒ่าโอแซร์สวมแว่นตาแล้ว มือทั้งสองจับหนังสือฝึกอ่านเขียน ตัวอักษร แล้วเขาก็อ่านออกเสียงพร้อมกับพวกเด็กเล็ก เราเห็นได้ว่าเขาคุตั้งอกตั้งใจเสียเหลือเกิน เสียงเขาสั่นเครือด้วยความสะเทือนใจ เรารู้สึกแปลกเหลือเกินเมื่อได้ยินเสียงนี้ เราทุกคนอยากจะ หัวเราะและร้องไห้ในคราวเดียวกัน โอ้...ผมจะเก็บการเรียนครั้งสุดท้ายนี้ไว้ในความทรงจำตลอดไป...

ทันใดนั้น มีเสียงนาฬิกาโบสถ์ตีเวลาเที่ยงวันและเสียงระฆังบอกเวลาสวดมนต์ดังตามมา ขณะเดียวกัน เสียงทรัมเป็ตของกองทหารปรัสเซียที่กลับมาจากการฝึกภาคสนามก็กังวานเข้ามาทาง หน้าต่างห้องเรียน... ครูอาแมลีนหน้าซีดเผือดอยู่หน้าชั้นเรียน ผมไม่เคยรู้สึกว่าเขาสูงเท่านี้มาก่อน

“สหายทั้งหลาย เอ่อ ผม...ผม” เขาอ้าอึ้ง

มีบางสิ่งขวางลำคอเขาไว้ เขาไม่สามารถพูดต่อจนจบได้

เขาจึงหันหน้าเข้าหากระดานดำ หยิบชอล์กขึ้นมา กดลงไปสุดกำลังแขน และเขียนตัว ใหญ่เท่าที่จะใหญ่ได้ว่า

“ฝรั่งเศสจงเจริญ”

จากนั้นเขาก็ยืนนิ่งอยู่ตรงนั้น ศีรษะพิงผนัง ไม่พูดไม่จาใด ๆ และใช้มือทำท่าให้เราเห็นว่า
“หมดเวลาแล้ว... พวกเธอไปกันได้”

เด็กชายสายลับ

เขาชื่อสแตน หนูน้อยสแตน

เขาเป็นเด็กปารีส ผอมโซ หน้าตาซีดเซียว อายุราว ๆ สิบขวบหรืออาจจะสิบห้า อายุของเด็กตัวกะเปี้ยกพวกนี้ไต่ยาก แม่เขาตายไปแล้ว พ่อเขาเป็นอดีตทหารเรือ ดูแลสวนสาธารณะแห่งหนึ่งในย่านตองป์ล้ บรรดาเด็กเล็ก แม่บ้าน หญิงชราถือเก้าอี้พับ พวกแม่ ๆ ที่ยากจน ชาวปารีสตัวเล็ก ๆ พวกนี้เข้ามานั่งแถวสวนหย่อมที่มีทางเท้าล้อมรอบเพื่อหลบหลีกจากบรรดารถรา พวกเขาต่างก็รู้จักและรักนายสแตนมาก ทุกคนต่างรู้ว่าภายใต้หนวดอันหยาบกร้านที่ทำให้พวกเขาหรือพวกที่ปกหลังบนม้านั่งในสวนต่างก็กลัว กลับมีริมฝีปากที่ซ่อนยิ้มละไมอย่างมีเมตตา อีกทั้งยังรู้ได้อีกว่าเขาจะยิ้มเช่นนี้ให้เห็นเพียงแค่ว่า

“ลูกชายคุณเป็นยังไงบ้างล่ะ...”

นายสแตนรักลูกชายเหลือเกิน ตกเย็น เขาสุขใจอย่างมากเมื่อลูกชายมาหาเขาหลังเลิกเรียน จากนั้นสองพ่อลูกก็เดินเล่นไปตามทางต่าง ๆ ในสวนสาธารณะ หยุดพักทายคนคุ้นเคยที่ม้านั่งเป็นระยะ และพูดจากับพวกเขาอย่างสุภาพ

ทุกสิ่งเปลี่ยนไปเมื่อเข้าศึกล้อมเมือง สวนที่นายสแตนทำงานก็ปิดตัวลงและแปรเปลี่ยนเป็นแหล่งเติมเชื้อเพลิง ชายผู้นำสงสารต้องจับตาฝ้าตลอดเวลา เขาต้องอยู่ท่ามกลางพื้นที่อันว่างเปล่าและไร้ระเบียบ เขาสุขบุญไม่ได้ และพบหน้าลูกชายได้เพียงยามดึกคืนที่บ้านเท่านั้น เมื่อเขาพูดถึงคนปารีสเลย จงสังเกตนวดเขาไว้ให้ดี... แต่หนูน้อยสแตนก็ไม่ได้เดือดเนื้อร้อนใจเท่าใดนักกับวิถีชีวิตใหม่เยี่ยงนี้

ล้อมเมืองกระนั้นหรือ มันท่าสนุกสำหรับบรรดาเด็กทั้งหลายเสียจริง ไม่ต้องไปโรงเรียน ไม่มี “สถานศึกษาร่วมใจ” อีกต่อไป พักผ่อนตลอดเวลา และถนนหนทางก็ดูราวกับพื้นที่จัดงานออกร้าน...

หนูน้อยสแตนวิ่งเล่นอยู่นอกบ้านจนค่ำมืด เขาเดินตามนายทหารที่อยู่ในย่านนั้นไปจนถึงป้อมปราการ เขาจะเลือกกองร้อยที่มีเพลงที่เขาชอบ และหนูน้อยสแตนก็เชี่ยวชาญในเรื่องนี้มาก เขาจะบอกคุณได้อย่างเสียงดังฟังชัดว่าเพลงประจำกองร้อย 96 ไม่ค่อยไพเราะ แต่มีอยู่เพลงหนึ่งของกองร้อย 55 ที่เพราะเหลือหลาย บางทีเขาก็ไปดูทหารซ้อมรบ แล้วก็ยังมีการเข้าแถวด้วย...

เขาหัวตะกร้ามายืนต่อแถวยาวเหยียดตั้งแต่เข้ามืดในฤดูหนาวที่ไร้แสงไฟตรงหน้าประตูเหล็กของร้านขายเนื้อ ร้านขายขนมปัง เข่าจุ่มอยู่ในน้ำเจี๊ยนอง พวกที่มาเย็นเข้าแถวทำความรู้จักกันพูดคุยเรื่องการบ้านการเมือง และเนื่องจากเขาเป็นลูกชายของนายสแตน ทุกคนจึงถามความเห็นเขาว่าสิ่งที่สนุกสนานกว่าสิ่งอื่น ๆ คือเกมทอยแผ่นเหล็กชนกระบอกไม้อันเลื่องชื่อ หรือที่เรียกว่า

กาถือช ตามพวกทหารจากแคว้นเบรอตตาญที่เอาเกมนี่มาเล่นและทำให้เป็นที่นิยมตอนเช้าศึกล้อมเมือง หากหนูน้อยสแตนไม่อยู่แถวปราการหรือร้านขนมปัง คุณก็มั่นใจได้เลยว่าจะพบเขาในสนามแข่ง กาถือช ที่จัตุรัสซาโต-โด แน่นอนว่า เขาไม่ได้ลงแข่งด้วย เพราะผู้เข้าแข่งต้องลงเงินมากโขทีเดียว เขาจึงได้แต่ดูคนอื่นเล่น

หนูน้อยสแตนชื่นชมผู้เล่นคนหนึ่ง เป็นเด็กหนุ่มร่างสูงใส่ชุดเอี้ยมสีน้ำเงิน เขาจะลง เดิมพันด้วยเหรียญร้อยชูเท่านั้น เมื่อเขาวิ่ง เราจะได้ยินเสียงเหรียญกระทบกันในกระเป่าชุดเอี้ยม

วันหนึ่ง ขณะที่เด็กหนุ่มคนนั้นก็หยิบเหรียญซึ่งกลิ้งไปอยู่ใต้เท้าของหนูน้อยสแตน เขาก็ถามขึ้นด้วยเสียงทุ้มว่า

“เอ็งอยากได้เหรียญแบบนี้มั้ย... ถ้าอยากได้ ข้าจะบอกให้ว่าจะหามันมาได้ยังไง”

พอเกมจบ เด็กหนุ่มร่างสูงก็จูงมือหนูน้อยสแตนมาตรงมุมหนึ่งของจัตุรัส แล้วจึงชักชวน ไปขายหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซียด้วยกันกับเขา แต่ละรอบจะได้เงินสามสิบบฟรังก์ ตอนแรก สแตน ปฏิเสธคำชวนนั้นเพราะเหมือนเป็นการดูถูกกัน ซึ่งเป็นเหตุให้เขาอยู่บ้านโดยไม่กลับไปสนามกาถือช ถึงสามวัน มันเป็นสามวันอันโหดร้าย เขากินไม่ได้ นอนไม่หลับ ตกกลางคืน เขาเห็นกระบอกกาถือช กองพะเนินที่ปลายเตียง และเหรียญร้อยชูที่เรียงรายต่างส่องประกาย ความปรารถนาถาโถมเข้ามา เขาหวนกลับไปจัตุรัสซาโต-โดอีกครั้งในวันที่สี่ พบเด็กหนุ่มร่างสูงอีกคน และยอมทำตามข้อเสนอ...

ทั้งสองออกเดินทางในเช้าวันหนึ่งที่มีหิมะโปรยปราย ไหลสะพាយถูกระسوب ชุกซ่อน หนังสือพิมพ์ไว้ในเสื้อคลุม เมื่อเดินทางมาถึงประตูพล็องดร์ ดวงตะวันเพิ่งเริ่มเบิกฟ้า เด็กหนุ่มร่างสูง จูงมือสแตนเดินเข้าไปหาเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นทหาร เขาดูไม่มีพิษมีภัย จมูกของเขาแดง ท่าทางมีน้ำใจ ชายร่างสูงรบเร้าทหารยามนายนั้นด้วยน้ำเสียงน่าสงสารว่า

“นายทหารใจดีของผม โปรดเปิดทางให้เราหน่อยเถอะครับ... แม่เราป่วย พ่อเราก็จาก ไปเสียแล้ว ผมกับน้องชายจะไปเก็บมันฝรั่งในสวนติดไม้ติดมือไปเยี่ยมท่านสักหน่อยครับ”

เขารำให้ หนูน้อยสแตนก้มหน้าด้วยความละอายใจ นายทหารมองเขาทั้งสองครู่หนึ่ง แล้วจึงชำเลื่องมองทางที่ไร้ผู้คนสัญจรและชาวโพลน

“เร็ว ๆ ละ” ทหารสั่งพลางหลีกทางให้

แล้วพวกเขาก็ได้มาเดินอยู่บนถนนโอแบร์วีลลีเย หนูน้อยสแตนหัวเราะ

ทุกสิ่งดูสับสน หนูน้อยสแตนเห็นโรงงานหลายแห่งกลายเป็นค่ายทหาร เห็นด่านรั้งมี ฟ้าซิวเวเปียกตกไว้ ปล่องไฟยาวเฉียดเมฆ ซ้ำขึ้นฟ้า ไรค์วัน แดกบิน ไกลออกไป ทหารคุ้มกันนายหนึ่ง และกลุ่มทหารสวมหมวกกำลังใช้กล้องส่องทางไกลตรวจตราละแวกนั้นเป็นบางเวลา นอกจากนี้ มีเด่นท์เล็ก ๆ เปียกปอนเพราะหิมะละลายอยู่หน้าไฟที่กำลังจะมอด เด็กหนุ่มร่างสูงรู้จักเส้นทางสายนี้ เป็นอย่างดี เขาใช้ทางลัดเพื่อเลี่ยงป้อมตรวจ แต่ถึงอย่างไร พวกเขาก็มาถึงด่านหน้าของหน่วยรบ

พิเศษโดยไม่มีทางเลี้ยง ทหารอาสาอยู่บริเวณนั้น พวกเขาสวมเสื้อโค้ทตัวสั้นมีกระดุมสองแถว กำลังนั่งยอง ๆ อยู่ในคูที่มีน้ำขังเต็มตลอดทางรถไฟสายชวชง ครั้งนี้แม่เด็กหนุ่มร่างสูงจะสาธยายเรื่องราวของเขา ทหารก็ไม่ยอมให้พวกเขาผ่านไป แต่แล้ว ขณะที่เด็กหนุ่มร่างสูงกำลังสะอื้นให้ จ่าสูงวัยเดินออกมาจากบ้านริมทางรถไฟ ผิวหน้าของเขาขาวและมีรอยย่นจนคล้ายนายสแตน เขาพูดขึ้นว่า

“เด็ก ๆ ไม่ต้องร้องนะ มา ๆ ” เขาพูดกับเด็กหนุ่มทั้งสอง “เดี๋ยวเราจะให้ไปเก็บมันฝรั่งในสวนนะ แต่ก่อนจะออกไป เข้ามานั่งให้คลายหนาวสักประเดี๋ยวสิ... เด็กคนนั้นหนาวสั่นเชียวนะ”

อนิจจา หาใช่ความหนาวที่ทำให้หนูน้อยสแตนตัวสั่น แต่เพราะความกลัว เพราะความละอายใจต่างหาก... ภายในป้อม พวกเขาเห็นทหารสองสามนายนั่งซุกตัวอยู่รอบกองไฟเจียนมอดกองไฟของพวกที่ไม่มีแม่บ้านหุงหาอาหาร ทหารใช้ไฟนีออนบิสกิตที่พวกเขาเสียบไว้ปลายหอก พวกทหารขยับที่ให้เด็กทั้งสองนั่ง จากนั้นก็ยื่นกาแฟที่เหลือเพียงก้นแก้วให้ดื่ม ขณะที่เด็กกำลังดื่มกาแฟ ทหารนายหนึ่งมาเคาะประตู เรียกหัวหน้ากองร้อย กระซิบบอกอะไรบางอย่างแล้วรีบกลับออกไป

“เด็ก ๆ ” หัวหน้ากองร้อยเอ่ยด้วยน้ำเสียงสดใสขณะเดินกลับเข้ามา... “คืนนี้ เราจะได้สบุหรีกันแล้ว... เราได้ข้อมูลเกี่ยวกับพวกปรัสเซียมา... ครั้งนี้เราน่าจะยึดเมืองบูร์เซจากพวกมันคืนได้”

เสียงไชโยและเสียงหัวเราะดังกึกก้อง ทหารทั้งหลายเต้น ร้องเพลง ลับดาบให้ขึ้นเงา เด็กหนุ่มทั้งสองใช้โอกาสนี้หายตัวไป

หลังจากสนามเพลาะ มีแต่เพียงที่โล่งเตียนและกำแพงสีขาวที่มีช่องสำหรับซุ่มยิง ขณะมุ่งตรงเข้ามาใกล้กำแพงมากขึ้น เขาทั้งสองก็หยุดเดินเป็นระยะเพื่อให้ตุ๊กต้ายกกำลังเก็บมันฝรั่ง

“เรากลับเถอะ... อย่าไปต่อเลย” หนูน้อยสแตนพูดตลอดเวลา

เด็กหนุ่มร่างสูงยกไหล่และยังเดินต่อไป ทันใดนั้น สองหนุ่มได้ยินเสียงนายทหารคนหนึ่งขยับปืน

“หมอบลง” เด็กหนุ่มร่างสูงสั่งขณะนอนราบลงบนพื้น

เมื่อนอนลงแล้ว เขาก็ผิวปากส่งสัญญาณ มีเสียงผิวปากตอบจากบนกองหิมะ แล้วสองหนุ่มก็ค่อย ๆ คลานเข้าไปหา... ชายหมวดทองอร่ามสองคนสวมหมวกเบเรต์ชะมุกขมอมยื่นขึ้นบนพื้นราบหน้ากำแพง จากนั้นเด็กหนุ่มร่างสูงก็กระโดดลงในสนามเพลาะทางฝั่งทหารปรัสเซีย

“นี่น้องชายผม” เขาแนะนำพลาจฉายมือไปหาเพื่อนร่วมทาง

หนูน้อยสแตนตัวกระจิวเดียว นายทหารปรัสเซียขาขึ้นทันใดเมื่อมองมายังเขา และนายทหารต้องอุ้มหนูน้อยสแตนเพื่อยกตัวเขาขึ้นไปจนถึงช่องทางออก

อีกฟากหนึ่งของกำแพง มีดินกองใหญ่ ต้นไม้ล้ม บนหิมะสีขาวมีหลุมดำ และในแต่ละหลุม มีชายสวมหมวกเบเรต์มอมแมมแบบเดียวกัน มีหนวดทองอร่ามเหมือนกัน และต่างก็หัวเราะเมื่อเห็นเด็กทั้งสองเดินผ่านไป

บ้านคนสวนตั้งอยู่ตรงมุมหนึ่ง มีต้นไม้เป็นที่กำบัง ชั้นล่าง มีทหารมากมายกำลังเล่นไพ่มากำลังปรุงซุพที่เดือดอยู่เหนือเปลวไฟสุกใส ซุพหอมกลิ่นกะหล่ำปลีและเบคอน ช่างแตกต่างจากค่ายทหารฝั่งฝรั่งเศสที่ดูระจอกเหลือเกิน พวกหัวหน้ากองร้อยอยู่ชั้นบน เราได้ยินพวกเขาเล่นเปียโนเสียงเปิดจุกขวดแชมเปญ เมื่อเด็กหนุ่มจากปารีสมาถึง ก็ได้ยินเสียงไซโยอันครั้นเครงเป็นการต้อนรับทั้งสองยื่นหนังสือพิมพ์ให้ พวกทหารปรัสเซียรินเหล้าให้ดื่มพร้อมทั้งชวนพวกเขาสนทนา นายทหารทุกคนดูผยองและดูร้าย แต่เด็กหนุ่มร่างสูงทำให้ทหารพวกนี้สนุกเพราะสำเนียงพื้นถิ่นของเขาและศัพท์นักเลงหัวไม้ ทหารปรัสเซียหัวเราะ พูดคำเหล่านั้นตาม และหยอกล้อกับเด็กหนุ่มกะโปโลจากปารีสคนนี้อย่างสนุกสนาน

หนูน้อยสแตนอยากจะเอ่ยวาจากับเขาบ้าง เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ได้โง่เขลาแต่อย่างใด มีบางสิ่งรบกวนเขา ชายปรัสเซียสูงวัยคนหนึ่งพลิกตัวออกมายืนเบื้องหน้า ท่าทางเคร่งขรึมมากกว่าทหารนายอื่น เขากำลังอ่านหนังสือพิมพ์หรือแก๊งอ่านมากกว่า เพราะดวงตาคู่นั้นมองหนูน้อยสแตนไม่เลิก มีทั้งความอ่อนโยนและการติเตียนในสายตาคู่นั้น รวากับว่าชายคนนี้มีลูกอายุเท่ากับหนูน้อยสแตนอยู่ในประเทศตน เขาพูดขึ้นว่า

“ข้ายอมตายเสียดีกว่าที่จะเห็นลูกชายทำงานแบบนี้”

หนูน้อยรู้สึกราวกับว่ามีมือข้างหนึ่งวางลงตรงกลางหัวใจ แล้วกดมันไว้ให้หยุดเต้น

สแตนเริ่มดื่มให้คลายความกลัว แต่ทันใด เขารู้สึกว่าทุกสิ่งรอบตัวกำลังหมุนคว้างท่ามกลางเสียงหัวเราะครั้นเครง เขาได้ยินว่าเพื่อนนำทางของเขากำลังเลียนแบบพิธีสวนสนามในย่านมาแรซ์ด้วยการเยาะเย้ยทหารรักษาดินแดน มีหน้าซ้ำยังปรามาสวีธีฝึกฝนของทหารเหล่านั้น และลอกเลียนสัญญาณเตือนบนปราการยามค่าคิน จากนั้นเด็กหนุ่มร่างสูงพูดกระซิบ ทหารปรัสเซียเงี้ยหูฟัง สีหน้าของพวกเขาดูจริงจังขึ้นทันที ไอ้เด็กเลวกำลังบอกแผนการโจมตีของหน่วยรบพิเศษให้พวกปรัสเซียฟัง...

ทันใดนั้น หนูน้อยสแตนลุกขึ้นหลังจากที่ความโกรธเกรี้ยวทุเลาลงบ้าง เขาเอ่ยว่า

“ไม่ใช่อย่างนี้ พี่... ผมไม่ได้ต้องการทำแบบนี้”

ทว่าอีกฝ่ายได้แต่หัวเราะและพูดต่อ ทหารทุกคนยืนขึ้นก่อนเขาพูดจบ ทหารนายหนึ่งชี้ทางออกให้เด็กทั้งสอง

“ไปได้แล้ว” เขาสั่ง

จากนั้น ทหารปรัสเซียเริ่มจับกลุ่มพูดกันเองเป็นภาษาเยอรมันอย่างรวดเร็ว เด็กหนุ่มร่างสูงเดินออกไปด้วยท่าทางสง่าราวกับท่านดยุกพลางเขย่าเหรียญในเสื้อคลุมให้ได้ยิน สแตนเดินก้มหน้าตามหลังเขาไป เมื่อหนูน้อยเดินผ่านทหารปรัสเซียที่เคยจ้องมองจนเขาละอาย เขาก็ได้ยินนายทหารพูดเป็นภาษาฝรั่งเศสที่ไม่ชัดด้วยเสียงเศร้าว่า

“ม่ายดีเลย... ม่ายดีเลย...”

หนูน้อยน้ำตาคลอเบ้า

เมื่อกลับมาที่โล่งแจ้งอีกครั้ง เด็กทั้งสองเริ่มวิ่งและกลับไปทางฝั่งฝรั่งเศสโดยเร็ว มันฝรั่งเต็มถุงเพราะทหารปรัสเซียจัดแจงไว้ก่อนเดินทางกลับ ทำให้พวกเขาผ่านสนามเพลาะของหน่วยรบพิเศษโดยไม่มีอุปสรรคอันใด ทหารกำลังเตรียมพร้อมจู่โจมตอนกลางคืนอยู่ที่นั่น กองหนุนมาถึงอย่างไม่มีสุ่มไม่มีเสียง แล้วเข้ามาผนึกกำลังหลังกำแพง จำสูงวัยประจำการอยู่เช่นกัน เขาว่านวยอยู่กับการจัดตำแหน่งกองทหาร เขามีความสุขเหลือเกิน ครั้นสองหนุ่มเดินผ่านไป เขายังจำได้ จึงส่งยิ้มทักทาย...

โอ้ ! รอยยิ้มนี้ทำให้หนูน้อยสแตนทุกหัวใจเหลือเกิน ขณะหนึ่ง เขาอยากตะโกนให้รู้แล้วรู้รอดว่า

“อย่าไปที่นั่น... รู้ไหมว่าเราทรยศคุณ”

ทว่าเด็กหนุ่มร่างสูงสั่งไว้ว่า “ถ้าเอ็งปากโป้งขึ้นมาละก็ เราเป็นศพแน่” เขาจึงรู้สึกเกรงกลัวขึ้นมาทันใด

เขาทั้งสองไปแบ่งเงินกันในบ้านร้างหลังหนึ่งที่เมืองกูร์เนฟ ต้องยอมรับว่าเงินถูกแบ่งเท่ากันอย่างยุติธรรม และเมื่อได้ยินเสียงเหรียญกระทบอยู่ในเสื้อคลุม เมื่อนึกถึงการที่ได้ไปยืนอยู่ในสนามกาล็อส หนูน้อยสแตนก็รู้สึกว่าการผัดไม่ได้ร้ายแรงขนาดนั้น

หลังก้าวผ่านด่านต่าง ๆ เด็กร่างสูงแยกทางจากเขาไปแล้ว เมื่อหนูน้อยผู้นำสงสารอยู่คนเดียว เขาก็รู้สึกว่าเหรียญในกระเป๋าเริ่มหนักขึ้นและมีข้างที่กำดวงใจเขาไว้แน่นมากกว่าที่เคยเป็น ปารีสไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป คนที่เดินสวนทางต่างมองเขาอย่างเพ่งเล็งราวกับรู้ว่าเขาไปไหนมา เขาได้ยินคำว่า “สายลับ” ในเสียงล้อรถหมุน ในเสียงตีกองตลอดแนวคลอง และแล้วเขาก็กลับมาถึงบ้าน โชคดีเหลือเกินที่พ่อเขายังไม่กลับมา เขาจึงรีบขึ้นห้องนอน ซุกเหรียญที่หนักเหลือเกินไว้ใต้หมอน

ไม่มีวันใดที่นายสแตนดีอกดีใจและเบิกบานใจมากเท่าขณะกลับบ้านค่ำวันนั้น ผู้คนเพิ่งทราบข่าวมาจากต่างจังหวัดว่าสถานการณ์ของประเทศพัฒนาไปในทางที่ดี ขณะที่สองพ่อลูกกินอาหารด้วยกัน อดีตนายทหารมองปืนที่แขวนบนฝ้ายบ้าน และพูดกับลูกชายพลางหัวเราะอย่างอารมณ์ดีว่า

“นี่ลูก ถ้าลูกโตกว่านี้ละ ลูกต้องไปรบกับพวกปรัสเซียแน่นอน”

ราว ๆ สองทุ่ม เสียงปืนใหญ่ก็ดังขึ้น

“ที่โอแบร์วีลลิเยแน่เลย... เขากำลังรบกันที่บูร์เซ” อดีตนายทหารผู้รู้จักป้อมปราการทุกแห่งพูดขึ้น หนูน้อยสแตนหน้าซีด เขาหนีขึ้นไปนอนโดยอ้างว่าตนเองเหน็ดเหนื่อย เขาเข้านอนแต่นอนไม่หลับ เสียงปืนใหญ่ปะทุตลอดเวลา เขานึกไปถึงหน่วยรบพิเศษที่มาถึงตอนกลางคืนเพื่อสู้รบกับทหารปรัสเซียและถูกโจมตีจนล้มระเนระนาด เขานึกถึงหัวหน้ากองร้อยสูงวัยที่ยืมให้เขา นอนแน่นิ่งท่ามกลางหิมะ และทหารอีกกี่คนที่จะเป็นแบบเขา... ราคาชีวิตของทหารทั้งหมดซุกอยู่ใต้หมอนใบนั้น เขาเอง ลูกชายของนายสแตน อดีตนายทหารเก่า... หนูน้อยน้ำตาอาบแก้ม เขาได้ยินเสียงฝีเท้าพ่อเดินอยู่ในห้องข้าง ๆ พ่อเปิดหน้าต่าง สัญญาณรวมพลดังขึ้นที่ลานด้านล่าง กองกำลังเคลื่อนที่นับจำนวนคนเพื่อเตรียมออกรบ แน่ใจว่านี่คือการรบกันจริง ๆ เด็กน้อยน่าสงสารปิดบังความเศร้าโศกไม่ได้อีกต่อไป

“มีอะไรลูก” นายสแตนถามขณะเดินเข้ามาในห้องนอนลูกชาย

ลูกชายเก็บความเศร้าไว้ไม่อยู่อีกแล้ว เขาระโดดลงมาจากเตียง เข้ามาแนบชิดติดกับพ่อ จังหวะนั่นเอง เหยี่ยวมากมายกำลังอยู่บนพื้น

“ลูกไปเอาเงินนั้นมาจากไหน ขโมยมาหรือไง” พ่อถามด้วยเสียงสั้นเครือ

หลังจากถอนหายใจเฮือกใหญ่ หนูน้อยสแตนเล่าว่าเขาไปหาพวกทหารปรัสเซีย แล้วทำอะไรมาบ้าง ขณะกำลังเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น เขารู้สึกผิदन้อยลง... นายสแตนฟังด้วยสีหน้าอดสู เมื่อลูกชายพูดจบ เขากุมใบหน้าลูกชายด้วยมือทั้งสองข้างและร้องไห้

“พ่อครับ พ่อ...” หนูน้อยสแตนอยากจะพูดอะไรสักอย่าง

พ่อผลักตัวลูกชายออกโดยไม่พูดไม่จาอันใด แล้วโกยเหยี่ยวขึ้นมา

“หมดแล้วใช่ไหม” เขาถาม

ลูกชายพยักหน้าให้รู้ว่านั้นคือเงินทั้งหมด พ่อปลดปืนออกจากฝาบ้าน หยิบกระสุนและยัดเงินลงกระเป่ากางเกง

“พ่อจะเอาเงินไปคืนพวกมันเอง” เขาว่า

ไม่มีคำพูดใดอีกต่อไป ไม่แม้แต่จะเหลียวหลัง นายสแตนลงไปรวมกับกองกำลังเคลื่อนที่ซึ่งจะไปออกศึกตอนกลางคืน และตั้งแต่นั้นก็ไม่มีใครพบนายสแตนอีก

แม่

ความทรงจำครั้งเข้าศึกล้อมเมือง

เข้าวันนั้น ผมไปพบเพื่อนนักวาดภาพ นามว่า บ... บนเขาวาเลเรียน เขาเป็นร้อยโทประจำกองกำลังเคลื่อนที่แห่งแม่น้ำแซน แต่วันนั้น เพื่อนของผมคนนี้ต้องอยู่เวร ไปไหนไม่ได้ เราทำได้แค่เพียงเดินไปมาหน้าประตูป้อมราวกับกะลาสีเข้าเวรยาม เราคุยกันถึงปารีส สงคราม และถึงคนรักที่จากไปแล้ว... ทันใดนั้น พลทหารของผมที่สมัยก่อนเป็นนักเรียนศิลปะหัวแข็ง แต่กลับสงบปากสงบคำ ยามอยู่ในเครื่องแบบ เข้ามาโอบไหล่ผม

“โอ้ว นั่นมันภาพวาดล้อเลียนของโดมิเยร์ชัด ๆ” เขาพูดเบา ๆ

แล้วทางดาสีเทาดวงน้อยของเขาก็เบิกโพลงขึ้นทันทีราวกับดวงตาของสุนัขล่าเหยื่อ เขาชี้ให้ผมเห็นภาพสองแผ่นซราที่เพิ่งมาถึงบนลานกว้างของเขาวาเลเรียนแห่งนี้

ใช่ ภาพล้อเลียนของโดมิเยร์จริง ๆ ชายชราสวมเสื้อสูททรงยาวสีน้ำตาลเข้ม ตัดกับผ้าพันคอกำมะหยี่สีเขียวดูคล้ายตะไคร่ที่เกาะบนขอนไม้ ร่างผอมโซ ตัวเตี้ย หน้าแดง สีหน้าหม่นหมอง ตากลม จมูกจุ่มราวจะงอปากนกฮูกที่ตรงหัวมีรอยย่น เครื่องขริมและงูเขลา เท่านั้นยังไม่พอ แขนข้างหนึ่งสะพายกระเป๋าทอลายดอก มีปากขวดโผล่ออก และหนีบกระป๋องสังกะสีได้รักแร้อีกข้างหนึ่ง เป็นกระป๋องสังกะสีที่ชาวปารีสจะนึกถึงสิ่งอื่นไปไม่ได้เลย นอกจากช่วงห้าเดือนที่ถูกปิดล้อม... ส่วนหญิงชรา นั้น เราเห็นปีกหมวกหิมาและผ้าคลุมไหล่ผืนมอซอก่อนสิ่งอื่น ผ้าผืนนั้นพันรอบตัวเธอแน่นเสียจนมองเห็นทรวดทรงอันน่าอดสูของเธอ แล้วในบางขณะ ผมกะพริบกะรังสีเทาที่ปลายจมูก แผลมก็โผล่พ้นออกมาจากหมวกปีกกว้าง

ขณะมาถึงลานด้านบน ชายชราหยุดพักหายใจและปาดหน้าผากให้แห้ง อากาศบนยอดเขาไม่ร้อนแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นยังมีหมอกเพราะเป็นช่วงสิ้นเดือนพฤศจิกายน แต่พวกเขารีบขึ้นมา...

ฝ่ายหญิงชรายังไม่หยุดเดิน ขณะมุ่งตรงไปยังประตูป้อม เธอหันมามองเราครู่หนึ่ง เธอดูลึกลับราวกับอยากจะทำอะไรสักอย่างกับเรา แต่แถบยศบนปกเสื้อของเธออาจทำให้เธอเกรงกลัวก็เป็นได้ เธอเลยอยากจะทำอาหารยามมากกว่า แล้วผมก็ได้ยินเธอพูดด้วยเสียงอ้อมแอ้มว่าอยากขอพบลูกชายซึ่งเป็นทหารกองเกินจากกรุงปารีสในกองร้อยหก ลำดับที่สาม

“รอตรงนั้นก่อนครับ” ทหารยามสั่ง “ผมจะไปเรียกเขาให้”

เธอหันหลังไปหาสามีด้วยสีหน้าเร็งว่า ถอนหายใจด้วยความโล่งอก แล้วพวกเขา ก็เดินไปนั่งไกลออกไปจากเรา

สองตายายคอยอยู่พักใหญ่เลยทีเดียว เขาว่าเลเรื่องนี้ช่างใหญ่โตโอฬาร บรรดาหลาน พี่นึ่งที่กันชน แนวน้องกัน ค่ายทหาร ป้อมปราการ ช่างขับซ็อนลีนดี จะให้ตามหานายทหารกองร้อยหก ในเมืองอันยุงเหยงนี่นะหรือ เขาถูกนี่อยู่บนฟ้าท่ามกลางเมฆหมอกดุจตั้งอาณาจักรลอยฟ้าลาพิวตา ช่วงเวลานั้นที่ป้อมยังอีกทีก็ไปด้วยเสียงกลอง เสียงทรัมเป็ต เสียงทหารวิ่ง เสียงแกลลอน เสียงวุ่นวาย เหล่านั้นมาจากพวกทหารยามที่กำลังเปลี่ยนเวร การปฏิบัติงานต่าง ๆ การแจกจ่ายข้าวของ สายลับ คนหนึ่งเลือดอาบทั่วตัว พวกทหารรับจ้างใช้พานท้ายปืนจี๋หลังบังคับให้เขาเดิน กลุ่มชวานาจากเมือง นื่องแตร์ที่กำลังร้องทุกข์กับท่านนายพล ทหารส่งโทรเลขเพิ่งควมม้ามาถึง คนควบหนาวสั้น ส่วนม้าก็ เปียกปอน ผู้บาดเจ็บถูกล่าเสียงกลับมาจากด่านชั้นนอกด้วยล่อเทียมที่นั้งขนาบข้าง ทหารพวกนี้นั้ง โคลงเคลงขนาบข้างตัวล่อและส่งเสียงครวญครางราวลูกแกะป่วย แล้วยังมีเสียงราวกับกะลาสีกำลัง ชักใบเรือใหม่เคล้าเสียงฟลุตพร้อมร้องว่า “ฮุยเลฮุย” คนเลี้ยงแกะต้อนฝูงแกะให้ไปข้างหน้า เขาสวม กางเกงสีแดง มือถือไม้เท้า สะพายไรเฟิลซาสโป ทุกสิ่งที่ว่ามานี้ ผ่านมา ผ่านไป สวนกันบนลาน หายไปที่ประตูป้อมราวกับประตูของสถานีคาราวานในแดนตะวันออก

“หวังว่าเขาจะไม่ลืมนักชายฉันทนะ” ดวงตาของแม่ผู้นำสงสารสื่อสารออกมาเช่นนั้น ระหว่างที่รอคอย แล้วเธอก็ลุกขึ้นทุก ๆ ห้านาที ค่อย ๆ ขยับเข้าไปใกล้ประตูทางเข้า ยืนแนบชิด กำแพง แอบมองไปที่ลานหน้ากองประจำการ แต่เธอก็ไม่กล้าขอหรือถามอะไรอีกแล้ว ก็เพราะกลัวว่า จะทำให้ลูกชายเธอดูเป็นตัวตลก ชายชราดูประหม่ากว่าภรรยา ไม่ยอมแม่แต่จะลูกจากที่นั้ง แต่ทุกครั้งที่เราอกลับมานั้ง เธอจะดูหมองเศร้า ท้อแท้ เราเห็นเขาดูภรรยาว่าไม่รู้จักรอ เขาพยายาม อธิบายขั้นตอนและข้อจำกัดด้วยท่าทางโง่เขลาของคนที่ยากจะทำตัวเป็นผู้รู้

ผมสนใจเหตุการณ์เล็ก ๆ ในชีวิตส่วนตัวที่ไม่มีใครสนใจเหล่านี้อยู่เงียบ ๆ ซึ่งมักเป็นเรื่องที่เราต้องคาดเดาเอาเองให้มากกว่าที่เห็น เหมือนพวกแสดงละครใบ้ข้างถนนที่จะเข้ามาใกล้เมื่อ คุณเดินผ่าน แล้วด้วยท่าทางเพียงท่าเดียวเขาก็สามารถเล่าเรื่องราวทั้งชีวิตได้ แต่สิ่งที่ดึงดูดความ สนใจของผมตรงนี้ คือความเป็นฉิมและความใสซื่อของตัวละครทั้งสองของผม ผมรู้สึกตื่นตันจริง ๆ ที่ได้ติดตามฉากสะท้อนอารมณ์ต่าง ๆ ของครอบครัวนี้ผ่านท่าทางและสีหน้าที่บ่งบอกถึงจิตวิญญาณ อันใสซื่อของพวกเขาราวนักแสดงบทละครของเซราแต็งไม่มีผิด

ผมจินตนาการภาพแม่คนหนึ่งพูดขึ้นในเช้าวันหนึ่งว่า

“ฉันท้อใจของนายพลโทรซูนีเหลือเกิน สามเดือนแล้วนะที่ฉันทไม่ได้เจอหน้า ลูกชาย... ฉันทอยากจะไปกอดเขาให้หายคิดถึงสักหน่อย”

ส่วนผู้เป็นพ่อก็ประหม่า เก้ ๆ กัง ๆ และหัวก้นแล้วเมื่อคิดว่าต้องไปดำเนินการขอ ใบอนุญาต เขาพยายามสาธยายเหตุผลให้เธอฟังว่า

“พูดไม่คิดเลยนะ ที่รัก ก็รู้อยู่แล้วว่าเขาวาเลเรียงลึกลับสินดี... จะไปที่นั่นได้อย่างไรกัน รตราเราก็ไม่มี และสิ่งสำคัญนะ มันเป็นป้อมบัญชาการ เขาไม่ให้ผู้หญิงเข้าไป”

“ฉันจะไป” แม่พูดคำขาด

สามีตามใจเธอทุกอย่างและออกเดินทาง เขาไปหน่วยงานกลาโหม ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการท่านนายพล กรมเสนาธิการ กรมการทหารบก ทั้งที่กลัวจนเหงื่อแตก หนาวจนตัวแข็ง ชนโนนชนนี้ เคาะผัดประตู่ หรือต่อแถวไปสองชั่วโมงแต่แล้วก็มาผัดที่ ท้ายที่สุด เขากลับมาบ้าน ตอนค่ำพร้อมกับใบอนุญาตจากทางการในกระเป๋... รุ่งขึ้น ทั้งสองตื่นนอนตั้งแต่เช้าตรู่ อากาศยังหนาวอยู่ ต้องใช้ตะเกียงส่อง ฟอกกินอาหารให้ร่างกายอบอุ่น แต่แม่กลับไม่หิวอะไรเลย เธออยากจะไปกินอาหารกับลูกชายที่นั่นมากกว่า พวกเขาอยากให้ลูกได้อิ่มอร่อย เร็วเข้า เร็ว รีบใส่อาหารลงในกระเป๋ พวกเขานึกถึงอาหารที่ต้องมีไว้ในยามถูกข้าศึกล้อมด้วย ทั้งซ็อกโกแลต แยม ไวน์อย่างดี ทุกสิ่งทุกอย่างรวมไปถึงอาหารในกระป๋อง มันราคาถึงแปดฟรังก์ เราเก็บมันไว้อย่างทะนุถนอมเพื่อเป็นเสบียงในวันที่ไม่มีอะไรกิน จากนั้น พวกเขาก็ออกเดินทางกัน เมื่อมาถึงป้อมปราการ นายทหารเปิดประตู พวกเขาต้องแสดงใบอนุญาต แม่กลัว... แต่ไม่ต้องกลัวหรอก เพราะเอกสารของเราถูกต้องแล้ว

“ให้ผ่านได้” ทหารเกณฑ์กล่าว

แล้วพอไต่ยีนเช่นนั้น เธอถึงจะถอนหายใจออกมา

“ทหารหนุ่มคนนี้สุภาพจริง ๆ เลย”

เธอขอยกเท้า เดินไวรากับปรอท เธอรีบ ชายชราแทบจะตามหลังเธอไม่ทันด้วยซ้ำ

“ที่รัก ทำอะไรจริงจังเลย”

แต่เธอก็ไม่ฟังเขา เหนือขึ้นไป เขาวาเลเรียงส่งสัญญาณผ่านมวลเมฆข้างบนนั้นว่า

“มาเร็ว... เขาอยู่ที่นี้”

และในตอนที่พวกเขาเดินทางมาถึง ก็มีเรื่องใหม่ให้นำวิตก

แล้วถ้าเราไม่พบเขาละ แล้วถ้าเขาไม่มาจะทำอย่างไรกัน...

ทันใดนั้น ผมเห็นเธอชะงักงัน มือตีที่แขนของสามีชรา เธอยึดตัวขึ้น... ไกลออกไป เธอได้

ยินเสียงฝีเท้าของเขาเดินอยู่ที่หน้าประตูทางเข้า

นั่นเขา

ขณะที่ลูกชายเดินออกมา ลานหน้าค่ายก็จรัสแสงขึ้นทันที

แน่นอนว่าเขาเป็นหนุ่มหน้าตาหล่อเหลา ร่ามสูง สะพายเป้ มือถือปืน... เขาเดินไปหาพ่อ

กับแม่ หน้าตาเบิกบาน เสียงเขาหัวเราะและเรไรว่า

“สวัสดีครับแม่”

หมวกปีกกว้างใบโตของแม่บดบังกระเป๋าทรงนูน ปิ่นโรเฟิลซาสโปหันไค ต่อมาถึงคราที่พ่อโอบกอดลูกชายบ้าง แต่ก็ทำได้ไม่นานเท่าใด เพราะหมวกปีกกว้างไม่ต้องการแบ่งลูกชายให้ใครเหมือนคนยังกินไม่อิ่ม

“สบายดีไหมลูก เสื้อผ้าพอไหม... ยังมีพอหรือเปล่า”

ผมสัมผัสได้ถึงดวงตาแห่งความรักได้ตาข่ายหมวกปีกกว้างใบนั้น ความรักนั้นโอบคลุมตัวลูกชายไว้ตั้งแต่หัวจรดเท้า เธอหอมลูกชายนับครั้งไม่ถ้วน จากน้ำตากลายเป็นเสียงหัวเราะเบา ๆ เธอขอชดใช้ความรักของแม่ที่ขาดหายไปถึงสามเดือนให้ครบในคราเดียว ตัวพ่อเองก็ดูตื่นตันใจเหลือหลาย แต่เขาไม่ต้องการแสดงออกมา เขารู้ว่าเรามองอยู่ เขามองมาทางเราราวกับจะบอกว่า

“อย่าถือสาเลยนะ... เธอเป็นผู้หญิง”

ผมไม่ถือสาเธอเลยแม่แต่น้อย

ทันใดนั้น สัญญาณในค้ายเรียกนายทหารก็กังวานขึ้นขัดความสุขใจนี้

“เขาเรียกแล้ว” ลูกชายบอก “ผมต้องไปแล้วครับ”

“อะไรกัน ไม่กินมื่อเข้ากันก่อนหรือ”

“ไม่ครับ ผมกินไม่ได้... ผมต้องเข้าเวรทั้งวันทั้งคืนที่ชั้นบนสุดของป้อมปราการโน่นเลย”

“โธ่” แม่ที่นำส่งสารอุทานออกมา

แล้วเธอก็พูดอะไรไม่ออกอีก

เขาทั้งสามยืนนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง ต่างคนต่างมองกันไปมาอย่างเศร้าเสียใจ จากนั้น พ่อก็พูด

ขึ้นว่า

“ถ้าฉันเอากระป๋องนี้ไปก็ยิ่งดี” เขาพูดเสียงเศร้าด้วยท่าทางที่ทำให้เราซึ่งใจแต่ก็น่าขันในคราเดียวกัน อาหารอันโอชะจะเสียเปล่าหรือนี้

แต่ท่ามกลางบรรยากาศอันโศกเศร้าของการลาจาก พวกเขาหันหากระป๋องเจ้ากรรมไม่เจอ มือไร่เรียวแรงและสันเที๋มที่กำลังควานหากระป๋องช่างน่าเวทนาเหลือเกิน แล้วยังมีเสียงสะอึกสะอื้นที่ถามขึ้นว่า “กระป๋องล่ะ กระป๋องอยู่ไหน” พวกเขาไม่อับอายที่เอาเรื่องไม่เป็นเรื่องนี้มาปะปนกับความโศกาอาดูรอันยิ่งใหญ่ พอหากระป๋องเจอ พวกเขาก็กอดอำลากันเป็นครั้งสุดท้ายอย่างเนิ่นนาน แล้วลูกชายก็วิ่งกลับเข้าไปในค้าย

คุณคิดดูสิว่าพวกเขาเดินทางมาไกลขนาดไหนเพื่ออาหารเข้ามื่อนี้ มันคือมื่ออาหารสำคัญของพวกเขา แม่ถึงกับนอนไม่หลับทั้งคืน คุณบอกหน่อยสิว่ามีอะไรน่าโศกเศร้าไปกว่าสิ่งที่พวกเขาไม่ได้ทำในวันนี้ สิ่งที่เปรียบเหมือนสวรรค์เล็ก ๆ ใกล้เคียงเอี่ยม แต่ประตูสวรรค์ก็กลับปิดลงฉับพลันทันใด

พวกเขายังคอยอยู่ตรงที่เดิมอีกรูหนึ่ง สายตาจ้องประตูป้อมที่ลูกชายเพิ่งจะล้มหาย
เข้าไปไม่วางตา แล้วในที่สุดชายชราที่เรียกสติกลับมา กระแอมไอเสียงดังสองสามที และพูดถ้อยคำ
หนักแน่นขึ้นอีกครั้งว่า

“ไปเถอะแม่ กลับกันได้แล้ว” เขาสั่งเสียงดัง ชัดถ้อยชัดคำ

ขณะนั้นเอง เขาหันมาบอกลาเราและจูงแขนภรรยา... ผมมองตามพวกเขาจนลับมูม
ถนกันไป ดูเหมือนพ่อรู้สึกขุ่นใจ เขายกกระเป๋าขึ้นมาด้วยท่าทางสิ้นหวัง... เมื่อเบนสายตาไปที่แม่ เธอ
เหมือนจะไม่มีปฏิกิริยาอะไร เธอเดินไปข้างสามมี คอตก แขนตกข้างลำตัว แต่บางขณะ ผมเห็นผ้าคลุม
ไหล่ของเธอสั่นระริกอย่างกลั่นไ่วไม่อยู่

ล้อมเบอร์ลิน

พวกเราเดินขึ้นไปตามถนนซ็องเซลีเซกับคุณหมอ ว... กำแพงที่พญานไปด้วยรูที่เกิดจากปืนใหญ่และบาปวิบัติที่ยุบลงเพราะโดนกระหน่ำด้วยกระสุนจะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับกรุงปารีสยามศัตรูล้อมเมืองให้เราฟังได้หรือไม่ ก่อนจะถึงวงเวียนเลตวลเล็กน้อย คุณหมอยุคเดินแล้วชี้ให้ผมดูไปยังหนึ่งในบ้านงามหลังใหญ่ที่ตั้งเด่นเป็นสง่ารอบประตูชัยกลางวงเวียน เขาพูดขึ้นว่า

“คุณเห็นหน้าต่างที่ปิดอยู่สี่บานตรงระเบียงข้างบนนั้นไหม” เขาถาม “ตอนช่วงต้นเดือนสิงหาคม เดือนสิงหาคมสุดเลวร้ายเมื่อปีที่ผ่านมา หนักหนาทั้งพายุและความหายนะ ผมถูกเรียกไปที่บ้านหลังนั้นเพื่อรักษาผู้ป่วยอัมพาตขั้นรุนแรงและเฉียบพลัน นั่นคือบ้านของพันเอกจูปูร์ เขาเป็นทหารม้าหุ้มเกราะสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง ชายชราที่ในหัวมีแต่เรื่องชัยชนะและความรักชาติ เขาพักอาศัยอยู่ในห้องชุดพร้อมระเบียงริมถนนซ็องเซลีเซตั้งแต่สงครามเริ่ม... เดาสีว่าทำไม ก็เพื่อมาเป็นสักขีพยานในวันที่กองทัพเรากลับมาพร้อมชัยชนะอย่างไรเล่า... โลกคุณตาผู้น่าสงสาร เขาได้ยินข่าวจากวิชชิ่งบัวร์ตอนกำลังจะลุกออกจากโต๊ะ พอเขาอ่านชื่อนโปเลียนท้ายคำประกาศขอยอมแพ้ในสมรภูมิตั้งนั้น เขาก็เป็นอัมพาตขึ้นมาทันใด

“ผมเห็นอดีตทหารม้าหุ้มเกราะนอนนิ่งบนผืนพรมในห้องนอน หน้าเต็มไปด้วยเลือดและไม่ตอบสนองอะไรเลย ราวกับเขาถูกทุบหัวด้วยตะบอง หากยืนขึ้น ตัวเขาต้องสูงมากแน่ เพราะขนาดนอนอยู่ เขายังดูตัวสูงใหญ่เหลือเกิน หน้าตาหล่อ ฟันเรียงสวย ผมขวดยกศอกคกหน้าท้าวหัววัยแปดสิบของเขาดูเหมือนแค่หกสิบ... หลานสาวของเขานั่งคุกเข่าน้ำตาอาบหน้าอยู่ไม่ไกล หน้าตาเธอคล้ายปู่ เมื่อมองใบหน้าของพวกเขาเทียบกันใกล้ ๆ ก็ราวกับเหรียญกรีกรูปร่างพิมพ์ลายเดียวกันสองเหรียญ เพียงแต่เหรียญแรกดูคร่ำครึ สีจาง และลวดลายที่ขอบเหรียญหายไปบ้างเล็กน้อย แต่อีกเหรียญดูวาววาม ลวดลายชัดเจน เปล่งประกายและเนื้อสัมผัสนุ่มนวลทุกอย่างจากลายพิมพ์ใหม่

“ความเจ็บปวดของเด็กคนนี้ทำให้ผมสะเทือนใจ เธอเป็นลูกหลานทหาร พ่อของเธอเป็นฝ่ายบริหารในกองทัพของจอมพลแม็ค-มาอง และภาพชายเฒ่าสูงใหญ่ที่นอนอยู่ตรงหน้าก็ทำให้เธอนึกถึงภาพอีกภาพหนึ่งที่น่าสะพรึงกลัวไม่น้อยไปกว่ากันเลย ผมจะปลอบใจเธอเท่าที่จะทำได้ แต่ลึก ๆ แล้ว ผมคิดว่าความหวังนั้นเลือนราง เขาเป็นอัมพาตครึ่งซีกอย่างไม่ต้องสงสัย และในวัยแปดสิบโอกาสที่จะหายนั้นแทบไม่มี เขาขยับตัวไม่ได้และไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงสามวันแรก... ขณะเดียวกันข่าวจากไรโซเฟนก็มาถึงกรุงปารีส คุณคงจำได้นะว่าเรื่องนี้มันแปลกขนาดไหน ตลอดทั้งวันจนถึงตอนเย็น เราทุกคนคิดว่าทหารฝ่ายเราชนะราบคาบแล้วเพราะทหารปรัสเซียตายไปสองหมื่นนายและมกุฎราชกุมารก็ถูกจับเป็นตัวประกัน... ผมไม่รู้หรือว่าเป็นเพราะปาฏิหาริย์ใด หรือจะเป็นขั้วแม่เหล็กไฟฟ้า หรือเสียงสะท้อนแห่งความปลื้มปิติของคนทั้งชาติกันแน่ที่เข้ามาสะกิดต่อมรับ

ความรู้สึกของชายหุนหวกเป็นไปคนนี้จะด้วยอะไรก็แล้วแต่ เย็นวันนั้น ขณะเดินเข้าไปที่เตียงนอนของเขา ผมเห็นเขาไม่เหมือนชายคนเดิมอีกต่อไป ดวงตาแทบจะพร่าใส ลี้นไม่แข็งทื่อเหมือนเคย เขามีริ้วแรงพอจะยิ้มให้ผมและพูดตะกุกตะกักสองพยางค์ว่า

“ชชะ...นะ...”

“ครับ ท่านพันเอก ชัยชนะยิ่งใหญ่ชะด้วย....”

“ตอนผมสาธยายความสำเร็จอันงดงามของจอมพลมค-มาองนั้น ผมเห็นเขาดูอ่อนคลายมากขึ้น หน้าตาก็ดูสดใสกว่าเดิม...”

“ขณะผมออกมาจากห้อง สาวน้อยก็รอผมอยู่แล้ว เธอยืนหน้าซีดอยู่ที่หน้าประตูพร้อมทั้งสะอื้นให้

“‘แต่คนไข้ปลอดภัยแล้วนะครับ’ ผมพูดปลางกุมมือของเธอไว้

“เด็กหญิงนำเวทนาแทบไม่กล้าตอบคำถามของผม เพราะเธอเพิ่งจะรู้ว่าล่าสุดที่ไรโซเฟนว่าจอมพลมค-มาองหลบหนีไป กองกำลังถูกทำลายย่อยยับ... เราทั้งสองมองหน้ากัน ต่างฝ่ายต่างใจหาย เธอเสียอกเสียใจขณะนึกถึงพ่อตัวเอง ผมเองก็ตัวสั่นขณะนึกถึงชายชรา แน่แน่นอนว่าเขาต้องรับไม่ได้ถ้ารู้ว่าไม่คาดฝันนี้ แล้วจะทำอย่างไรดี... ปล่อยให้เขาสุขใจไปก่อน เพราะภาพมายานี้แหละที่ทำให้เขาฟื้นตัวขึ้นมา... เราต้องโกหกเขาสินะ...”

“‘ถ้าอย่างนั้น ฉันทก็จะโกหก’ เด็กสาวกล่าวอย่างห้าวหาญปลางปาดน้ำตาอย่างรวดเร็ว จากนั้นเธอก็กลับเข้าไปในห้องนอนของปู่ด้วยท่าทางผ่องใส

งานที่เธอต้องทำนี้ไม่่ง่ายเลย ในวันแรก ๆ เธอเอาตัวรอดได้ ชายชรายังสมองดีอยู่และปล่อยให้เธอหลอกได้ราวกับเขาเป็นเด็ก แต่ร่างกายที่แข็งแรงขึ้นทำให้ความคิดความอ่านของเขาหลักแหลมมากขึ้น เธอต้องบอกข่าวความเคลื่อนไหวของกองทัพต่าง ๆ ให้เขาฟัง ต้องแต่งข่าวจากกองทัพขึ้นเอง ช่างน่าสงสารเหลือเกินที่เห็นสาวสวยคนนี้นั่งหลังขัดหลังแข็งหน้าแผนที่ประเทศเยอรมันตลอดเวลา เธอต้องปกรงเล็ก ๆ ไปบนแผนที่นี้ ใช้สติปัญญาทั้งหมดรวบรวมข้อมูลทุกสมรรถุภที่ที่ได้รับชัยชนะ ไม่ว่าจะเป็นจอมพลบาแซนชนะที่เบอร์ลิน นายพลโพพรซาร์ควาชัยที่แคว้นบาวาเรีย จอมพลมค-มาองชนะแถบทะเลบอลติก เธอขอคำปรึกษาผมสำหรับทุกเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ ผมช่วยเหลือเธอเท่าที่จะช่วยได้ แต่ปู่ของเธอต่างหากที่จะช่วยเราได้ในเรื่องการรุกรานในจินตนาการเอียงนี้ เขาพิชิตเยอรมันมานักต่อนักในสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง เขาคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่า “ในขณะที่นั้นศัตรูจะไปไหน... เราต้องทำอะไร...” และสิ่งที่เขาคาดการณ์ก็มักจะเกิดขึ้นเสมอ แน่แน่นอนว่าเขารู้สึกภูมิใจยิ่งนัก

“เวรกรรม เราอุตส่าห์ยึดได้เมืองแล้วเมืองเล่า ขณะครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ก็ยังไม่เร็วพอสำหรับเขา ตาเฒ่ากระหายข้าวเหลือเกิน เมื่อผมถึงมาบ้านคนไขในแต่ละวัน ผมก็จะได้ยินข่าวซัยชนะครั้งใหม่

“‘หมอคะ เรายึดเมืองไมนซ์ได้แล้วค่ะ’ สาวน้อยพูดขึ้นขณะเดินมาหาผมพร้อมยิ้มเปลี้ย ๆ

“จากนั้นผมได้ยินเสียงตะโกนด้วยความร่าเริงใจเล็ดลอดออกมาทางประตูจนเข้าหูผมว่า

“ ‘บุกเข้าไป บุกเข้าไป... เราจะเข้าเบอร์ลินในอีกแปดวัน’

“ในเวลานั้น ทหารปรัสเซียไม่ได้อยู่ที่ไหนไกล เพราะอีกแปดวันก็จะเข้ากรุงปารีส... ก่อนหน้านั้นผมได้แต่ถามตัวเองว่าจะเส้นทางออกที่ตึกว่านี้ไหม หากเราย้ายผู้พลวยไปรักษาในต่างจังหวัด แต่ถ้าออกไปข้างนอก สภาพของประเทศจะทำให้เขารู้ความจริงทั้งหมดแน่ และผมเห็นว่าเขายังอ่อนแอเกินไปและยังไม่ฟื้นตัวดีพอที่จะปล่อยให้รับรู้ความจริงได้ ดังนั้น เราจึงตัดสินใจให้เขาพักรักษาตัวที่เดิมต่อไป

“วันแรกที่เริ่มมีการล้อมเมือง ผมยังจำได้ดีว่ารู้สึกซาบซึ้งใจมากเพียงใด ผมขึ้นไปบนบ้านเขาพร้อมความกังวลเต็มอกที่รัฐบาลสั่งให้ประชาชนปิดบ้านให้หมดเพราะศัตรูอยู่ใกล้แค่เอื้อมมือ บริเวณชานเมืองกลับกลายเป็นชายแดน ผมเห็นเหล่าชรานั่งอยู่บนเตียง เขาทั้งคู่สับสนใจและพอใจ

“‘ต้องอย่างนี้สิ เริ่มล้อมเมืองซะที’

“ผมมองเขาด้วยความตะลึงงัน จึงถามว่า

“‘รู้ได้อย่างไรครับท่านพันเอก...’

“หลานสาวหันมาทางผม

“‘อ้อ ใช่แล้วหมอ... ข้าวใหญ่เซียวล่ะ... การล้อมเบอร์ลินเริ่มขึ้นแล้วค่ะ’

“เธอเอ่ยขึ้นขณะนั่งเย็บผ้าอย่างผ่อนคลายและแสนสงบ... ตาเฒ่าระแคะระคายได้
อย่างไรกัน เขาไม่ได้ยินเสียงปืนใหญ่เลยแม้แต่นัดเดียว เขาไม่มีทางได้เห็นปารีสที่น่าสงสารในสภาพ
ระเนระนาดและน่าหดหู่เช่นนี้ สิ่งเดียวที่เห็นเมื่อมองออกไปจากเตียงของเขาคือภาพมุมหนึ่งของ
ประตูซัย ส่วนในห้องนอน รอบตัวเขาก็มีแต่ของสัพเพเหระสมัยจักรวรรดิที่หนึ่งซึ่งช่วยกล่อมให้เขาอยู่
ในภาพมายา ทั้งภาพเหมือนของบรรดาจอมพล ภาพพิมพ์สมรภูมิรบ ภาพราชากรุงโรมในชุดคล้าย
เด็กทารก ถัดมา มีพวกโต๊ะไม้ตัวใหญ่ตั้งตรง เต็มไปด้วยเครื่องทองแดงสลักภาพสมรภูมิต่าง ๆ รวมถึง
ของที่ระลึกเกี่ยวกับจักรพรรดินโปเลียน ทั้งเหรียญรางวัล เครื่องสำริด หินจากเกาะเซนต์เฮเลนาใน
ขวดแก้ว รูปปั้นเล็ก ๆ ของนักบุญหญิงองค์เดียวกันนี้ที่เส้นผมเป็นลอน สวมชุดราตรีสีเหลืองอร่าม
แขนเสื้อทรงหมูแฮม ดวงตาเธอพร่าใส และทั้งหมดที่ว่ามานี้ ทั้งโต๊ะ ราชากรุงโรม จอมพลทั้งหลาย
รูปปั้นหญิงสาวร่างสูงสวมชุดรัดรูปและคาดเข็มขัดเอวสูงล้วนเป็นความมั่งคั่งใน ค.ศ. 1806 ทั้งสิ้น...

พันเอกคนดีเอ๋ย บรรยากาศแห่งชัยชนะและการพิชิตข้าศึกเช่นนี้ ดูน่าเชื่อยิ่งกว่าเรื่องเล่าของเราเสียอีก เหตุนี้เองเขาจึงหลงเชื่อเรื่องลัทธิเบอร์ลินอย่างสนิทใจ

“จากวันนั้นเป็นต้นมา กระบวนการทางทหารของเราเป็นไปอย่างราบรื่น การยึดเบอร์ลิน ไม่ใช่สิ่งใดอื่นเลย นอกจากความอดทน บางขณะ เมื่อชายเฒ่าเบื่อหน่ายเกินไป เราก็อ่านจดหมายจากลูกชายให้ฟัง แน่ใจว่าเป็นจดหมายที่เราแต่งขึ้นมาเอง เนื่องจากไม่มีข่าวอะไรมาถึงกรุงปารีสเลย และนับจากเหตุการณ์ที่เซตียง ทหารของจอมพลมัค-มาองก็ถูกส่งตัวไปยังปราการฝ่ายเยอรมัน คุณคิดดูสิว่าเด็กสาวน่าเวทนาคนนี้จะสิ้นหวังขนาดไหนที่ไม่ได้รับรู้ข่าวคราวของตัวเองเลย หน้าซำเธอต้องแต่งจดหมายสั้น ๆ ที่พ่อเล่าเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีความสุข ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วเขาถูกจับเป็นเชลย ถูกจำกัดไปเสียทุกอย่าง หรืออาจป่วยไข้ และเธอต้องฝืนใจเขียนจดหมายโดยทำตัวเป็นทหารคนหนึ่งในชนบทที่รุดหน้าเข้าไปในประเทศที่เพิ่งยึดมาได้ บางครั้งเธอหมดแรง เราก็เลยไม่ได้ข่าวมาหลายสัปดาห์แล้ว แต่ถ้าปู่กังวลใจจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ จดหมายจากเยอรมันก็จะมาถึงอย่างรวดเร็ว เธอจะเข้าไปอ่านอย่างเรีงร่าอยู่ข้างเตียงกลางก้นน้ำตา พันเอกฟังอย่างตั้งใจ ยิ้มอย่างพอใจ เห็นดีเห็นชอบ วิเคราะห์ และอธิบายเพื่อความที่คลุมเครือให้เราฟัง แต่ความมั่งคั่งที่สุดคือคำตอบที่เขาส่งตรงไปถึงลูกชายว่า “อย่าลืมนั่นอันชาติว่าเจ้าเป็นคนฝรั่งเศส เขาสั่งสอนลูกชาย... จงมีเมตตาแก่คนที่ไม่มีทางสู้ อย่าทำร้ายพวกเขาจนเกินไป...” และคำแนะนำต่าง ๆ ที่ไม่มีจุดจบ คำสอนอันงดงามเกี่ยวกับการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตน การให้เกียรติผู้หญิง และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของชายชาติทหารที่ชนะศึก เขายังผนวกความคิดเห็นทั่วไปทางการเมือง เงื่อนงายที่ฝ่ายแพ้ต้องยอมรับในการสงบศึก ในเรื่องนี้ ต้องยอมรับว่าเขาไม่ใจจืดใจดำ

“แค่ขดใช้ความเสียหายที่เกิดจากสงครามก็พอ และไม่ต้องให้อะไรอื่นหรอก... จะมีประโยชน์อะไรที่จะยึดดินแดนต่าง ๆ ... เยอรมันจะกลายเป็นฝรั่งเศสได้ยังไงกัน...”

“เขาพูดถ้อยคำเหล่านี้อย่างหนักแน่น และเรารู้สึกว่าถ้อยคำของเขาท่วมทับไปด้วยความสัจย์ซื่อ ความศรัทธาอันงดงามที่มีต่อมาตุภูมิ และเป็นไปไม่ได้เลยที่จะไม่รู้สึกลึกซึ้งใจเมื่อฟังเขาพูด

“อนิจจา ในเวลานั้น การปิดล้อมก็ค่อย ๆ คืบคลานเข้ามาเรื่อย ๆ แต่ไม่ใช่กรุงเบอร์ลินนะ... นับเป็นช่วงเวลาแห่งความเหน็ดเหนื่อย ความโกลาหล ภาวะโรคระบาด และความหิวโหย แต่เพราะการดูแลเอาใจใส่ ความมูมานะ และความอ่อนโยนอย่างสุดซึ้งที่วีรรอบตัวเขา ความสุขสงบของชายชราจึงไม่มีอะไรมารบกวนได้แม้เสี้ยววินาที จวบจนวาระสุดท้ายของเขา ผมสามารถหาขนมปังขาวและเนื้อสดใหม่มาให้เขากินได้ มีแต่เขาเท่านั้นที่ได้กินของดี ๆ พวกนี้ ลองจินตนาการสิว่าจะมีอะไรน่าซาบซึ้งใจไปกว่าอาหารกลางวันม้อนั้น เขาเหมือนเห็นแก่ตัวเพราะความไม่รู้ ตาเฒ่านอนบนเตียง ดูสดชื่นและมีอารมณ์ขัน มีผ้ากันเปื้อนอยู่ใต้คาง หลานสาวของเขานั่งอยู่ใกล้ ๆ สีหน้าเธอ

ซิดเซียวเพราะขาดอาหาร เธอจับมือปู่เพื่อช่วยให้เขาดื่ม น้ำ กินอาหารดี ๆ ทุกอย่างที่ไม่มีใครได้กิน อาหารที่ทำให้เขาแข็งแรง ชีวิตที่ดีในห้องนอนแสนอบอุ่น สายลมในฤดูหนาวพัดอยู่นอกบ้าน หิมะที่ปลิวว่อนนอกหน้าต่าง ทุกสิ่งทำให้อดีตทหารม้าคิดถึงตอนที่เขาไปรบทางเหนือ เขาเล่าให้เราฟังเรื่องการถอนทัพอันน่าอดสูจากรัสเซียเป็นร้อยรอบ ที่นั่นพวกเขากินเพียงบิสกิตที่เย็นจนแข็งและเนื้อม้า

“หลานเข้าใจใช่ไหม เราถึงขนาดต้องกินเนื้อม้าเลยนะ”

“ผมเชื่อเหลือเกินว่าเธอเข้าใจดี เพราะเธอไม่ได้กินอะไรอื่นมาสองเดือนแล้ว... แต่เมื่อคืนวันฝันผ่าน ขณะผู้ป่วยใกล้เข้าระยะพักฟื้น งานเรื่องการดูแลคนไข้กลับยากยิ่งกว่าเดิม ประสาทสัมผัสและอวัยวะทุกส่วนในร่างกายไร้ความรู้สึกที่ช่วยเราในช่วงหนึ่ง เริ่มดีขึ้นตามลำดับ เสียงปืนใหญ่นำหวาดหวั่นสองสามนัดจากยานปอร์ตโมโยปะทุขึ้นจนทำให้เขาสะดุ้ง หูเขาไวราวสุนัขล่าเหยื่อ เราจึงจำต้องถูเรื่องซัยชนะที่กรุงเบอร์ลินครั้งล่าสุดของจอมพลบาแซน รวมถึงการระดมยิงเพื่อเป็นเกียรติแด่ทหารที่จากไป อีกวันที่เราย้ายเตียงของเขาเข้าใกล้หน้าต่าง (ผมคิดว่าเป็นวันพฤษภาคมเดียวกับเหตุการณ์ในยานบุของวาล) เขาเห็นกองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิกำลังรวมกองอยู่บนถนนกร็องดาร์เมเต็มสองตา

“ทหารกลุ่มนั้นกำลังทำอะไรกันอยู่” ชายเฒ่าถามขึ้น

“แล้วเราก็ได้ยินเขาขบฟันบ่นว่า

“ชุดไม่เข้า ไม่เข้าท่า”

“เขาไม่ได้สงสัยอะไรมากกว่านั้น แต่เรารู้ดีว่าจากวันนั้นเป็นต้นไป เราต้องดูแลระมัดระวังอย่างมาก นำเศร้านักที่เราทำได้ไม่ดีพอ

“เย็นวันหนึ่ง เมื่อผมไปถึง เด็กสาวมาหาผมด้วยที่ท่ากระวนกระวายใจ

“พรุ่งนี้ทหารปรัสเซียจะเคลื่อนพลเข้ามา” เธอบอกผม

“หรือว่าห้องนอนของชายชราจะเปิดอยู่ เมื่อผมย้อนกลับไปคิดถึงตอนนั้น สิ่งที่ผมจำได้คือเย็นวันนั้น สีหน้าเขาดูผิดหูผิดตาไป อาจเป็นไปได้ว่าเขาได้ยินเรื่องที่เรากำลังคุยกัน เราพูดกันเรื่องทหารปรัสเซีย แต่อดีตนายทหารม้าคงคิดว่าเป็นทหารฝรั่งเศส คิดถึงการฉลองซัยชนะที่เขา รอมา นาน จอมพลมัค-มาองเดินบนถนนประดับดอกไม้ ท่ามกลางวงโยธวาทิต ลูกชายของเขาเดินเคียงข้างจอมพล ในขณะเดียวกัน อดีตทหารม้าเยอรมันระเบียง แต่งเครื่องแบบเต็มยศเหมือนในสมรภูมิลีทเซ็นที่นั่น เขาเคารพธงรอยูกระสุนและรูปพญาอินทรีดำที่ถูกทำลายเป็นผุยผง...

“โธ่ตาเฒ่าจู่ฟัวเอ๊ย เขาอาจจะคิดไปเองว่าเราห้ามไม่ให้เขานั่งชมขบวนพาเหรดของกองทัพ เพื่อที่จะไม่ให้เขาตื่นเต้นจนเกินไป เขาจึงไม่ได้พูดอะไร แต่รุ่งขึ้น ช่วงเวลาเดียวกับที่ทหารปรัสเซียเคลื่อนกำลังพลตามทางรถไฟอย่างเจียบ ๆ จากยานปอร์ตโมโยจนถึงพระราชวังตุยเลอริหน้าต่างห้องนั้นก็ค่อย ๆ เปิดออก แล้วพันเอกจู่ฟัวก็ยืนริมระเบียง สวมหมวกเหล็ก ถือดาบยาว สวมเครื่องแบบคร่ำคร่าของบุรุษทหารม้าอย่างนายพลมิโล ผมก็ยังถามตัวเองอยู่ว่าแรงปรารถนาหรือ

แรงกระตุกแห่งชีวิตอันใดกันทำให้เขาสลัดอาการป่วยและแต่งตัวแบบนั้นได้ ที่แน่ ๆ ก็คือ เขาอยู่ที่นั่น ยืนอยู่หลังราวระเบียง แต่กลับตะลึงงันที่ได้เห็นท้องถนนกว้างขวางเรียบเรียบ หน้าต่างของบ้านทุก หลังปิดสนิท ปาร์ตี้สุดเริ่ดมโหรีระวาวเพชฌัญโรคระบาดใหญ่ มีธงแขวนอยู่ทุกหนแห่ง แต่ทว่าธงเป็น สีขาวเต็มผืน มีสัญลักษณ์กาชาดสีแดง และไม่มีใครเดินนำหน้าทหารของเรา

“ขณะหนึ่ง เขาคิดว่าตนเองเข้าใจผิด...

“แต่ไม่เลย เสียงอลม่านดังขึ้นหลังประตูชัย ทหารชุดดำมุ่งหน้าเข้ามายามตะวันเบิกฟ้า ... จากนั้น ปลายแหลมบนยอดหมวกเหล็กค่อย ๆ ส่องแสงจ้าขึ้น เสียงกลองเล็กของทหารปรัสเซีย เริ่มดังขึ้น ใต้ประตูชัยที่จัตุรัสเลตวล เพลงมาร์ชฉลองชัย ของซูเบอร์ทก้องกังวาลขึ้นพร้อมเสียงย่าเท้า และเสียงพันดาบของเหล่าทหาร...

“และแล้ว ในความเงิบงันอันน่าเศร้าของจัตุรัส เราได้ยินเสียงร้อง เสียงร้องอัน เชือดเฉือนใจ ‘ไอ้พวกปรัสเซีย หยิบอาวุธ... หยิบอาวุธ...’ ทหารม้าเบาอูลานแห่งปรัสเซียแถวหน้า สឹคนเห็นชายชราสูงใหญ่ยืนโอนเอนอยู่ริมระเบียง แขนงายไปส่ายมา แล้วล้มทั้งยืน พันเอกจูฟส์สันชีพ ไปในครานั้น”

วีรกรรมของเบลีแซร์

นี่คือเรื่องราวที่ผมไปฟังเขาเล่ามาจากร้านเหล้าแห่งหนึ่งที่มิงมาทรีในสัปดาห์นี้ ผมจำต้องเล่าด้วยสำเนียงพื้นถิ่นของนายช่างเบลีแซร์ให้คุณฟัง วันนั้น เขาสวมเสื้อคลุมช่างไม้ตัวเทอะทะ แม้จะเป็นคนมาร์เซย แต่เมื่อเหล่าชาวรสเลิศจากมิงมาทรีลงคอไปสองสามอีก เขาก็สามารถพูดสำเนียงชาวกรุงให้เราฟังได้ ผมมั่นใจเลยว่าเรื่องนี้จะทำให้คุณสั่นกลั้วเข้าเส้นเลือดอย่างที่ผมเคยเป็น ขณะที่เบลีแซร์เล่าให้ฟังต่อนั่งโต๊ะร่วมกัน เรื่องราวน่าหดหู่และเป็นความจริงนี้มีอยู่ว่า

“...รุ่งขึ้นจากเหตุการณ์ช่างบสิก (เบลีแซร์หมายถึงสงบศึก) เมียสั่งให้ข้าและลูกชายเดินทางไปริมฝั่งวิลเนฟ-ลา-กาแรน เพราะเรามีบ้านเล็กริมน้ำที่นั่น และเราไม่ได้ข่าวคราวบ้านหลังนั้น ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ล้อมเมือง ข้าเองรู้สึกกังวลใจที่ต้องเอาลูกชายติดไปด้วย ข้าคิดไว้แล้วว่าเราต้องเจอทหารปรัสเซียแน่ ตัวข้านั้นก็ไม่เคยประจันหน้ากับพวกมันเลยสักครั้ง จึงกลัวว่าจะเกิดเรื่องร้าย แต่เมียข้าก็ยังหนักแน่นในความตั้งใจของเธอ

“‘ไปสิ ไปเลย ถือเสียว่าให้ลูกไปสูดอากาศข้างนอกบ้าง’

“ลูกข้าก็ควรต้องไปจริง ๆ นั่นแหละ มันน่าสงสาร เพราะข้าศึกล้อมเมืองมาห้าเดือนจนรากจะงอกแล้ว

“พวกเราลัดเลาะไปตามท้องทุ่ง ข้าไม่รู้ว่าลูกชายข้าดีใจไหมที่เห็นต้นไม้ ผุงนกที่หลงเหลืออยู่ และไม่รู้ว่าเขาพอใจหรือเปล่าที่ได้เดินไปตามรอยไถ ส่วนข้าเองรู้สึกไม่ชอบเอาซะเลย เพราะมีแต่ทหารปรัสเซียใส่หมวกปลายแหลมเดินเคลื่อนถนน พวกเราเห็นแต่หมวกพวกนี้จากริมคลองจนถึงฝั่งปลายทาง ช่างเหิมเกริมนัก เราต้องขมใจอย่างหนักเพื่อไม่ให้เข้าไปตบกะโหลกพวกนี้ แต่แล้วข้ารู้สึกโมโหขึ้นมาจนได้ นั่นไง ว่าแล้วเชียว ขณะเดินเข้าเมืองวิลเนฟ ข้าเห็นสวนหย่อมดูยุ่งเหยิง บ้านเรือนเปิดทิ้งไว้ ข้าวของในบ้านถูกทำลาย แล้วยังมีไอ้พวกโจรทั้งหลายที่พักอาศัยในบ้านเราอีก มันทั้งคู่อุปกรณ์พ้องทางหน้าต่าง แถมตากเสื้อถักผ้าขนแกะไว้ที่บานหน้าต่างและบนรั้วไม้ โชคดีนะที่ตอนนั้นลูกชายข้าอยู่ใกล้ เพราะตลอดเวลาที่ข้าค้นไม้ค้ำมือจนเกินทน ข้าคิดในใจขณะมองลูกว่า ‘อย่าใจร้อนสิเบลีแซร์... ระวังจะเกิดเรื่องไม่ดีกับลูก’ ไม่มีอะไรห้ามข้าทำเรื่องสิ้นคิดได้ดีเท่านี้แล้ว มาถึงตรงนี้ข้าเข้าใจแล้วว่าเพราะอะไรเมียถึงอยากจะให้ข้าเอาลูกมาด้วย

“บ้านของข้าอยู่สุดชุมชน ริมฝั่งหลังสุดท้ายทางขวามือ ข้าพบแต่ความว่างเปล่า ไม่ต่างจากบ้านหลังอื่นเลย ยังมีข้าวของมากเท่าไร ก็ยิ่งเสียหายมากเท่านั้น ไม่เหลืออะไรเลยนอกจากฟางสองสามกองและเก้าอี้ตัวใหญ่ที่เหลือเพียงขาข้างสุดท้ายที่กำลังคุกรุ่นอยู่ในเตาผิง กลิ่นทหารปรัสเซียอบอวลทั่วบ้าน แต่ก็ไม่เห็นมีใครสักคน... ทันใดนั้น ข้ารู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างเคลื่อนไหวอยู่ใน

ห้องใต้ดิน ข้ามิได้ตะเลื่อยไม้ตัวเล็กที่ใช้ทำงานอย่างเพลิดเพลลินในวันอาทิตย์อยู่ในห้องนั้น ข้าก็เลยส่ง ลูกชายให้รอสักประเดี๋ยวแล้วข้าจึงลงไปดู

“ข้าเปิดประตูยังไม่ทันไร นั่นไงล่ะ ไอ้ทหารปรัสเซียผู้ยิ่งใหญ่ของกษัตริย์วิลเฮล์มกำลัง ลุกจากกองขี้เลื่อยพร้อมทั้งตะโกนลั่น มันมุ่งตรงมาหาข้า ตาลุกโพล่ง ปากพรวดำสบถจนฟังไม่ได้ศัพท์ เชื่อเหลือเกินว่ามันได้ยินเสียงดังเสียจนไม่พอใจแน่ สัตว์เดรัจฉานตัวนั้นนะ พอข้าอ้าปากจะพูดคำแรก มันก็ซึกดาบออกมาเสียแล้ว...

“ในตอนนั้น เลือดของข้าเดือดพล่าน ความโกรธทั้งหมดที่ข้าเก็บมาเป็นชั่วโมงเผยให้เห็นจากสีหน้า... ข้าฉวยเอพแคลมป์และฟาดเต็มแรง... นี่เพื่อน พวกเอ็งรู้ไหมว่าเบลีแซร์มือหนักเป็น ปกติอยู่แล้ว แต่ในวันนั้น ดูเหมือนว่าปลายแขนข้าหนักเป็นพิเศษจนบอกไม่ถูก... ยังไม่ทันกระไร ไอ้ ทหารปรัสเซียก็หน้าซีดและล้มทั้งยืน ข้าคิดเพียงว่ามันสลบไปก็เท่านั้น เออ ใช่ คงงั้นแหละ... ล้างหน้า ล้างตาก่อนสิพอหนุ่ม ทุกอย่างจะดีขึ้นเอง จะได้ดูสะอาดหน่อย ล้างหน้าด้วยสารโพแทสเซียม ไฮดรอกไซด์อย่างนั้นเลยหรือ อะไรกัน

“ชีวิตนี้ตัวข้าไม่เคยฆ่าใครเลยสักคน แม้แต่ลูกนก มันทำให้ข้ารู้สึกแปลกจนบอกไม่ถูก ขณะมองหนุ่มร่างใหญ่นอนตายอยู่ตรงหน้า... เขาเป็นหนุ่มหล่อ ผมทอง เครายาวเล็กน้อย เป็นลอน รวากับเศษเลื่อย ข้าทั้งสองข้างสิ้นขณะยืนมองเขา มาถึงตอนนี้ ลูกชายข้าคงรอจนเบื่ออยู่บนนั้น ข้าได้ ยินลูกตะเบ็งสุดเสียงว่า

“‘พ่อครับ พ่อ’

“ทหารปรัสเซียเดินอยู่บนถนน ข้าเห็นดาบและท่อนซากำยาของพวกมันทางช่องลม ห้องใต้ดิน แล้วข้าก็นึกได้ทันทีว่า ‘ถ้าพวกมันเข้ามา ลูกข้าก็จะถูกจับ... แล้วพวกมันก็นำไปฆ่าอย่าง ทารุณ’ ข้าเรียกสติตัวเองกลับมาอย่างรวดเร็ว ตัวข้าไม่สั่นอีกต่อไป ข้าย้ายนายทหารปรัสเซียคนนั้นไป ไว้ใต้ตะเลื่อยอย่างว่องไว แล้วนำสิ่งของใกล้มือมาปิด ทั้งเศษไม้ ผงเลื่อย ขี้เลื่อย จากนั้นข้าก็ขึ้นไปหา ลูกชาย

“‘มีอะไรลูก...’

“‘เกิดอะไรขึ้นครับพ่อ หน้าพ่อซีดจังเลยครับ...’

“‘ไป ไปได้แล้ว’

“และข้าขอบอกพวกเอ็งไว้ตรงนี้เลยว่า ทหารคอสมแซคผลักข้าให้ล้มได้ ดูหมิ่นข้าด้วย สายตาได้ ข้าจะไม่โต้เถียงอะไรเลย ดูเหมือนว่าทหารพวกนั้นกำลังวิ่งไล่ตามมาตลอดทาง ข้ายังข่มขู่ อยู่ข้างหลัง ขณะหนึ่งข้าได้ยินเสียงควม้ามุ่งตรงมาถึงเราและเสียงนกฝูงใหญ่บินอยู่บนฟ้า ข้าคิดว่า ตัวเองตกอยู่ในความสั่นกลัว อย่างไรก็ตาม หลังจากข้ามสะพาน สติของข้าค่อยกลับมาอยู่กับเนื้อ กับตัวบ้าง ที่เมืองแซ็ง-เดอนี ผู้คนนิ่งแน่น ไม่มีใครสังเกตเห็นเราหรอก เวลานี้ข้าคิดถึงแต่เพียงบ้าน

หลังนั้น หากทหารปรัสเซียพบเพื่อนอนตายอยู่ในนั้น มีโอกาสที่พวกมันจะเผาบ้านทิ้งเพื่อแก้แค้น ข้าร้ายฉกโก เพื่อนบ้านของข้า เขาเป็นตำรวจน้ำและเป็นคนฝรั่งเศสคนเดียวในชุมชนก็จะถูกกล่าวหาได้ เพราะมีทหารถูกฆ่าตายใกล้บ้านเขา การเอาตัวรอดด้วยวิธีแบบนี้ช่างซี้ฉลาดเสียจริง

“อย่างน้อยข้าน่าจะทำให้ศพนายทหารปรัสเซียคนนั้นหายไป... ยิ่งใกล้ถึงปารีสมากเท่าใด ข้าก็ยิ่งกังวลใจมากขึ้นเท่านั้น ข้าใจคอไม่ดีที่ปล่อยให้ศพทหารปรัสเซียคนนั้นนอนตายอยู่ในห้องใต้ดิน พอไปถึงป้อมปราการ ข้าก็ทนไม่ไหวอีกต่อไป

“‘ลูกกลับไปก่อนก็แล้วกัน’ ข้าสั่งลูกชาย ‘พ่อต้องไปพบลูกค้าที่แซ็ง-เดอนีต่อ’

“ข้ากอดลูกชายแล้วหันหลังกลับทันที หัวใจข้าเต้นแรงขึ้นเล็กน้อย แต่ก็รู้สึกโล่งใจขึ้น หน้อยเมื่อลูกไม่ได้อยู่ด้วยกับข้าแล้ว

“เมื่อข้ากลับเข้ามาในวิลเนฟ ก็เริ่มจะค่ำมืดแล้ว แนนละสิ ข้าค่อย ๆ เดิน ดูแล้วดูอีก อย่างระวัง แต่อย่างไรก็ดี ตอนนี้อยู่ชุมชนสงบมากแล้ว บ้านข้าก็ยังอยู่ดี โนนง ในหมอกนั้นนะ ตรงริมท่ามีแนวยาวสีดำ ทหารปรัสเซียกำลังเรียกแถว โชคดีเหลือเกินที่ในบ้านไม่มีใคร ขณะเดินเลียบริ้วบ้าน ข้าเห็นตาเผ่าฉกโกกำลังตากแหอยู่ที่ลานหน้าบ้าน ยังไม่มีใครรู้เรื่องนี้จริง ๆ ด้วยแหละ... ข้าจึงเข้าบ้าน ลงไปห้องใต้ดิน คลำหาศพ ทหารปรัสเซียคนนั้นก็ยังไม่ยอมจมกองขี้เลื่อยอยู่ แต่มีหนูขนาดยักษ์สองตัวกำลังแทะอยู่ที่หมวก แล้วข้าก็รู้สึกกลัวสุดขีดเมื่อเห็นสายรัดคางขยับ ขณะหนึ่ง ข้าก็คิดไปเองว่าคนตายฟื้นขึ้น... ไม่หอรอกน่า ศีรษะมันทั้งหนักและเย็บเย็บ ข้ายื่นนั่งตรงมุมห้องและรอเวลา ก่อนหน้านั้นข้าวางแผนไว้ว่าจะยกศพไปทิ้งลงแม่น้ำแซนในตอนที่คนอื่น ๆ นอนหลับ...

“ข้าไม่รู้หรือว่านั่นเป็นเพื่อนบ้านของผู้ตายหรืออย่างไร แต่ในคืนนั้น เธอดูเหมือนเศร้า อย่างไม่พิกล เมื่อทหารปรัสเซียถอนกำลัง เสียงทรมันเปิดกังวาลเป็นจังหวะสามชั้นว่า ต่า ตา ต้า เสียงเพลงบรรเลงสดจากเปียโนขนาดพกพา ไม่ใช่บรรยากาศแบบนี้แน่ที่บรรดาทหารราบฝ่ายเราอยากจะนอนทอดกาย พวกมันก็เช่นกัน...

“ห้าวันที่ต่อมา ข้าได้ยินเสียงซึกดาบ เสียงเคาะประตู แล้วทหารก็เดินเข้ามาในบ้านและเริ่มเรียกขึ้นว่า

“‘ฮอฟมานน์ ฮอฟมานน์

“ฮอฟมานน์ผู้นำเวทีกำลังนอนสงบจมกองขี้เลื่อย...แต่คนที่กลุ่มใจคือข้า... ข้าจดจ่ออยู่ตลอดเวลาว่าพวกมันจะเข้ามาในนี้ไหม ก่อนหน้านั้น ข้าเอาดาบของศพนายทหารเก็บไว้กับตัว แล้วก็ยื่นนั่งอยู่ตรงนั้น พร้อมทั้งพูดในใจว่า ‘ถ้าข้ารอดไปได้นะ ข้าจะไปจุดเทียนเล่มยักษ์ให้นักบุญฌ็อง-บัปติสต์แห่งแบลวีลแน่นอน...’

“แต่แล้ว พอมันเรียกนายฮอฟมานน์จนเหนื่อย พวกมันก็หันหลังกลับออกไป ข้าได้ยินเสียงรอกเท้าคอมแบทก้าวถี่ ๆ ที่บันได ครู่ต่อมา ในบ้านก็เหลือแต่เสียงนาฬิกาเหมือนตามชนบท ข้ารอเวลาเช่นนี้เพื่อออกไปข้างนอก

“ริมฝั่งน้ำยังแห้งขอด ไฟในบ้านทุกหลังปิดสนิท จังหวะช่างเหมาะเจาะอะไรอย่างนี้ ข้ารีบลงไปห้องใต้ดิน ดึงฮอฟมานน์ขึ้นมาจากกองขี้เลื่อย จับให้เขาอยู่ในท่ายืน แล้ววางตัวมันบนบ่าราวสายคาดกระบี่ตำรวจ... ไอ้ทหารหัวขโมยนี้ตัวหนักซะมดเลย... ตัวข้ามันไม่มีอะไรตึงตังตั้งแต่เช้า ข้ายังกลัวอีกต่างหาก... ข้าคิดว่าไม่มีกำลังวังชาพอจะไปถึง ทันได้นั้น ขณะเดินอยู่กลางทางริมฝั่งแม่น้ำ ข้ารู้สึกว่ามีใครคนหนึ่งเดินตามมา ข้าจึงหันไปดู ไม่มีใครสักคน... แต่คือดวงจันทร์ที่โผล่ขึ้นมา... ข้าปลุกเร้าตัวเองว่า ‘รีบเข้า เร่งมือหน่อย... ทหารปรัสเซียกำลังจะลั่นไก’

“ช่างโชคร้ายเสียจริง แม่น้ำแชนยังตื่นเกินไป หากข้าทิ้งศพที่ริมฝั่ง มันคงจะนอนแน่นิ่งราวกับลอยอยู่ในอ่าง... ข้าจึงเดินลงไป เดินไปเรื่อย ๆ... แต่เวลานั้นก็ยังมีน้ำ... ข้าไม่ไหวแล้ว เส้นสายยึดตึงไปหมด... สุดท้ายเมื่อข้าเห็นว่าเดินมาไกลฝั่งมากพอ ข้าจึงปล่อยศพทหารปรัสเซียลงตรงนั้น... เดินไปเองได้แล้วนะ ในตอนนั้นมันยังนอนคลุกโคลน ศพเคลื่อนไปไหนไม่ได้ ข้าผล็อกจากออกไป... ฮีบ ... ฟ้าช่างเป็นใจเหลือเกิน ลมตะวันออกพัดมา ระดับน้ำในแม่น้ำแชนสูงขึ้น และข้ารู้สึกว่าศพเคลื่อนออกไปทีละเล็กละน้อย ไปชะโดยดี ข้ากลืนน้ำลงคออีกใหญ่ และกลับขึ้นฝั่งโดยเร็ว

“เมื่อข้าเดินกลับมาถึงสะพานวิลเนฟ ข้าเห็นบางอย่างสีดำลอยกลางแม่น้ำแชน เมื่อมองจากไกล ก็ดูเหมือนเรือลำเล็ก ๆ แต่นั่นคือทหารปรัสเซียของข้าที่ลงไปจากฝั่งอาร์ฌ็องเตย กำลังลอยไปตามกระแสน้ำ”

เรือข้ามฟาก

ก่อนสงคราม มีสะพานแขวนสวยงามเส้นหนึ่งอยู่ตรงนั้น เสาร์รับน้ำหนักสองตันเป็นหิน สีขาวสูงตระหง่าน สลึงเคลือบขมระยิบระยับแวววาวระยิบระยับเหนือผืนน้ำ แชน พร้อมด้วยสี่ห้องฟ้า ทำให้ทุ่นและเรือต่าง ๆ ดึงดูดตามนัก เรือโย่งแล่นผ่านใต้คานโค้งขนาดใหญ่กลางสะพานสองครั้งต่อวัน คิวคนลี้ภัยกระจัดกระจาย เรือลำนั้นไม่ต้องลดปล่องควันลง ที่ริมฝั่งทั้งสองข้าง เราจะเห็นกระดานซีกผ้า ม้านั่งซีกผ้า และเรือประมงลำเล็กลำน้อยอยู่กับหลักผูกเรือ ต้นป้อปลาร์เรียงแถวบนพรมหญ้าจรด สะพานราวผ้าข้ามสีเขียวผืนใหญ่ไหลติงยามต้องลมเย็นที่พัดผ่านผืนน้ำ ช่างงดงามอะไรเช่นนี้...

ปีนี้ ทุกสิ่งเปลี่ยนไป ทางที่ขนาบด้วยต้นป้อปลาร์กลับพาไปสู่ความว่างเปล่า ไม่มีสะพานอีกต่อไป เสาดินทั้งสองต้นหลายลง แตกกระจายเป็นเศษหินกองอยู่บริเวณนั้น เรือนเล็กสีขาวสำหรับเก็บค่าข้ามสะพานที่พังไปครึ่งหนึ่งเพราะแรงสั่นสะเทือนดูเหมือนซากปรักหักพังที่เพิ่งเกิดขึ้น ดูไม่ออกว่าเป็นการตั้งด่านสกัดหรือการรื้อถอนกันแน่ เชือกและลวดไหลติงอย่างเศร้า ๆ สะพานจมลึกถึงผืนทราย ดูราวกับเรืออัปปางลำใหญ่กลางแม่น้ำกำลังชูธงแดงตรงยอดเสาเพื่อเตือนภัยบรรดานักเดินเรือ และสิ่งที่แม่น้ำแชนพัดพามา ทั้งเศษหญ้า ไม้กระดานชิ้น ลอยมาติดอยู่ที่ซากสะพานจนแลดูเป็นฝายชะลอน้ำที่มีห้วงน้ำหมุนวนเป็นเกลียว ทัศนียภาพนี้มีรอยฉีกขาด มีบางสิ่งที่ยังเผยให้เห็นถึงความย่อยยับ เพื่อปิดฉากความสโรยเศร้าที่ปลายขอบฟ้านี้ ทางเดินไปสู่สะพานสว่างขึ้น ต้นป้อปลาร์อันสวยงามทั้งหมดนี้ที่เคยสมบูรณ์มาก่อน กลับมีหนอนมาซ่อนไซถึงยอดทำให้แผ่กิ่งก้านโดยปราศจากช่อดอก แคระเกร็น แถมยังถลอกปอกเปิก - ต้นไม้ทั้งหลายก็ถูกรุกรานเช่นกัน - บรรดาผีเสื้อสีขาวตัวใหญ่ก็โบกบินด้วยปีกอันหนักอึ้งของมันเหนือถนนสายหลักที่ไร้ผู้คนสัญจรและหมดประโยชน์ใด ๆ อีกต่อไป...

ขณะรอการก่อสร้างสะพานขึ้นใหม่ ก็มีเรือข้ามฟากลำหนึ่งจอดไว้ใกล้บริเวณนั้น พาหนะทางน้ำลำนี้คือแพขนาดใหญ่ที่นำกองเกวียน ม้าไถนาพร้อมคันไถ สายตาอันสงบของฝูงวัว เบิกกว้างขึ้นเมื่อเห็นความเคลื่อนไหวของกระแสน้ำ ฝูงสัตว์และกองเกวียนยืนกลางลำเรือ ผู้โดยสารชาวนา เด็กน้อยซึ่งโดยสารไปโรงเรียนในตัวเมืองและชาวปารีสที่มาพักผ่อนหย่อนใจต่างยืนขนาบข้างใบเรือและเชือกถ่วงห้อยโตนงเงยเงยไถ่ฝูงม้าที่ยืนเรียงแถวตามยาว พวกเขาดูเหมือนผู้เคราะห์ร้ายจากเรืออัปปาง เรือข้ามฟากเคลื่อนไปอย่างช้า ๆ แม่น้ำแชนซึ่งปกติใช้เวลาานกว่าจะข้ามผ่าน คราวนี้ยิ่งดูกว้างไกลกว่าที่เคยเป็น ไกลออกไปจากซากสะพาน ระหว่างสองฟากฝั่งที่แทบไม่เคยพบกัน ขอบฟ้าก็กว้างใหญ่ขึ้นและให้ความรู้สึกขมขื่นเศร้า

เช้าวันนั้น ผมมาข้ามฟากตั้งแต่เช้าตรู่ ยังไม่มีใครสักคนที่ริมท่า บ้านหลังน้อยของคนพายเรือยังปิดสนิท รูปทรงบ้านคล้ายตู้โดยสารรถไฟคร่ำคร่าตั้งนิ่งอยู่เหนือพื้นทรายขึ้น หมอกควันปกคลุมทั่วทั้งหลัง เราได้ยินเสียงเด็ก ๆ กระทบกระโอบอยู่ในบ้าน

“เออแฉนเฮ้ย!”

“มาแล้วจ้า มาแล้ว” คนพายเรือขานตอบขณะเดินลากเท้ามาถึง

เขาเป็นคนเรื่อรูปหล่อ ยังหนุ่มยังแน่น เขาได้รับใช้ชาติเป็นทหารปืนใหญ่ในสงครามครั้งที่ผ่านมา ระหว่างรบ เขาถูกสะเก็ดปืนใหญ่เข้าที่ขา จึงทำให้ต้องเผชิญกับโรคข้ออักเสบ ข้ำร้ายมีรอยแผลเป็นทั่วใบหน้า หนุ่มนักสู้ยิ้มขณะมองมาที่ผม จากนั้นจึงเอ่ยขึ้นว่า

“เขานี้คงไม่ต้องเปียดเสียดกันหรอกครับ”

ผมอยู่คนเดียวบนเรือลำนั้น แต่ก่อนเขาเคยเชื่อใจโยงเรือ ชาวบ้านต่างทยอยกันมาถึงหญิงชวานาร่างใหญ่ ดวงตาสีอ่อนใสสาวเท่าถึงคนแรก เธอจะไปตลาดกอร์เบย แขนแต่ละข้างคล้องตะกร้าใบโต ตะกร้าทั้งสองใบทำให้ร่างกำยำของเธอตั้งตรง เธอเดินอย่างมั่นคงแถมยังอภายไหล่ผึ่งผู้โดยสารคนอื่นทยอยฝ่าสายหมอกเดินตามเธอมาบนทางที่ขนาบด้วยเนินสูง ผมเห็นพวกเขาไม่ซัดเท่าไรหรอก แต่ผมได้ยินเสียงพวกเขา ได้ยินเสียงของผู้หญิงที่ทั้งอ่อนหวานและสะอื้นให้

“โธ่ เมอซีเออร์ซาซีโย ได้โปรดเถิด อย่าสร้างความลำบากให้เราไปมากกว่านี้เลย... คุณก็เห็นว่าตอนนี้เขาทำงานอยู่... ยึดเวลาให้เขาจ่ายเงินอีกหน่อยเถอะคะ... แล้วเขาจะไม่ต่อรองอะไรอีกแล้ว”

“เวลาเธอ ข้ำให้มากเกินพอแล้ว.... พอกันที่...” ตาเฒ่าชวานาฟันหลอ หน้าเหี่ยมตะคอกใส่เธอ ตอนนี้เป็นที่ของพนักงานยึดทรัพย์ไปแล้ว เขาจะทำยังไงก็แล้วแต่... เฮ้ย เออแฉน !

“นั่นไอ้ชาติชั่วซาซีโย” หนุ่มพายเรือกระซิบบอกผม... “นั่นไง นั่นไง”

ขณะนั้น ผมเห็นตาเฒ่าร่างใหญ่เดินมาถึงริมท่า เขาสวมเสื้อโค้ทตัวยาวผ้าหนาและหมวกผ้าไหมทรงสูงใบใหม่เอี่ยม ชวานาผิวคล้ำแดด มีรอยแตกลาย มือทั้งสองข้างตะปุมตะป่ำจากการกำจอบกำพลั่ว และดูเหมือนว่าเมื่อใส่เสื้อผ้าดี ๆ นี้ เขาจะดูดีและคล้ำแดดขึ้น หน้าผากกว้าง จมูกทั้งใหญ่และงุ้มราวชนเผ่าอินเดียนแดง ปากเม้ม รอยย่นบนใบหน้า ดูแล้วเต็มไปด้วยความเจ้าเล่ห์จากหน้าตาที่ดูเหี่ยมเกรียมเช่นนี้ทำให้ชื่อซาซีโย ที่รากศัพท์แปลว่าตาทอก็เข้ากับตัวเขาได้เป็นอย่างดี

“เร็วสิ เออแฉน ออกเรือได้แล้ว” เขาตวาดสั่งด้วยความโกรธขณะกระโดดลงเรือ

หญิงชวานาร่างใหญ่ขยับเข้าใกล้เขาขณะที่คนพายเรือเริ่มกวักไม้พาย เธอถามเขาว่า

“ใครกันพ่อซาซีโย ที่ทำให้คุณโกรธ”

“อ้าว เธอเองเหรอ ยายขาว ... อย่าให้ข้าพูดถึงมันอีก... ไม่เห็นหรือว่าข้าโกรธอยู่... ก็ไอ้พวกขทานมาซีลีเย่นะสิ”

แล้วเขาก็เอามือชี้ไปทางเนินเขาที่รูปเงาตะคุ่มเดินโซเซหันหลังกลับไปพร้อมร้องไห้พึมพาย

“คนพวกนั้นทำอะไรให้คุณต้องโกรธเคืองได้ขนาดนี้หรือ”

“ข้าโกรธก็เพราะมันผลัดหนี้ข้ามาสิ่งจวดแล้ว แถมยังเอาไวน์ข้าไปหมดเกลี้ยง จนถึงตอนนี้ ข้าก็ยังไม่ได้เงินจากพวกมันเลยสักซุเดียว... เทียนี่ข้าจะไปแจ้งพนักงานยึดทรัพย์ ไอ้คนจน ๆ พวกนั้นจะได้ไม่มีที่ซุกหัวนอน”

“แต่นายมาซีลีเยก็เป็นคนดีนะ ถ้าเขาไม่ใช่หนี้ให้คุณ ก็อาจไม่ใช่ความผิดเขา... มีคนมากมายที่สูญเสียในสงครามครั้งนี้”

ชานาเฒ่าก็เลยระเบิดอารมณ์ว่า

“ไอ้โง่เอ๊ย... มันมีลู่ทางหารรายได้จากทหารปรัสเซีย แต่ตัวมันเองต่างหากที่ไม่ทำ... มันปิดร้านเหล้า แถมยังเอาป้ายชื่อร้านออกในวันที่ทหารพวกนั้นมาถึง... ดูร้านอื่นสิ เขาโกยเงินโกยทองได้เป็นกอบเป็นกำในช่วงสงคราม มีเพียงร้านมันเท่านั้นที่ไม่ขายให้พวกปรัสเซียเลยสักกระฝักเดียว... หนำซ้ำยังเสือกวาจาสามหาว เลยต้องติดคุกอีก... ข้าบอกเอ็งอยู่นี่ไงว่ามันโง่... เรื่องทั้งหมดนี้ไม่รู้ว่ามันจะใส่ใจบ้างหรือเปล่า หรือคิดว่าเป็นทหารหรือไง... ถ้ามันแค่ขายไวน์หรือเหล้าให้ลูกค้าในตอนนั้นนะ ปานนี้มันก็มีเงินจ่ายหนี้ข้าไปแล้ว... ไอ้เลวเอ๊ย ข้าจะสอนให้ว่าความรักชาติมันเป็นอย่างไง”

เขาโกรธจนหน้าแดง ร่างกายภายใต้เสื้อโค้ทตัวยาวสั่นเทิ้ม พร้อมกับที่ท่าที่แสดงออกมาดูงุ่มง่ามเพราะเขาเป็นคนบ้านนอกและเคยชินแต่สวมเสื้อทำไร่นานา

ขณะที่เมอซีเออร์ซาซีโยพร่าบ่นถึงลูกหนี้ของตน นัยน์ตาใสของหญิงชานาที่เต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจนายมาซีลีเยกลับแข็งกร้าวและดูแคลน เธอเองก็เป็นชานาคนหนึ่งเช่นกัน ชานาทั้งหลายไม่ให้ค่าพวกที่เกี่ยงการหาเงิน ก่อนหน้านี้ เธอบอกว่า “หญิงสาวชานาดูน่าเห็นใจเหลือเกิน” และหลังจากนั้นเธอบอกว่า “เอ๊ะ ! ก็จริงอย่างที่ว่า เราไม่ควรปล่อยโอกาสให้หลุดลอยไปต่อหน้าต่อตาแบบนี้...” และแล้วเธอก็พูดสรุปไปว่า

“พ่อซาซีโยคิดถูกแล้วละ เมื่อเราติดเงินใคร เราก็ต้องจ่ายคืนเขา”

ซาซีโยกัดฟันบ่นซ้ำไปซ้ำมาอยู่ตลอดเวลาว่า

“ไอ้หน้าโง่... ไอ้หน้าโง่...”

คนพายเรือได้ยินคำพูดของทั้งสองขณะใช้ไม้พายเรือไปข้างหน้า และคิดว่าจำต้องพูดอะไรสักอย่าง

“อย่าใจร้ายใจดำอย่างนี้สิ พ่อซาซีโย... คุณคิดว่ามันมีประโยชน์หรือที่จะไปขึ้นโรงขึ้นศาล... เอาเรื่องคนนำสงสารพวกนั้นแล้วคุณจะได้อะไรขึ้นมา รอหน่อยจะเป็นไรไป คุณรอได้นี่”

ตาเผ่าหันหลังกลับมาราวกับโดนกัดเข้าให้อย่างจัง

“นี่เอ็ง ข้าจะแนะนำวิธีการพูดให้ณะ ไอ้โสโครก ! เอ็งก็ยังเป็นหนึ่งในพวกคลั่งชาติ... ไซลี น่าสมเพชที่สุด มีลูกห้าคน เงินทองก็ไม่พอใช้ และไอ้ความคลั่งชาตินี้สินะ เอ็งเลยนึกสนุกออกไปยิงปืนใหญ่โดยไม่ต้องมีใครบังคับ... พ่อหนุ่ม ขอถามอะไรหน่อยสิ (ผมคิดว่าเขาพูดกับผม ไอ้ชาติชั่วนั่น) ไอ้ความคลั่งชาติทั้งหลายนี้มันให้อะไรเราบ้าง ดูเขาเป็นตัวอย่างสิ สงครามนั้นทำให้ร่างกายเขาไม่สมประกอบ สูญเสียสิ่งดี ๆ ที่เคยมี แล้วดูเขาในตอนนี้นี่สิ นั่นไง ต้องหลบนอนในเพิงสังกะสีมโกรก รอบด้านไม่ต่างกับคนเร่ร่อน อยู่กับลูกเล็กเด็กแดงที่นอนป่วยไข้ และเมียก็รับจ้างซักผ้าไปวัน ๆ ... ถ้าเขาไม่โง่ แล้วใครกันที่โง่”

เห็นได้ชัดว่าคนพายเรือโกรธ ผมแลเห็นรอยแผลเป็นร่องลึกและสีขาวกลางใบหน้าอันซีดเซียวของเขา แต่เขาก็ขมใจก็เก็บความรู้สึกไว้ได้ แล้วจึงขจัดอารมณ์อันฉุนเฉียวนี้ไปกับไม้พายเรือ เขาปักมันลงไปถึงก้นทรายจนบึงอ ถ้าพูดผิดอีกเพียงคำเดียว เขาอาจตักงานอีก เพราะเมอซีเออร์ซาซีโยเป็นคนใหญ่คนโตในชุมชน

เขาเป็นสมาชิกสภาเทศบาล

พลธง

1

พลทหารกำลังตั้งแถวอยู่บนเนินทางรถไฟ นั้นเป็นเป้าโจมตีให้ทหารปรัสเซียที่ช่องสุ่มกัน อยู่ในป่าเบื้องหน้า แล้วพวกเขาก็ถูกระดมยิงมาจากกระยะแปดสิบบเมตร หัวหน้าหน่วยตะโกนสั่งว่า “หมอบ” แต่ไม่มีใครคิดจะทำตามเลยสักคน มีหน้าข้าทหารหาญเหล่านั้นยังยืนนิ่งล้อมธงทัพของตนเอง ณ ขอบฟ้ากว้าง มีดวงตะวันที่กำลังลับ ข้าวสาลีที่กำลังออกรวงและทุ่งเลี้ยงสัตว์ เหล่าทหารที่ปกคลุมไปด้วยกลุ่มควันคล้ายฝูงสัตว์ในทุ่งราบเมื่อเผชิญพายุหมุนอันไม่คาดฝันที่เพิ่งเริ่มต้น

บนเนินทางรถไฟนั้นกระสุนสาตมาเป็นท่าฝน พวกเขาได้ยินเพียงเสียงปืนกลรัว เสียงหม้อสนามกลิ้งลงไปในคูน้ำ และเสียงสาตกระสุนกึ่งวาลยาวนานจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งของสนามรบ รวากับว่าเส้นเอ็นซึ่งตึงบนเครื่องสายที่น่าสะพรึงกลัวและก้องกึ่งวาล บางขณะ ธงที่กำลังชูขึ้นอยู่เหนือศีรษะ สะบัดไปตามวิถีกระสุน หายไปในควันไฟ จากนั้นน้ำเสียงหัวเราะของใครคนหนึ่งก็จะดังขึ้นท่ามกลางจังหวะเสียงปืนลั่น เสียงก่นด่าของทหารบาดเจ็บ

“ชูธงขึ้น นายทหาร ชูธงขึ้น”

ก็จะมีทหารคนหนึ่งเดินโซซัดโซเซเข้าไปทันทีราวกับเงาตะคุ่มในหมอกสีเพลิง แล้วธงก็จะชูขึ้นอีกครั้ง โบกสะบัดอยู่ในสนามรบ

ธงผืนนั้นตกพื้นถึงยี่สิบสองครั้งแล้ว... ยี่สิบสองครั้งแล้วที่ด้ามธงซึ่งยังอุ่นอยู่หล่นจากมือของทหารที่กำลังสิ้นชีพ แต่มันก็ถูกคว่ำขึ้นมาแล้วยกชูขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า และทหารที่ยังหลงเหลืออยู่ในยามดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า –ซึ่งมีจำนวนแค่นิ้วมือ– ก็ค่อย ๆ ถอนกำลัง ธงผืนนั้นมีสภาพเพียงผ้าชีร์วผืนหนึ่งเมื่อตกมาถึงมือจ่าออร์นุส พลธงคนที่ยี่สิบสามของวันนี้

จำออร์นุสเป็นชายเฒ่าติดยศสามแถบ เขาเขียนชื่อตัวเองแทบไม่ได้ เขาใช้เวลาสี่สิบปีถึงได้เลื่อนขั้นเป็นทหารชั้นประทวน หน้าผากแคบต่ำและราบแบนแสดงถึงความทุกข์ระทมของการเป็นเด็กกำพร้าและการใช้แต่แรงกายในค่ายทหาร หลังค่อมจากการแบกเป้ รูปลักษณะที่ดูไร้สติปัญญาเมื่ออยู่ในแถวเช่นนี้ นอกจากนี้ เขายังพูดติดอ่างเล็กน้อย แต่การจะเป็นทหารพลชงนั้น เราไม่จำเป็นต้องพูดเก่งอันใดเลย เย็นวันเดียวกับที่จะไปออกรบ ท่านนายพันมาบอกเขาว่า

“จงอยู่กับเอ็งนะนายทหารกล้า จงก็รักษาไว้ให้ดี ๆ ”

จากนั้น แม่ครัวประจำค่ายก็เข้ามาปักยศชั้นร้อยตรีแทนติดเครื่องหมายลงบนเสื้อ เครื่องแบบทหารตัวมอซอที่เขาใส่ผ้าสายฝนและเปลวไฟให้ทันที

นี่ถือเป็นสิ่งเดียวที่ดูน่าภูมิใจในชีวิตอันไร้ค่าเช่นนี้ ด้วยเหตุนี้ ร่างนายทหารชราจึงเข็ดขี้น ชายเฒ่านำเวทนาเดินหลังค่อมอยู่เป็นประจำ ตามองพื้น แต่เมื่อได้ถือธง สีหน้าก็ดูเบิกบาน สายตาเงยขึ้นมองเศษผ้าสายไปสายมาตามแรงลม และเขาจะรักษาผ้าผืนนั้นให้ตั้งตรง ชูให้สูงเหนือกว่าชีวิต เหนือกว่าความทรยศ เหนือความพ่ายแพ้

คุณจะไม่เห็นทหารคนใดดูมีความสุขเท่าออร์นุสในวันออกรบหรอก เมื่อสองมือของเขากำด้ามธงที่ปักไว้กับเข็มขัดปักธง เขาจะไม่พูดไม่จากับใคร ไม่เคลื่อนที่ไปไหน เครื่องขีมิราวนักบวชราวกับเขากำลังถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไรบางอย่าง หยาดชีวิตและเรี่ยวแรงของเขาทั้งหมดอยู่ในมือที่เกร็ง เขม็งทั้งสองข้าง กำลังจับเสาผ้าขี้ริ้วสีทองผืนงามอร่ามที่รองรับท่ากระสุน ดวงตาเขาเต็มไปด้วยความท้าทายเมื่อมองทหารปรัสเซียเบื้องหน้า ที่ท่าของเขาบ่งบอกให้รู้ว่า “ถ้าจะเอาฉันไปจากข้าก็ต้องเสียแรงกันหน่อย”

ไม่มีใครสักคนที่พยายามมาเอาธงไป แม้แต่ความตาย หลังจากเราพ่ายแพ้ที่เมืองบอร์นีและที่กราเวอล็อต ในสมรภูมิต่างที่มีทหารเสียชีวิตมากที่สุด ธงก็ยังโบกไสว มีทั้งรู้ ทั้งรอยถูกฟัน หรือแม้แต่รอยแผล แต่ธงก็ยังอยู่ในมือของทหารเฒ่าออร์นุส

แล้วเดือนกันยายนก็มาถึง ทหารฝรั่งเศสรวมกำลังกันในเมืองแม็ตซ์ ข้าศึกปิดล้อมเมืองไว้ และการพักรบยาวนานอยู่ในกองโคลนครั้งนี้ทำให้ปืนใหญ่เป็นสนิม กำลังพลทหารยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกไม่มีแรงใจเมื่อต้องอยู่เฉย ๆ ขาดเสบียง ไม่ได้รับข่าวสาร ตายจากพิษไข้และความเบื่อหน่ายได้ซุ่มปืน ไม่มีแม่ทัพ ไม่มีนายทหาร ไม่มีใครเชื่อมั่นเลยสักคน มีเพียงออร์นุสคนเดียวเท่านั้นที่ยังเชื่อมั่นอยู่เสมอ ผืนผ้าสามแถบอันมอมแมมคือตัวแทนของทุกสิ่งสำหรับเขา และตราบิตที่ผ้ายังอยู่ที่นั่น เขาก็ยังรู้สึกว่าจะไม่มีความพ่ายแพ้ใด ๆ แต่ก็โชคร้ายเสียจริง ทหารไม่ได้ออกศึกอีกแล้ว นายพันจึงนำธงไปเก็บไว้ในบ้านที่ชานเมืองแม็ตซ์ ในเวลานั้น ออร์นุสคนดีมีความรู้สึกไม่ต่างจากแม่คนหนึ่งที่ถูกน้อยกำลังหิวนม เขาถามถึงธงอยู่ตลอดเวลา และเมื่อความเบื่อหน่ายครอบงำเขามากจนเกินไป เขาก็วิ่งแจ้นไปยังเมืองแม็ตซ์ทันที และเพียงเห็นว่าธงผืนนั้นยังอยู่ที่เดิม กำลังอิงนั่งริมกำแพง เขาก็เดินทางกลับพร้อมความกล้าหาญและความอดทนสิ้นเปี่ยม มาอยู่ใต้เพิงพักที่เปียกปอนของเขา จินตนาการถึงการออกรบ โดยเขาเดินนำกำลังพลพร้อมธงสามสีผืนใหญ่โบกเหนือกองทัพทหารปรัสเซียอยู่ที่นั่น

แถลงการณ์จากจอมพลบาแซนทำลายภาพฝันเหล่านี้ เข้าวันหนึ่งเมื่อลุกจากที่นอน ออร์นุสเห็นทั้งค่ายดูขุมนูนุ่นวายไปหมด ทหารเข้าประจำหมู่ด้วยความกระฉับกระเฉง ดูกระสับกระส่ายพร้อมทั้งกู่ตะโกนออกมาด้วยความโกรธ ชี้ไปทางชานเมือง รวากับว่าความโกรธของเขาเหล่านั้นกำลังชี้หน้าผู้ต้องรับผิดชอบ พวกเขาแผดเสียงขึ้นว่า “เอาตัวมันมา... ยิ่งมันซะ...” พวกหัวหน้าปล่อยให้ทหารตะโกนเช่นนั้น... พวกเขาเดินอยู่ห่าง ๆ ก้มหน้าราวกับรู้สึกละอายใจต่อลูกน้อง จริง ๆ ก็น่าอายอยู่หรอก เมื่อมีคนเพ็งอ่านคำสั่งให้ทหารหนึ่งแสนห้าหมื่นนายที่มีทั้งกำลังวังชามีทั้งอาวุธทั้งอาวุธพลังให้มอบตัวกับศัตรู

“แล้วธงอยู่ไหนกัน” ออร์นุสถามขึ้นทั้งที่สีหน้ายังดูซีด

ธงทั้งหมดส่งมอบไปพร้อมกับทหารและอาวุธยุทธโปกรณ์ที่เหลือแล้ว

“บะ... บะ... บ้าลีนดี” ออร์นุสพูดตะกุกตะกัก “แต่พวกมันจะไม่ได้ธงของข้าไปหรอก...”

และแล้วออร์นุสก็วิ่งออกไปทางชานเมือง

ที่นั่น มีการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ด้วยเช่นกัน บรรดากองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ ชั้นชั้นกลาง ทหารประจำการต่างโห่ร้องกันอลหม่าน คณะผู้แทนที่ผ่านมามีด้วยที่ท่าโกรธซึ่ง กำลังเดินทางไป ที่พำนักท่านจอมพล แต่ออร์นุสไม่เห็น เขาไม่ได้ยินอะไรเสียด้วยซ้ำ เขาพึมพำอยู่คนเดียวขณะเดิน มุ่งหน้าสู่ถนนโพบุร์

“จะเอาตรงไปเหอ... จะเอาไปได้ยังไง มันจะเป็นไปได้ยังไง มีสิทธิ์อะไรถ้าอยากจะให้ ของกับไอ้พวกปรัสเซีย ก็เอาของตัวเองให้ไปสิ ทั้งรถม้าลายทองหรือจานสวยจากเม็กซิโก แต่นี่มันเป็น ของข้า... มันคือเกียรติของข้า ห้ามใครแตะ”

ข้อความพวกนี้กระทอนกระแท่นเพราะเขาติดอ่างและกำลังวิ่งอยู่ ทว่า ลึก ๆ แล้ว ชายเฒ่าคิดอะไรได้อย่างหนึ่ง เป็นความคิดที่ชัดเจนและหนักแน่น ต้องไปหยิบธงขึ้นมา นำธงไปไว้ กลางทัพ และเสียบท้องไอ้พวกปรัสเซียพร้อมทหารทุกคนที่ต้องการเดินตามธง

เมื่อออร์นุสถึงไปที่นั่น ทหารคุ้มกันไม่ยอมให้เขาผ่านเข้าไป ท่านนายพันกำลังโมโห และ ไม่ต้องการพบใคร... ทว่า ออร์นุสก็ไม่ฟังใครเช่นกัน

เขาโอดครวญ แผลดเสียงลั่น ทั้งยังผลักรับใช้พร้อมทั้งตะโกนว่า “ธงของข้า เอาจง ของข้าคืนมา” ท้ายแล้วหน้าต่างห้องผู้พันก็เปิดขึ้น

“นั่นออร์นุสเองหรือ”

“ครับท่านนายพัน เออผม...”

“ธงทุกผืนอยู่ที่คลังสรรพาวุธ ไปสิ ไปเหอะ เดี่ยวเขาจะออกเอกสารให้...”

“เอกสารหรือครับ เอกสารอะไรกันครับ”

“มันเป็นคำสั่งจากท่านจอมพล”

“แต่ ท่านผู้พันครับ เอ่อ....”

“ไปได้แล้วโว้ย...”

แล้วหน้าต่างบานนั้นก็ปิดลงอีกครั้ง

ตาเฒ่าออร์นุสเดินโซซัดโซเซร่าวกับคนเมา

“เอกสาร เอกสาร...” เขาพูดคำนี้วิ่งไปวนมาแบบขาดสติ... ทำแล้ว เขาก็เดินทางไป โดยไม่เข้าใจอะไรเลย รู้แต่เพียงว่าตรงอยู่ที่คลังสรรพาวุธและตรงนั้นต้องกลับมาอยู่ในมือของเขาไม่ว่าจะ แลกด้วยอะไรก็ตาม

5

ประตูคลังสรรพาวุธเปิดกว้างไว้เพื่อให้รถม้าจากปรัสเซียที่รออยู่ในลานเข้ามาได้ ออร์นุส ตัวสั้นขณะที่เดินเข้าไป พลธกษัตริย์คนอื่นราวห้าสิบถึงหกสิบนายซึ่งดูเศร้าหมองและเงิบเขยิบยืนคอยอยู่ที่นั่นแล้ว และพาหนะเหล่านั้นจอดอยู่ในมุมมืดกลางสายฝน ทหารทั้งหลายไม่สวมหมวกยืนจับกลุ่ม อยู่หลังรถเสมือนพิธีไว้อาลัย

ธงทุกผืนของกองทัพจอมพลบาแซนวางกองบนพื้นเปียกโคลนมุมหนึ่ง ไม่มีสิ่งใดน่าเศร้าใจไปกว่าการได้เห็นผ้าไหมผืนมอมแมมทั้งหลายที่ตะเข็บขลิบด้วยฟุสสีทองและด้ามจับอันวิจิตรเปี่ยมฝนและเลอะโคลน อุปกรณ์อันทรงเกียรติถูกโยนทิ้งไว้บนพื้น นายทหารที่มีหน้าที่จัดการเรื่องนี้หีบธง ขึ้นมาที่ละผืน จากนั้น เรียกพลธกษัตริย์ทุกคนก้าวออกมาข้างหน้าเพื่อรับเอกสาร ทหารปรัสเซียสองนาย รูปร่างกำยำและดูไร้อารมณ์เฝ้าสังเกตการณ์

โอ้เจ้าผ้าชีวีวทรงภูมิแสนศักดิ์สิทธิ์เอ๋ย ถ้าเป็นคุณละก็ คงคลายความเจ็บปวดจากตรงนั้น หรือตะเกียกตะกายในโคลนราวกับนกปีกหัก หรือคุณคงจะละอายใจต่อผ้างามที่เปียกปอนนั้น มิใช่ก็คนทรอกจะนำมันกลับไปยังประเทศฝรั่งเศส ดวงตะวันยังทอแสงผ่านรอยจีบบนธงรอยกระสุน ผืนนั้น คุณคงจะระลึกถึงนายทหารที่ไม่รู้จักชื่อที่นอนตายระเกะระกะอยู่ใต้ธงผืนนั้นจากรอยกระสุน...

“ออร์นุส..ถึงตานายแล้ว... พวกเขาเรียกนายแล้ว... ไปสิ ไปรับเอกสาร...”

มันเป็นเอกสารจริง ๆ

ธงอยู่เบื้องหน้าเขาตรงนั้น คือธงของเขา สวยที่สุดแต่ก็ขาดวินที่สุด... พอเห็นธงอีกครั้ง เขาก็คิดว่าเขายังอยู่บนเนินนั้น เขาได้ยินเสียงปืน เสียงหม้อสนามตกลงคู้มน้ำ และเสียงนายพันกู่ตะโกน ขึ้น “ชูธงสิ ทหาร...” เขาเห็นเพื่อนพลธกษัตริย์สิบสองคนล้มลง และเขา พลธกษัตริย์ที่สี่สิบสาม ก็ต้องรีบเข้าไปชูธงขึ้นอีกครั้งและรักษาธงเก่าคร่ำคร่าไม่สมประกอบที่กำลังไหวติง โอ้! ในวันนั้น เขาตั้งปณิธานว่าจะต้องปกป้อง จะรักษาธงผืนนั้นจนชีวิตหาไม่ มาถึงตอนนี้...

ขณะนี้ถึงคำปฏิญาณ เลือดในอกเขาสูบฉีดขึ้นถึงศีรษะ เขามุ่งตรงไปยังกองทหารปรัสเซียทั้งโซซัดโซเซและบ้าคลั่ง แยกธงผืนรักออกจากกำมือของพวกเขา มัน กำแน่นเต็มสองมือ พยายามชู

ให้สูงเข้าไว้ ให้สง่าอีกหน พร้อมตะโกนว่า “ซูโธ...” ทว่าเสียงที่เปล่งออกมากลับตีบตันตรงลำคอ เขา รู้สึกว่าพื้นผิวของด้ามจับลื่นและโอนไปเอนมาอยู่ในกำมือทั้งสองข้าง ในบรรยากาศอันเหนียวอ่อน และใกล้สิ้นลมที่โหมกระหน่ำรุนแรงยิ่งขึ้นเหนือบรรดาเมืองต่าง ๆ ที่ยอมแพ้ ผืนธงสะบัดต่อไปไม่ได้ อีกแล้ว... ไม่มีความภาคภูมิใจอะไรให้จดจำอีกต่อไป... และชายเฒ่าออร์นุสก็ล้มลงสิ้นชีพ

ความตายของโซเวียง

วันอาทิตย์หนึ่งในเดือนสิงหาคม บนรถไฟขบวนหนึ่ง ขณะนั้นคือช่วงเริ่มต้นของเหตุการณ์ที่เรียกกันว่าความขัดแย้งระหว่างสเปนกับปรัสเซียอันเนื่องมาจากการสืบราชวงศ์ประเทศสเปน นั่นเป็นครั้งแรกเช่นกันที่ผมได้พบเขา ผมไม่เคยพบเขามาก่อน แต่ผมก็รู้ได้ทันทีว่าเขาเป็นใคร ร่างเขาสูง ท่าทีห้วน ผมสีดอกเลา หน้าแดง จมูกแหลมราวจะงอยปากอีแร้ง ตากลม นัยน์ตาดูโกรธเกรี้ยวตลอดเวลา มีเพียงคนเดียวที่เขาจะทำตัวน่ารักด้วย นั่นคือชายที่ติดเครื่องยศอยู่ตรงแถบเสื้อที่อาศัยอยู่ในย่านนี้ ชายผู้นี้ หน้าผากต่ำและแคบ ดูดื้อด้น เป็นหน้าผากประเภทที่แสดงถึงความคิดช้า ๆ ที่ทำให้สมองบริเวณเดิมทำงานอย่างไม่หยุดหย่อน จนทำให้หน้าผากนั้นมีรอยเป็นขีดเดียวแต่ลึกมาก ลักษณะภายนอกบางอย่างทำให้ดูเหมือนตัวละครโบนาสและราตาปาลไม่มีผิด เหนือสิ่งอื่นใดคือวิธีการพูดที่พิเศษสุด ๆ ในยามที่เขาออกเสียงพยัญชนะ ร รัวลิ้น เมื่อพูดคำว่า “ฝรั่งเศส” หรือคำว่า “ธงชาติฝรั่งเศส”... ผมได้แต่พูดในใจว่า “นี่แหละโซเวียง”

และเขาก็คือโซเวียงจริง ๆ โซเวียงเต็มยศ ทั้งถ้อยคำเผด็จร้อน ท่าทางต่าง ๆ เขาใช้หนังสือพิมพ์ของเขาเป็นเครื่องมือโจมตีพวกปรัสเซีย เมื่อเข้าไปในกรุงเบอร์ลิน เขาจะชูไม้เท้าขึ้นสูง เมามายจนไม่เห็นและไม่ได้ยินอะไร ไม่ฟังอีร่าค่าอีรม โกรธเกรี้ยว ไม่มีการรอมชอม ไม่มีความสมานฉันท์เป็นอันขาด สงครามเท่านั้น ยิ่งงี้ก็ต้องรบกัน

“แล้วถ้าฝ่ายเราไม่พร้อมละ โซเวียง”

“ชาวฝรั่งเศสพร้อมอยู่เสมอครับคุณ” โซเวียงตอกกลับขณะลุกขึ้นยืน

เสียง ร รัวลิ้นจากใต้คราเพิ่มกำลังทำให้กระจกสั่นไหว... เขาทั้งดูโง่และน่ารำคาญ ผมเข้าใจमुखชนหัวทั้งหมดที่ล้อเลียนเขา เข้าใจทุกบทเพลงที่มีชื่อเขาและได้ยินกันมานาน ทั้งหมดนี้ทำให้เขาเป็นคนดังที่น่ารำคาญ

หลังจากการพบกันครั้งแรก ผมก็ภาวนาว่าขออย่าได้พบเขากอีก แต่โชคชะตาที่น่าพิศวงก็นำเขามาในสถานที่ที่ผมต้องไปแทบจะทุกครั้ง หนแรกคือในสภา ในวันเดียวกับที่เมอซิเออร์ เดอกรามงต์ ประกาศอย่างเป็นทางการให้สมาชิกรัฐสภาทราบว่าสงครามเริ่มแล้ว ท่ามกลางเสียงไชโยโห่ร้องอันกึกก้อง มีเสียงตะโกนดังชัดเจนแทรกขึ้นมาจากบรรดาที่นั่งว่า “ฝรั่งเศสจงเจริญ” แล้วผมก็เห็นแขนกำยำของโซเวียงกำลังโบกไปมาจากที่นั่งชั้นบนสุดที่มีภาพวาดผนังเป็นฉากหลัง ต่อมา ผมเห็นเขาที่โอเปร่า เขายืนอยู่ตรงบริเวณที่นั่งชมการแสดงอยู่ในโซนฉัตราร์แดง เขาขอเพลง *แม่น้ำไรน์ของเยอรมัน* มีหน้าซำยังดำนกร้องทั้งหลายที่ร้องเพลงนั้นไม่เห็นว่า “สงสัยเวลาที่ต้องใช้ฝึกพวกแกร์ร้องเพลงคงจะนานกว่าเวลาที่ใช้ยึดแม่น้ำไรน์...”

ไม่ช้า โขแฉ่งก็เหมือนปีศาจที่ตามหลอกหลอน เขาปรากฏในสายตาผมทุกหนแห่ง ไม่ว่าจะ เป็นหัวมุมถนนเล็กหรือใหญ่ ตลอดเวลาผมจะเห็นเขานั่งบนม้านั่งข้าง หรือไม่ก็บนโต๊ะ ผมเห็น โขแฉ่งจ่อมเพี้ยนอยู่ท่ามกลางขบวนกลอง ผืนธงที่โบกสะบัด เพลงชาติ หรือกำลังแจกยาสูบให้ทหารที่ จะออกไปรบ เรียกรถฉุกเฉิน เห็นหน้าที่เกี้ยวกราดของเขาเหนือฝูงชน บางทีเสียงเขาดังนำราคาญจน ยากที่จะหลบ ยิ่งกับมีโขแฉ่งถึงหกหมื่นคนในกรุงปารีส ผมอยากจะขังตัวเองแต่ในบ้าน ลงกลอนประตุ และหน้าต่างเพื่อหลีกเลี่ยงภาพอันสุดทนนั่น

แต่ทว่า มีหนทางอันใดกันที่ทำให้เรากักขังตัวเองอยู่แต่ในบ้านหลังจากความพ่ายแพ้ที่ วิชชิงบูร์ ฟอรับาช และสมรภูมิแห่งความหายนะอื่น ๆ ผลพวงจากความพ่ายแพ้ครั้งนี้ทำให้เราต้อง เผชิญกับความเศร้าสลดใจในเดือนสิงหาคมราวกับฝันร้ายอันยาวนานในฤดูร้อนที่เต็มไปด้วยความ เจ็บป่วยและความยากลำบากเช่นนี้ เราจะไม่กังวลไปด้วยได้อย่างไร เมื่อรับรู้ข่าวสารและเห็นป้าย ประกาศ เมื่อเห็นหน้าตาตื่นตระหนกและโกรธเคืองได้แสงไฟบนท้องถนนตลอดทั้งคืน ในคืนเหล่านั้น ผมก็พบโขแฉ่ง เขาเดินอยู่บนถนนสายต่าง ๆ เข้าไปหาคนกลุ่มแล้วกลุ่มเล่า พูดร้ายยาวอยู่ท่ามกลาง ฝูงชนที่เจียบังัน คำพูดเปี่ยมล้นด้วยความหวัง ชาวดี มั่นใจว่าจะมีชัย ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด เขาก็ยังพูด ประโยคเดิมวกไปวนมาให้คุณฟังยี่สิบรอบว่า “ทหารม้าขาวของบิสมาร์คถูกโจมตีราบคาบแล้ว...”

แต่มีสิ่งหนึ่งที่แปลก ประการแรก ผมไม่ได้เห็นโขแฉ่งเป็นตัวละครอีกต่อไป ผมไม่เชื่อ คำพูดจากปากเขาเลยสักนิด แต่ก็ไม่เป็นไร คำพูดเหล่านั้นทำให้ผมรู้สึกดีเมื่อได้ยิน โขแฉ่งเชื่อความคิด ของเขาอย่างไม่ลืมหูลืมตา ความภาคภูมิใจของเขามันสุดขีด ทั้งความเขลาด้วย แต่เราสัมผัสได้ถึงพลังที่ มากมายและไม่มีวันดับ เหมือนไฟข้างในที่ทำให้หัวใจของคุณอบอุ่น

ไฟดังกล่าวจำเป็นต่อเราในช่วงเวลาหลายเดือนอันยาวนานที่ถูกล้อมเมือง ฤดูหนาวที่ ต้องย่ำไส้ด้วยเนื้อไม้และขนมปังที่สุนัขยังไม่กิน ชาวปารีสทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าไม่มีโขแฉ่ง เราคงทนได้ไม่ถึงแปดวันด้วยซ้ำ ตั้งแต่เริ่ม โทรชูกกล่าวว่า

“พวกมันจะยกทัพเข้ามาเมื่อไหร่ก็ได้”

“พวกมันจะไม่เข้ามาเป็นอันขาด” โขแฉ่งแย้ง

โขแฉ่งมีความเชื่อ แต่นายพลโทรชูไม่มี โขแฉ่งเชื่อในทุกสิ่ง เขาเชื่อในแผนการของ ผู้บังคับบัญชา เชื่อในตัวนายพลบาแซน เชื่อในทางออกยามศัตรูล้อมเมือง ทุกคืน เขาได้ยินเสียง ปืนใหญ่ของนายพลซ็องซีที่ซานเมืองเอต็องป์ แนวหน้าของทัพนายพลแพดร์บอยู่ท้ายเมืองอ็องแก็ง ที่แย่งที่สุดคือเราทุกคนต่างได้ยินเสียงเหล่านั้น จิตวิญญาณของตัวละครเอกคนนี้เข้ามาสถิตในใจของ พวกเราในที่สุด

โขแฉ่งคนดีเอ๋ย

เขามักจะเป็นคนแรกเสมอที่เห็นปีกเล็ก ๆ ของนกพิราบสีขาวบนท้องฟ้าเหลืองอันหม่นหมอง เต็มไปด้วยหิมะ เมื่อกิ่งแบตาส่งวาทศิลป์แห่งดาราสงมาที่เรา ก็โซแวิ่งอีกนั่นแหละที่ออกไปปาวประกาศเสียงดังกังวาลหน้าที่ว่าการอำเภอยามตึกตื่นในเดือนธันวาคม เมื่อมีผู้มายืนต่อแถวอยู่หน้าร้านขายเนื้อด้วยความเหน็ดเหนื่อยและหน่ายเหนื่อย โซแวิ่งก็จะหันไปพูดกับคนทั้งแถวอย่างกล้าหาญ เขาทำให้บรรดาคนทิวโหยเหล่านี้ยังมีเรี่ยวแรงหัวเราะ ร้องเพลง เต้นล้อมวงกลางกองหิมะ...

โป ปา ปอ ปล่อยให้พวกปรัสเซียเข้ามาในเมืองลอแรน โซแวิ่งเริ่มร้องเพลง พลาจเคาะรองเท้าเกือกม้าไปตามจังหวะ จากนั้นบรรดาใบหน้าอันซีดเซียวได้ห่มวกผ้าขนสัตว์ก็กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้ประเดี๋ยวหนึ่ง แต่อนิจจา ทุกสิ่งที่เขาทำลงไปนั้นกลับไม่มีประโยชน์เลยสักนิด คืนหนึ่ง ขณะที่ผมผ่านไปหน้าถนนนดรูโอ ผมเห็นฝูงชนสีหน้าเคร่งเครียดรวมพลรอบที่ว่าการอำเภอย่างเงียบ ๆ จากนั้นผมได้ยินเสียงโซแวิ่งดังชัดมากยิ่งขึ้นในกรุงปารีสอันยิ่งใหญ่ที่ไม่มียานพาหนะ ไม่มีแสงไฟ

“พวกเราจะยึดชั้นบนสุดของคฤหาสมงต์ดู”

แปดวันหลังจากนั้น ก็ถึงจุดจบ

จากวันนั้นเป็นต้นมา เราก็ไม่ค่อยเห็นโซแวิ่งออกมา ผมเห็นเขากำลังโบกไม้โบกมือหรือพูดเรื่องแก้แค้นอยู่บนถนนใหญ่เพียงสองสามครั้ง ขณะพูดคำที่มีพยัญชนะ ร ก็ยังรัวลิ้นเหมือนเดิม แต่ไม่มีใครฟังเขาเลย ปารีสอันทรูหราเผ่าคอยเวลาที่จะกลับไปสู่ความสุขสันต์ ส่วนปารีสระดับกลางก็อยากกลับไปสู่ความโกรธเกรี้ยว โซแวิ่งผู้นำสงสารทำท่าโบกไม้โบกมือ แต่กลุ่มคนต่างหลีกหนีเมื่อเขาเดินเข้าไปหาแทนที่จะเข้ามารวมกลุ่มกันฟังเหมือนก่อน

“ไอ้หน้ารำคาญ” ใครคนหนึ่งพูดขึ้น

“ไอ้สายสืบ” อีกคนหนึ่งกล่าว...

แล้ววันแห่งความโกลาหลก็มาถึง มีทั้งธงแดง กลุ่มคอมมูน ปารีสปกครองโดยคนต่างด้าว โซแวิ่งออกจากบ้านไม่ได้เลย เนื่องจากเขาตกเป็นผู้ต้องสงสัย แต่ถึงอย่างไร ในวันวันวายที่เรา รู้กันดีนี้ เขาจะต้องอยู่มุมใดมุมหนึ่งบริเวณจัตุรัสร้องโดมแน่ เขาน่าจะอยู่ท่ามกลางฝูงชน พวกนักเลงค่าว่าเขาทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เห็นเขา

“เฮ้ย โซแวิ่ง” พวกเขาตะโกน

และเมื่อกองทหารล้มตาย ทหารปรัสเซียซึ่งกำลังตีแม่แบบญกันที่หน้าต่างห้องประชุมของฝ่ายบริหาร ก็ชูแก้วขึ้นพลางหัวเราะอย่างหยาบหยัน “ฮะ ฮะ ฮ่า คุงโซแวิ่ง”

จนกระทั่งวันที่ 23 พฤษภาคม โซแวิ่งก็ไม่ได้ปรากฏตัวอีกเลย เขานอนคุดคู้อยู่ในห้องใต้ดิน เขาหมดหวังเมื่อได้ยินเสียงปืนใหญ่ของทหารฝรั่งเศสปะทุบนหลังคากรุงปารีส แต่แล้วใน

วันหนึ่ง เขาก็ลองย่างเท้าออกมาข้างนอกระหว่างวิถีปืนใหญ่ทั้งสองฝ่าย ถนนหนทางช่างร้างและเหมือนจะกว้างขวางกว่าเดิม ฝั่งหนึ่ง มีสิ่งกีดขวางวางข่มขู่ไว้พร้อมด้วยปืนใหญ่และธงแดง อีกฝั่งหนึ่ง พรานร่างเล็กสองคนจากป่าแวงแสนหลายกำแพง พวกเขาเดินก้มต่ำ ปืนชี้ไปข้างหน้า กองทัพจากแวร์ซายเพิ่งจะมาถึงกรุงปารีส...

หัวใจของโซแวงเต้นแรง เขาตะโกนว่า “ฝรั่งเศสจงเจริญ” ขณะมุ่งตรงไปหน้าพวกฝ่ายทหาร เสียงของเขากลับถูกลบด้วยเสียงปืนทั้งสองฝั่ง ด้วยความเข้าใจผิด ชายผู้เคราะห์ร้ายถูกระดมยิงจากความเกลียดชังของสองฝ่ายขณะสาตกระสุนใส่กัน ผมเห็นเขากลิ่งอยู่กลางถนนพื้นหินและนอนนิ่งที่เดิมอยู่สองวัน แขนกางออก หน้าตาไม่ตอบสนองอันใด

โซแวง เหยื่อจากสงครามกลางเมืองของเราเสียชีวิตแล้ว เขาเป็นชาวฝรั่งเศสคนสุดท้าย

ภาค 2 บทวิเคราะห์

วิเคราะห์การแปล

ในการแปลเรื่องสั้นคัดสรรจากรวมเรื่องสั้น นิทานวันจันทร์ ผู้แปลได้ใช้แนวทางของ ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie Interprétative de la Traduction) ของสถาบันชั้นสูง ด้านการล่ามและการแปล (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs หรือ E.S.I.T) แห่งกรุงปารีส ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การแปลคือการถ่ายทอดความหมาย ไม่ใช่การถ่ายทอดภาษา การแปลโดยการยึดความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อเป็นหลักจะทำให้สามารถถ่ายทอดเนื้อหา ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกออกมาเป็นภาษาปลายทางในบทแปลได้ครบถ้วนสมบูรณ์เช่นเดียวกับใน ต้นฉบับ

ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายดังกล่าวประกอบด้วยกระบวนการแปล 3 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความเข้าใจต้นฉบับ การผละออกจากภาษา และการถ่ายทอดความหมายไปยังภาษา ปลายทาง

1. การทำความเข้าใจต้นฉบับ (Compréhension)

ในขั้นตอนแรก ผู้แปลจะต้องรับรู้และเข้าใจความหมายในต้นฉบับได้เทียบเท่ากับผู้อ่าน ที่เป็นเจ้าของภาษา โดยต้องอาศัยทั้งความรู้ในด้านภาษาและด้านเนื้อหา ผนวกกับความรู้เสริมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องเพื่อให้เข้าใจความหมาย (Sens) หรือสารที่ต้นฉบับต้องการสื่ออย่างถ่องแท้

2. การผละออกจากภาษาต้นฉบับ (Déverbalisation)

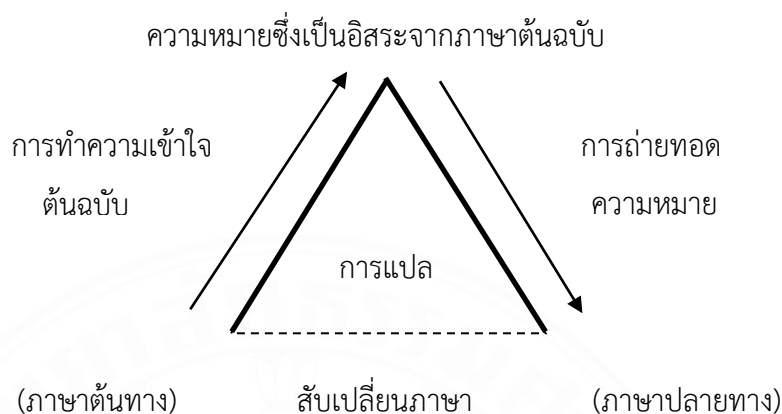
ขั้นตอนที่สอง เมื่อผู้แปลเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ผู้แปลจะต้องกักเก็บเฉพาะความหมาย (Sens) หรือสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อออกมาโดยไม่ยึดติดอยู่กับ ภาษาต้นฉบับ

3. การถ่ายทอดความหมายไปยังภาษาปลายทาง (Réexpression)

ขั้นตอนสุดท้าย ผู้แปลต้องนำความหมายหรือสารที่ได้กักเก็บมาในขั้นตอนที่สองและเป็นอิสระจากรูปแบบและโครงสร้างของภาษาต้นฉบับมาถ่ายทอดเป็นภาษาปลายทางให้เป็น ธรรมชาติตามอัจฉริยลักษณ์ของภาษา ตรงตามความนิยม และสอดคล้องกับการรับรู้ของเจ้าของ ภาษาปลายทาง เพื่อให้ได้บทแปลที่มีเนื้อหาถูกต้อง สื่อความหมายและอารมณ์สได้ครบถ้วนตรงตาม ต้นฉบับ

ภาพที่ 1

แผนภาพแสดงกระบวนการแปล

ในส่วนของภาควิเคราะห์ ผู้แปลจะนำเสนอการวิเคราะห์การแปลสองขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการทำความเข้าใจต้นฉบับ และขั้นตอนการถ่ายทอดความหมายสู่บทแปล เพราะขั้นตอนการผล่ออกจากภาษานั้นเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหลังจากผู้แปลทำความเข้าใจต้นฉบับเรียบร้อยแล้ว

สำหรับการทำความเข้าใจต้นฉบับ ผู้แปลได้ศึกษาลักษณะงานเขียนประเภทเรื่องสั้น ชีวิตและผลงานของอาลฟงส์ โดเต กลวิธีการประพันธ์ ลักษณะการเล่าเรื่อง ในแต่ละเรื่องที่คัดสรรมาแปล นอกจากนี้ผู้แปลได้ศึกษาหาความรู้เสริมต่าง ๆ ได้แก่ เหตุการณ์และบุคคลสำคัญในสงคราม ฝรั่งเศส - รัสเซีย ทหารฝรั่งเศส เครื่องแต่งกาย ศิลปะ และอื่น ๆ ที่ปรากฏในต้นฉบับ

นอกจากการถ่ายทอดความหมายแล้ว ผู้แปลยังให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดชื่อเฉพาะ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริงและเป็นตัวละครในเรื่อง ชื่อสถานที่ อีกทั้งผู้แปลได้ถ่ายทอดศัพท์เฉพาะ ได้แก่ การทหาร เสื้อผ้าในสมัยก่อนที่ไม่พบเห็นแล้วในปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้แปลถ่ายทอดลักษณะคำพูดของตัวละคร เช่น การออกเสียง ร รัวลิ้น คำพูดไม่ชัดของตัวละคร ให้สละสลวย ตรงตามความนิยมของผู้อ่านภาษาปลายทาง รักษาลีลาและน้ำเสียงของผู้ประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจความหมายและได้อรรถรสเช่นเดียวกับอ่านต้นฉบับ

บทที่ 1

ลักษณะต้นฉบับและงานประพันธ์ของอาลฟงส์ โดเด

ต้นฉบับเรื่อง *Contes du lundi* เป็นหนังสือประเภทรวมเรื่องสั้น แม้ว่า “Conte” ตามความหมายในพจนานุกรมจะหมายถึง “นิทาน” ก็ตาม แต่ผู้แปลก็จำเป็นต้องรู้ถึงลักษณะของเรื่องสั้นประเภทต่าง ๆ รวมถึงความเป็นมาของวรรณกรรมประเภทดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ผู้แปลจำเป็นต้องทราบถึงลักษณะงานประพันธ์ของอาลฟงส์ โดเด เพื่อเป็นแนวทางในการแปล

1.1 เรื่องสั้น

มีผู้ให้คำนิยามของเรื่องสั้นที่แตกต่างกันออกไป ยูวพาส์ (ประทีปะเสน) ชัยศิลป์วัฒนา (2559) สรุปความหมายของเรื่องสั้นว่า

“เรื่องสั้นคืองานประพันธ์ร้อยแก้วที่ผู้แต่งเขียนขึ้นจากจินตนาการ จากความประทับใจ หรือจากความตระหนักรู้บางอย่างเพื่อแสดงความคิด ทศนคติเกี่ยวกับชีวิตและอื่น ๆ เรื่องสั้นมีทั้งขนาดสั้นและเรื่องสั้นขนาดยาว มีความยาวตั้งแต่ 55 จนถึง 15,000 คำ ด้วยเหตุที่เรื่องสั้นมีความยาวเป็นข้อจำกัด เรื่องสั้นควรมีเอกภาพ เนื้อเรื่องเข้มข้นและไม่ซับซ้อนจนเกินไป เสนอแก่นเรื่องเดี่ยว ดำเนินเรื่องอย่างกระชับและรวดเร็ว คัดเลือกเหตุการณ์ที่จะนำมาผูกเรื่องราวเป็นอย่างดี ผู้แต่งจะเน้นให้น้ำหนักความสำคัญของเหตุการณ์ตอนต้น ตอนกลาง หรือตอนจบขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความคิดที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอผ่านเรื่องราวเพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง เรื่องสั้นไม่ควรใช้ตัวละครมากนักหรือเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องเกินความจำเป็น แต่ทั้งนี้ก็ไม่มีอะไรเป็นข้อกำหนดตายตัวเพราะเรื่องสั้นไม่มีสูตรแน่นอนแต่แปรเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ของสังคม ความคิดของคน และความสามารถในการรังสรรค์เพื่อสื่อความคิดของผู้แต่งเป็นประการสำคัญ” (น.5-6)

จากคำนิยามเห็นได้ว่าเรื่องสั้นมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนคำ สำหรับเรื่องสั้นที่ผู้แปลคัดสรรมาแปลทั้ง 8 เรื่องนั้น ไม่มีเรื่องสั้นใดที่จำนวนคำเกิน 15,000 คำ อีกทั้งเรื่องสั้นบางเรื่องตัวละครก็มีไม่มาก และการดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน นอกจากนี้ช่วงเวลาที่เรื่องสั้นหนึ่ง ๆ เกิดขึ้นนั้นไม่ยาวมาก และเรื่องสั้นบางเรื่องเกิดขึ้นในระยะเวลาเพียงไม่ถึงหนึ่งชั่วโมง เช่น เรื่อง “เรือข้ามฟาก” เนื้อเรื่องเกิดขึ้นระหว่างที่ตัวละครลงเรือข้ามแม่น้ำแซนเท่านั้น ฉะนั้นเรื่องสั้นคัดสรรทั้งหมดที่หยิบยกมาแปลล้วนตรงตามคำนิยามข้างต้น

1.1.1 ความเป็นมาของเรื่องสั้นในประเทศฝรั่งเศส

ในบทความเรื่อง *Panorama historique de conte et la nouvelle* (Lebon, 2013) กล่าวว่า เรื่องสั้นมีมาตั้งแต่ยุคกลาง ณ ขณะนั้น ยังไม่มีการพิมพ์หนังสือ เรื่องสั้นจึงเป็นเพียงมุขปาฐะ กล่าวคือเป็นการบอกเล่าเรื่องราวต่อกันมาโดยไม่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เรื่องราวที่เล่าขานกัน ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน นิทานกษัตริย์อาเธอร์ ฯลฯ เรื่องสั้นและนิทานฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลจากประเทศอิตาลี โดยโลเรอ เดอ เพรอมีเยแฟ (Laurent de Premierfait) ซึ่งเป็นนักแปล นักมนุษยนิยม และกวี แปลผลงานชิ้นสำคัญจากภาษาละติน ชื่อเรื่องว่า *Décameron* งานแปลชิ้นนี้จัดเป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกที่แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส ในภาษาอิตาลีเรียกหนังสือประเภทนี้ว่า *Nouvella* ดังนั้นในภาษาฝรั่งเศสจึงเรียกว่า *Nouvelle* จากนั้น ใน ค.ศ. 1559 มาร์เกอริต เดอ นาวาร์ (Marguerite de Navarre) พี่สาวของกษัตริย์ฝรั่งเศสที่ 1 (François Ier) ออกผลงานเรื่อง *Heptameron* หนังสือเล่มนี้ส่งผลให้เรื่องสั้นจัดเป็นหนึ่งในประเภทของวรรณคดีฝรั่งเศส ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 17 เรื่องสั้นเริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 จัดได้ว่าเป็นยุคทองของ “เรื่องเล่า” ผลงานชิ้นสำคัญที่รู้จักกันมาจนถึงทุกวันนี้คือ “นิทานของแปโร” (Contes de Perrault) นอกจากนี้ นิทานสำหรับเด็กเป็นที่นิยมอย่างมากเช่นเดียวกันในช่วงคริสต์ศตวรรษดังกล่าว และนิทานปรัชญาก็เป็นที่รู้จักอย่างล้นหลามด้วยเช่นกัน คริสต์ศตวรรษที่ 19 เรียกได้ว่าเป็นศตวรรษที่เรื่องสั้นมีความโดดเด่นกว่ายุคก่อน ๆ นักเขียนเผยแพร่ผลงานของตนเองผ่านหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ นักเขียนยังสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมอาชีพในต่างแดน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดและแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งกันและกัน นักเขียนฝรั่งเศสรับอิทธิพลมาจากเยอรมนีจึงเกิดกระแสจิตนิยม (Romantisme) และการประพันธ์งานตามกระแสดังกล่าวกินเวลาถึงครึ่งศตวรรษ ต่อมากระแสจันนิยม (Réalisme) จึงค่อย ๆ เข้ามาเป็นที่นิยมมากขึ้น ดังนั้น ในศตวรรษนี้ งานประพันธ์ประเภทต่าง ๆ จัดเป็นการแสดงสุนทรียภาพและความงดงามของภาษา นอกจากนี้ นักเขียนบางคนยังหยิบยกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยมาเป็นองค์ประกอบในงานประพันธ์เช่นเดียวกัน สำหรับรวมเรื่องสั้น *Contes du lundi* ก็จัดอยู่ในเรื่องสั้นที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้วย (Lebon, 2013, pp.133 - 160)

1.1.2 ประเภทเรื่องสั้น

ยูวพาส์ (ประทีปะเสน) ชัยศิลป์วัฒนา (2559) กล่าวว่าเรื่องสั้นแบ่งออกเป็น 13 ประเภท ได้แก่

(1) เรื่องสั้นแบบมีโครงเรื่อง และเป็นโครงเรื่องตามแบบแผน เรื่องสั้นประเภทนี้มีรูปแบบค่อนข้างตายตัวและถือกันว่า เป็นเรื่องสั้นแบบคลาสสิก รูปแบบโครงเรื่องมีที่มาจากหนังสือ

Poetic ประพันธ์โดย อริสโตเติล (Aristotle) ที่กล่าวว่า ส่วนสำคัญที่สุดของละครคือ โครงเรื่อง อันประกอบด้วย ตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบอย่างครบบริบูรณ์ และมีเอกภาพ เหตุการณ์ทุก เหตุการณ์ต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

(2) เรื่องสั้นหักมุม เรื่องสั้นประเภทนี้มีโครงเรื่องที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่การหักมุม จะปรากฏในย่อหน้าสุดท้ายหรือประโยคสุดท้ายของเรื่อง

(3) Allegory story คือ เรื่องสั้นที่มีความหมายอื่นแฝงไว้ภายใต้พื้นผิวที่ปรากฏ เป็นลายลักษณ์อักษร และความหมายที่ผู้เขียนซุกซ่อนไว้คือประเด็นหลักที่ผู้เขียนต้องการสื่องาน เขียนลักษณะดังกล่าวมักพบเรื่องที่มีความซับซ้อน เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม

(4) Inital story คือ เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องโดยรวมเกี่ยวกับการเรียนรู้ รับรู้ ค้นพบตัวเองของตัวเอกในเรื่องซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเด็กหรือวัยรุ่นเผชิญบางอย่างที่สำคัญเป็น ครั้งแรกหรือเปลี่ยนภาวะไปสู่อีกวัยหนึ่ง

(5) Framework story หมายถึงเรื่องเล่าที่เป็นเรื่องซ้อนเรื่อง โดยเรื่องสั้น ประเภทนี้จะมีผู้เล่ามากกว่าหนึ่งคน การเล่าเรื่องในลักษณะนี้สามารถแสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งไม่ทำตัว เป็นผู้รู้แจ้ง แต่ให้ผู้เล่าเรื่องที่ซ่อนอยู่ทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องที่เขาเล่าแทนอีกต่อหนึ่ง

(6) Epiphany story หมายถึงเรื่องสั้นที่นำเสนอเรื่องราวโดยใช้วิธีการรับรู้หรือ เปิดเผยเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความกระจ่างของตัวละคร โดยลักษณะประสบการณ์รับรู้แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การรับรู้จากความทรงจำและจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันเมื่อตัวละครได้ยินคำพูด ของผู้อื่น

(7) เรื่องสั้นจากเสี้ยวหนึ่งของชีวิต หรือ Slice of life เรื่องสั้นดังกล่าวมีความสมจริง โดยผู้แต่งจะหยิบยกเหตุการณ์เพียงช่วงหนึ่งของชีวิตมาเล่า ดังนั้นเรื่องสั้นประเภทนี้ไม่มี โครงเรื่อง ไม่มีบทเปิด ไม่มีจุดผูกปมหรือคลายปม ดังนั้นตอนจบของเรื่องสั้นประเภทดังกล่าวมักจะ จบแบบเปิดกว้าง

(8) Gothic story เรื่องสั้นประเภทนี้เกี่ยวเนื่องกับความลึกลับและน่ากลัว เรื่องสั้นประเภทนี้มีลักษณะเฉพาะ 3 ประการ คือ เวทย์มนต์ ความลึกลับที่เป็นปริศนา และความเป็น สุภาพบุรุษหรือหลักจริยธรรมของอัศวินในยุคกลาง นอกจากนี้ยังพบเห็นเรื่องเหนือธรรมชาติ การหายไปอย่างไร้ร่องรอย สถานที่เก็บศพหรือกระดูก

(9) เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ (Sci-fi) เรื่องสั้นประเภทนี้ยึดหลักความเป็นจริงที่ เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ของข้อสรุป สมมุติฐาน กฎ ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดอยู่ภายใต้หลักวิทยาศาสตร์ที่ มีความน่าเชื่อถือ

(10) เรื่องสืบสวน เรื่องสั้นดังกล่าวมีโครงเรื่องจากการเริ่มมีอาชญากรรมหรือ ฆาตกรรม จากนั้นนักสืบเป็นผู้คลี่คลายคดีจากการรวบรวมหลักฐาน และการหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผล จากเบาะแสที่ค้นพบหรือสืบหาได้

(11) เรื่องสั้นกระแสสำนึก สำหรับกลวิธีการเล่าเรื่องสั้นประเภทนี้ ผู้แต่งอาจใช้ สรรพนามบุรุษที่ 1 หรือ 3 โดยผู้แต่งปล่อยให้ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ความทรงจำ ประสาท สัมผัสของตัวละครไหลพร่าพรูออกมา เรื่องที่เล่าจึงไม่มีความต่อเนื่องและไม่มีการจัดเรียงเป็นลำดับ นอกจากนี้ผู้แต่งจะไม่เข้าไปแทรกแซง หรืออธิบายความหมายใด ๆ ที่ผู้เล่าถ่ายทอดออกมาทั้งสิ้น การใช้กระแสสำนึกก็เพื่อแสดงสิ่งที่อยู่ในใจของตัวละคร

(12) เรื่องสั้นจินตนิมิต (Fantasy) คือ เรื่องสมมุติที่เป็นไปไม่ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่รู้จักมักคุ้นในชีวิตจริง รวมถึงอยู่นอกเหนือหลักการทางวิทยาศาสตร์

(13) Unconventional story คือเรื่องสั้นที่ไม่มีลักษณะหรือขนบตามวรรณคดี กล่าวคือ ไม่มีโครงเรื่อง ไม่มีการเลือกใช้เทคนิคหรือวิธีการนำเสนอเนื้อหาของเรื่อง เนื่องด้วยผู้เขียน ปฏิเสธทุกรูปแบบและพยายามสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ขึ้นมา

จากเรื่องสั้นคัดสรร 8 เรื่องจากหนังสือ *Contes du lundi* ที่ผู้แปลนำมา ถ่ายทอดเป็นบทแปลนั้น ผู้แปลพบเรื่องสั้นทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ เรื่องสั้นตามขนบเดิม เรื่องสั้น จบแบบหักมุม และเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า

1.2 งานประพันธ์ของอาลฟงส์ โดเต

อาลฟงส์ โดเต มีผลงานที่โดดเด่นหลากหลายประเภท อาทิ นวนิยายเชิงอัตชีวประวัติ จากเรื่อง *เด็กน้อย* (Le Petit Chose) นวนิยายชวนหัวเรื่อง *ตาร์ทาแรงจากตาราสกง* (Tartarin de Tarascon) เรื่องสั้นในชุด *จดหมายจากโรงสีลม* (Lettre de mon moulin) ในนวนิยายเรื่อง *เด็กน้อย* อาลฟงส์ โดเต นำเรื่องราวส่วนตัวมาสร้างเป็นตัวละครเอกที่ชื่อว่า Daniel Eyssette เขาได้กล่าวถึงการสร้างผลงานชิ้นนี้ว่า

“Aucun de mes livres n'a été écrit dans des conditions aussi capricieuses, aussi désordonnées que celui-ci. [...] Commencé dans les premiers jours de février 1866, ce fougueux travail fut poussé d'une haleine jusqu'à la seconde quinzaine de mars.”

เขาเริ่มลงมือเขียนงานชิ้นนี้ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1866 และได้พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1868 จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักเขียนท่านนี้ทำงานได้อย่างละเอียดรอบคอบ และ

เรียบเรียงเรื่องราวด้วยความประณีต นวนิยายเรื่องนี้เล่าเรื่องความเป็นเด็ก รักครั้งแรกของตัวละครเอก ในอีกด้านหนึ่ง เขาก็ได้พูดถึงความยากลำบาก ความขัดสนทางการเงินที่ครอบครัวของตนประสบ (Cerullo, p.74)

ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “Alphonse Daudet romancier de la famille” (2013) ผู้เขียนกล่าวถึงรูปแบบของเรื่องสั้นใน *Lettre de mon moulin* ว่า มีกลิ่นอายของภาคใต้ฝรั่งเศส ใช้สำนวนภาษาที่เรียบง่าย การเลือกสรรในสิ่งที่นำมาถ่ายทอดในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ทำให้งานชิ้นนี้มีเสน่ห์อีกทั้งกลวิธีการในเล่าเรื่องไม่เป็นไปตามขนบการเล่านิทานพื้นบ้าน ผู้เขียนเสริมสร้างเรื่องราวให้มีชีวิตชีวารอบด้าน อาทิ รายละเอียดในเรื่องเล่า เสน่ห์ของเรื่องเล่า ในขณะเดียวกัน นวนิยายไตรภาคของเขา อันได้แก่ เรื่อง *Tartarin de Tarascon* เรื่อง *Tartarin sur les Alpes* และ เรื่อง *Port-Tarascon* ผู้เขียนถ่ายทอดนิสัยของคนที่อยู่ภาคใต้ของฝรั่งเศส ประกอบด้วย เขาวิวยไหวพริบจินตนาการอันล้นหลาม ความแปลกประหลาดพันลึก รวมถึงรสชาติของความงดงามมาผนวกและถ่ายทอดในภาษาที่มีสีสัน (Cerullo, 2013, p.18)

ในวิทยานิพนธ์เล่มเดียวกัน ผู้เขียนได้พูดถึงงานเขียนของอาลฟงส์ โดเดในค.ศ. 1870 ว่า

“Daudet puise une large part de son inspiration dans la crise qui commande la vie politique de son temps. La guerre et la Commune ont rendu sensible, et sous la forme la plus violente, le passage de l’histoire. Le Second Empire, lui, devient de l’histoire en se retrouvant brutalement rejeté dans le passé. Mais en même temps toute vie devient historique, ne serait-ce que pour un instant ; les drames qui traversent la France ont leur répercussion, cruelle ou comique, sublime ou caricaturale, dans l’existence de chacun. (...)” (Ripoll as cited in Cerullo, 2003)

จะเห็นว่าแรงบันดาลใจในการประพันธ์ผลงานในช่วง ค.ศ. 1870 เกิดมาจากวิกฤติทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้า สงครามและเหตุการณ์คอมมูนที่เข้ามากระทบจิตใจของผู้เขียน นอกจากนี้อาลฟงส์ โดเดยังใช้ประสบการณ์ของตนในกองทัพฝรั่งเศสนำมาถ่ายทอดเรื่องราวในแง่มุมเฉพาะตัวด้วยเช่นกัน

สำหรับรวมเรื่องสั้น *Lettre à un absent* ซึ่งเป็นชื่อเดิมของหนังสือเรื่อง *Contes du lundi* ตีพิมพ์ลงหนังสือพิมพ์ *Le Soir* ฉบับวันจันทร์ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกันยายน ค.ศ. 1871 จากนั้นในเดือนพฤศจิกายนในปีเดียวกัน สำนักพิมพ์ Lemerre นำเรื่องสั้นชุดนี้ไปตีพิมพ์ โดยไม่ได้เพิ่มเติมเรื่องอื่น ๆ และเมื่อลงพิมพ์ในฉบับ *Œuvres complètes* ซึ่งเป็นฉบับเต็ม ก็เปลี่ยน

ชื่อหนังสือเป็น *Contes du lundi* โดยทางสำนักพิมพ์เพิ่มเติมเรื่องสั้นอีกสองเรื่องที่อาลฟงส์ โดเด เขียนทิ้งไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1868 คือ เรื่อง “Le miroir” และ เรื่อง “L’Empereur aveugle” วันที่ 9 กันยายน ค.ศ.1872 มีการเพิ่มเติมเรื่อง “L’émotion d’un perdreau rouge” ชุดรวมเรื่องสั้น *Contes du lundi* เผยแพร่อย่างเป็นทางการ ใน ค.ศ. 1873

บทที่ 2

องค์ประกอบในการเล่าเรื่อง

หนังสือบันเทิงคดีประเภทเรื่องเล่า ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายหรือเรื่องสั้นต่างประกอบด้วย โครงสร้างหรือองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล และมีความหมายต่อ ภาพรวมทั้งหมด องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและสถานที่ เวลา กลวิธีในการ เล่าเรื่องและมุมมอง รวมถึงลีลาและท่าทีของผู้แต่ง (ัญญา สังขพันธ์านนท์, 2539, น.162) ในบทนี้ ผู้แปลศึกษาองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ตัวละคร สถานที่ และเวลาของเรื่องสั้นแต่ละเรื่องพอสังเขป สำหรับกลวิธีในการเล่าเรื่องและมุมมอง ผู้แปลจะอธิบายในบทถัดไป

2.1 บทเรียนอามาลาครูอาแมล

2.1.1 ตัวละคร

(1) เด็กชายฟร็องซ์

ในประโยคแรกของเรื่องที่ว่า “Ce matin-là, j'étais très en retard pour aller à l'école, et j'avais grand-peur d'être grondé, d'autant que M. Hamel nous avait dit qu'il nous interrogerait sur les participes, et je n'en savais pas le premier mot. ” (Daudet, 1967, p.17) ชี้ให้เห็นว่าตัวละครนี้เป็นเด็กนักเรียนที่มีความรับผิดชอบน้อย เพราะไป โรงเรียนสาย อีกทั้งยังไม่ค่อยสนใจเนื้อหาในการเรียน แต่เขาก็รู้สึกกลัวคุณครู หรือจากคำพูดของ ตัวละครที่ว่า “Et moi qui savais à peine écrire ! Je n'apprendrais donc jamais ! Il faudrait donc en rester là !...” (Daudet, p.19) ทำให้เห็นว่าเขายังเพิ่งจะเขียนหนังสือได้

ตัวละครนี้ยังมีนิสัยช่างสังเกต เมื่อเขาวิ่งผ่านหน้าต่างการอำเภอก เขาก็สงสัย ว่าผู้คนมาอ่านประกาศอะไรหรือคาดว่าเขาใหญ่ในวันนั้น “« Qu'est-ce qu'il y a encore ? » ” (Daudet, 1967, p.17) มีหน้าเขายังสงสัยที่ครูอาแมลแต่งตัวเรียบหรูดูดีมากกว่าวันอื่น ๆ หรือ ทำไม ครูอาแมลจึงไม่ดูต่ำเขาเลย ทั้งที่เขามาโรงเรียนสาย นอกจากนี้ เขาก็ยังสงสัยและรู้สึกประหลาดใจที่ เห็นผู้หลักผู้ใหญ่เข้ามานั่งหลังห้องด้วย

(2) ครูอาแมล

เขาดูเหมือนเป็นครูดุ เห็นได้จากลักษณะท่าทางที่หนีบไม้บรรทัดไว้ใต้รักแร้ ทำให้นักเรียนต่างเกรงกลัวจนไม่กล้าปฏิบัติตนในทางผิด “Par la fenêtre ouverte, je voyais

mes camarades déjà rangés à leurs places, et M. Hamel, qui passait et repassait avec la terrible règle en fer sous le bras.” (Daudet, 1967, p.18)

ครูอาแมลสอนและอาศัยอยู่ในโรงเรียนแห่งนั้น 40 ปี ดังที่ผู้เล่าได้กล่าวว่า “Pensez ! depuis quarante ans, il était là à la même place, avec sa cour en face de lui et sa classe toute pareille.” (Daudet, 1967, p.21) จากเหตุการณ์ในเรื่องสั้น เขาบอกนักเรียนว่าจะสอนเป็นวันสุดท้ายเนื่องจากมีคำสั่งให้สอนภาษาเยอรมันในแคว้นอัลซัสและลอร์เรน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียนครั้งสุดท้าย ครูอาแมลสอนนักเรียนหลายวิชา และอบรมนักเรียนทั้งทางด้านจริยธรรมและวิชาการ อาทิ ความรักชาติ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความสำคัญของภาษา พร้อมทั้งเตรียมตัวอย่างใหม่เอี่ยมในวิชาหัดเขียน จากมุมมองของผู้เล่าเห็นได้ว่าครูอาแมลต้องการจะมอบความรู้ที่เขามีทั้งหมดให้กับนักเรียนในคาบเรียนสุดท้ายนี้ ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

“Alors, d'une chose à l'autre, M. Hamel se mit à nous parler de la langue française, disant que c'était la plus belle langue du monde, la plus claire, la plus solide ; qu'il fallait la garder entre nous et ne jamais l'oublier, parce que, quand un peuple tombe esclave, tant qu'il tient bien sa langue, c'est comme s'il tenait la clef de sa prison... Puis il prit une grammaire et nous lut notre leçon.” (Daudet, 1967, p.20)

(3) ตาเผ่าโอแฮร์

ในการสอนครั้งสุดท้ายของครูอาแมล ตาเผ่าโอแฮร์มานั่งหลังห้อง เขาใส่หมวกสามพับ และมีหนังสือฝึกเขียนวางอยู่บนหน้าตัก ตอนท้ายคาบ เขาหยิบหนังสือหัดอ่านขึ้นมาและออกเสียงพร้อมเด็ก ๆ ทำให้เด็กชายฟร็องซ์รู้สึกประทับใจในการเรียนครั้งสุดท้ายนี้ “Là-bas, au fond de la salle, le vieux Hauser avait mis ses lunettes, et, tenant son abécédaire à deux mains, il épelait les lettres avec eux.” (Daudet, 1967, p.22)

2.1.2 สถานที่

(1) หน้าที่ว่าการอำเภอ

หน้าที่ว่าการอำเภอจะเป็นสถานที่ที่ทางการนำประกาศมาติดไว้เพื่อให้ชาวบ้านมาอ่านข่าว ในเรื่องสั้นนี้ เด็กชายฟร็องซ์เห็นชาวบ้านยืนอ่านข่าวอยู่หน้าที่ว่าการอำเภอขณะเขาวิ่งไปโรงเรียน ดังประโยคที่ว่า

En passant devant la mairie, je vis qu'il y avait du monde arrêté près du petit grillage aux affiches. Depuis deux ans, c'est de là que nous sont venues

toutes les mauvaises nouvelles, les batailles perdues, les réquisitions, les ordres de la commandanture ; et je pensai sans m'arrêter :

« Qu'est-ce qu'il y a encore ? (Daudet, 1967, p.17)

(2) ห้องเรียน

เรื่องสั้นเรื่องนี้ เหตุการณ์โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในห้องเรียน ผู้เล่ากล่าวว่าในวันเรียนปกติ มีเสียงทองบทเรียนดังถึงกลางถนน ดังนั้นโรงเรียนแห่งนี้จึงน่าจะอยู่ไม่ไกลกับเส้นทางสัญจรไปมาของผู้คน ดังประโยคที่ว่า “D'ordinaire, au commencement de la classe, il se faisait un grand tapage qu'on entendait jusque dans la rue, (...)” (Daudet, 1967, p.18) จากคำพูดของครูอาแมลที่ว่า “Ah ! ça été le grand malheur de notre Alsace de toujours remettre son instruction à demain. Maintenant ces gens-là sont en droit de nous dire : "Comment !” (Daudet, 1967, p.20) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนแห่งนี้อยู่ในแคว้นอาลซัส นอกจากนี้ ชั้นบนของห้องเรียนนั้นเป็นห้องพักครูหรือบุคลากรในโรงเรียน เพราะน้องสาวครูอาแมล กำลังจัดกระเป่าอยู่ชั้นบน

2.1.3 เวลา

เรื่องสั้น “บทเรียนอ่าลาครูอาแมล” นี้ เกิดขึ้นในช่วงสายของวันหนึ่ง เป็นช่วงเวลาของเด็กชายฟร็องซัวซึ่งหน้าตั้งไปโรงเรียน และเมื่อเข้าไปในห้องเรียนแล้วเวลาก็ดำเนินเรื่อยไป จวบจนกระทั่งนาฬิกาที่โบสถ์ตีบอกเวลาเที่ยงวัน ทำให้รู้ว่าการเรียนการสอนสิ้นสุดเวลาเที่ยง จึงสรุปได้ว่าเรื่องสั้นนี้มีระยะเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง หากนำบริบททางประวัติศาสตร์มาเทียบเคียง ผู้แปลพบว่า เกิดหลังจากวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1871 เพราะฝรั่งเศสเซ็นสนธิสัญญาแฟรงก์เฟิร์ตในวันที่กล่าวมาข้างต้น

2.2 เด็กชายสายลับ

2.2.1 ตัวละคร

(1) หนูน้อยสแตน

ตัวละครนี้เป็นเด็กโตและใกล้เคียงเข้าวัยรุ่น รูปร่างผอม ผิวซีดและอาศัยอยู่ในเมืองหลวง นอกจากนี้ ผู้เล่ายังบอกว่า ตัวละครนี้เป็นเด็กกำพร้าแม่ “Sa mère était morte : son père, ancien soldat de marine, gardait un square dans le quartier du Temple.” (Daudet, 1967, p.32)

ระหว่างเหตุการณ์ข้าศึกล้อมเมือง หนูน้อยสแตนไม่มีใครดูแลเพราะพ่อของเขาต้องไปทำงาน ดังนั้นเขาจึงออกไปทำอะไรได้ตามใจต้องการ โดยสถานที่ที่เขาไปมีสามแห่งด้วยกัน ได้แก่ ค่ายทหาร ร้านขายขนมปัง และสนามแข่งกาสิ้อซ ซึ่งเขาโปรดอย่างหลังมากกว่าเพราะให้ความบันเทิงใจตามประสาเด็กที่สุด ผู้แปลเห็นได้ถึงพฤติกรรมของเด็กคนนี้ว่าชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน “Quand le petit Stenne n'était pas au rempart ni aux boulangeries, vous étiez sûr de le trouver à la partie de *galoche* de la place du Château-d'Eau.” (Daudet, 1967, p.34)

ระหว่างไปส่งหนังสือพิมพ์กับเด็กหนุ่มร่างใหญ่ หนูน้อยสแตนดูเป็นตัวตลกในสายตาของทหารปรัสเซีย เพราะตัวเล็ก อีกทั้งดูเหมือนจะเป็นภาระให้กับทหารปรัสเซียอีกด้วยเพราะที่เขาจำต้องชี้หลังทหารคนหนึ่งเพื่อข้ามไปยังกำแพงอีกฟากหนึ่ง “Il était si petit, ce Stenne, qu'en le voyant le Prussien se mit à rire et fut obligé de le prendre dans ses bras pour le hisser jusqu'à la brèche.” (Daudet, p.36)

เมื่อทหารปรัสเซียสูงวัยตำหนิเขาว่าเป็นเด็กเป็นเล็กไม่ควรมาอยู่ในสถานที่เช่นนี้ แต่หนูน้อยสแตนยังความโกรธโดยไม่สนใจในคำพูดเหล่านั้น และตี้มเหล่า จะเห็นได้ว่าเขามีวิธีการแก้ปัญหาเอาตัวรอดหรือขจัดความโกรธในตัวเอง ตัวละครนี้ยังเป็นเด็กเกรงกลัวเมื่อกระทำผิด เพราะหลังจากที่แบ่งเงินจากการส่งหนังสือพิมพ์กับชายร่างสูงเรียบร้อยแล้ว เขารู้สึกโดดเดี่ยวและวิตกกังวลราวกับว่าผู้คนที่เขาไปทำอะไรมา ผู้แปลเห็นว่าตัวละครนี้มีจิตใจรักชาติบ้านเกิดเพราะเขาต้องการห้ามปรามทหารฝรั่งเศสไม่ให้ไปติดกับของทหารปรัสเซีย แต่ก็ทำไม่ได้เพราะถูกขู่เข็ญ นอกจากนี้ เขายังกลัวยอมรับผิดในสิ่งที่ตนกระทำ “Alors, tout d'une haleine, le petit Stenne raconta qu'il était allé chez les Prussiens et ce qu'il y avait fait. A mesure qu'il parlait, il se sentait le cœur plus libre, cela le soulageait de s'accuser...” (Daudet, 1967, p.40)

(2) นายสแตน

เขาเป็นพ่อของหนูน้อยสแตน เป็นอดีตทหารเรือฝรั่งเศส ทำงานในสวนสาธารณะแห่งหนึ่งอย่างตงปี และเป็นที่พักของทุกคนที่มานั่งพักผ่อนหย่อนใจ ดังประโยคที่ว่า “(...) son père, ancien soldat de marine, gardait un square dans le quartier du Temple. Les babies, les bonnes, les vieilles dames à pliants, les mères pauvres, tout le Paris trotte-menu qui vient se mettre à l'abri des voitures dans ces parterres bordés de trottoirs, connaissaient le père Stenne et l'adoraient.” (Daudet, 1967, p.33) เขามีฝีปากกล้า เพราะผู้เล่าเปรียบเทียบการพูดของเขาราวกับสุนัขล่าเหยื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขา

พูดถึงทหารปรัสเซีย ดังประโยคที่ว่า “On savait que, sous sa rude moustache, effroi des chiens et des traîneurs de bancs,” (p.33)

ขณะที่ข้าศึกล้อมเมือง นายสแตนต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการงาน เนื่องจากเขาเลิกงานดึก จึงไม่มีโอกาสได้พบหน้าหรืออบรมสั่งสอนลูกชายเลย ด้วยประการฉะนี้ ทำให้หนูน้อยสแตนไปทำงานส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซียได้ “Le square du père Stenne fut fermé, on y mit du pétrole, et le pauvre homme, obligé à une surveillance incessante, passait sa vie dans les massifs déserts et bouleversés, seul, sans fumer, n'ayant plus son garçon que le soir, bien tard, à la maison.” (Daudet, 1967, p.33)

เขาเป็นพ่อที่ดี และเมื่อเขารู้ว่าลูกชายของตนกระทำผิดที่ไปส่งหนังสือพิมพ์ให้ฝ่ายศัตรู เขาจึงลงไปร่วมทัพกับทหารฝรั่งเศสที่กำลังจะออกรบในคืนเดียวกันนั้นเพื่อเป็นการรับผิดชอบในสิ่งที่ลูกชายของตนกระทำลงไปและเพื่อไม่ให้เสียเกียรติความเป็นทหารของตน “Et, sans ajouter un mot, sans seulement retourner la tête, il descendit se mêler aux mobiles qui partaient dans la nuit. On ne l'a jamais revu depuis.” (Daudet, 1967, p.40)

(3) เด็กหนุ่มร่างสูง

เมื่อพิจารณาจากที่ผู้เล่าเรียกตัวละครนี้ ผู้แปลพบว่าเขาร่างสูง ใส่เสื้อแจ็กเก็ตสีน้ำเงิน และมีเงินจำนวนมาก เพราะเขาใช้เพียงเหรียญร้อยชูเสมอในการแข่งขันเกมกาสิ้อช “Un, surtout, un grand en cotte bleue, qui ne misait que des pièces de cent sous, excitait son admiration.” (Daudet, 1967, p.34) เขามีอายุไล่เลี่ยกับเด็กชายสแตนเพราะเขาโกหกทหารยามว่าเด็กชายสแตนคือน้องชายของเขา

เขาทำงานส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซีย นอกจากนั้นยังชวนหนูน้อยสแตนไปทำงานกับเขา “Il l'emmena dans un coin de la place et lui proposa de venir avec lui vendre des journaux aux Prussiens : on avait trente francs par voyage.” (p.34) ยิ่งไปกว่านั้น เขาทำทุกอย่างเพื่อจะได้เงิน แม้แต่ปล่อยข่าวให้ทหารปรัสเซีย จะเห็นได้ว่าเด็กหนุ่มร่างสูงคนนี้ไม่รักชาติเลย เพราะเขาทำกริยาทำทางล้อเลียน ดุ๊กทหารฝรั่งเศส รวมถึงบอกข่าวแผนการโจมตีของหน่วยรบพิเศษ “(...) son camarade qui se moquait des gardes nationaux, de leur façon de faire l'exercice, imitait une prise d'armes au Marais, une alerte de nuit sur les remparts. Ensuite le grand baissa la voix, les officiers se rapprochèrent et les figures devinrent graves.” (Daudet, 1967, p.37)

ทว่าขณะเดินทางไปส่งหนังสือพิมพ์นั้น เขาเปรียบเสมือนผู้ดูแลหนูน้อย สแตน เห็นได้จากการจูงมือขณะเดิน หรือสั่งให้นอนลงขณะทหารปรัสเซียกำลังชุมนุมยิงอยู่เบื้องหน้า “« Couche-toi ! » fit le grand, en se jetant par terre.” (Daudet, 1967, p.36)

(4) ทหารปรัสเซียสูงอายุ

เป็นนายทหารที่ดูเคร่งขรึมมากกว่าทหารนายอื่น อีกทั้งยังจ้องมองหนูน้อย สแตนไม่ลดละ เสมือนว่าเขามีลูกชายรุ่นราวคราวเดียวกับเด็กที่อยู่ตรงหน้า “En face de lui se tenait à part un Prussien plus âgé, plus sérieux que les autres, qui lisait, ou plutôt faisait semblant, car ses yeux ne le quittaient pas. Il y avait dans ce regard de la tendresse et des reproches, comme si cet homme avait eu au pays un enfant du même âge que Stenne” (Daudet, 1967, p.37) จากประโยคที่เขาบอกว่า “J'aimerais mieux mourir que de voir mon fils faire un métier pareil.” (Daudet, 1967, p.37) แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นพ่อที่มีศีลธรรม และไม่ต้องการเห็นเยาวชนทรยศต่อชาติบ้านเมืองของตน

2.2.2 สถานที่

(1) สวนสาธารณะในย่านตองปล์

ผู้เล่ากล่าวว่านายสแตนทำงานดูแลสวนสาธารณะแห่งนี้ในช่วงก่อนเหตุการณ์ ข้าศึกล้อมเมือง แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวสถานที่แห่งนี้ก็ไม่ใช่สวนสาธารณะที่ให้ผู้คนมาพักผ่อน หย่อนใจอีกต่อไป “Le square du père Stenne fut fermé, on y mit du pétrole...” (p.33) สถานที่ดังกล่าวมีอยู่จริง ชื่อเดิมของย่านนี้คือ L'ordre de Templier ซึ่งหมายถึง คำบัญชาการของนักรบเทมพลาร์ ย่านนี้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ยุคกลาง ใน ค.ศ. 1170 มีกำแพงขนาดใหญ่ และหอคอยหลักเพื่อให้เหล่าทหารป้องกันข้าศึกในยุคสมัย ฟิลิป เลอ แบล (Philippe le Bel) ทว่า ค.ศ. 1802 กำแพงและอาคารต่าง ๆ ถูกทำลายเพื่อลบล้างความทรงจำในการปกครองระบอบกษัตริย์ของประเทศ ใน ค.ศ. 1863 เป็นต้นมา ย่านตองปล์เป็นย่านที่มีชื่อเสียงในปารีส เป็นที่สำหรับค้าขายสินค้ามือสอง ตึกรามบ้านช่องก็เปลี่ยนเป็นโครงเหล็กโดยตั้งอยู่ในเขต 3 ของกรุงปารีสในปัจจุบัน

(2) จัตุรัสชาโต-โต

ผู้เล่าได้กล่าวถึง Place du Château-d'Eau ว่าเป็นสถานที่แข่งเกมกาสิโน มีผู้คนเนืองแน่น สถานที่นี้พบเห็นได้ในชีวิตจริง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น Place de la République ตั้งอยู่ที่ถนน République เขต 3 ในกรุงปารีส

(3) ประตูฟล็องดร์

ผู้เล่ากล่าวถึงสถานที่นี้ขณะที่หนูน้อยสแตนและเด็กหนุ่มร่างสูงเริ่มออกเดินทางไปส่งหนังสือพิมพ์ “Quand ils arrivèrent à la porte de Flandres, il faisait à peine

jour.” (Daudet, 1967, p.34) สถานที่ดังกล่าวเคยมีอยู่ในอดีต ใน ค.ศ. 1870 โดยเป็นป้อมปราการทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงปารีส และในปัจจุบันเรียกว่าย่านพล็องดร์ อยู่ในเขต 19 จากข้อมูลเสริม ทำให้ผู้แปลเข้าใจได้ว่าหนูน้อยสแตนและเด็กหนุ่มร่างสูงเดินทางไปที่กองบัญชาการทหารปรัสเซียทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

(4) กองบัญชาการทหารปรัสเซีย

ผู้เล่าไม่บอกว่ากองบัญชาการทหารปรัสเซียที่เด็กทั้งสองไปส่งหนังสือพิมพ์นั้นอยู่ที่ใด จากสถานที่อื่นๆ ที่ผู้เล่ากล่าวถึงสามารถตีความได้ว่าอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจากกรุงปารีสเพราะเด็กทั้งสองเดินทางผ่านถนนโอแบร์วีลีเย สำหรับสถานที่นี้ ผู้เล่ากล่าวว่าเป็นบ้านของคนสวนที่ตั้งอยู่ตรงมุมหนึ่ง ชั้นล่างนั้นมีทหารปรัสเซียกำลังเล่นไพ่ ปรงซูป และได้ยินเสียงเปียโนจากชั้นบน นอกจากนี้ ผู้เล่ายังเปรียบเทียบว่ากองบัญชาการทหารปรัสเซียแตกต่างจากกองทหารฝรั่งเศสดังประโยคที่ว่า “Dans un coin, une maison de jardinier casematée de troncs d'arbres. Le bas était plein de soldats qui jouaient aux cartes, faisaient la soupe sur un grand feu clair. Cela sentait bon les choux, le lard ; quelle différence avec le bivouac des francs-tireurs ! En haut, les officiers. On les entendait jouer au piano, déboucher du vin de Champagne” (p.37) จากประโยคข้างต้นชี้ให้เห็นถึงกองบัญชาการของทหารปรัสเซีย สะดวกสบายมากกว่าของฝรั่งเศสที่ดูโกลโกลโสและบางที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะแปลกใจ

2.2.3 เวลา

(1) ก่อนสงคราม

ผู้เล่าได้บรรยายถึงวิถีชีวิตของสองพ่อลูกตระกูลสแตนก่อนเหตุการณ์เข้าศึกล้อมเมืองว่าเป็นเช่นใด ทว่าผู้เล่าไม่ได้ระบุวันและเวลาที่แน่ชัดนัก ผู้อ่านหรือผู้แปลรู้ได้เพียงว่าในยามเย็นหลังเลิกเรียนเด็กชายสแตนจะไปหาพ่อของเขาที่สวนสาธารณะ

(2) ช่วงเข้าศึกล้อมเมือง

ตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ทหารปรัสเซียเริ่มล้อมกรุงปารีสในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1870 ดังนั้นช่วงเวลาที่นายสแตนเปลี่ยนงานคือช่วงเวลาหลังจากวันดังกล่าวทำให้ไม่สามารถดูแลลูกชายได้ใกล้ซิดนิก หนูน้อยสแตนจึงออกไปส่งหนังสือพิมพ์กับเด็กหนุ่มร่างสูงที่พบในสนามกาสิโนได้ ผู้เล่าได้บอกว่าทั้งสองเริ่มออกเดินทางไปส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซียในเช้าวันหนึ่งในฤดูหนาว (“Ils partirent par un matin de neige, un sac de toile sur l'épaule, des journaux cachés sous leurs blouse.”) (p.34) โดยฤดูหนาวในทวีปยุโรปเริ่มขึ้นในเดือนพฤศจิกายน นอกจากนี้ผู้เล่าได้กล่าวถึงสมรรถุมิบูร์เซ ทำให้ผู้แปลตีความได้ว่า การส่งหนังสือพิมพ์ของ

เด็กชายสแตนและเด็กหนุ่มร่างสูงเกิดขึ้นก่อนวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1870 เพราะสมรภูมิบูร์เซ คาร์บสองนั้นเกิดขึ้นในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1870

2.3 แม่

2.3.1 ตัวละคร

(1) ผู้เล่าเรื่อง

ตัวละครนี้เป็นคนที่ช่างสังเกต ใส่ใจในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ขนบ บรรยายถึงลักษณะท่าทางต่าง ๆ ของสองสามีภรรยาที่มาเยี่ยมลูกชายบนเขาวาเลเรียน เช่นเดียวกับ เขาที่มาเยี่ยมเพื่อน อีกทั้งยังรอบรู้เรื่องศิลปะการละครด้วยเช่นกัน เขาได้เปรียบเทียบตัวละครที่อยู่ ตรงหน้าว่าเสมือนเป็นตัวละครของ Séraphin ดังประโยคที่ว่า “[...] c'était la gaucherie, la naïveté de mes personnages, et j'éprouvais une véritable émotion à suivre à travers leur mimique, expressive et limpide comme l'âme de deux acteurs de Séraphin, toutes les péripéties d'un adorable drame familial...” (Daudet, 1967, p.43)

(2) พ่อ

ผู้เล่าพูดถึงลักษณะตัวละครนี้ว่าเขาสวมผ้าพันคอสีเขียว เสื้อสูททรงยาว สีน้ำตาล สะพายกระเป๋าปลายดอกไม้ และเมื่อเขาเดินทางมาถึงหน้าค้ายเขาจึงหยุดพักเหนื่อย ตัวละคร นี้ดูเขินอายขณะที่คอยลูกชาย อีกทั้งยังแสดงที่ทำปละบประโลมความทุกข์ใจของภรรยาตั้งประโยค ที่ว่า “L'homme, encore plus timide qu'elle, ne bougeait pas de son coin, chaque fois qu'elle revenait s'asseoir, le cœur gros, l'air découragé, [...]” (Daudet, p.42) ยิ่งไปกว่านั้น เขาขัดเงินเล็กน้อยเมื่อเข้าไปสวมกอดลูกชาย และเมื่อแม่เข้าไปกอดลูกชาย เขาจึงกวาดสายตาไป รอบตัว แล้วจึงเห็นผู้เฒ่ามองครอบครัวของเขาอยู่ จากท่าทางของตัวละครนี้ ทำให้ผู้แปลสังเกตเห็นถึง อุปนิสัยของตัวละครนี้ได้ว่าเป็นคนที่มักจะเขินอาย การที่เขากวาดสายตาไปรอบข้างแสดงให้เห็นว่าตัว ละครนี้มีความหวาดระแวงเพราะเขากลัวว่าผู้คนจะมองออกว่าคนที่โอบกอดลูกชายตนเองอยู่นั้นเป็น ผู้หญิง แต่มองในอีกแง่มุมหนึ่ง ผู้แปลสันนิษฐานได้ว่าความใส่ใจผู้คนที่อยู่รอบข้างเพราะจากประโยค ถัดไปที่ว่าเขาต้องการจะขอโทษผู้เล่าที่ภรรยาของเขาอดลูกชายนานเกินไปในที่สาธารณะ

เมื่อลูกชายของเขาวิ่งเข้าไปในค้ายแล้ว ตัวละครนี้เร่งรีบด้วยการกระแอม กระไอเพื่อให้ภรรยากลับบ้าน และขณะเดินทางกลับ ผู้เล่ากล่าวว่าเขามีที่ทำสีนหวังเช่นกัน จาก ท่าทางที่แสดงออกมา ผู้แปลตีความได้ว่าเขาเร่งรีบเพื่อบอกภรรยาว่าถึงเวลากลับบ้านแล้ว เขา พยายามปลอบภรรยาให้คลายเศร้าจากความผิดหวัง

(3) แม่

ผู้เล่าบรรยายถึงลักษณะการแต่งตัวของตัวละครนี้ว่า เธอสวมหมวกปีกกว้าง นอกจากนี้เมื่อมาถึงหน้าค่ายทหาร เธอดูเร่ร่อนและมีความกระวนกระวายใจที่จะพบลูกชายตั้งใจหวังจากกริยาท่าทางที่ผู้เล่ากล่าวมา ผู้แปลเห็นว่าตัวละครนี้ทั้งหวงแหนและคิดถึงลูกชายเป็นอย่างมาก นอกจากนี้เมื่อตัวละครนี้ได้พบกับลูกชาย เธอทั้งจูบและกอดลูกชาย ดังประโยคที่ว่า “Et, sous les ruches de la capote, je sentais le long regard d'amour dont elle l'enveloppait des pieds à la tête, dans une pluie de baisers, de larmes, de petits rires ; un arriéré de trois mois de tendresse maternelle qu'elle lui payait tout en une fois.” (Daudet, p.45)

ผู้เล่าได้พูดถึงความผิดหวังของตัวละครนี้หลังจากที่ลูกชายไม่ได้กินอาหารเข้า ด้วย “Et elle ne put pas en dire davantage.” (p.45) เห็นได้ว่าตัวละครนี้ไม่พูดอะไรต่อไป เพราะเธอผิดหวังจนพูดอะไรไม่ออก แต่ทว่าตัวละครนี้ก็ยอมรับความผิดหวังครั้งนี้ด้วยการเดินกลับไปอย่างเศร้าสร้อย “La mère, elle paraissait calme. Elle marchait à ses côtés, la tête basse, les bras au corps. Mais par moments, sur ses épaules étroites, je croyais voir son chèle frissonner convulsivement.” (p.45)

(4) ลูกชาย

ผู้เล่าได้บรรยายถึงรูปร่าง การแต่งกายของตัวละครนี้ว่าเขาเป็นหนุ่มหล่อ รูปร่างแข็งแรง แต่งชุดทหารและสพายเป้มาพบพ่อแม่ของเขา เมื่อเขาได้ยื่นสัญญาเรียกจากในค่ายทหาร เขาจำเป็นต้องเร่ร่อนไปเข้าเวร และไม่สามารถรับประทานมือเช้ากับครอบครัว “— Mais non ! je ne peux pas... Je suis de garde pour vingt-quatre heures, tout en haut du fort.” (Daudet, 1967, p.45) จากคำพูดดังกล่าว ผู้แปลเห็นได้ถึงอุปนิสัยของตัวละครนี้ได้ว่า เขารับผิดชอบต่อหน้าที่ ในช่วงสงครามเช่นนี้ เขายอมสละตนเพื่อประเทศชาติ และเห็นว่าประเทศชาตินั้นสำคัญมากกว่าครอบครัว

2.3.2 สถานที่

ในเรื่องสั้น “แม่” เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นที่เขาวาเลเรียน โดยสถานที่นี้มีค่ายทหารอยู่บนที่ราบสูง ผู้เล่าได้พรรณนาถึงสถานที่ดังกล่าวว่า “Ce mont Valérien est si grand, si compliqué de cours, de glacis, de bastions, de casernes, de casemates ! Allez donc chercher un mobile de la sixième dans cette ville inextricable, suspendue entre terre et ciel, et flottante spirale au milieu des nuages comme l'île de Laputa.” (p.41) จากประโยคข้างต้นทำให้ผู้อ่านเห็นว่าเขาวาเลเรียนนี้กว้างใหญ่ เส้นทางซับซ้อน มีป้อมปราการและค่ายทหารมากมาย อีกทั้งผู้เล่าได้เปรียบเทียบเนินเขาดังกล่าวเสมือน île de Laputa ซึ่งเป็นสถานที่ใน

จินตนาการ ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *กัลลิเวอร์ ผจญภัย* ประพันธ์โดย Jonathan Swift โดยเกาะดังกล่าวเป็นเกาะลำดับที่สามที่ตัวละครเอก นามว่ากัลลิเวอร์เดินทางไปถึง ile de Laputa เป็นเกาะลอยฟ้า เป็นรูปวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 7,837 หลา หรือราว ๆ สี่ไมล์ครึ่ง เกาะนี้มีเนื้อที่ทั้งหมดหนึ่งหมื่นเอเคอร์ หนา 300 หลา (ภาษา ขอจิตต์เมตต์ (ผู้แปล), 2552)

นอกจากนี้ ผู้เล่ากล่าวว่าเนินเขาแห่งนี้สัญจรลำบากแสนเข็ญ ไม่สามารถเดินทางด้วยรถ ยิ่งไปกว่านั้นมีป้อมแห่งหนึ่งที่ทหารคอยตรวจตราไม่ให้ผู้หญิงผ่านเข้าไปได้ สถานที่นี้มีอยู่จริงเว็บไซต์ Le Monte-Valérien (n.d.) กล่าวว่า เขาเวเลเรียงอยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงปารีส ในแคว้นโอต-เดอ-แซน (Haute-de-Seine) ห่างจากกรุงปารีสสองกิโลเมตร สูง 161 เมตร เมื่อกษัตริย์หลุยส์ ฟิลิป (Louis Philippe) ขึ้นครองราชย์ (ค.ศ. 1830 – 1848) ท่านได้ทรงประสงค์สร้างป้อมปราการพิเศษเพื่อป้องกันศัตรูรุกรานเข้ามาในเมืองหลวง ในช่วงการฟื้นฟู (La Restauration) มีการสร้างค่ายทหารบนเขาลูกนี้ จากนั้น ระหว่าง ค.ศ. 1841 ถึง 1846 มีการก่อสร้างป้อมปราการขนาดใหญ่อยู่บนยอดเขาซึ่งรายล้อมด้วยกำแพงล้อมสองชั้น ดิกล้วนกลางมีขนาด 23 เฮกตาร์ รองรับทหารได้มากถึง 2,000 คน ค่ายทหารแห่งนี้เป็นที่จัดเก็บอาวุธยุทโธปกรณ์หลายร้อยตัน ระหว่างสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ใน ค.ศ.1870 ค่ายทหารบนเขาแห่งนี้มีบทบาทสำคัญ เพราะทหารใช้ขีปนาวุธเข้าตีไม่ให้ยึดเมืองหลวง แต่แล้ว ในวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1871 ฝ่ายฝรั่งเศสพ่ายแพ้ที่บูซอวาล (Buzenval) ทำให้ทหารปรัสเซียเข้ามากรุงปารีสได้ จากนั้น ฝรั่งเศสก็ยอมแพ้สงคราม มีหน้าข้าทหารปรัสเซียยังนำปืนใหญ่ “วาเลรี” ซึ่งเป็นปืนใหญ่สำคัญที่สุดของประเทศ มีน้ำหนัก 14 ตันกลับไปยังประเทศเพื่อเป็นเกียรติยศแห่งชัยชนะ แต่ทว่าฝรั่งเศสยึดคืนได้ใน ค.ศ. 1921 ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ทหารฝรั่งเศสใช้ปืนใหญ่วาเลรีป้องกันการรุกรานของทหารเยอรมันอีกครั้ง เมื่อสงครามจบ ก็นำกลับมาเก็บที่ค่ายบนเขาเวเลเรียงดังเดิม ในสงคราม ค.ศ.1870 ค่ายทหารบนเขาเวเลเรียงยังถูกใช้เป็นที่ส่งโทรเลขให้ทหารฝรั่งเศสอีกด้วย เป็นที่กล่าวขานกันว่าในศึกครั้งนั้น ทหารฝรั่งเศสส่งโทรเลขมากกว่าหนึ่งล้านฉบับ หลังจากสิ้นสุดสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ป้อมปราการบนเขาเวเลเรียงไม่ได้ใช้เพื่อสู้รบอีก ตามความเป็นจริงแล้ว สถานที่นี้ถูกสืบลื่อนไปเพราะความลำบากในการเดินทาง ทว่า ชื่อสถานที่แห่งนี้กลับมาเป็นความทรงจำของชาวฝรั่งเศสอีกครั้งในคดีเดรฟุส (L'affaire Dreyfus) เนื่องจากนาวาโทอูแบร์ อ็องรี (Hubert Henry) เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายในค่ายแห่งนี้ ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑิโทรเลขในปัจจุบัน

2.3.3 เวลา

สำหรับเรื่องสั้น “แม่” นั้น ผู้เล่าได้บ่งบอกเวลาที่ชัดเจนในหัวเรื่องรองได้ชื่อในวลีที่ว่า *Souvenir du siège* ดังนั้นผู้แปลสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นในช่วงเข้าศึกล้อมเมือง ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1870 ถึง 28 มกราคม ค.ศ. 1871 ต่อมา

ผู้เล่าได้บรรยายถึงสภาพบรรยากาศและอริยาบถของตัวละคร ทำให้เป็นที่ทราบสาเหตุการณ์ในเรื่อง สิ้นนี้เกิดในช่วงสิ้นเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1870 จากประโยคที่ว่า “Il ne fait pourtant pas chaud là-haut, dans les brumes de fin novembre ; mais ils étaient venus si vite !...” (Daudet, 1967, p.41) นอกจากนี้ ในเหตุการณ์ดังกล่าวผู้แปลยังสังเกตได้อีกว่าสองพ่อแม่รอลูกชาย บริเวณหน้าป้อมก่อนเวลาอาหารเช้า เพราะแม่ถามลูกชายเรื่องการรับประทานอาหารเช้าว่า “Comment ! tu ne déjeunes pas avec nous ?” (Daudet, 1967, p.45) จากคำที่ปรากฏใน ตันฉบับว่า « fin novembre » ผู้แปลสามารถสรุปได้ว่า เรื่องสั้นนี้เกิดขึ้นตอนเช้าของวันใดวันหนึ่ง ปลายพฤศจิกายน ค.ศ. 1870 ซึ่ง ณ ขณะนั้นกำลังเกิดเหตุการณ์ล้อมเมือง

2.4 ล้อมเบอร์ลิน

2.4.1 ตัวละคร

(1) คุณหมอ ว...

ผู้เล่าไม่ได้เปิดเผยชื่อของตัวละครนี้ เขาใส่เพียงพยัญชนะตัวแรกของชื่อที่ว่า “le docteur V...” เป็นหมอ โดยรักษาผู้ป่วยอาการเส้นเลือดในสมองแตกเฉียบพลันตั้งแต่ต้นเดือน สิงหาคม ค.ศ. 1870 เป็นต้นมา *Dans les premiers jours du mois d'août, ce terrible mois d'août de l'an dernier, si lourd d'orages et de désastres, je fus appelé là pour un cas d'apoplexie foudroyante.* (Daudet, 1967, p.46)

ตัวละครนี้มีจรรยาบรรณในอาชีพของตนเอง เห็นได้จากสถานการณ์ที่ว่า เขา ปลอดภัยของผู้ป่วยทั้งที่โอกาสที่ผู้ป่วยรอดชีวิตมีเพียงน้อยนิดก็ตาม ในสถานการณ์ที่ฝรั่งเศสเป็น ฝ่ายปราชัย เขายอมโกหกคนไข้และให้ญาติใกล้ชิดของผู้ป่วยทำตามคำแนะนำเพื่อให้คนไข้ฟื้นตัว แม้ว่าการโกหกจะเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม แต่หมอคนนี้เลือกปฏิบัติเช่นนี้เพื่อให้คนไข้อาการดีขึ้น เขา ยังดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วยเป็นอย่างดี ทำให้ผู้ป่วยอาการดีขึ้นมากและรับประทานอาหารเช่นขนมปังขาว หรือเนื้อวัวได้ จากประโยคที่ว่า [...] *grâce à nos soins, à nos efforts, à l'infatigable tendresse qui se multipliait autour de lui, la sérénité du vieillard ne fut pas un instant troublée.* (Daudet, 1967, p.51)

(2) พันเอกจูฟว์

ตัวละครนี้เป็นทหารม้าหุ้มเกราะสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง เขาทั้งรักชาติและดีใจที่ ตั้งประโยคที่ว่า *C'était chez le colonel Jouve, un cuirassier du Premier Empire, vieil entêté de gloire et de patriotisme, qui dès le début de la guerre était venu se loger*

aux Champs-Élysées, dans un appartement à balcon... (Daudet, 1967, p.47) ผู้เล่าได้เผยถึงสาเหตุที่เขามีภาวะเส้นเลือดในสมองแตกเฉียบพลันว่ามาจากการที่เขาได้ข่าวกองทัพฝรั่งเศสแพ้ที่ริชชองบูร์ และผู้เล่าได้บรรยายลักษณะหน้าตาของตัวละครนี้ขณะที่เขาล้มป่วยว่า เขาร่างใหญ่ ผมหยิกสีขา และหน้าดูอ่อนกว่าวัย

ขณะที่หมอเข้ามารักษาทัวเขาในช่วงแรก อาการของเขาก็ยังไม่ดีขึ้น จนกระทั่งหมอบอกข่าวดีที่เกิดขึ้นในสมรภูมิโรโซเฟน และในขณะที่หมอรักษาตามกระบวนการ อาการของเขาก็ดีขึ้นเพราะหมอและหลานสาวของเขารวมหัวกันหลอกเรื่องฝรั่งเศสรบชนะเยอรมนีในสงครามต่าง ๆ จนพันเอกจูฟว์เชื่อสนิทใจ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อหลานสาวแต่งเรื่องการปิดล้อมกรุงเบอร์ลิน อีกทั้งยังตกแต่งห้องนอนของเขาให้เข้ากับบรรยากาศสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง ทำให้อาการของเขาดีขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งเพราะเขาพูดชัดถ้อยชัดคำ จนเผยวาทว่า « — ça marche ! ça marche !... Dans huit jours nous entrerons à Berlin. » (Daudet, 1967, p.49) จะเห็นได้ว่าชัยชนะคือเครื่องหลอกลึงให้ชีวิตของตัวละครนี้ดำรงอยู่ได้

(4) หลานสาวพันเอกจูฟว์

ทั้งปู่และพ่อของเธอต่างก็เป็นทหาร โดยปู่ของเธอเป็นอดีตทหารม้าในสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง และพ่อของเธออยู่ในกองกำลังของจอมพลแม็ค-มาอง ตัวละครนี้ละม้ายคล้ายคลึงกับปู่ของเธอ โดยผู้เล่าเปรียบตัวละครทั้งสองราวกับเหรียญที่พิมพ์ลายเดียวกันจากประโยคที่ว่า “Elle lui ressemblait. A les voir l'un à côté de l'autre, on eût dit deux belles médailles grecques frappées à la même empreinte, seulement l'une antique, terreuse, un peu effacée sur les contours, l'autre resplendissante et nette, dans tout l'éclat et le velouté de l'empreinte nouvelle.” (Daudet, 1967, p.47)

ตัวละครนี้อยู่เคียงข้างพันเอกจูฟว์ทุกขณะ เธอดูแลปู่ของเธออย่างใกล้ชิด เธอยอมทำทุกวิถีทาง เช่น แต่งเรื่องชัยชนะของฝรั่งเศสในสมรภูมิต่าง ๆ ศึกษาเรื่องประเทศเยอรมนี ศึกษาประวัติศาสตร์การรบระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนี สมรภูมิที่ฝรั่งเศสมีชัยเหนือศัตรู และเหนือสิ่งอื่นใดเธอแต่งเรื่องพิชิตกรุงเบอร์ลินจนปู่ของเธอหลงเชื่อสนิทใจ “– Eh ! oui, docteur... C'est la grande nouvelle... Le siège de Berlin est commencé.” (p.50)

ในขณะที่เดียวกัน ผู้เล่ากล่าวว่าตัวละครนี้เสียอกเสียใจเป็นอย่างมากเมื่อรู้ข่าวพ่อของตน แต่ทว่าเธอกลับแสรังแกล้งร่ำเริงเพื่อให้ปู่ของเธออาการดีขึ้น จากกริยาท่าทางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าตัวละครนี้มีจิตใจที่เข้มแข็ง แม้ว่าสิ่งที่เธอรับรู้น่าหดหู่ใจเพียงใด เธอก็ยังแสดงที่ท่าร่ำเริง มิเช่นนั้นผู้ป่วยอาจอาการกำเริบมากยิ่งขึ้น *La malheureuse enfant eut à peine le courage de me répondre. On venait d'afficher le vrai Reichshoffen, Mac-Mahon en*

fuite, toute l'armée écrasée... Nous nous regardâmes consternés. Elle se désolait en pensant à son père. (p.48)

2.4.2 สถานที่

เรื่องสั้น “ล็อมเบอร์ลิน” เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นที่ถนนซ็องเซลีเซ ในกรุงปารีส โดยคุณหมอเข้าไปรักษาผู้ป่วยเส้นเลือดในสมองแตกเฉียบพลันที่บ้านใกล้กับวงเวียนเอตวล บ้านหลังนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของพันเอกจูปร์ อดีตนายทหารม้าในยุคจักรวรรดิที่หนึ่งและเหตุการณ์ทั้งหมดก็ดำเนินอยู่ในห้องชุดแห่งนี้จนจบเรื่อง

2.4.3 เวลา

ในเรื่องสั้น “ล็อมเบอร์ลิน” ผู้เล่าบ่งบอกเวลาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจากที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในสมรภูมिवิชซ็องบูร์ ซึ่งเกิดขึ้นในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.1870 จากนั้นพันเอกจูปร์มีปฏิกิริยาตอบสนองในวันที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ที่โรเซเฟน ซึ่งตรงกับวันที่ 6 สิงหาคม ในปีเดียวกัน ผู้เล่ายังได้กล่าวถึงสมรภูมิมิเซด็อง ซึ่งตรงกับวันที่ 1 กันยายน เหตุการณ์เข้าศึก ล็อมเมือง และสิ้นสุดตอนที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ที่บูชองวาล เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1871 ซึ่งเป็นช่วงท้ายของเหตุการณ์เข้าศึกล็อมปารีส เหตุการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผู้แปลจะอธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 4.1.2

2.5 วิถีกรรมของเบลีแซร์

2.5.1 ตัวละคร

(1) เบลีแซร์

ตัวละครนี้เป็นนายช่างชาวมาร์เซย์ เขามีฐานะดีเห็นได้จากที่เขาไปที่พักอาศัยหลายแห่ง เขาจะต้องเดินทางไปบ้านที่อยู่ในเมืองวิลเนฟ-เดอ-กาแรนน์กับลูกชายดั่งประโยคที่ว่า “Ma femme nous avait envoyés nous deux l'enfant faire un tour du côté de Villeneuve-la-Garenne, rapport à une petite baraque que nous avons là-bas au bord de l'eau et dont nous étions sans nouvelles depuis le siège. Moi, ça me chiffonnait d'emmener le gamin.” (Daudet, 1967, p.74)

ตัวละครนี้ไกรธจัดเมื่อเห็นสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของจ้างหรือเห็นผู้อื่นอาศัยในบ้านของตน ทว่าเมื่อเขาเห็นว่ามิเด็กอยู่ใกล้เขา เขากลับเก็บอารมณ์โกรธและยับยั้งไม่ใช้ความรุนแรง เห็นได้จากสถานการณ์ที่ว่า Rien que ça m'empêchait de faire des bêtises. Alors je compris pourquoi la mère avait voulu que je l'emmène avec moi. [...]”

(Daudet, p.75) เขาเกลียดคนเยอรมันด้วยเช่นกัน โดยผู้เล่าได้พูดถึงบริเวณในบ้านว่ามีกลิ่นของคนปรัสเซียทุกหนทุกแห่ง แต่กลับไม่รู้ว่าจะอยู่แห่งไหนไหน หรือเมื่อเขาพบว่ามีการปรัสเซียนอนหลับในห้องใต้ดินในบ้านของตน เขาเปรียบทหารปรัสเซียคนนั้นว่าเป็นสัตว์เดรัจฉาน “Faut croire qu'il avait le réveil bien méchant, cet animal-là ; car, au premier mot que j'essayai de lui dire, il se mit à tirer son sabre...” (Daudet, 1967, p.77)

ตัวละครนี้ยังเป็นคนที่มองการณ์ไกล มีไหวพริบและความรอบคอบ เขาประเมินสถานการณ์ได้ว่าจะต้องเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ฉะนั้นเขาจึงรู้สึกเป็นกังวลเมื่อลูกชายต้องเดินทางไปกับเขา ยิ่งไปกว่านั้น เขายังนึกถึงจิตใจผู้อื่น เพราะเขาหวังเกรงว่าคนฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ใกล้บ้านเขาจะพลอยเดือดร้อนไปด้วยเมื่อทหารปรัสเซียพบว่ามีเพื่อนเสียชีวิตอยู่ในบริเวณนั้น เขาจึงตัดสินใจกลับไปที่บ้านอีกครั้งเพื่อสะสางศพทหารนายนั้นให้ออกไปไกลจากบ้านตน

(2) ลูกชายของเบลีแซร์

ผู้แปลไม่สามารถทราบได้ว่าตัวละครนี้มีหน้าตาเป็นเช่นไร แต่ผู้แปลสามารถทราบถึงกริยาของตัวละครนี้ว่าไม่ต้องการเดินทางไปวิลเนฟ-เดอ-กาแรนน แต่แม่มองว่าลูกควรไปที่นั่นเพราะตลอดช่วงที่เข้าศึกล้อมกรุงนั้น เขาก็ไม่ได้ออกไปไหนเลย ในขณะที่เบลีแซร์ลงไปตรวจสอบในห้องใต้ดิน เขาเรียกพ่อขณะที่เห็นทหารปรัสเซียเดินอยู่บนถนน จากเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าเด็กคนนี้ก็กลัวทหารปรัสเซีย และจากคำพูดของตัวละครนี้ที่ว่า “— Qu'est-ce qu'il y a donc, papa ? Comme tu es pâle !...” (Daudet, 1967, p.76) ทำให้ผู้แปลสามารถทราบได้ว่าเบลีแซร์หน้าซีดเมื่อกลับขึ้นมาจากห้องใต้ดิน ตัวละครนี้ยอมทำตามคำสั่งของพ่อทุกอย่าง เช่น ในขณะที่พ่อเขาลงไปตรวจสอบในห้องใต้ดิน และให้เขารออยู่ที่ห้องโถงหรือพ่อของเขาให้เขาเดินทางกลับคนเดียว เขาก็ยินยอม ทำให้รู้ถึงนิสัยของตัวละครนี้ว่าเป็นเด็กที่เชื่อฟังพ่อแม่

(3) ทหารปรัสเซีย

เบลีแซร์พบตัวละครนี้นอนอยู่ในห้องใต้ดิน เมื่อเขาเห็นเบลีแซร์ เขาก็ตาลุกทันที และจะเข้าทำร้ายเขาจากประโยคที่ว่า “voilà un grand cheulard de soldat à Guillaume qui se lève en grognant de dessus les copeaux et vient vers moi, les yeux hors de la tête, avec un tas de jurements que je ne comprends pas. Faut croire qu'il avait le réveil bien méchant, cet animal-là ; car, au premier mot que j'essayai de lui dire, il se mit à tirer son sabre...” (Daudet, 1967, p.76)

ผู้เล่ากล่าวว่าทหารคนนี้มีหน้าตาดี ผมสีบลอนด์ และมีหนวดเล็กน้อย “Un joli blond, ma foi, avec une petite barbe follette qui frisait comme des copeaux de

frène” (p.76). นอกจากนี้ผู้แปลสามารถทราบได้ว่าตัวละครนี้มีนามว่าอย่างไร จากเหตุการณ์ที่เพื่อนทหารของตัวละครนี้เข้ามาเรียกหาในบ้านว่า « — Hofmann ! Hofmann ! » (p.77)

2.5.2 สถานที่

(1) บ้านของเบลีแซร์

สถานที่นี้ตั้งอยู่ที่เมืองวิลเนฟ-ลา-กาแรนน์ (Villeneuve-la-Garenne) โดยเมืองดังกล่าวในปัจจุบันอยู่ในจังหวัดโอต-เดอ-แซน (Haute-de-Seine) ของแคว้นลีล-เดอ-ฟรองซ์ (ile-de-france) เว็บไซต์ Villeneuve92.com (n.d.) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเมืองนี้ว่า มีอายุน้อยที่สุดในจังหวัดแซน (Seine) เดิมทีหมู่บ้านวิลเนฟเป็นหนึ่งในสามของเมืองแฌนน์วิลลีเย (Gennevilliers) จากนั้นผู้อาศัยในเมืองวิลเนฟประสงค์แยกหมู่บ้านกับแฌนน์วิลลีเย เมื่อแยกตัวออกมาแล้วก็พบกับอุปสรรคทั้งความเจ็บบของเทศบาลและผู้กุมอำนาจในชุมชน ช้ำยังประสบอุทกภัยใน ค.ศ. 1910 ความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง จนกระทั่งวัน 9 เมษายน ค.ศ. 1929 ชุมชนวิลเนฟก็ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการและนายโฮเมอร์ โรแบร์ (Homert Robert) เป็นผู้ว่าคนแรกในตำบลเรื่อง “วีรกรรมของเบลีแซร์” นั้น บ้านของผู้เล่าเรื่องลำดับที่สองอยู่ในชุมชนนี้

(2) แซ็ง-เดอนี

สถานที่ดังกล่าวเป็นชื่อชุมชนแห่งหนึ่งที่อยู่ชายขอบทางทิศเหนือของกรุงปารีส เว็บไซต์ Saint Denis (2021) ได้กล่าวถึงชุมชนดังกล่าวในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่า ชุมชนแซ็ง-เดอนีเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีโครงการขยายชุมชน ลำคลองมีท่าเรือรองรับ เมื่อกลางศตวรรษที่ 19 และมีโรงงานเคมีและโลหะที่สำคัญสามารถรองรับคนงานได้มากมาย ย่านลา แพลนน์ (La Plaine) และย่านเปลอแยล (Pleyel) ยังเป็นชุมชนอุตสาหกรรมที่สำคัญของยุโรป เหตุการณ์ในเรื่องสั้น ผู้เล่าได้กล่าวถึงชุมชนดังกล่าวว่ามีผู้คนมากมาย และยังโกหกลูกชายอีกว่าจะมาพบลูกค้าในชุมชนแห่งนี้ จากคำกล่าว « — Va devant, que je dis au mioche. J'ai encore une pratique à voir à Saint-Denis. » (p.77) หากพิจารณาจากคำพูดของตัวละครนี้ พบว่าเขาโกหกได้สมเหตุสมผล เพราะชุมชนที่ตัวละครกล่าวถึงนี้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมและตัวละครก็มีอาชีพสอดคล้องกับผู้คนในชุมชนดังกล่าว

(4) โบสถ์แซ็ง ฌ็อง-บัปติสต์แห่งแบลวีล

เว็บไซต์ Patrimoine-histoire ได้กล่าวว่า สถานที่แห่งนี้คือโบสถ์ที่ตั้งอยู่ที่ถนนแบลวีล เขต 19 ในกรุงปารีส แรกเริ่มเดิมทีชุมชนแบลวีลเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผลเกษตรกรรมและองุ่นของขุนนางชั้นสูง โบสถ์แห่งนี้สร้างขึ้นระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 6-7 แต่ใน ค.ศ. 1854-1859 มีการบูรณะโบสถ์แห่งนี้ให้เป็นสถาปัตยกรรมนีโอโกธิคโดย ฌ็อง-บัปติสต์ ลาสซุ (Jean-Baptiste Lassus) โดยสถาปนิกผู้นี้เป็นบุคคลแรก ๆ ที่นำสถาปัตยกรรมแบบนีโอโกธิคมาใช้ในกลาง

คริสต์ศตวรรษที่ 19 เวกเช่นเดียวกับวีโอลเล็ต เลอ-ดุก (Violet le-Duc) แต่ทว่าลาซซูไม่ทันได้เห็น โบสถ์แซ็ง ฌ็อง-บัปติสต์แห่งแบลวิลบูรณะเสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากเขาเสียชีวิตใน ค.ศ. 1857 จากนั้น ทรูซี (Truchy) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ก็เข้ามาสานงานต่อ ดังนั้นโบสถ์แซ็ง ฌ็อง-บัปติสต์แห่งแบลวิลเป็น ศิลปะแบบนีโอโกธิคดั้งเดิมของศตวรรษที่ 19 ที่มีมาจนถึงปัจจุบัน ผู้เล่าได้กล่าวถึงสถานที่ดังกล่าว เมื่อเขาจ้องจะทำร้ายนายทหารปรัสเซียที่เข้ามาเรียกเพื่อนในบ้าน

2.5.3 เวลา

ในเรื่องสั้น “วีรกรรมของเบลีสแยร์” เหตุการณ์ทั้งเรื่องเกิดขึ้นในวันรุ่งขึ้นของการ ประกาศยุติสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย กล่าวคือการสงบศึกในสงครามครั้งนี้เกิดขึ้นในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1871 ดังนั้นเหตุการณ์ในเรื่องสั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นในวันที่ 29 มกราคม ผู้แปลเห็นได้จากประโยค ที่ว่า “... C'était le lendemain de l'armistie (Bélisaire voulait dire l'armistice). Ma femme nous avait envoyés nous deux l'enfant faire un tour du côté de Villeneuve-la-Garenne [...]” (p.74) นอกจากนี้ในตัวบทยังบอกได้ชัดเจนอีกว่าเหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องเกิดขึ้น เพียงวันเดียวเท่านั้น เพราะหลังจากที่ผู้เล่าลำดับที่ส่งกลับมาที่บ้านที่ชุมชนวิลเนฟอีกครึ่งหนึ่งก็เป็น เวลาค่ำมืดแล้ว ดังประโยคที่ว่า “Quand je rentrai dans Villeneuve, il commençait à faire nuit. J'ouvrais l'œil, vous pensez, et je n'avancais qu'une patte après l'autre.” (Daudet, 1967, p.77)

2.6 เรื่องข้ามฟ้า

2.6.1 ตัวละคร

(1) ผม

ตัวละครนี้เป็นผู้เล่าเรื่อง เขามาถึงริมท่าตอนเช้าตรู่เพื่อโดยสารเรือข้ามฟ้า จากที่เรื่องทั้งหมดดำเนินผ่านสายตาของตัวละครนี้ ทำให้ผู้แปลสามารถรับรู้ได้ว่าตัวละครนี้ มีความรู้สึกอย่างไร เขาแสดงความคิดเห็นเมื่อเห็นรูปลักษณ์ของชาซีโย มีจุมกุ่มราวกับชนเผ่าอินเดียแดง เมื่อชาซีโยพูดแล้วหันมาทางเขา เขาก็นึกขึ้นในใจว่า (je crois qu'il s'adressait à moi, le misérable !), [...] (p.100)

(2) คนพายเรือ

ผู้เล่าพูดถึงลักษณะหน้าตาของตัวละครนี้ว่ามีแผลที่ใบหน้า เดินกะเผลกและ ต้องเผชิญกับโรคไขข้ออักเสบเนื่องจากถูกสะเก็ดระเบิดในสงครามครั้งที่ผ่านมา ขณะอยู่บนเรือ เมื่อมี ผู้โดยสารคนหนึ่งใกล้มาถึง เขาจึงแนะนำผู้เล่าว่าคนที่มาถึงนั้นคือชาซีโย จากคำพูดของเขาที่ว่า

“— C'est ce gueux de Chachignot, me dit le passeur à voix basse... Voilà ! Voilà ! »
 และเมื่อเขาเห็นว่าชาซีโฌพูดไม่เหมาะสมต่อลูกหนี้ เขาทนไม่ไหวจึงตักเตือนชาซีโฌ การกระทำ
 เช่นนั้นแสดงให้เห็นว่าเขาเข้าข้างลูกหนี้ของชาซีโฌ นอกจากนี้เขายังระงับความโกรธได้ดีหลังจาก
 ชาซีโฌต่อว่า เพราะชาซีโฌมีตำแหน่งเหนือกว่าเขา ทำให้เขาไม่กล้าโต้เถียงอะไรอีก แต่กลับระบาย
 ความโกรธผ่านไม้พายเรือ (“Le passeur eut un éclair de colère, et au milieu de sa figure
 blême je vis sa balafre se creuser profonde, et blanche ; mais il eut la force de se
 contenir et passa sa rage sur la perche, qu'il enfonça dans le sable jusqu'à la
 tordre.”) (p.100)

(3) หญิงชานา

ตัวละครหญิงชานาลงเรือถัดจากผู้เล่า นอกจากนี้ ผู้เล่ายังพูดถึงลักษณะ
 หน้าตาของเธอด้วยว่า เป็นชานาร่างอ้วน ดวงตาใสซื่อ เธอถือตะกร้าสองใบเพื่อจะไปตลาดกอร์เบย
 และเมื่อชาซีโฌลงเรือ เธอเห็นว่าเขากำลังโกรธอยู่ จึงเข้าไปใกล้และถามถึงสาเหตุของความโกรธ
 ทำให้ผู้แปลสามารถตีความได้ว่าตัวละครนี้มีนิสัยเอาใจใส่สิ่งรอบข้าง นอกจากนี้ความคิดของเธอยังไม่
 แน่วแน่ เพราะคราแรกเธอเข้าข้างลูกหนี้ แต่หลังจากชาซีโฌสาธยายให้ฟังจนจบ เธอก็เปลี่ยนฝั่งไป
 เข้าข้างเจ้าหนี้ ดังตัวอย่างประโยคที่ว่า “A mesure qu'il parlait, les yeux clairs de la
 fermière, tout à l'heure si pleins de compassion pour les Mazilier, devenaient secs,
 presque méprisants. C'était une paysanne, elle aussi, et ces gens-là n'estiment guère
 ceux qui refusent de gagner l'argent.” (p.100)

(4) ชาซีโฌ

ตัวละครนี้มีร่างใหญ่ สวมเสื้อโค้ทและหมวกใบใหม่เอี่ยม แต่ชุดที่เขาสวมใส่นั้น
 นั้นไม่เข้ากันเสียเลย อีกทั้งมือก็หยาบกร้านเพราะการทำงานหนักในไร่ นอกจากนี้ผู้เล่าได้อธิบายถึง
 หน้าตาของเขาด้วยเช่นกัน ก่อนลงเรือ เขาไม่ยอมให้ลูกหนี้ของตนผลัดหนี้ไปอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากเขา
 ยึดเวลาให้มากแล้ว « — J'en ai assez donné, du temps... j'en donne plus, répondait une
 voix de vieux paysan, édentée et cruelle ; ça regarde l'huissier à cette heure. Il fera
 ce qu'il voudra... » (Daudet, 1967, pp.98) และเมื่อลงเรือเขาก็โกรธเพราะลูกหนี้ของเขา
 พยายามที่จะผลัดหนี้อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อหญิงชานาถามเขา เขาจึงด่าทอและสาธยายวิริกรรมของ
 ลูกหนี้ให้เธอฟัง และในย่อหน้าสุดท้าย ผู้เล่าบอกว่าแท้จริงแล้วตัวละครนี้เป็นใครและเพราะเหตุใดคน
 พายเรือถึงไม่ได้ตอบหลังจากที่ถูกด่า เพราะว่าเขาเป็นคนมีอำนาจในละแวกนั้น

(5) มาซีลีเย

ผู้แปลไม่สามารถทราบได้ว่าตัวละครนี้มีรูปลักษณะเป็นเช่นใด และรับรู้พฤติกรรมของตัวละครนี้ผ่านการบอกเล่าของตัวละครอื่นเท่านั้น โดยตัวละครนี้ติดหนี้ชาซีโฌ เขามีโอกาสกอบโกยเงินจากการขายเหล้าให้ทหารปรัสเซียในช่วงสงคราม แต่เขาเลือกปิดร้าน จากการกระทำของตัวละครนี้ทำให้ผู้แปลเห็นว่าเขามีความรักชาติและเกลียดชังฝ่ายศัตรู ดังคำพูดของชาซีโฌ “[...] Du jour qu'ils sont arrivés, il a fermé son cabaret et décroché son enseigne... Les autres cafetiers ont fait des affaires d'or pendant la guerre ; lui n'a pas seulement vendu pour un sou... Pis que cela. Il s'est fait mettre en prison avec ses insolences...” (Daudet, 1967, p.99)

2.6.2 สถานที่

เหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องนี้เกิดขึ้นบนเรือข้ามแม่น้ำแซน ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปารีส ผู้แปลเห็นได้จากที่ผู้เล่ากล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหญิงชานาวาว่าจะเดินทางไปตลาดกอร์เบย์ ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองกอร์เบย์-เอสซอนน์ (Corbeille-Essonnes) เมืองนี้อยู่ห่างจากกรุงปารีส 20 กิโลเมตร ในแคว้นอีล-เดอ-ฟร็องส์ (Île-de-France) นอกจากนี้ ฉากในเรื่อง มีบ้านของคนพายเรือข้ามฟากริมแม่น้ำแซน “La petite maison du passeur, un vieux wagon immobilisé dans le sable humide, était fermée, toute ruisselante de brouillard ; dedans, on entendait des enfants qui toussaient.” (Daudet, 1967, p.98)

2.6.3 เวลา

ผู้เล่าได้แบ่งเรื่องสั้นเรื่องนี้ ออกเป็นสองช่วงเวลากว้าง ๆ คือ ก่อนสงคราม และเมื่อสงครามจบลง ช่วงก่อนสงคราม ผู้เล่าได้กล่าวถึงฉากบริเวณนั้นว่ามีสะพานให้ข้ามฝั่ง แต่เมื่อสงครามจบ สะพานข้ามแม่น้ำแซนก็พังทลาย ชาวบ้านที่อาศัยในละแวกนั้น จำเป็นต้องโดยสารเรือข้ามฟาก นอกจากนี้ ผู้เล่าได้เจาะจงอีกว่า เหตุการณ์เรื่องสั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นในเช้าวันหนึ่ง ขณะที่ตัวละครโดยสารเรือข้ามฟาก (“Ce matin-là, j'étais arrivé de très bonne heure pour traverser l'eau. Il n'y avait encore personne sur la plage. ” (Daudet, 1967, p.97) สรุปได้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นในเช้าวันหนึ่งหลังสงคราม

2.7 พลธง

2.7.1 ตัวละคร

(1) ออร์นุส

ตัวละครนี้เป็นทหารอายุค่อนข้างมาก ทว่าเขาเขียนชื่อของตัวเองไม่เป็น ยิ่งไปกว่านั้นต้องใช้เวลาจนถึงได้เลื่อนยศ เขามีปมด้อยเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา เดินหลังค่อม อีกทั้งยังพูดติดอ่าง เขาถือธงรบ เมื่อทำหน้าที่นี้ บุคลิกของเขาก็เปลี่ยนไป เพราะแต่เดิมเขาเดินก้มหน้า แต่เมื่อทำหน้าที่ถือธง สายตาของเขาเงยมองผืนธงที่ตนถือ และเขาตั้งใจที่จะรักษาธงผืนนั้นให้มีสภาพเช่นเดียวกับที่ได้มา ดังประโยคที่ว่า “Du coup la taille du vieux troupier se redressa. Ce pauvre être habitué à marcher courbé, les yeux à terre, eut désormais une figure fière, le regard toujours levé pour voir flotter ce lambeau d'étoffe et le maintenir bien droit, bien haut, au-dessus de la mort, de la trahison, de la déroute.” (Daudet, 1967, p.102)

เมื่อออร์นุสทำหน้าที่ถือธงในกองทัพ ผู้แปลเห็นว่าธงเปรียบเสมือนชีวิตของเขา เขายอมทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาธงผืนนั้น แม้ต้องแลกกับชีวิต ดังนั้นธงคือของรักของหวงของออร์นุส เห็นได้จากที่นายพลนำธงไปเก็บเพราะกองทัพหยุดออกรบ ผู้เล่ากล่าวว่ออร์นุสมีความรู้สึกเหมือนแม่ที่ลูกกำลังหิวนม เห็นได้ว่าเขาทรนทรายเพื่อจะนำธงกลับมาให้ได้ เขายังวิ่งไปที่ชานเมืองเพื่อไปพบนายพันเมื่อรู้ว่าธงอยู่ที่นั่น เขาไม่ฟังสิ่งใดและมุ่งหน้าไปยังบ้านท่านจอมพลเพื่อจะถามให้แน่ชัดว่าธงของเขาอยู่ที่ใดแม้จะมีทหารคุ้มกันก็ไม่สามารถกีดขวางเขาได้ เมื่อศึกษาพฤติกรรมของตัวละครนี้จึงเห็นได้ว่าเขารักธงสุดชีวิต ธงคือสัญลักษณ์แห่งหน้าที่ของเขา ดังนั้นตัวละครนี้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(2) ท่านผู้พัน

ผู้เล่าไม่ได้บอกรูปร่างของตัวละครนี้ ผู้แปลรู้เพียงว่าเขาเป็นผู้พัน เขามอบหน้าที่ให้ออร์นุสถือธง ดังคำกล่าวของเขาที่ว่า “Tu as le drapeau, mon brave ; eh bien, garde-le.” (Daudet, 1967, p.102) การมอบหน้าที่เช่นนี้แสดงว่าตัวละครนี้เชื่อใจและทำให้ลูกน้องของตนมีความเชื่อมั่นในตัวเขา

แต่เมื่อทหารไม่ได้ออกรบ เขานำธงไปเก็บในบ้าน ซึ่งตั้งอยู่ชานเมืองแม็ตซ์ การกระทำเช่นนี้ทำให้ออร์นุสทรนทรายราวกับแม่ที่ลูกน้อยกำลังหิว “Malheureusement, comme on ne se battait plus, le colonel gardait le drapeau chez lui dans un des faubourgs de Metz ; et le brave Hornus était à peu près comme une mère qui a son

enfant en nourrice. Il y posait sans cesse.” (Daudet, 1967, p.103) หลังจากมีคำสั่งจากจอมพลบาแซน ทำให้ทหารลูกฮือมาที่บ้านของเขา แต่เขาโกรธและไม่ออกไปพบใคร “Quand il arriva là-bas, on ne le laissa pas même entrer. Le colonel, furieux, lui aussi, ne voulait voir personne..., mais Hornus ne l'entendait pas ainsi.” (p.105)

2.7.2 สถานที่

(1) ริมทางรถไฟ

สถานที่นี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าอยู่บริเวณใดของเมืองเม็ตซ์ เป็นสถานที่ที่ทหารฝรั่งเศสกำลังเตรียมกำลัง เพื่อต่อสู้กับทหารปรัสเซีย แต่ฝ่ายฝรั่งเศสถูกโจมตีจากระยะไกล “Le régiment était en bataille sur un talus de chemin de fer et servait de cible à toute l'armée prussienne massée en face, sous le bois. On se fusillait à quatre-vingts mètres.” (Daudet, 1967, p.101)

(2) ค่ายทหาร

ค่ายทหารดังกล่าวตั้งอยู่ในเมืองเม็ตซ์ มีขนาดใหญ่ เห็นได้จากเว็บไซต์ tout-Metz (2022) ที่ระบุว่าทหารที่เสียชีวิตจากการสู้รบที่แซ็ง-พรีวา และกราเวลอตนั้นมีจำนวน 350,000 คน เมื่อมีคำสั่งจากนายพลบาแซน ค่ายทหารแห่งนี้ก็กลาหลขึ้นทันใด “Un ordre du jour du maréchal Bazaine fit crouler ces illusions. Un matin, Hornus, en s'éveillant, vit tout le camp en rumeur ; les soldats par groupes, très animés, s'excitant, avec des cris de rage, des poings levés tous du même côté de la ville, comme si leur colère désignait un coupable. ” (Daudet, 1967, p.104)

(3) ชานเมือง

บ้านของท่านนายพันอยู่ที่ชานเมือง ดังประโยคที่ว่า “Malheureusement, comme on ne se battait plus, le colonel gardait le drapeau chez lui dans un des faubourgs de Metz ; et le brave Hornus était à peu près comme une mère qui a son enfant en nourrice. Il y posait sans cesse.” (Daudet, 1967, p.103) นอกจากนี้ บริเวณใกล้บ้านท่านนายพันมีการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ ประชาชนและทหารต่างลูกฮือและมุ่งหน้าไปที่บ้านนายพัน “Là aussi il y avait une grande animation. Gardes nationaux, bourgeois, gardes mobiles criaient, s'agitaient. Des députations passaient, frémissantes, se rendant chez le maréchal. ” (p.104)

(4) คลังสรรพาวุธ

ท่านนายพันบอกออร์นุสว่าธงทั้งหมดอยู่ที่คลังสรรพาวุธตั้งที่ออร์นุสจึงออกเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าว “Enfin, il se remit à marcher, ne comprenant plus qu'une chose, c'est que le drapeau était à l'Arsenal et qu'il fallait le ravoir à tout prix.” (p.104) แต่เมื่อเดินทางไปถึง เขาสั่นกลัวแต่เขาก็ยังเข้าไปในสถานที่นี้เพื่อนำธงกลับมาตั้งใจหวัง “Les portes de l'Arsenal étaient toutes grandes ouvertes pour laisser passer les fourgons prussiens qui attendaient rangés dans la cour. Hornus, en entrant, eut un frisson.” (Daudet, 1967, p.105)

2.7.3 เวลา

ในเรื่องสั้น “พลธง” ผู้เล่ากล่าวว่าทหารปรัสเซียเข้ามาปิดล้อมเมืองแม็ตซ์ หลังจากสมรภูมิมิโบร์นี และกราเวล็อต ดั่งประโยคที่ว่า “Après Borny, après Gravelotte, les batailles les plus meurtrières, le drapeau s'en allait de partout, haché, troué, transparent de blessures ; mais c'était toujours le vieil Hornus qui le portait.” (Daudet, 1967, p.103) ตามเวลาทางประวัติศาสตร์ สมรภูมิมิโบร์นีเกิดขึ้นในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1870 และ สมรภูมิกราเวล็อต เกิดขึ้นในวันที่ 18 สิงหาคม ในปีเดียวกัน ดังนั้นผู้แปลสามารถตีความได้ว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1870

2.8 ความตายของโซแวง

2.8.1 ตัวละคร

(1) โซแวง

ผู้เล่ากล่าวถึงรูปร่าง ลักษณะหน้าตาของโซแวงเมื่อพบครั้งแรกว่า เขาร่างใหญ่ ผอมแห้ง สันจมูกแหลม ตากลม อีกทั้งสิ่งที่เป็นจุดเด่นกว่าสิ่งอื่นคือ เขาพูด ร.เรื่อ รัวลัน ซึ่งทำให้เขามีชื่อเสียงเพราะความน่าขบขัน เขาเป็นคนมีความคิด มีอุดมการณ์ เขาเชื่อมั่นในกองกำลังของนายพลบาแซน นอกจากนี้ เมื่อกองแบตาซึ่งเป็นนักการเมืองส่งวาทศิลป์มายังกรุงปารีส โซแวงก็เป็นคนแรกที่ประกาศให้ผู้คนทราบอยู่หน้าที่ว่ากรออาเกอ หรือเขาทำให้ผู้คนที่ยืนเข้าแถวกันอย่างคร่ำครึยดสามารถหัวเราะและเต้นกลางหิมะได้ ดังนั้นตัวละครนี้มีจิตสาธารณะ สิ่งที่เขาทำเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในเมืองหลวงในยามสงคราม เป็นคนที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง

แต่แล้วโซแวงก็ตกเป็นผู้ต้องสงสัย ทำให้ไม่สามารถก้าวอย่างออกจากบ้านได้ แต่เมื่อเขาได้ยินเสียงปืนใหญ่ของฝรั่งเศสยิงใส่คนชาติเดียวกัน โซแวงก็ทนไม่ไหว จึงตัดสินใจออกนอกบ้าน จากที่เขาตัดสินใจเช่นนี้ ทำให้ผู้แปลเห็นว่าตัวละครนี้มีนิสัยรักชาติอยู่เต็มอก

(2) ผม

ตัวละครนี้เป็นผู้เล่าเรื่อง เขาคลายกับเงาตามตัวโซแวง กล่าวคือเขารู้ว่า ตัวละครนี้อยู่ที่ใดในเวลานั้น ๆ เขาพบโซแวงครั้งแรกในตู้ผู้โดยสารรถไฟขบวนหนึ่งระหว่างเหตุการณ์ ความขัดแย้งระหว่างราชอาณาจักรสเปนและปรัสเซีย หลังจากนั้น ก็พบโซแวงเรื่อยมาตามสถานที่ และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เช่น ในรัฐสภา ที่โอเปรา หรือบนถนน เขายังรู้ด้วยว่าบางครั้งโซแวงโกหก แต่กลับดูน่าชื่น และไม่เชื่อที่คำพูดของโซแวงเลยสักคำ

2.8.2 สถานที่

(1) บนรถไฟ

ผู้เล่าพบโซแวงครั้งแรกบนรถไฟขบวนหนึ่ง ในวันอาทิตย์หนึ่งของเดือน สิงหาคม “C'est un dimanche d'août, en wagon, dans tout le commencement de ce qu'on appelait alors l'incident hispano-prussien, que je le rencontrai pour la première fois. Je ne l'avais jamais vu, et pourtant je le reconnus tout de suite.” (Daudet, , p.107)

(2) รัฐสภา

หลังจากผู้เล่าได้พบโซแวงครั้งแรก เขาก็ตั้งมั่นว่าไม่ต้องการพบโซแวงอีก แต่ โซคชะตาก็นำพาให้เขาพบกับโซแวงอยู่เสมอ ผู้เล่าได้เห็นโซแวงที่รัฐสภาในวันที่เมอซิเออร์ เดอ กรามงต์ ประกาศสงครามต่อปรัสเซีย ดังประโยคที่ว่า “D'abord au Sénat, le jour où M. de Gramont vint annoncer solennellement à nos pères conscrits que la guerre était déclarée.” (Daudet, 1967, p.108)

(3) โอเปรา

หลังจากผู้เล่าพบโซแวงในรัฐสภา ในวันเดียวกันนั้น เขายังเห็นโซแวงตะโกน ขอเพลงที่โอเปราอีกด้วย ดังประโยคที่ว่า “Quelque temps après, je le retrouvai à l'Opéra, debout dans la loge de Girardin, demandant le *Rhin allemande*, et criant aux chanteurs qui ne le savaient pas encore : « Il faudra donc plus de temps pour l'apprendre que pour le prendre !... »” (p.108)

(4) บนถนนในกรุงปารีส

ในเรื่องสั้น “ความตายของโซแวง” มีหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นบนถนนในกรุงปารีส แต่ผู้เล่าได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับถนนบางสายเท่านั้น ผู้แปลพบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนถนนดังต่อไปนี้

ผู้เล่าเห็นโซแวงท่ามกลางฝูงชน โบกธง รวมถึงแจกบุหรี่ยี่ห้อทหารที่กำลังออกรบ “Partout, à l'angle des rues, des boulevards, toujours perché sur un banc, sur une table, cet absurde Chauvin m'apparaissait au milieu des tambours, des drapeaux flottants, des *Marseillaises*, distribuant des cigares aux soldats qui partaient, [...]” (Daudet, 1967, p.108)

โซแวงประกาศข่าวลวงแก่กลุ่มแล้วกลุ่มเล่าริมถนนแห่งหนึ่ง “il allait sur les boulevards, de groupe en groupe, pérorait au milieu de la foule silencieuse, plein d'espoir, de bonnes nouvelles, sûr du succès, malgré tout, vous répétant vingt fois de suite que « les cuirassiers blancs de Bismarck avaient été écrasés jusqu'au dernier... ».” (p.109)

นอกจากนี้ ขณะที่ผู้เล่าอยู่ที่ถนนดรูโอ เขาเห็นผู้คนเร่งรีบไปศาลาว่าการ ในขณะที่นั้นไม่มีรถสักคัน และยังมีตสนิทเพราะไม่มีไฟอีกด้วย และหลังจากโซแวงตกเป็นผู้ต้องสงสัย และเขาทนไม่ไหวที่เห็นคนฝรั่งเศสยิงกันเอง เขาจึงออกจากบ้าน ในวันนั้นเขาพบว่าถนนกว้างเปล่า เขาออกมายืนอยู่ท่ามกลางสองฝั่งที่กำลังสาดกระสุนใส่กัน และเขาอนเสียชีวิตอยู่บนถนน “La rue était déserte et comme agrandie. D'un côté, la barricade se dressait menaçante avec ses canons et son drapeau rouge ; à l'autre bout, deux petits chasseurs de Vincennes s'avançaient en rasant le mur, courbés, le fusil en avant : les troupes de Versailles venaient d'entrer dans Paris...” (Daudet, 1967, p.111)

(5) Place de Vendôme

หลังจากโซแวงตกเป็นผู้ต้องสงสัย จากนั้นเกิดเหตุการณ์ฆ่านายกกลางกรุงปารีส ในวันดังกล่าว ผู้เล่าคาดการณ์ว่าโซแวงต้องอยู่ตรง Place de Vendôme สถานที่นี้มีอยู่จริง คือจัตุรัสที่สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติแก่นโปเลียน โบนาปาร์ต ตั้งอยู่ในเขต 1 ของกรุงปารีส

2.8.3 เวลา

เหตุการณ์ในเรื่องสั้นนี้ดำเนินไปตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยผู้เล่าได้พบโซเวียงครั้งแรกตรงกับช่วงเวลาที่เกิดข้อพิพาทระหว่างราชอาณาจักรสเปนและปรัสเซีย ต่อมาผู้เล่าก็พบกับโซเวียงอีกครั้งในวันประกาศสงคราม ซึ่งตรงกับวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 1870 นอกจากนี้ผู้เล่ายังกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ ความหายนะในเดือนสิงหาคม ข้าศึกล้อมเมือง เรื่องสั้นนี้จบลงในเหตุการณ์คอมมูน เดอ ปารีส เหตุการณ์สำคัญที่กล่าวไปข้างต้น ผู้แปลจะอธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อ 4.1.2

บทที่ 3

กลวิธีในการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง คือ การนำเสนอเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยเลือกใช้อองค์ประกอบต่าง ๆ ทางภาษามานำเสนอเรื่องราวนั้น ๆ องค์ประกอบของเรื่องเล่าที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจเรื่องสั้น หรือนวนิยายคือ ผู้เล่า มุมมอง และรวมไปถึงคำพูดของตัวละครในเรื่องเล่า องค์ประกอบ 3 ประการนี้ทำให้ผู้อ่านหรือผู้แปลเข้าใจว่าใครคือผู้เล่า เห็นมุมมองในเรื่องเล่า หรือในประโยคหนึ่ง ๆ ใครเป็นคนพูด ด้วยประการฉะนี้ย่อมทำให้เข้าใจกลวิธีการประพันธ์ของผู้แต่งได้กระจ่างชัด

3.1 ผู้เล่า

“ผู้เล่าก็คือ “เสียง” (la voix) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์ในเรื่อง ผู้รับฟังเรื่องเป็นผู้ที่ผู้เล่าส่งสารให้อาจเป็นบุคคลที่ปรากฏในเรื่องหรือไม่ก็ได้” (ปจรรย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2559, น.39)

3.1.1 สถานภาพของผู้เล่า

ตามทฤษฎีของ Gérard Genette สถานภาพของผู้เล่าเรื่องขึ้นอยู่กับประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น ประเด็นที่ 1 คือ ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครในเรื่องหรือไม่ หากผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่อง เรียกว่า le narrateur homodiégétique และหากผู้เล่าไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่องเรียกว่า Le narrateur hétérodiégétique ประเด็นที่ 2 คือ ระดับในการเล่าเรื่อง กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่าเรื่องนั้นมีผู้เล่าคนเดียวในเรื่องเดียว หรือเป็นเรื่องเล่าซ้อนเรื่อง หากเรื่องเล่านั้นเป็นเรื่องซ้อนเรื่อง ย่อมหมายถึงผู้เล่ามีมากกว่า 1 ระดับ โดยผู้เล่าเรื่องที่ 1 หมายถึง ผู้เล่าระดับที่หนึ่ง และ ผู้เล่าเรื่องที่ 2 คือ ผู้เล่าระดับที่สอง เรื่องสั้นที่คัดสรรจากหนังสือ *นิทานวันจันทร์* ผู้แปลพบระดับการเล่าเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผู้เล่าเรื่องระดับที่หนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่องที่เล่า (Le narrateur extradiegétique hétérodiégétique) โดยเรื่องสั้นคัดสรรจาก *นิทานวันจันทร์* มีการเล่าเรื่องในลักษณะดังกล่าวได้แก่เรื่อง “เด็กชายสายลับ” และเรื่อง “พลธง”

ตัวอย่าง

- เด็กชายสายลับ

Il était si heureux, le soir, après la classe, quand le petit venait le prendre et qu'ils faisaient tous deux le tour des allées, s'arrêtant à chaque banc pour saluer les habitués, répondre à leurs bonnes manières. (Daudet, 1967, p.33)

La vérité m'oblige à dire que le partage fut fait honnêtement, et que d'entendre sonner ces beaux écus sous sa blouse, de penser aux parties de *galoche* qu'il avait là en perspective, le petit Stenne ne trouvait crime aussi affreux. (p.38)

ในตัวอย่างแรก ผู้เล่าสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของตัวละคร และรู้ถึงกิจวัตรของตัวละครโดยไม่มีผู้ใดบอกกล่าว และไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่อง

- พลธง

Ce sergent Hornus était une vieille bête à trois brisques, qui savait à peine signer son nom et avait mis vingt ans à gagner ses galons de sous-officier. (p.102)

Alors, quand l'ennui le tenait trop fort, il s'en allait à Metz tout d'une course, et rien que de l'avoir vu toujours à la même place, bien tranquille contre le mur, il s'en revenait plein de courage, de patience, rapportant, sous sa tente trempée, des rêves de bataille, de marche en avant, avec les trois couleurs toutes grandes déployées flottant là-bas sur les tranchées prussiennes. (Daudet, 1967, p.103)

ในประโยคที่ 1 แม้ว่าผู้เล่าไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่อง แต่เขาู้เห็นถึงความเป็นมาของตัวละคร โดยตัวละครไม่ได้บอกได้กล่าวอะไร นอกจากนี้ ผู้เล่ายังรู้ได้ถึงสภาพแวดล้อม รวมถึงความคิดความอ่านของตัวละครด้วยเช่นกัน

(2) ผู้เล่าเรื่องระดับที่หนึ่ง และเป็นตัวละครในเรื่องที่เล่า (Le narrateur extradiégétique homodiégétique) การเล่าเรื่องในระดับดังกล่าวพบได้จากเรื่อง “บทเรียนอำลาครูอาแมล” เรื่อง “แม่” เรื่อง “เรือข้ามฟาก” และเรื่อง “ความตายของโซแวง”

ตัวอย่าง

- บทเรียนอำลาครูอาแมล

C'est en l'honneur de cette dernière classe qu'il avait mis ses beaux habits du dimanche, et maintenant je comprenais pourquoi ces vieux du village étaient venus s'asseoir au bout de la salle. (Daudet, 1967, p.19)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เล่าใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ (Je) ในการเล่าเรื่อง ผู้เล่าบอกถึงความรู้สึกของตนเองและไม่สามารถทราบได้ว่าตัวละครอื่นรู้สึกอย่างไร นอกจากนี้ผู้เล่ายังคาดคะเนถึงความรู้สึกของตัวละครอื่น ดังเช่นเขาคาดถึงความรู้สึกของครูอาแมลที่แต่งตัวหล่อในวันนั้นเพราะเขาอยู่ในเหตุการณ์ทั้งหมดของเรื่อง

- แม่

J'ai toujours été très curieux de ces petites scènes silencieuses et intimes qu'on devine encore plus qu'on ne les voit, de ces pantomimes de la rue qui vous coudoient quand vous marchez et d'un geste vous révèlent toute une existence ; [...] (Daudet, 1967, p.43)

Il comprenait que nous le regardions et clignait de l'œil de notre côté comme pour nous dire :

« Excusez-la..., c'est une femme. » (Daudet, 1967, p.45)

ผู้แปลพบว่าผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่อง ใช้สรรพนาม (Je) เล่าเรื่อง นอกจากนี้เขายังบอกถึงลักษณะนิสัยส่วนตัวด้วยว่าชอบสังเกตรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สำหรับตัวอย่างที่ 2 ผู้เล่าคาดเดาว่าตัวละครที่เขากล่าวถึงรู้ว่าผู้เล่ากำลังมองเขาอยู่ และผู้เล่าก็คิดในใจว่าตัวละครนั้นจะพูดเช่นไรเมื่อรู้เช่นนั้น

- เรือข้ามฟาก

Ce matin-là, j'étais arrivé de très bonne heure pour traverser l'eau. (Daudet, 1967, p.98)

Et je vous demande un peu, monsieur (je crois qu'il s'adressait à moi, le misérable !), à quoi tout ça nous a servi ? (Daudet, 1967, p.100)

ในเรื่อง “เรือข้ามฟาก” ผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่อง เห็นได้จากที่เขาบอกว่าเขา ลงเรือข้ามฟากในเช้าวันหนึ่ง นอกจากนี้ ตัวละครอื่นพูดกับผู้เล่าเรื่องเช่นกันในตัวอย่างที่ 2

- ความตายของโซแวง

A partir de ce moment, Chauvin ne m'apparut plus qu'à de longs intervalles. Deux ou trois fois je l'aperçus sur le boulevard, gesticulant, parlant de la revanche — encore un *r* à faire vibrer ; mais personne ne l'écoutait plus. (p.110)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ชัดว่าผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครในเรื่อง เพราะเขาได้เห็นโซแวงที่หัวมูมถนวม รวมถึงรู้ด้วยว่าเหตุการณ์ในวันนั้นเป็นเช่นไร

(3) ผู้เล่าเรื่องระดับที่สอง แต่ไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่องที่ตนเล่า (Le narrateur intradiégétique hétérodiégétique) ในเรื่องสั้นที่ผู้แปลคัดสรรมาทั้งหมด ผู้แปลไม่พบการเล่าเรื่องในลักษณะดังกล่าว

(4) ผู้เล่าเรื่องระดับที่สอง และเป็นตัวละครในเรื่องที่ตนเล่า (Le narrateur intradiégétique homodiégétique) ผู้แปลพบการเล่าเรื่องในระดับที่สอง และผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่องที่ตนเล่าจากเรื่อง “ล้อมเบอร์ลิน” และ “วีรกรรมของเบลีแซร์”

ตัวอย่าง

- ล้อมเบอร์ลิน

« Je trouvai l'ancien cuirassier étendu de tout son long sur le tapis de la chambre, la face sanglante et inerte comme s'il avait reçu un coup de massue sur la tête. (Daudet, 1967, p.47)

« Je crois bien qu'elle le comprenait. Depuis deux mois, elle ne mangeait pas autre chose... (Daudet, 1967, p.52)

ในย่อหน้าที่หนึ่ง ผู้เล่าใช้สรรพนาม *Nous* เล่าเรื่อง โดยเขากล่าวว่าได้เดินวกกลับมาที่ถนนซึ่งเซลีเซกับคุณหมอมว... จากนั้นในย่อหน้าที่สอง คุณหมอมว... เป็นเจ้าของคำพูดโดยใช้สรรพนาม *Je* เล่าเรื่องจนจบ ดังนั้นคุณหมอมว... จึงเป็นผู้เล่าลำดับที่สอง ดังทั้งสองตัวอย่างข้างต้น

- วีรกรรมของเบลีแซร์

Je savais que nous allions nous trouver avec les Prussiens, et comme je n'en avais pas encore vu en face, j'avais peur de me faire arriver quelque histoire. (Daudet, 1967, p.75)

« J'aurais dû m'arranger au moins pour le faire disparaître... A mesure que nous arrivions vers Paris, cette idée me tracassait davantage. (Daudet, 1967, p.77)

สำหรับเรื่อง “วีรกรรมของเบลิแซร์” ผู้เล่าลำดับที่หนึ่งและลำดับที่สองใช้สรรพนามเอกพจน์ บุรุษที่ 1 (Je) เหมือนกัน แต่ผู้เรื่องลำดับที่หนึ่งคือผู้ใช้ Je ในย่อหน้าที่ 1 ของเรื่อง จากนั้นในย่อหน้าที่สองถึงย่อหน้าสุดท้าย เบลิแซร์เป็นคนเล่าเรื่อง ดังนั้นเขาจึงเป็นผู้เล่าลำดับที่สอง

3.1.2 หน้าที่ของผู้เล่า

Gérard Genette (1972) (อ้างถึงใน ปาจรีย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2559, น.43) กล่าวว่า ผู้เล่ามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) **หน้าที่เล่าเรื่อง** (La fonction de narration) เป็นหน้าที่หลักของผู้เล่า แต่ผู้เล่าจะแสดงตนอย่างชัดแจ้ง (explicite) หรือไม่แสดงตน (implicite) ก็ได้ ตัวอย่างที่พบในเรื่องสั้น คัดสรรจากนิทานวันจันทร์ที่หยิบยกมาแปล ได้แก่เรื่อง “เรือข้ามฟาก” ผู้เล่าได้พูดถึงสะพานแห่งหนึ่งที่เปลี่ยนไปหลังจากเกิดสงคราม “Cette année, tout est changé. Les peupliers, toujours debout, mènent au vide. Il n'y a plus de pont. Les deux piles ont sauté, éparpillant tout autour les pierres qui sont restées là. La petite maison blanche du péage, à moitié détruite par la secousse, a l'air d'une ruine toute neuve, barricade ou démolition.” (Daudet, 1967, p.97)

(2) **หน้าที่จัดการเรื่องเล่า** (La fonction de régie) นอกจากเล่าเรื่องแล้ว ผู้เล่ายังมีหน้าที่จัดการลำดับเรื่องเล่า โดยอาจตามเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น หรือสลับลำดับ เช่น เล่าเรื่องย้อนอดีต ละไว้ไม่เล่า เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ เป็นต้น

ผู้แปลพบว่าเรื่องสั้นที่มีการจัดการเรื่องเล่าได้ชัดเจนได้แก่เรื่อง “ล้อมเบอร์ลิน” และเรื่อง “ความตายของโซแวง” โดยเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้เล่าไปตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สำหรับเรื่อง “ล้อมเบอร์ลิน” ผู้เล่าเริ่มเหตุการณ์จากการสู้รบกันที่วิชซิงบวร์ และสิ้นสุดเรื่องดังกล่าวเมื่อทหารปรัสเซียสามารถเข้ามายังกรุงปารีสได้ ในขณะที่เรื่อง “ความตายของโซแวง” นั้น ผู้เล่าเริ่มต้นเหตุการณ์เมื่อพบโซแวงครั้งแรกระหว่างเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างสเปนและปรัสเซีย และเรื่องสั้นดังกล่าวสิ้นสุดลงหลังจากจบเหตุการณ์คอมมูน เดอ ปารีส นอกจากนี้ในเรื่อง “พลธง” นักเขียนจัดการเรื่องเล่าโดยใช้ตัวเลขกำกับเป็นตอนก่อนขึ้นเนื้อหา

(3) **หน้าที่สื่อสารกับผู้ฟัง** (La fonction de communication) ผู้เล่าอาจเป็นผู้พูดหรือเป็นผู้ฟังตัวละครในเรื่องก็ได้

ผู้แปลพบว่าผู้เล่าสื่อสารกับผู้ฟังหรือผู้อ่านดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในเรื่อง “บทเรียนอาลาครูอาแมล” ผู้เล่าสื่อสารกับผู้อ่านเมื่อผู้เล่าจำเป็นต้องเปิดประตูเพื่อเข้าไปในห้องเรียนในประโยคที่ว่า “Vous pensez si j'étais rouge et si j'avais peur !” (Daudet, 1967, p.18)

ในเรื่อง “แม่” ผู้เล่าได้สื่อสารกับผู้อ่านหลังจากลูกชายวิ่งกลับเข้าไปในค่ายว่า “Songez qu'ils étaient venus de bien loin pour ce déjeuner, qu'ils s'en faisaient une grande fête, que la mère n'en avait pas dormi de la nuit ; et dites-vous si vous savez rien de plus navrant que cette partie manquée, ce coin de paradis entrevu et refermé tout de suite si brutalement.” (Daudet, 1967, pp.45-46)

ในเรื่อง “วีรกรรมของเบลลีแซร์” ผู้เล่าสื่อสารกับผู้ฟังเมื่อผู้เล่าเดินทางกลับมาที่บ้าน ดังประโยคที่ว่า “J'ouvrais l'œil, vous pensez, et je n'avancais qu'une patte après l'autre.” (Daudet, 1967, p.77)

ในเรื่อง “พลธง” ผู้เล่าสื่อสารกับผู้อ่านจากประโยคที่ว่า “Et vous vous en alliez ainsi, ô saintes loques glorieuses, déployant vos déchirures, balayant le pavé tristement comme des oiseaux aux ailes cassées ! Vous vous en alliez avec la honte des belles choses souillées, et chacune de vous emportait un peu de la France. Le soleil des longues marches restait entre vos plis passés. Dans les marques des balles vous gardiez le souvenir des morts inconnus, tombés au hasard sous l'étendard visé...” (Daudet, 1967, p.106)

(4) หน้าที่แสดงความในใจ (La fonction testimoniale) หน้าที่นี้อาจเป็นการบอกความรู้สึกในใจหรืออารมณ์ (émotion) ของผู้เล่า หรืออาจเป็นการประเมินค่า (évaluation)

ผู้แปลพบว่าในเรื่อง “ความตายของโซแวง” ผู้เล่าประเมินค่าการเสียชีวิตของโซแวงได้ว่าเป็นเหยื่อชาวฝรั่งเศสคนสุดท้าย “Ainsi mourut Chauvin, victime de nos guerres civiles. C'était le dernier Français.” (Daudet, 1967, p.112)

นอกจากนี้ ในเรื่อง “เรือข้ามฟาก” ผู้เล่าได้แสดงความรู้สึกถึงทิวทัศน์ที่มีสะพานแขวนว่า “C'était charmant...” (Daudet, 1967, p.96)

(5) หน้าที่อธิบาย (La fonction explicative) ผู้เล่าจะให้ข้อมูลอย่างหนึ่งที่เป็นต่อการเข้าใจเรื่อง

ผู้แปลพบว่าผู้เล่าทำหน้าที่อธิบายจากตัวอย่างดังต่อไปนี้

ในเรื่อง “เด็กชายสายลับ” ผู้เล่าได้อธิบายถึงที่มาของเกมทอยเหรียญประเภทหนึ่งดังประโยคที่ว่า “Mais le plus amusant de tout, c'était encore les parties de bouchon, ce fameux jeu de galoche que les mobiles bretons avaient mis à la mode pendant le siège.” (Daudet, 1967, p.34)

ในเรื่อง “แม่” ผู้เล่าได้พูดถึงกล่องที่พ่อพกมาให้ลูกชาย “Pour l'achever, un cabas en tapisserie à fleurs, d'où sortait le goulot d'une bouteille, et sous l'autre bras une boîte de conserve, l'éternelle boîte en fer-blanc que les Parisiens ne pourront plus voir sans penser à leurs cinq mois de blocus...” (Daudet, 1967, p.41)

(6) หน้าที่แสดงคตินิยม (La fonction idéologique) ผู้เล่าแสดงทรรศนะในเรื่องทั่วไป นอกเหนือจากขอบเขตเรื่องเล่า และบางครั้งอาจให้ข้อคิด คำสอน คติพจน์

ผู้แปลพบว่าผู้เล่าแสดงคตินิยมจากเรื่อง “เด็กชายสายลับ” ผู้เล่าได้พูดถึงการล้อมเมืองในมุมมองของเด็ก “Un siège ! C'est si amusant pour les gamins ! Plus d'école ! plus de mutuelle ! Des vacances tout le temps et la rue comme champ de foire...” (Daudet, 1967, p.33)

3.2 มุมมองในการเล่าเรื่อง

ปาจรีย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา (2559) กล่าวว่าตามการจำแนกของ เมอร์เร่ เมอแนนต์ เรื่องสั้นหรือนวนิยายเรื่องหนึ่งจะมีมุมมองในการเล่าเรื่องเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญในการทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ดังนั้น มุมมองในการเล่าเรื่อง คือสายตาหรือมุมมองที่เรื่องราวนำเสนอออกมา มีความตื่นลึกลับขนาดไหนขึ้นอยู่กับการจำกัดของผู้ประพันธ์ มุมมองแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่

3.2.1 มุมมองภายใน (La focalisation interne) หมายถึง ผู้เล่าจะเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองภายในหรือผ่านสายตา ความคิดของตัวละครหนึ่งในเรื่อง ฉะนั้นสิ่งที่ผู้เล่ารู้และถ่ายทอดออกมาจะจำกัดเท่าที่ตัวละครนั้นรับรู้หรือขบคิด ดังนั้นผู้อ่านจะได้รับข้อมูลผ่านสายตาและความคิดของตัวละครหนึ่ง และไม่ทราบข้อมูลอื่นนอกเหนือไปจากนั้น

3.2.2 มุมมองภายนอก (La focalisation externe) หมายถึง ผู้เล่าเล่าเรื่องโดยมุมมองจากภายนอก กล่าวคือ ผู้เล่าไม่รู้เห็นความคิดหรือความในใจตัวละคร ดังนั้นมุมมองประเภทนี้จึงเป็นมุมมองจำกัด ผู้เล่ารู้ข้อมูลน้อยกว่าตัวละครเพราะผู้เล่าเห็นเพียงลักษณะภายนอกของตัวละครและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบเท่านั้น

3.2.3 มุมมองไม่จำกัด (La focalisation zéro) หมายถึง ผู้เล่าเล่าเรื่องอย่างอิสระไม่จำกัดขอบเขต ดังนั้นผู้เล่าเปรียบเสมือนผู้รู้แจ้งในทุกสิ่ง เพราะผู้เล่าเห็นสิ่งที่อยู่ภายนอกและรู้ความในใจหรือสิ่งที่ซ่อนเร้นของตัวละครแต่ละตัว รวมไปถึงรู้เหตุการณ์ในอดีตและอนาคตเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นผู้เล่าสามารถวิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์ได้อีกด้วย ฉะนั้นมุมมองประเภทนี้ไม่จำกัดด้วยบุคคล เวลา และสถานที่

เรื่องสั้นคัดสรรจาก นิทานวันจันทร์ มีการใช้มุมมองในการเล่าเรื่องดังต่อไปนี้

(1) บทเรียนอำลาครูอาแมล

ผู้เล่าใช้มุมมองภายในเพื่อบอกถึงสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ สิ่งที่มองเห็นโดยรอบ รวมถึงแสดงความรู้สึกต่าง ๆ กับสิ่งที่ผู้เล่าประสบพบพาน ดังนั้นผู้อ่านหรือผู้แปลสามารถทราบข้อมูลได้เพียงสิ่งที่ผู้เล่าบอกกล่าวในเรื่องเท่านั้น เห็นได้จากประโยคต่อไปนี้

Ce matin-là, j'étais très en retard pour aller à l'école, et j'avais grand-peur d'être grondé, d'autant que M. Hamel nous avait dit qu'il nous interrogerait sur les participes, et je n'en savais pas le premier mot. (Daudet, 1967, p.17)

De temps en temps, quand je levais les yeux de dessus ma page, je voyais M. Hamel immobile dans sa chaire et fixant les objets autour de lui, comme s'il avait voulu emporter dans son regard toute sa petite maison d'école... (p.17)

(2) เด็กชายสายลับ

ผู้เล่าใช้มุมมองไม่จำกัดเพื่อถ่ายทอดความความรู้สึกของตัวละครในเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้เล่าบอกความรู้สึกของพ่อสแตนที่มีต่อลูกชายของเขา นอกจากนี้ผู้เล่ายังทราบด้วยว่าสองพ่อลูกไปเดินเล่นในสวนแห่งนั้น จากประโยคที่ว่า “Il l'aimait tant, son garçon, le père Stenne ! il était si heureux, le soir, après la classe, quand le petit venait le prendre et qu'ils faisaient tous deux le tour des allées, s'arrêtant à chaque banc pour saluer les habitués, répondre à leurs bonnes manières. ” (Daudet, 1967, p.33)

เมื่อนายสแตนกลับจากทำงานในคืนวันที่หนูน้อยสแตนกลับจากส่งหนังสือพิมพ์ ผู้เล่ารู้ว่านายสแตนรู้สึกอย่างไรเมื่อเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น “Jamais le père Stenne n'avait été si bon, si joyeux qu'en rentrant ce soir-là. On venait de recevoir des nouvelles de province : les affaires du pays allaient mieux.” (Daudet, 1967, p.39)

นอกจากผู้เล่ารู้ความรู้สึกของนายสแตนแล้ว ผู้เล่ายังรู้มุมมองและความรู้สึกของหนูน้อยสแตนด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างประโยคที่ว่า “A partir de ce moment, Stenne sentit comme une main qui se posait sur son cœur et l'empêchait de battre.” (Daudet, 1967, p.37)

นอกจากนี้ ผู้เล่ายังทราบด้วยเช่นกันว่าเด็กหนุ่มร่างสูงบอกแผนการของทหารฝรั่งเศสแก่ทหารปรัสเซีย “ [...] Le misérable était en train de les prévenir de l'attaque des francs-tireurs...” (Daudet, 1967, p.38) ดังนั้นการใช้มุมมองไม่จำกัดในเรื่องเด็กชายสายลับนอกจากผู้อ่านจะได้รับรู้ถึงความคิดของตัวละครแล้ว ยังได้เห็นมุมมองของผู้เล่าที่มีต่อตัวละคร

(3) แม่

ผู้เล่าใช้มุมมองจำกัดภายใน โดยถ่ายทอดมุมมองของตัวละครที่ใช้สรรพนาม Je ดังนั้นผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ว่าผู้เล่าทำอะไร รู้สึกอย่างไร เช่น

“Je voyais la mère se disant un beau matin :

« Il m'ennuie, ce M. Trochu, avec ses consignes... Il y a trois mois que je n'ai pas vu mon enfant... Je veux aller l'embrasser. »” (Daudet, 1967, p.43)

“[...] je sentais le long regard d'amour dont elle l'enveloppait des pieds à la tête, dans une pluie de baisers, de larmes, de petits rires ; un arrière de trois mois de tendresse maternelle qu'elle lui payait tout en une fois.” (Daudet, 1967, p.45)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เล่าแสดงความรู้สึกถึงสิ่งที่ตนเห็น ผู้เล่าได้แสดงความคิดของตนเมื่อเห็นสองสามีภรรยาที่เดินทางมาเยี่ยมลูกชายในตัวอย่างแรก และตัวอย่างที่สองผู้เล่าแสดงความรู้สึกเมื่อเห็นแม่กอดลูกชาย นอกจากนี้ การใช้มุมมองจำกัดภายในทำให้ผู้อ่านสามารถรู้ข้อมูลของตัวละครอื่นผ่านมุมมองของผู้เล่าเท่านั้น

“Je les suivis de l'œil jusqu'au tournant de la route. Le père avait l'air furieux. Il brandissait le cabas avec des gestes désespérés... La mère, elle paraissait calme. Elle marchait à ses côtés, la tête basse, les bras au corps. Mais par moments, sur ses épaules étroites, je croyais voir son châle frissonner convulsivement.” (p.46)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้เล่าเห็นเพียงลักษณะท่าทางของผู้อื่นโดยไม่สามารถทราบได้ว่าคนที่พูดถึงนั้นรู้สึกอย่างไรหรือจะทราบได้ก็เพียงแต่สิ่งที่เขาเห็นจากภายนอก ซึ่งในตัวอย่างนี้ผู้เล่าอธิบายอริยาบถของตัวละครทั้งสองเมื่อทั้งคู่เดินทางกลับว่าเป็นอย่างไร

(4) ล้อมเบอร์ลิน

ผู้แปลพบว่าผู้เล่าสองลำดับ โดยผู้เล่าลำดับแรกใช้มุมมองจำกัดภายในเห็นได้จากการใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง พหูพจน์ “Nous” กล่าวคือผู้เล่าใช้สรรพนามดังกล่าวเพื่อแทนตัวผู้เล่าและแทนผู้อื่นด้วย ในขณะที่เดียวกัน ผู้แปลพบว่าผู้เล่าลำดับหนึ่งใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เอกพจน์แทนตัวผู้เล่าเองเช่นกัน ผู้แปลสังเกตได้จากประโยคที่ว่า

“Nous remontions l'avenue des Champs-Élysées avec le docteur V..., demandant aux murs troués d'obus, aux trottoirs défoncés par la mitraille, l'histoire de Paris assiégé, lorsqu'un peu avant d'arriver au rond-point de l'Etoile, le docteur s'arrêta, et me montrant une de ces grandes maisons de coin si pompeusement groupées autour de l'Arc de triomphe :

« Voyez-vous, me dit-il, ces quatre fenêtres et fermées là-haut sur ce balcon ?” (Daudet, 1967, p.46)

ผู้เล่าลำดับที่สองใช้มุมมองแบบจำกัดภายในเล่าเรื่องเฉกเช่นเดียวกับผู้เล่าเรื่องลำดับที่หนึ่ง ผู้แปลพบเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

“Je crois bien qu'elle le comprenait. Depuis deux mois, elle ne mangeait pas autre chose... De jour en jour cependant, à mesure que la convalescence approchait, notre tâche autour du malade devenait plus difficile.” (Daudet, 1967, p.52)

“Il est probable qu'il nous avait entendus. Seulement, nous parlions des Prussiens, nous ; et le bonhomme pensait aux Français, à cette entrée triomphale qu'il attendait depuis si longtemps [...]” (Daudet, 1967, p.53)

จากตัวอย่างประโยคดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้เล่าลำดับที่สองใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งในการดำเนินเรื่อง นอกจากนี้ผู้เล่ายังแสดงความรู้สึก ความมั่นใจ และการคาดคะเนสิ่งที่ตัวละครอื่นนึกคิดในประโยคที่สาม จากตัวอย่างประโยคทั้งสามนี้ ผู้อ่านรู้เห็นได้แต่เพียงจากมุมมองของผู้เล่าลำดับที่สองเท่านั้น ดังนั้นมุมมองในเรื่อง “ล้อมเบอร์ลิน” เป็นแบบจำกัดภายในของผู้เล่าทั้งสองระดับ เพราะผู้อ่านจะรับรู้เรื่องราวได้จากมุมมองของผู้เล่าเท่านั้น

(5) วีรกรรมของเบลีแซร์

จากการทำความเข้าใจด้วยบทเรื่อง “วีรกรรมของเบลีแซร์” ผู้แปลพบว่าผู้เล่า 2 ระดับ โดยผู้เล่าลำดับที่หนึ่งและลำดับที่สองต่างใช้มุมมองภายในเล่าเรื่อง เห็นได้จากประโยคดังต่อไปนี้

ผู้เล่าลำดับที่หนึ่งแสดงความเชื่อมั่น อีกทั้งยังเปิดเผยความรู้สึกของตนขณะ
รับฟังเรื่องเล่าของผู้เล่าลำดับที่สอง จากตัวอย่างที่ว่า

“Je serais sûr alors de vous faire passer dans les veines le frisson que j'ai eu en écoutant Bélisaire raconter, sur une table de compagnons, cette lugubre et véridique histoire :

« ... C'était le lendemain de l'amnistie (Bélisaire voulait dire l'armistice).” (Daudet, 1967, p.74)

ขณะเดียวกัน ผู้เล่าลำดับที่สองก็ใช้มุมมองจำกัดภายในเล่าเรื่องเช่นกัน ผู้
แปลสังเกตเห็นว่าผู้เล่าแสดงทรรศนะของตนผ่านคำพูดเมื่อพบกับเหตุการณ์ที่ไม่พอใจและเหตุการณ์
ที่ไม่คาดฝันจากตัวอย่างดังต่อไปนี้

“Moi, ça me chiffonnait d'emmener le gamin. Je savais que nous allions nous trouver avec les Prussiens, et comme je n'en avais pas encore vu en face, j'avais peur de me faire arriver quelque histoire.” (Daudet, 1967, p.75)

“« Moi, qui n'avais jamais rien tué dans ma vie, pas même une alouette, ça me fit tout de même drôle de voir ce grand corps devant moi...” (p.76)

นอกจากนี้ ผู้เล่าเรื่องยังไม่สามารถรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น ดังนั้นผู้เล่าเพียง
คาดคะเนเท่านั้นว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร อีกทั้งเมื่อตัวผู้เล่าไม่ได้เห็นเหตุการณ์ ผู้เล่าไม่สามารถทราบได้ว่า
ตัวละครนั้นทำอริยาบถอะไร

“Je ne sais pas s'il était content, le mioche, de voir qu'il y avait encore des arbres, des oiseaux, et de s'en donner de barboter dans les terres labourées.” (Daudet, 1967, p.75)

“Pendant ce temps-là, le gamin s'ennuyait là-haut, et je l'entendais crier de toutes ses forces :

« — Papa ! papa !” (Daudet, 1967, p.76)

(6) เรื่องข้ามฟาก

ในเรื่องสั้น “เรื่องข้ามฟาก” ผู้แปลเห็นว่ามีการใช้มุมมองแบบจำกัดภายใน
กล่าวคือผู้อ่านสามารถรับรู้เรื่องต่าง ๆ ผ่านสายตาของผู้เล่าเท่านั้น นอกจากนี้ผู้เล่าไม่สามารถรับรู้
ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอื่นได้ นอกจากกริยา ท่าทางหรือคำพูดที่ตัวละครนั้น ๆ ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

ผู้เล่าบรรยายว่าหลังจากที่หญิงสาวชานามาถึงแล้ว ยังมีผู้โดยสารอื่น เขามองไม่ชัดว่าพวกเขาเป็นใคร เขาได้ยินเพียงเสียงสนทนา

“D'abord une grosse fermière aux yeux clairs, s'en allant au marché de Corbeil, avec deux grands paniers passés sous les bras, qui mettaient d'aplomb sa taille rustique et la faisaient marcher ferme et droit ; puis, derrière elle, dans le chemin creux, d'autres voyageurs qu'on apercevait vaguement à travers la brume et dont nous entendions les voix. C'était une voix de femme, douce, pleine de larmes :

« Oh ! monsieur Chachignot, je vous en prie, ne nous faites pas avoir de la peine... Vous voyez qu'il travaille maintenant... Donnez-lui du temps pour payer... c'est tout ce qu'il demande.” (Daudet, 1967, p.98)

(7) พลธง

จากการทำความเข้าใจตัวบทเรื่องพลธง ผู้แปลพบว่ามีการเล่นเรื่องโดยใช้มุมมองไม่จำกัด กล่าวคือผู้เล่าสามารถรับรู้ทุกสิ่ง และไม่ได้รับรู้ผ่านเพียงตัวละครใดตัวละครหนึ่งในเรื่องเท่านั้น ผู้แปลสามารถสังเกตได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้เล่ารับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เช่น ทหารฝรั่งเศสพักรบ หรือ ท่านนายพันนำธงไปเก็บไว้ที่ใด “Malheureusement, comme on ne se battait plus, le colonel gardait le drapeau chez lui dans un des faubourgs de Metz ; et le brave Hornus était à peu près comme une mère qui a son enfant en nourrice. Il y posait sans cesse.” (p.103)

ผู้เล่าสามารถรับรู้ได้ว่าตัวละครมีความเป็นมาอย่างไร รู้สึกอย่างไรขณะเผชิญสถานการณ์ยากลำบากหรือมีความปรารถนาอะไร “Ce sergent Hornus était une vieille bête à trois brisques, qui savait à peine signer son nom et avait mis vingt ans à gagner ses galons de sous-officier.” (Daudet, 1967, p.103)

(8) ความตายของโซแวง

จากการศึกษาตัวบทเรื่องความตายของโซแวง แม้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้จะเล่าเรื่องผ่านสายตาของตัวละครหนึ่ง แต่ผู้แปลพบว่าเป็นการเล่นเรื่องแบบมุมมองไม่จำกัด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้เล่าแสดงความรู้สึกและทรศนะของตนเองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง “Comme je compris toutes les moqueries, toutes les chansons qui vieillissent autour de son nom et lui ont fait une célébrité ridicule !” (Daudet, 1967, p.108) นอกจากนี้ผู้เล่ายังรู้ถึงความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของตัวละครนั้นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งด้วย “Le cœur de Chauvin bondit : « Vive la France ! » cria-t-il en s'élançant au-devant des soldats.” (Daudet, 1967, p.111)

บทที่ 4

ความรู้เสริม

ความรู้เสริม หมายถึงประเด็นต่าง ๆ ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับที่ช่วยให้ผู้แปลสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นผู้แปลจำเป็นต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และรู้ที่มาของเรื่องและผู้เล่ากล่าวถึงได้กระจ่างชัด ความรู้เสริมที่ผู้แปลจำเป็นต้องค้นคว้าเพิ่มเติมแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ ความรู้ในบริบททางประวัติศาสตร์ อาทิ ความเป็นมาของสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย เหตุการณ์สำคัญ และรวมไปถึง บุคคลทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในต้นฉบับ และความรู้เฉพาะเรื่อง ได้แก่ ด้านการทหาร เสื้อผ้า และอื่น ๆ

4.1 ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

เรื่องสั้นทั้ง 8 เรื่อง ที่คัดสรรจาก *นิทานวันจันทร์* ของ อาลฟงส์ โดเด มีพื้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ค.ศ. 1870 ดังนั้นผู้แปลต้องค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของสงคราม เหตุการณ์สำคัญ รวมไปถึงบุคคลทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในต้นฉบับเพื่อให้เข้าใจต้นฉบับได้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น

4.1.1 สาเหตุของสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย

Yves Burley (n.d.) สรุปสาเหตุของสงครามครั้งนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่าใน ค.ศ. 1866 ฝ่ายปรัสเซียต้องการรวมชาติเยอรมันให้เป็นหนึ่งเดียวหลังจากชนะออสเตรียในสมรภูมิตาโดวา (Sadowa) ก่อนหน้านั้นจักรวรรดิปรัสเซียซึ่งนำโดยออทโท ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) ได้ตั้งสมาพันธรัฐเยอรมันเหนือโดยมีกษัตริย์วิลเฮล์มที่ 1 (Wilhelm I) แห่งปรัสเซียเป็นประธาน ฝ่ายฝรั่งเศสซึ่งนำโดยจักรพรรดิหลุยส์ นโปเลียนไม่ได้คัดค้านแต่อย่างใด แม้ว่าการรวมชาติในครั้งนั้นฝ่ายฝรั่งเศสไม่ได้รับผลประโยชน์ในทางภูมิยุทธศาสตร์ เว้นแต่ทำให้ลักแซมเบิร์กเป็นกลาง อีกทั้งยังกลัวว่าเยอรมันฝ่ายใต้จะอยู่ภายใต้การปกครองของเยอรมันฝ่ายเหนือเช่นเดียวกัน ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1870 นโปเลียนที่ 3 จึงหันไปสร้างสัมพันธมิตรกับออสเตรีย ฮังการีและอิตาลี แต่ฝ่ายบิสมาร์คทำให้ฝรั่งเศสเกิดวิกฤติทางการทูตจึงนำมาซึ่งการประกาศสงครามในที่สุด

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสประกาศสงครามคือปรัสเซียเสนอซื้อเข้าไปสืบราชวงศ์ในราชอาณาจักรสเปน เรื่องดังกล่าวล้มเลิกไปได้ระยะหนึ่ง แต่ก็หวนกลับมาอีกครั้ง

ใน ค.ศ. 1870 ยิ่งไปกว่านั้นบิสมาร์คก็ได้เหยียดหนุตของฝรั่งเศสทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสไม่พอใจจนต้องประกาศสงคราม (de Bruchard & Delage, n.d.)

วันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1870 ฝ่ายปรัสเซียประกาศให้เจ้าชายลีโอปอล แห่งโฮลเลนโซลเลิร์น (Prince Leopold de Hohenzollern) เป็นตัวแทนในการสืบราชวงศ์ของประเทศสเปน จากนั้นในวันที่ 5 กรกฎาคม ดุค เดอ กรามองต์ (Duc de Gramont) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ แสดงการไม่พอใจเรื่องนี้ในรัฐสภา และในอีกสองวันถัดมาจึงขอให้ฝ่ายปรัสเซียถอนตัวจากการสืบราชวงศ์ประเทศสเปน วันที่ 12 กรกฎาคม โซลุสเตียน โอลโซซาก้า (Sulustiano Olozaga) เอกอัครราชทูตสเปนประจำประเทศฝรั่งเศสประกาศให้รัฐบาลฝรั่งเศสรู้ว่าเจ้าชายลีโอปอล แห่งโฮลเลนโซลเลิร์น ถอนตัวจากผู้สมัคร และในวันถัดมาเกิดเหตุการณ์โทรเลขแห่งเมืองแอมส์ (Dépêche d’Ems) วันที่ 15 กรกฎาคม องค์กรนิติบัญญัติฝรั่งเศส (Corps législatif) มีมติให้จัดสรรงบประมาณเพื่อการสงคราม ขณะที่กษัตริย์วิลเฮล์มที่ 1 แห่งปรัสเซียออกคำสั่งเคลื่อนกำลังพล และฝ่ายฝรั่งเศสก็สั่งให้ทหารเคลื่อนกำลังพลในวันถัดมา ในวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 1870 ฝรั่งเศสประกาศสงครามกับจักรวรรดิปรัสเซียอย่างเป็นทางการ (Roth, 1990, p.737)

4.1.2 เหตุการณ์สำคัญ

4.1.2.1 La bataille de Wissembourg

วันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1870 หลังจากฝรั่งเศสชนะในสมรภูมิมิซาร์บรีคเค่น (Sarrbrücken) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดประเทศฝรั่งเศส ชาวฝรั่งเศสต่างคิดว่าศึกครั้งนั้นจะต่อสู้กันบนดินแดนเยอรมัน ขณะเดียวกัน ทหารปรัสเซียของกษัตริย์วิลเฮล์มที่ 1 เตรียมกำลังป้องกันศัตรู ฝ่ายฝรั่งเศสแบ่งกองทหารออกเป็นสองส่วน คือชายแดนจากแถบประเทศลักเซมเบิร์กถึงเมืองกอลมาร์ (Colmar) และ ในเมืองมุลูซ (Mulhouse) จากนั้น กองกำลังป้องกันจากแคว้นอาลซาส เคลื่อนพลไปทางเหนือเล็กน้อย เฮลมุท ฟอน มอลท์เคอ (Helmuth von Molke) ผู้บัญชาการทหารปรัสเซีย ออกคำสั่งให้ทหารราว 520,000 นายตั้งกองกำลังรอบเมืองไมซ์ (Mainz) เมืองโคเบล็นซ์ (Koblenz) และ เมืองแกร์แมร์ชไฮม์ (Germersheim) เพื่อป้องกันข้าศึกบุกเข้ามาทางแถบแม่น้ำซาร์ (Bourguinat & Vogt, 2020, p.66)

วันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ.1870 จอมพลมัค มาอง (Mac-Mahon) สั่งให้กองพันที่ 1 ของนายพลอาเบล ดูแอ (Abel Douay) มุ่งหน้าหน้าไปที่วิชซิงบูร์ ซึ่งเป็นเมืองชายแดนทางทิศตะวันออกเฉียงของประเทศ ในวันนั้นพายุโหมกระหน่ำ ทำให้เหล่าทหารเปียกปอนทั้งตัว กองทัพของท่านนายพลดูแอไม่คุ้นเคยกับเมืองชายแดนจุดหมายปลายทางเลยสักนิด พวกเขาถูกกองกำลังแห่งบาวาเรียและปรัสเซียโจมตี โดยกองกำลังของฝ่ายศัตรูทั้งสองเคลื่อนพลมาทางป่าเบียงวาล (Bienwald) วันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1870 เวลา 09.00 น.โดยประมาณ เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า

“สิ่งไม่คาดฝันวิซซ็องบูร์” (surprise de Wissembourg) สืบเนื่องจากกองทหารฝรั่งเศสเห็นดเหน้อยจากการเดินทาง ทำให้พวกเขาตกเป็นรอง นายพลดูแอกูยงและบาดเจ็บบาสท์ ท้ายที่สุดฝ่ายปรัสเซียสามารถยึดเมืองวิซซ็องบูร์ได้ในเวลา 14.30 น. โดยประมาณ ในสมรภูมิกครั้งนั้น ทหารฝรั่งเศสมีเพียง 10,000 นาย สู้กับทหารปรัสเซีย 40,000 นาย (Roth, 2011, p.46)

4.1.2.2 La bataille de Reichshoffen

จอมพลมัค-มาองรัฐชาวเรื่องการสู้รบที่วิซซ็องบูร์ขณะออกจากเมืองชทรัสบูร์ (Strasbourg) เขาขึ้นไปบนเทือกเขาปิยอนนีเยเพื่อฝึกดุสฐานการณ์ เขาจัดเตรียมกำลังทหาร 45,000 นาย แต่เมื่อประเมินกำลังข้าศึกแล้ว เขาเห็นว่ากำลังมีไม่เพียงพอ จึงสั่งให้กองทัพของนายพลปีแยร์ หลุยส์ ชาร์ล เดอ ฟายยี (Pierre Louis Charles de Failly) เร่งมาสมทบ คืบวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ.1870 นายพลฟายยีได้ทำตามคำสั่งของจอมพลมัค-มาอง ทว่าทั้งสองสื่อสารผิดพลาด เย็นวันที่ 5 สิงหาคม จอมพลมัค-มาองนำทัพมายังเมืองเฟิซวิลแลร์ (Froeschwiller) และวางกำลังอย่างใกล้ชิด เหตุเพราะข้าศึกอยู่แค่เอื้อมมือ คืบวันนั้น ฟายโยมกระหน่ำจันททำให้ทหารเปียงทั้งตัว ผืนดินชุ่มน้ำ แม่น้ำโซเอ (Sauer) ล้นตลิ่ง รุ่งขึ้น จอมพลรัฐชาวเคลื่อนไหวของปรัสเซีย เขาตัดสินใจถอนทัพที่เทือกเขาโวซ (Vosges) ขณะเขียนคำสั่ง ทหารปรัสเซียประกาศศึกกับกองทัพของเขาคิดกล่าวชาวฝรั่งเศสเรียกว่าสมรภูมิเวิร์ธ (Woerth) ขณะที่ชาวเยอรมันเรียกว่าสมรภูมิเฟิซวิลแลร์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สมรภูมิไรโซเฟน สมรภูมินี้ไม่ได้เกิดจากกลยุทธ์ของผู้นำทั้งสองฝ่าย แต่เป็นการต่อสู้ของทหาร กองทหารแห่งบาวาเรียโจมตีทหารฝรั่งเศสทางปีกซ้าย กำลังของนายพลยูลิวส์ ฟอน โบเซอะ (Julius von Bose) ที่ระเบิดโจมตีหน่วยทหารที่ 5 ของฝรั่งเศส หน่วยปืนใหญ่ฝ่ายปรัสเซียตั้งกำลังใกล้หมู่บ้านกุนแซตต์ (Gunsette) และโจมตีกองทัพฝรั่งเศสฝั่งซ้าย เวลาเที่ยงวัน กองกำลังปรัสเซียสามารถยึดปีกซ้ายได้ ทหารฝรั่งเศสถูกต้อนไปทางใต้ ท้ายแล้วปรัสเซียเข้าไปในหมู่บ้านมอร์บอน (Mornbonne) ได้สำเร็จ ทหารม้าของนายพลมิเชลลอนกำลังตามคำสั่งจอมพลมัค-มาองเนื่องจากถูกโจมตีด้วยปืนใหญ่ ข้ารัยทหารม้าเหล่านี้เข้าไปในหมู่บ้านมอร์บอนไม่ได้เพราะกองเกวียนขวางทางอยู่ อีกทั้งทหารปรัสเซียลอบยิงจากในบ้าน หลังจากนั้นกองทหารปรัสเซียเข้ายึดเมืองเวิร์ธได้สำเร็จ ทางปีกซ้ายของกองทัพฝรั่งเศสมีทหารจากแอฟริกาเหนือเท่านั้นที่ต่อสู้กับกองกำลังบาวาเรีย ราว ๆ 15.00 น. ปรัสเซียโจมตีเมืองเฟิซวิลแลร์ด้วยปืนใหญ่ จอมพลมัค-มาองจึงสั่งถอนกำลัง และนำทหารเหล่านั้นไปเสริมกำลังกับกองทหารม้าของนายพลบอนแม็ง (Bonnemain) ทว่าเป็นคำสั่งที่เปล่าประโยชน์ ราว ๆ 17 นาฬิกา กองทหารปรัสเซียก็ยึดเมืองเฟิซวิลแลร์ และสมรภูมิกครั้งนั้นได้สิ้นสุดลง การรบในสมรภูมินี้ กองทัพของจอมพลมัค-มาองที่เหลือกลับไปโรโซเฟน และชาวอน พวกเขาทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ และผู้ป่วยไว้ที่สนามรบ ข้ารัยฝ่ายปรัสเซียยังจับทหารส่วนหนึ่งเป็นเชลยด้วย (Roth, 2011, pp.46-50)

สมรภูมipeiซวีลแลร์คือความพ่ายแพ้อันขมขื่นและเกิดผลกระทบมากมาย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าจำนวนทหารปรัสเซียมีมากกว่าฝรั่งเศสสามเท่า กล่าวคือฝ่ายฝรั่งเศสมีจำนวนทหารราว ๆ 35,000 ถึง 40,000 นาย ทหารปรัสเซียมีจำนวน 60,000 นาย ทว่าเมื่อสมรภูมipeiซวีลแลร์สิ้นสุด จำนวนทหารแตกต่างจากหลักฐานดังกล่าว เหตุเพราะเจ้าฟ้าปรัสเซียไม่ได้ส่งกองกำลังเสริม อีกทั้งกองกำลังเสริมของนายพลฟายยก็ยังไม่ถึงเมืองเพิซวีลแลร์เนื่องจากการติดต่อดัดพลาด ทหารราบเป็นกำลังเสริมทำให้จำนวนทัตเทียมฝ่ายศัตรู กำลังเสริมเหล่านั้นได้ฆ่าทหารปรัสเซียและบาวาเรียมากมาย เมืองเพิซวีลแลร์จึงมีทหารเสียชีวิตไปทุกที่ ฝ่ายปรัสเซียเสียชีวิตจากศึกครั้งนั้นราว 10,600 นาย นายพลสองคนได้รับบาดเจ็บ ทหารฝรั่งเศสเสียชีวิต 9,800 นาย นายพลเสียชีวิต 4 นาย หนึ่งในจำนวนดังกล่าวคือ นายพลโกลซง หัวหน้ากองร้อยในกองกำลังของจอมพลมัค-มาอง ทหารอีก 6,000 นายถูกจับ ทหารกองที่ 3 ของทหารเดินเท้าที่มาจากแอฟริกาเสียชีวิต 45 นาย จากจำนวน 60 นาย และ 1,580 นาย จาก 2,190 นาย (Roth, 2011, p.51)

4.1.2.3 La bataille de Forbach-Spicheren

สมรภูมิกครั้งนี้เกิดขึ้นในวันเดียวกับสมรภูมipeiโรซเฟน กล่าวคือ วันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1870 นายพลโพรซาร์ (Frossard) แม่ทัพภาคที่ 2 ของฝรั่งเศส ทำหน้าที่ดูแลทหารราบในเมืองแซ็งตาวอล (Saint-Avold) เขาเคลื่อนกำลังออกไปไม่กี่กิโลเมตรหลังจากชนะในสมรภูมipeiซาร์บรีคเค่นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม ที่ผ่านมา ต่อมา มีหน่วยสอดแนมแจ้งข่าวให้ทราบว่าการทัพของนายพลคาร์ล ฟรีดิช ฟอน ชไตน์เมทซ์ (Karl Friedrich von Steinmetz) ใกล้เข้ามาเรื่อย ๆ นายพลโพรซาร์จึงแยกทหาร 25,000 นาย ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ เขาสปิเชอแรล (Spicheren) ชุมชนสติแริง (Stiring) และชุมชนเชอเน็ค (Schoeneck) นายพลโพรซาร์สามารถติดต่อกองกำลังของจอมพลบาแซนได้ เข้าวันที่ 6 สิงหาคม ทหารราบของนายพลชไตน์เมทซ์รู้ว่ามีทหารฝรั่งเศสที่สถานีรถไฟสติแริงและในเมืองฟอร์บาชไม่มากนัก จึงโจมตีทันใด ในวันนั้น ทหารปรัสเซียปราบทหารฝรั่งเศสบริเวณเนินเขาเชอร์นิค และเนินเขาแบรม ดอร์ (Brême d'Or) การต่อสู้หนักหน่วงยิ่งขึ้น เวลา 13.00 น. โดยประมาณ ทหารปรัสเซียจะยึดหน้าผาสปิเชอแรล แต่ทหารฝรั่งเศสใช้ปืนใหญ่ป้องกันจนฝ่ายศัตรูเสียชีวิตจำนวนมาก ราว ๆ 15.00 น. กำลังเสริมฝ่ายปรัสเซีย 3 หน่วย ได้แก่ กองกำลังของนายพลไฮน์ริช ฟอน ซาซร์โตรว์ (Henrich von Zastrow) ของนายพลคอนชตันทิน ฟอน อัลเฟนส์เลเบน (Constantin von Alvensleben) และนายพลอัลแบร์ท ฟอน ไรน์บาเงิน (Albert von Rheinbaden) เร่งมาช่วยนายพลคาเมเคอทันท่วงที่ เวลา 19.00 น. ทหารฝรั่งเศสถอนทัพจากชุมชนสติแริง ยกเว้นทหารกองหนุนและกำลังเสริมอื่น ๆ ที่ไม่ทราบคำสั่ง สมรภูมิกครั้งนี้ ฝ่ายปรัสเซียสูญเสียทหารหลายนาย กองกำลังของนายพลโพรซาร์ถอนทัพมาถึงซาร์เกอมีนส์ (Sarreguemine) รุ่งขึ้นทหารปรัสเซียยึดเมืองฟอร์บาช (Forbach) โดยไม่ต้องออกแรงใด ๆ ชัยชนะ

ครั้งนี้เปิดทางให้ทหารปรัสเซียเข้ายึดเมืองเม็ตซ์ (Metz) การสู้รบกันในครั้งนี้นับเป็นสิ่งที่ไม่คาดคิด เพราะไม่ใช่คำบัญชาการของนายพลมอลท์เคอ แต่เป็นเพราะทหารทั้งสองฝ่ายพบกันโดยบังเอิญ เหตุการณ์ในวันนั้น ทหารปรัสเซียเสียชีวิต 4,300 นาย และบาดเจ็บไม่ต่ำกว่า 2,000 นาย และสมรภูมิดังกล่าวถือเป็นความพ่ายแพ้ในแคว้นลอร์เรนคาร์บแรกของประเทศฝรั่งเศส (Roth, 2011, p.52-54)

4.1.2.4 Le bataille de Borny และ Gravelotte

หลังจากความพ่ายแพ้ในสมรภูมิเฟิซวิลแลร์และฟอร์บาซ-สปิเชอแรล ในวันที่ 6 สิงหาคม ทหารปรัสเซียก็เข้าเมืองซทรัสบวร์และเม็ตซ์ จากปัจจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสสูญเสียแคว้นอาลซาสจากสองสมรภูมิที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น ตั้งแต่วันที่ 7 ถึง 10 สิงหาคม แม่ทัพฝรั่งเศสมีคำสั่งให้ตัดสายโทรเลขและเส้นทางรถไฟเพื่อชะลอเข้าตีกรุงกราน ทางฝั่งของผู้นำสภามิมติออดอเม็ล โอลีวีเย (Émile Olivier) จากรัฐบาลกระทรวงสงคราม (Ministre de la guerre) และให้นายพลกูแซ็ง-มงโตบ็อง (Général Cousin-Montauban) รักษาการแทน จากนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงครามมีมติให้จอมพลอาซ็อล บาแซน (Achille Bazaine) เป็นแม่ทัพในลอร์เรน วันที่ 12 สิงหาคม จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ทำหน้าที่เป็นแม่ทัพ กองทัพของจอมพลบาแซนเป็นกำลังเสริมในเมืองเม็ตซ์ ทันใดนั้น กองทัพของนายพลบาแซนสื่อสารผิดพลาดว่าให้ไปเตรียมกำลังที่เมืองมงเมดี (Montmédy) จนเป็นเหตุให้ฝ่ายปรัสเซียรุกกรานคืบเข้ามาอย่างง่ายดาย ในวันที่ 14 สิงหาคม กองกำลังฝรั่งเศสซึ่งนำทัพโดยนายพลลาดมิโร (Ladmirault) ถูกทหารกองกำลังของนายพลชไตน์เมทซ์โจมตีที่บอร์นี (Borny) สองวันถัดมา ทหารฝรั่งเศสถูกกำลังของนายพลอัลเฟนส์เลเบินโจมตีในยามรุ่งสางขณะตั้งค่ายที่เมืองโรซ็องวิลล์ (Rozenville) และฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในวันดังกล่าว วันที่ 18 สิงหาคม ทั้งสองฝ่ายประจันหน้ากันที่แซ็ง-พรีวา (Saint-Privat) ฝ่ายฝรั่งเศสสูญเสียจอมพลกงโรแบร์ (Conrobert) และท้ายที่สุดฝ่ายฝรั่งเศสไม่อาจต้านทานได้ จึงแพ้ในการรบครั้งนี้ (Bourguinat & Vogt, 2020, pp.68-70)

4.1.2.5 Le bataille de Sedan

หลังจากฝรั่งเศสแพ้ในสมรภูมิบอร์นี และแซ็ง-พรีวา ทหารเยอรมันสามเหล่าทัพปิดล้อมเมืองเม็ตซ์ส่งผลให้กองทัพของจอมพลบาแซนเคลื่อนไปไหนไม่ได้ วันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1870 จอมพลมัค-มาอง ได้นำกองกำลังของสี่เหล่าทัพ ได้แก่ กองทัพที่ 1 ของนายพลโอกุสต์ อเล็กซ์องด์ร ดูว์โก (Auguste Alexandre Drocot) กองทัพที่ 5 ของนายพลฟายยี กองทัพที่ 7 ของนายพล เฟลิก ดูแอ (Félix Douay) และกองกำลังที่ 12 ของนายพล บัคเตลีมี หลุยส์ ฌอแซ็ฟ เลอเบริง (Barthélémy Louis Joseph Lebrun) รวมทั้งหมด 14,000 นาย เคลื่อนพลออกจากเมืองซาลง ทหารเหล่านี้ไม่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่มีความทะเยอทะยาน ไม่มีความหวังก็เนื่องจากความเหนื่อย ความหิวและความกระหาย กองทัพของจอมพลมัค-มาองออกเดินทางไปช่วย

ทัพของจอมพลบาแซนในวันที่ 23 สิงหาคม แต่เมื่อฝ่ายปรัสเซียรู้ความเคลื่อนไหวนี้ นายพลมอลท์เคอ จึงเปลี่ยนแผนให้ไปโจมตีพันใด (Gouttman, A., 2020, pp.280-283)

วันที่ 29 สิงหาคม เวลา 11.30 น. ทหารปรัสเซียก็เข้าโจมตีเมืองโบลง (Beaumont) เหตุการณ์ในวันนั้นเรียกว่า « La Surprise de Beaumont » ทหารฝรั่งเศส เสียชีวิต 1,800 นาย จอมพลแม็ค-มาองจึงตัดสินใจเข้าไปช่วยนายพลบาแซนโดยวางกำลังทหารรอบเมืองเซดอง (Sédan) การตั้งกองกำลังครั้งนั้นไม่ได้อยู่ในทำเลที่เหมาะสมเหตุเพราะน้ำท่วม นอกจากนี้ปรัสเซียได้เตรียมปืนใหญ่เรียบริ้วแล้ว พวกเขาวางอาวุธไว้รอบกองกำลังฝรั่งเศส รุ่งสว่างวันที่ 1 กันยายน กองพันที่ 1 แห่งบาวาเรียเข้าโจมตีที่เมืองบาชาย (Bazailles) จอมพลแม็ค-มาอง ต้องการเข้าไปดูสถานการณ์ให้แน่ชัดจึงถูกสะเก็ดปืนใหญ่จนทำหน้าที่ยังต่อไปไม่ได้ นายพลทรูกรักรักษาการแทน จอมพลแม็ค-มาองพยายามนำทัพไปเมืองเมซีแยร์ (Mézière) แต่ก็ไม่สำเร็จ ราว ๆ 14.00 น. ทหารปรัสเซียใช้ปืนใหญ่โจมตีใกล้เมืองเซดอง ทหารฝรั่งเศสทรมาณ และพยายามที่จะหนีไปจากบริเวณนั้น ในที่สุดจักรพรรดิโนโปเลียนที่ 3 ซึ่งคุมการรบที่เซดองตัดสินใจยกธงขาวยอมแพ้ศึกครั้งนี้ และควมมาหนี วันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1870 เวลา 06.00 น. จักรพรรดิหลุยส์ โนโปเลียนนั่งรถม้าไปยังเมืองดงซรี (Donchery) เขาต้องการพบกษัตริย์ปรัสเซียที่นั่น แต่บิสมาร์ค และนายพลฟอนมอลท์เคอจับจักรพรรดิหลุยส์ โนโปเลียนและนำไปขังไว้ที่พัคนงาน เพื่อบังคับให้เจรจาสงบศึก แต่จักรพรรดิปฏิเสธ และปล่อยให้ผู้มีอำนาจเจรจาดำเนินในภายหลัง เวลา 13.00 น. เขาได้พบกษัตริย์แห่งปรัสเซีย วันที่ 3 สิงหาคม จักรพรรดิหลุยส์ โนโปเลียนถูกนำตัวข้ามฝั่งไปประเทศเบลเยียม และวันที่ 4 สิงหาคม ก่อนที่จักรพรรดิจะขึ้นรถไฟไปยังเมือง แวร์วีเย (Vervier) ก็ทราบข่าวการประกาศเป็นสาธารณรัฐในกรุงปารีส (Milza, pp.108-112)

4.1.2.6 La révolution 4 septembre 1870

หลังจากความพ่ายแพ้ที่เซดอง รัฐสภาฝรั่งเศสได้ประชุมหารือช่วงบ่าย วันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1870 ในขณะเดียวกันผู้คนออกมาร้องเพลง ลา มาร์แซแยสบนท้องถนน รุ่งขึ้นมีการประกาศว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐอีกครั้งที่ศาลากลาง (L'Hôtel de ville) เลอง ก็องแบตตา (Léon Gambetta) ซึ่งเป็นนักการเมืองคนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเมืองฝ่ายซ้ายจัดและฝ่ายนิยมสาธารณรัฐปรองดองกัน จากการประกาศครั้งนี้ รัฐบาลได้จัดตั้งคณะ La Défense nationale โดยมีสมาชิกทั้งหมด 11 คน ได้แก่ ฌูล ฟาฟวร์ (Jules Favre) เป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ อาดอล์ฟ เครมีเยอ (Adolphe Crémieux) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เลอง ก็องแบตตา เป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม แอร์เนส ปิการ์ (Ernest Picard) กระทรวงการคลัง ฌูล ซีมง (Jules Simon) กระทรวงศึกษาธิการ เอเตียน อาราโก (Étienne Arago) เป็นผู้ว่ากรุงปารีส ฌูล แฟร์รี (Jules Ferry) ปกครองพื้นที่แถบแม่น้ำแซน นายพลโทรชู (Trochu) มีหน้าที่ดูแลทหารและเป็น

หัวหน้าหน่วย นายพลเลอ โฟล (Le Flô) ดูแลด้านการสงคราม ปีแยร์ เฟรเดริก โดริยอง (Pierre Frédéric Dorian) ดูแลกระทรวงแรงงาน วาล็องแต็ง มาแญ็ง (Valentin Magnin) ดูแลด้านการเกษตรและเศรษฐกิจ อ็องรี ร็อชפור (Henri Rochefort) ที่มาจากฝ่ายซ้ายจัดไม่มีตำแหน่งแน่ชัด แต่เป็นสมาชิก (Roth, 2010, pp.130-131)

4.1.2.7 Le siège de Paris

ทหารปรัสเซียเริ่มล้อมกรุงปารีสในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1870 จากเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้ชื่อ La Défense nationale ได้แบ่งออกเป็นสองภาคส่วน ประกอบด้วยฝ่ายบริหารนำโดยนายพลโทรชู อยู่ในกรุงปารีสต่อไป และคณะผู้แทนเดินทางไปยังเมืองตูร์ (Tours) เพื่อประสานงานด้านการจัดตั้งกองกำลังในต่างจังหวัด ซึ่งเลอ ก็องแบตาเดินทางด้วยบอลลูนในวันที่ 7 ตุลาคม ถึงที่หมายวันที่ 9 ตุลาคม จากนั้น มาแต็ง ฟูริซง (Matin Fourichon) พันตำรวจรัฐมนตรีฝ่ายสงคราม ก็องแบตาจึงดำรงตำแหน่งแทน และมีอำนาจสั่งการทหารตั้งแต่นั้น (Bourguinat & Vogt, 2020, pp.82-84)

เว็บไซต์ Paris (2020) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในช่วง Le siège de Paris ว่า ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1871 กองทัพแห่งแม่น้ำลัวร์ต้องต่อสู้กับทหารปรัสเซียที่กำลังมุ่งหน้าไปยังพระราชวังฟงแตนโบ (Fontainebleau) ชาวปารีสเข้าไปร่วมรบทางฝั่งช็องปีญ-ซูร์-มาร์น (Champigny-sur-Marne) เนื่องจากคณะ La Défense nationale ยึดฐานที่มั่นที่เมืองตูร์ จากนั้น กองกำลังแม่น้ำลัวร์ไม่สามารถต้านทานศัตรูได้เนื่องจากความหนาวและอาวุธไม่เพียงพอ จึงถอนทัพหลังจากเสียชีวิต 9,000 นาย วันที่ 3 ธันวาคม ทหารปรัสเซียเริ่มใช้ปืนใหญ่โจมตีเมืองเมอดง (Meudon) บูลงซ์ (Boulogne) และ แซ็ง-กลู (Saint-Cloud) จนกระทั่งวันที่ 5 ธันวาคม ฝ่ายปรัสเซียเข้ามาในกรุงปารีส หลังจากพยายามต้านศัตรูรุกรานเข้ามาในเมืองหลวงถึง 5 เดือน แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งได้ และมีเพียงหนทางเดียวที่จะหยุดทหารปรัสเซียได้คือการประกาศยอมแพ้สงคราม ไม่กี่วันถัดมาฝรั่งเศสก็ขอสงบศึก ทำให้ประชาชนมองว่าถูกหักหลัง เพราะพวกเขายอมอดทน ยอมต่อสู้ แต่รัฐบาลกลับเจรจาสงบศึกกับศัตรู และให้เยอรมันรวมชาติวันที่ 18 มกราคม ค.ศ.1871 ณ พระราชวังแวร์ซาย ความไม่พอใจครั้งนี้นำมาซึ่งเหตุการณ์จลาจลกลางกรุงปารีสหรือเรียกว่า คอมมูน เดอ ปารีส (Commune de Paris)

4.1.2.8 La commune de Paris

Vince (2022) กล่าวว่า จากเหตุที่ฝ่ายฝรั่งเศสยอมแพ้ปรัสเซีย ได้มีการเซ็นสัญญาสงบศึกในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1871 ในสนธิสัญญาสงบศึกระบุให้ฝ่ายปรัสเซียต้องเลือกหัวหน้าสภานานาชาติ (Assemblée Nationale) การเลือกตั้งเกิดขึ้นในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ฝ่ายนิยมกษัตริย์ในชนบทเป็นฝ่ายชนะ ทำให้อาดอล์ฟ ดีแยร์ (Adolphe Thier) เป็นผู้นำสูงสุด

มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารประเทศ หลังเลือกตั้ง สภานานันทร้ายที่ทำการไปยังเมืองบอร์โด (Bordeaux) ฝ่ายนิยมสาธารณรัฐและประชาชนเคื่องแค้นเพราะสภานานันทรมีข้อตกลงที่รับไม่ได้กับฝ่ายปรัสเซีย เช่น การให้ทหารปรัสเซียเดินพาเหรดกลางกรุงปารีส รวมถึงให้เยอรมนีรวมชาติที่พระราชวังแวร์ซาย ดังนั้น นับตั้งแต่เหตุการณ์สงบศึกชาวปารีสจึงเห็นว่ารัฐบาลทรยศต่อพวกเขา คืนวันที่ 17 และ 18 มีนาคม ตีแยร์ได้ให้ทหารนำปืนใหญ่ 2 กระบอกกลับไปไว้ในกรุงปารีส โดยวางไว้ในย่านมงมาร์ทและย่านแบลวีส ฝ่ายประชาชนเมื่อรู้เช่นนั้นจึงรวมกลุ่มและล้อมนายทหารที่อยู่ฝ่ายรัฐบาล นายพลโกลด์ เลองต์ (Claude Lecomte) หัวหน้าผู้รับผิดชอบสั่งให้ทหารยิงประชาชน แต่พวกเขาปฏิเสธ ทำให้นายพลเลองต์ถูกฝ่ายประชาชนจับไปสังหาร อาดอล์ฟ ตีแยร์และคณะรัฐมนตรีจึงหนีออกจากเมืองหลวงไปอยู่ที่แวร์ซาย ทำให้ฝ่ายประชาชนยึดศาลากลาง (Hôtel de ville) และ คณะ Comité central ออกมติให้เลือกตั้งสมาชิกคอมมูน (Commune) ในวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1871

สมาชิกคอมมูนประกอบด้วย กลุ่ม République Jacobain ซึ่งกลุ่มดังกล่าวเห็นว่าอำนาจเป็นของประชาชน ต่อมาคือกลุ่ม Blanquis โดยมีแนวคิดตาม Auguste Blanqui (ค.ศ. 1805-1891) นักปฏิวัติ และ นักสังคมศาสตร์ในสมัยนั้น สมาชิกนานาชาติหรือเรียกว่าสมาชิกที่มาจากกรรมมาชีพ กลุ่มสาธารณรัฐนิยมมีชื่อเรียกสั้น ๆ ว่า « Rouge » มีการจัดตั้งคอมมูนอย่างเป็นทางการในวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1871 (Rougerie, 2018, pp.27-30)

Vince (2022) กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญหลังตั้งสมาชิกคอมมูนว่า วันที่ 2 เมษายน กลุ่มคอมมูนประกาศแยกคริสตจักรออกจากรัฐ ในวันเดียวกัน ทหารกลุ่มแวร์ซายนำโดยจอมพลมัค-มาองและอาสาสมัครจากต่างจังหวัดมาเน็กกำลังและยึดด้านหน้าในย่านกูร์เบอวัว (Courbevoie) วันที่ 10 พฤษภาคม อาดอล์ฟ ตีแยร์ให้สัตยาบันขณะเซ็นสนธิสัญญาแฟรงก์เฟิร์ตเพื่อสันติภาพ ฝรั่งเศสต้องจ่ายค่าทดแทนสินไหมให้ปรัสเซียเป็นทองคำจำนวน 5 พันล้านฟรังก์ แคว้นอาลซัสและลอเรนจะปกครองโดยปรัสเซีย บิสมาร์คววยโอกาสในชัยชนะครั้งนี้ประกาศรวมชาติเยอรมันกลางแวร์ซาย วันที่ 16 พฤษภาคม กลุ่มคอมมูนทำลายจัตุรัสร้องโดม (la colonne Vendôme) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความรุ่งโรจน์สมัยนโปเลียน โบนาปาร์ต จากเหตุการณ์นี้ กุสตาฟว์ กูร์เบ จิตรกรฝ่ายคอมมูนจะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ห้าวันต่อมาคือช่วงเวลาเรียกว่า « La semaine sanglante »

« La semaine sanglante » เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 21-28 พฤษภาคม ในวันแรก เวลา 6 โมงเช้าถึงเที่ยงวัน กองทัพแวร์ซายบุกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เหตุการณ์วันนั้นเรียกว่า Le Concert de Tuilerie วันที่ 23 พฤษภาคม ฝ่ายแวร์ซายยึดย่านเล บาติญอล (Les Batignolle) และมงมาร์ท โดยสรุป กองทัพแวร์ซายใช้เวลาเพียง 3 วัน ก็ยึดเมืองหลวงได้

เกินครึ่ง วันที่ 25 พฤษภาคม กองทัพแวร์ซายรุดหน้าไปจากคลองลูร์ช (l'Ourche) จนถึงแม่น้ำแซน ในวันนั้น พวกเขายึดจัตุรัสซาโต-โต จัตุรัสโรตงด์ เดอ ลา วิลเล็ต (Ronde de la Villette) โดยสถานที่ดังกล่าวปัจจุบันเรียกว่า จัตุรัสสตาลินการ์ด (Place de Stalingard) วันถัดมากลุ่มแวร์ซายยึด บาสตีล (Bastille) จากนั้น วันที่ 27 พฤษภาคม พวกเขาใช้ปืนใหญ่กวาดล้างกลุ่มคอมมูนที่ แปร์-ลาแชส (Père-Lachaise) จากนั้นโจมตีในย่านแบลวีลจนราบคาบเวลา 15.00 น. ของวันที่ 28 พฤษภาคม ว่ากันว่าในเหตุการณ์ที่แบลวีล ฝ่ายคอมมูนเสียชีวิตราว ๆ 3 ถึง 4 พันคน ขณะที่กองกำลังแวร์ซาย เสียชีวิตเพียง 877 คน สูญหาย 183 คน และบาดเจ็บ 6,454 คน (Rougerie, 2018, pp75-86)

4.1.3 บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์

4.1.3.1 หลุยส์ นโปเลียน

นิตยสารศิลปวัฒนธรรมออนไลน์ (2561) กล่าวว่า หลุยส์ นโปเลียน หรือนโปเลียนที่ 3 เป็นบุตรคนที่สามของหลุยส์ โบนาปาร์ต น้องชายของจักรพรรดินโปเลียนที่ 1 เขาใช้ชีวิตแบบลี้ภัยเสียเป็นส่วนใหญ่ในวัยเด็ก เนื่องจากตระกูลโบนาปาร์ตถูกขับไล่ออกจากประเทศฝรั่งเศส จากการลี้ภัย ทำให้เขาสนใจศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ความเสมอภาคของชาติ และสิทธิในการลงคะแนนเสียงอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อลูกชายของนโปเลียน โบนาปาร์ตเสียชีวิต เขาจึงเป็นตัวแทนของตระกูลในการอ้างสิทธิ์ครองบัลลังก์ฝรั่งเศส จึงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและเผยแพร่งานเขียนในเชิงโน้มน้าวชาวฝรั่งเศสให้รับรู้ ว่า “ประเทศฝรั่งเศสจะกลับยิ่งใหญ่ได้ก็ด้วยอำนาจของจักรพรรดิเท่านั้น” เขาพยายามก่อรัฐประหาร 2 ครั้งแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ

หลังจากสิ้นสุดยุคสมัย Monarchie de juillet ใน ค.ศ. 1848 ฝรั่งเศสก็เปลี่ยนเป็นระบบสาธารณรัฐอีกครั้ง ในวันที่ 10 ธันวาคม ในปีเดียวกัน มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี ผลปรากฏว่า หลุยส์ นโปเลียนชนะการเลือกตั้ง ทำให้เป็นประธานาธิบดีคนแรกและคนสุดท้ายของสาธารณรัฐที่ 2 แห่งฝรั่งเศส ณ ขณะนั้น ประธานาธิบดีมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และการเลือกตั้งสมัยถัดมา หลุยส์ นโปเลียนเห็นว่าเขาคงจะไม่ชนะแน่ เขาจึงก่อรัฐประหารและสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ (Piastra, 2017, p.9)

ในวิทยานิพนธ์ *นโยบายต่างประเทศในสมัยจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 (ค.ศ. 1856-1870)* สุมนา วงศ์ชีวิสุทธิ์ (2562, น.4-7) ได้กล่าวถึงบทบาทในต่างประเทศไว้ว่า ใน ค.ศ. 1853-1856 ฝรั่งเศสผูกมิตรกับอังกฤษ และชี้แนะให้เข้าร่วมสงครามไครเมีย ฝรั่งเศสชนะในสงครามครั้งนั้น ทำให้เป็นที่ยอมรับและสามารถออบกู้เกียรติยศของประเทศอีกครั้ง ในปี ค.ศ. 1859-1860 ฝรั่งเศสช่วยอิตาลีร่วมกับออสเตรีย แต่ฝรั่งเศสถอนกำลังเพราะกลัวว่าจะเกิดปัญหากับเยอรมนี ฝ่ายใต้ จากการถอนกำลังในครั้งนี้ทำให้ประชาชนขุนเคื่อง ฝ่ายรัฐบาลจึงประกาศนโยบายผ่อนคลาย

เผด็จการ เพื่อให้ประชาชนกลับมานิยมระบอบจักรวรรดิ ผลพวงจากเหตุการณ์ที่อิตาลี ทำให้ฝรั่งเศสกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจในยุโรป แต่จักรพรรดิเห็นว่าการขยายอำนาจในยุโรปอย่างเดียวไม่เพียงพอ จึงขยายไปยังทวีปอเมริกา ฝรั่งเศสรบชนะเม็กซิโก ใน ค.ศ. 1863 นอกจากนี้ยังขยายอำนาจมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมายังมณฑลยูนนาน ซึ่งตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศจีน ใน ค.ศ. 1862 ฝรั่งเศสยึดโคชินไชนา ในขณะเดียวกันก็พยายามยึดเวียดนามทั้งประเทศ นอกจากนี้กัมพูชาก็เป็นอีกที่หนึ่งที่ฝรั่งเศสให้ความสนใจเพราะมีปัจจัยธรรมชาติและทรัพยากรตามที่ต้องการ แต่ในเวลานั้นกัมพูชายังเป็นดินแดนของราชอาณาจักรสยาม ส่งผลให้ฝรั่งเศสเกิดข้อพิพาทกับสยาม ท้ายแล้วกัมพูชาก็ถูกฝรั่งเศสยึดครอง จากการขยายอำนาจของฝรั่งเศสทำให้เกิดข้อพิพาทกับปรัสเซีย จนนำมาซึ่งสงครามใน ค.ศ. 1870 นับเป็นจุดจบสิ้นสุดของจักรวรรดิที่สองและปิดฉากราชวงศ์ โบนาปาร์ตในประเทศฝรั่งเศสและทวีปยุโรปอย่างสมบูรณ์

4.1.3.2 Mac-Mahon

มัค-มาองเกิดวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1808 ที่โซเนลัวร์ (Saône-et-Loire) มีเชื้อสายไอร์แลนด์ เขาเป็นผู้นำทัพของทหารฝรั่งเศสสมัยจักรวรรดิที่สอง และผ่านสนามรบมากมาย ได้แก่ ค.ศ. 1855 รบกับปรัสเซียในสมรภูมิจีวีส์โตโปล ค.ศ. 1859 นำทัพไปรบในสมรภูมิ Magenta ประเทศอิตาลี จากสมรภูมิดังนั้น จักรพรรดิหลุยส์ นโปเลียน ให้สมญานามเขาว่า Duc de Magenta และได้เลื่อนขั้นเป็นจอมพล จากที่เขามีความดีด้านการรบ ทำให้ได้รับเก๋อ์วุฒิสภาใน ค.ศ. 1856 เขาเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของแอลจีเรีย ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ระหว่าง ค.ศ. 1864–1870 (Piastra, 2017, pp.24 - 25)

ก่อนสงครามกับปรัสเซียใน ค.ศ. 1870 จักรพรรดิหลุยส์ นโปเลียนให้เขากลับมายังประเทศและเป็นผู้บัญชาการทหารในแคว้นอาลซัส โดยกองทัพในแคว้นดังกล่าวมีจำนวน 70,000 นาย (Roth, 1990, p.33)

หลังจากสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย เขาเป็นหัวหน้ากองทัพแวร์ซายไปปราบกองกำลังพรรคคอมมิวน จากนั้น ในวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1874 เขาได้เป็นประธานาธิบดีฝรั่งเศส นับเป็นผู้นำคนที่ 2 ในสมัยสาธารณรัฐที่ 3 ดำรงตำแหน่งจนถึงวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1879 (Piastra, 2017, pp.24 - 28)

4.1.3.3 Bazaine

ชื่อบุคคลดังกล่าวปรากฏในเรื่อง “ลัอมเบอร์ลิน” เว็บไซต์ Sénat (2021) กล่าวว่าอาซีล บาแซนเกิดวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1811 เข้าเกณฑ์ทหารใน ค.ศ. 1831 เขาเลื่อนยศเป็นร้อยโทใน ค.ศ. 1831 และอีกสองปีให้หลัง เขาก็เลื่อนขั้นเป็นร้อยเอก ยิ่งไปกว่านั้น เขาได้เป็นเสนาธิการในรัชสมัยหลุยส์ ฟิลิป และเมื่อเขากลับมาจากต่างแดน เขาอยู่แนวหน้าในยามออกรบ

เขาเป็นผู้นำสั่งการทหารที่เกณฑ์มาจากประเทศอาณานิคม (Légion étrangère) ในสงครามไครเมิน เขาเป็นนายพลกองพันที่ 44

André Damien กล่าวไว้ (เว็บไซต์ Napoleon.org, n.d.) ว่า จอมพลบาแซนได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เลฌียงดอเนอร์ (Légion d'honneur) หลังจบสงครามไครเมิน ค.ศ. 1864 เขาอยู่ในกองทัพที่ไปรบกับเม็กซิโก ท้ายที่สุดฝรั่งเศสมีชัย ทำให้นายพลบาแซนขึ้นขั้นเป็นจอมพล ใน ค.ศ. 1867 เขากลับมาฝรั่งเศสและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชากองทหารหน่วยที่ 3 แห่งเมืองนีองซี ระหว่างสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย จอมพลบาแซนบัญชาการในกองกำลังที่ 3 แห่งแม่น้ำไรน์ในเมืองเม็ตซ์ จักรพรรดิหลุยส์ นโปเลียนบัญชาการให้ตั้งกองกำลังที่เมืองเม็ตซ์ตามคำแนะนำของจอมพล เลอ เบฟ (Le Boeuf) แต่จอมพลบาแซนเห็นว่ากองกำลังในเมืองเม็ตซ์ไม่พร้อม เนื่องจากขาดแคลนอาวุธ ในช่วงสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย เป็นผลให้ถูกปิดล้อมจากวันที่ 21 สิงหาคม ถึงวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 1870 นับเป็นเวลา 2 เดือน 7 วัน จากการที่เมืองเม็ตซ์ยอมจำนนทำให้จอมพลบาแซนถูกตำหนิในเรื่องที่เขาออกคำสั่งเผาธงทัพในวันที่ 26 ตุลาคม แต่ผู้ช่วยคนหนึ่งรายงานคำสั่งดังกล่าวถูกปฏิเสธ บรรดานายพันต่างรู้ว่าจอมพลบาแซนสั่งให้ดำเนินการเย็นวันรุ่งขึ้นวันที่เมืองเม็ตซ์ลงนามยอมจำนนต่อปรัสเซีย กล่าวคือวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 1870 จอมพลบาแซนถูกทหารปรัสเซียจับเป็นเชลยศึก และพ้นโทษเดือนกันยายน ค.ศ. 1871 เขาถูกสภาสอบสวนในเรื่องการยอมจำนนในการทำศึกกับปรัสเซีย และถูกตัดสินประหารชีวิต ซึ่งจะมีผลในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1873 ก่อนวันประหารเขาหลบหนีและลี้ภัยไปกรุงมาดริดจนเสียชีวิตใน ค.ศ. 1878

4.1.3.4 Frossard

บุคคลท่านนี้ปรากฏอยู่ในเรื่อง “ล้อมเบอร์ลิน” เว็บไซต์ military-photos (n.d.) กล่าวว่า ชื่อเต็มของเขาคือ Charles Auguste Frossard เขาเกิดวันที่ 26 เมษายน ค.ศ.1807 เขาเรียนที่ École Polytechnique ใน ค.ศ. 1825 จากนั้นศึกษาต่อที่โรงเรียนทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และการใช้ปืนใหญ่ ใน ค.ศ. 1830 เขาเป็นทหารวิศวกร ทำงานบริหารทหารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในฝรั่งเศสและแอลจีเรีย ระหว่างสงครามไครเมิน เขาเป็นหัวหน้าทหารฝ่ายบริหารในกองพันที่ 2 ในยุคจักรวรรดิที่สองเขาเป็นทหารองครักษ์ของจักรพรรดิหลุยส์ นโปเลียน ใน ค.ศ. 1867 จากนั้น เป็นผู้บังคับบัญชาในกองทัพซาลง (Chalon) ในสงครามปรัสเซีย และเสียชีวิตใน ค.ศ. 1875

4.1.3.5 Otto Von Bismarck

ออทโท ฟอน บิสมาร์ค เกิดในตระกูลขุนเคอร์ที่ร่ำรวย กล่าวคือเป็นชนชั้นผู้ดีประเภทหนึ่งที่อาศัยอยู่ในแถบชนบท ผู้ดีกลุ่มนี้ถูกมองว่าเป็น “ผู้ดีบ้านนอก” ที่ดินของชนกลุ่มนี้อยู่ทางซีกขวาของปรัสเซีย ซึ่งถูกมองว่าเป็นที่ดินของพวกทาส ด้วยประการเช่นนี้ผู้ดีกลุ่มนี้จึงจัดอยู่ใน

ชั้นล่างสุด ไม่มีชื่อชนชั้นตระกูลอย่างเป็นทางการ มีเพียงแคยศ ฟอน (von) คั่นกลางและตามด้วยชื่อที่ดินที่เป็นเจ้าของ บิสมาร์คมีการศึกษาที่ตึจนเข้าสู่วงการการเมือง เขาได้รับความไว้วางใจให้เป็นเอกอัครราชทูตในวาระสำคัญเพราะมีหัวอนุรักษ์นิยมและหนุนหลังกษัตริย์อย่างเต็มที่ ใน ค.ศ.1861 วิลเฮล์มที่ 1 (Wilhelm I) เป็นกษัตริย์องค์ใหม่ของปรัสเซีย กษัตริย์องค์นี้แต่งตั้งบิสมาร์คเป็นอัครเสนาบดีใหญ่หรือตำแหน่งเทียบเท่ากับนายกรัฐมนตรี เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการบริหารรัฐทั้งหมด บิสมาร์คกลายเป็นตัวแทนของกลุ่มอนุรักษ์นิยมในการบริหารประเทศ นโยบายหลักของเขาคือ “การรวมชาติ” เยอรมัน เลือดและเหล็กคือวาทะประกาศิตเพื่อปลุกใจการรวมชาติ เลือด หมายถึง กำลังทหารที่ออกรบเพื่อให้ได้ดินแดนกลับมา เหล็ก หมายถึง กำลังยุทธโศปกรณ์ของกองทัพเพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงในสมรภูมิ (กร ชัยธีระสุเวท, 2563, น.267-273)

ในการรวมชาติเยอรมันให้เป็นหนึ่งเดียว บิสมาร์คเริ่มต้นทำสงครามแย่งสิทธิครอบครองรัฐชเลสวิก (Schleswig) และโฮลชไตน์ (Holstein) กับเดนมาร์ก ใน ค.ศ. 1864 ท้ายแล้วฝ่ายปรัสเซียได้รัฐชเลสวิก และออสเตรียได้รัฐโฮลชไตน์ ต่อมาบิสมาร์คกล่าวหาว่าออสเตรียยุให้โฮลชไตน์ต่อต้านปรัสเซีย เขาจึงเจรจากับฝรั่งเศสให้วางตัวเป็นกลางในกรณีที่ปรัสเซียทำสงครามกับออสเตรีย แล้วฝ่ายบิสมาร์คหันไปทำสัญญากับอิตาลี แล้วจึงขับไล่ออสเตรียออกจากสมาพันธรัฐ แล้วทั้งสองฝ่ายเกิดปะทะกัน ท้ายแล้วออสเตรียก็พ่ายแพ้ภายในสามสัปดาห์ จึงเป็นผลให้ปรัสเซียได้รัฐโฮลชไตน์และฝ่ายปรัสเซียก็จัดตั้งสหพันธรัฐเยอรมันตอนเหนือ และการที่ทางการทูตฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อปรัสเซียหลายครั้ง และเกิดความขัดแย้งในเรื่องการสืบราชสมบัติสเปนทำให้ฝรั่งเศสประกาศสงครามกับปรัสเซียใน ค.ศ. 1870 (วิทยา ปัญญวรญาณ, 2555)

4.1.3.6 Honoré Daumier

ชื่อบุคคลดังกล่าวปรากฏในเรื่อง “แม่” เขาเป็นจิตรกรและนักวาดภาพล้อเลียนชาวฝรั่งเศส เขาฝึกฝนทางการเมืองแนวสังคมนิยมและเป็นนักเสียดสีสังคมอันเลื่องชื่อ เขาวาดภาพล้อเลียนเชิงถากถางลงนิตยสารรายสัปดาห์ต่อต้านรัฐบาลจนถูกตัดสินให้จำคุก 6 เดือน ใน ค.ศ. 1862 เขาโจมตีพระราชกรณียกิจของกษัตริย์หลุยส์ ฟิลิป โดยวาดรูปกษัตริย์ราวกับ “ยักษ์การ์กรองตัว” กำลังเขมือบถุงทองคำที่แย่งมาจากประชาชน เขาสร้างงานถากถางเสียดสีการโกงความน่าเฟะของสังคม การแบ่งชนชั้นของฝรั่งเศสอย่างเผด็จรอนตลอดทั้งชีวิต เขาจึงสร้างงานภาพพิมพ์มากกว่า 4,000 ภาพ สร้างประติมากรรมไว้อาจำนวนหนึ่ง ในด้านจิตรกรรม เขาเป็นต้นแบบแห่งการใช้สี ผลงานจิตรกรรมสีน้ำและงานวาดเส้นก็ได้รับการสรรเสริญด้านการใช้แสงและเงา ภาพล้อเลียนของเขาอยู่ในระดับแนวหน้าของคริสต์ศตวรรษที่ 19 (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2559, น.175)

4.2 ความรู้ทั่วไป

นอกเหนือจากความรู้เสริมทางด้านประวัติศาสตร์แล้ว ผู้แปลจำเป็นต้องมีความรู้อื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจต้นฉบับได้แจ่มชัดมากขึ้นกว่าเดิม อาทิ ความรู้เรื่องทหารฝรั่งเศสและทหารไทย ยศ ตำแหน่ง อาวุธ รวมถึงเครื่องแต่งกายที่ตัวละครในเรื่องสวมใส่ เป็นต้น

4.2.1 การทหาร

4.2.1.1 ระบบทหารฝรั่งเศส

เว็บไซต์กระทรวงการทหารฝรั่งเศส (Ministère de l'Armée) กล่าวว่า ในปัจจุบัน หน่วยสังกัดทหารในประเทศแบ่งออก 3 เหล่าทัพ ได้แก่ กองทัพบก (Armée de Terre) กองทัพเรือ (Marine nationale) และกองทัพอากาศ (Armée de l'Air et de l'Espace) เหล่าทัพที่กล่าวมานี้อยู่ภายใต้การบริหารส่วนกลางหรือ La Direction générale de l'armement (DGA) นอกจากนี้ Pierre Montagnon (n.d.) นายทหารและนักเขียนชาวฝรั่งเศสได้พูดถึง วิวัฒนาการทหารฝรั่งเศสในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไว้ว่า ในยุคจักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต มีการเกณฑ์ทหารมาจากหลายที่เพื่อเป็นกำลังในการออกรบในต่างแดน ใน ค.ศ. 1812 มีทหารฝรั่งเศสเพียง 100,000 คน ข้ามแม่น้ำเนมาน (Neman) เพื่อไปสู้รบในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 เห็นว่ากำลังทหารภายในประเทศนั้นไม่เพียงพอที่จะออกไปสู้รบในต่างแดน เขาจึงก่อตั้งโรงเรียนฝึกทหารที่ชื่อว่า Saint-Cyr เมื่อสิ้นสุดจักรวรรดิที่ 1 ประเทศฝรั่งเศสออกกฎ บังคับให้เพิ่มกำลังทหาร การเกณฑ์ทหารแบบดั้งเดิมถูกยกเลิก มีการปฏิรูปมาตรการว่าด้วยเรื่องการ คัดเลือกทหารที่เรียกว่า Loi Gouvion-Saint-Cyr ใน ค.ศ. 1818 มาตรการนี้ระบุให้เกณฑ์ทหารด้วย วิธีหยิบสลากปีละ 1 ครั้ง และรับจำนวนทหาร 600,000 นาย ต่อ 1 ปี อายุการเป็นทหารเกณฑ์อยู่ ระหว่าง 6-8 ปี ใน ค.ศ. 1831 มีการจัดตั้งหน่วยทหารจากต่างแดน (La Légion étrangère) ที่มาจากประเทศที่ฝรั่งเศสไปออกรบและได้ชัยชนะกลับมา เช่น ทหารจากแอลจีเรียหรือเรียกว่า Le zouave จากเม็กซิโก หรือที่อื่น ๆ บทบาทสำคัญของทหารในเวลานั้นคือการช่วยชาติล่าอาณานิคม ต่อมาในยุคจักรวรรดิที่สอง (ค.ศ.1852-1870) จักรพรรดินโปเลียนเป็นผู้บัญชาการทหารด้วยตนเอง แต่กลยุทธ์ของเขาไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้พ่ายแพ้สงครามต่อปรัสเซีย หลังจากฝรั่งเศสพ่ายแพ้ได้มีการ ปฏิรูปทางทหารอีกครั้งหนึ่งในมาตรการที่ชื่อว่า La loi de 1872 มาตรการนี้ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็น ทหารเกณฑ์มีอายุการเป็นทหารที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกทหารหลาย แห่ง อาทิ L'école supérieure de la Guerre

4.2.1.2 ระบบทหารไทย

ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม (2551) อธิบายว่า กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่รักษาความมั่นคงรวมถึงภัยคุกคามจากภายในและภายนอกประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษา วิจัย พัฒนาและดำเนินการด้านป้องกันประเทศและพลังงานทหาร กระทรวงกลาโหมประกอบด้วย 3 ส่วนราชการ ได้แก่ สำนักงานรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม มีหน้าที่เกี่ยวกับงานนโยบายและยุทธศาสตร์ งานประจำทั่วไปของกระทรวง และกองทัพไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 หน่วยใหญ่ คือกองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ มีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพ ป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม มีผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้บัญชาการ

4.2.1.3 อาวุธ

(1) Chassepot

เว็บไซต์ Parc national régional des Vosges du nord (n.d.) กล่าวถึงลักษณะอาวุธดังกล่าวว่าเป็นปืนที่มีลำกล้องขนาด 11 มม. ผลิตใน ค.ศ.1866 ขนาดปืนกว้าง 7.2 เซนติเมตร ยาว 130.7 เซนติเมตร กระบอกปืนรูปทรง 8 เหลี่ยม แต่ปลายกระบอกเป็นทรงกลม สันปืนเป็นไม้ บรรจุกระสุนได้สองทางคือกล่องส่วนท้ายและปลายกระบอก นอกจากนี้ความพิเศษของปืน Chassepot คือได้ปลายกระบอกปืน มีตะขอยื่นออกมาลักษณะเหมือนตัวที (T) ใช้สำหรับเสียบดาบที่เรียกว่า La baïonnette ในเรื่องสั้น “แม่” ขณะที่ลูกชายออกมาพบพ่อแม่ของเขาหน้าค่ายทหาร เขาถือปืนดังกล่าวออกมาด้วย

(2) Sabre

เว็บไซต์ Parc nationale régional des Vosges du nord (n.d.) กล่าวถึงลักษณะของอาวุธดังกล่าวว่าเป็นดาบของทหารปรัสเซีย ผลิตใน ค.ศ. 1852 กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 102 เซนติเมตร ยาวเฉพาคมดาบ 87 เซนติเมตร สันดาบเป็นโลหะหุ้มด้วยหนัง ฟันหนึ่งมีลักษณะคล้ายตะกร้า ใบมีดปลายโค้งเล็กน้อย คำศัพท์ดังกล่าวพบเห็นในเรื่อง “Le Prussien de Bélisaire” โดยตัวละครทหารปรัสเซียมีดาบประเภทนี้

(3) Les gamelles

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความของคำดังกล่าวว่า *Sorte de grande écuelle de bois ou de fer blanc qui était en usage sur les vaisseaux et dans les armées, et dans laquelle plusieurs*

matelots ou plusieurs soldats mangeaient ensemble. Manger à la gamelle, être à la gamelle, prendre ses repas à l'ordinaire de la troupe ou de l'équipage หมายถึง ภาชนะใส่อาหารที่มีวัสดุเป็นเนื้อไม้หรือโลหะใช้บนเรือหรือในกองทัพทหาร นอกจากนี้เว็บไซต์ Champigny94 (n.d.) ระบุว่าทหารฝรั่งเศสพกติดตัว รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น เต็นท์ ถูนอน กระเป๋า ดาบ กล้องบรรจุกระสุน อุปกรณ์ทั้งหมดน้ำหนักรวม 30 กิโลกรัม

4.2.1.3 สถานที่

(1) La caserne

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำนิยามของสถานที่นี้ว่า *Bâtiment destiné à loger des troupes* ซึ่งหมายถึงอาคารที่พักของบรรดาทหาร จากคำนิยามข้างต้นทำให้ผู้แปลเข้าใจได้หมายถึง “ค่ายทหาร” โดยคำศัพท์นี้ปรากฏอยู่ในเรื่อง “เด็กชายสายลับ”

(2) Le casemate

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำนิยามคำดังกล่าวว่า *Dans un fort, abri voûté souterrain à l'épreuve de l'artillerie, destiné à loger des troupes, à entreposer des armes ou des vivres* จากคำนิยามนี้ ทำให้ผู้แปลเข้าใจได้ว่า สถานที่นี้คือป้อมทหาร มีหลังคาโค้ง ใช้สำหรับหลบภัยเมื่อศัตรูโจมตีด้วยปืนใหญ่หรือใช้เก็บอาวุธและเสบียงได้เช่นเดียวกัน

(3) Le fort

คำว่า Le fort ตามคำนิยามของพจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ที่ว่า *Ouvrage de fortification présentant plusieurs fronts, édifié pour résister aux attaques de l'ennemi* ทำให้ผู้แปลเข้าใจได้ว่าป้อมทหารในลักษณะที่มีแนวรบหลายแห่ง ใช้ป้องกันข้าศึกโจมตี ป้อมดังกล่าวพบบนเขาวาเลเรียงในเรื่องสั้น “Les mères”

(4) Le rempart

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำนิยามของคำดังกล่าวว่า *Fort muraille de maçonnerie ou de pierres, levée de terre ou encore enceinte rasante composée de bastions et de courtines, surmontée d'un parapet, entourée d'un fossé percée de portes et de poternes, destinée à protéger le périmètre qu'elle entoure en le rendant inaccessible de l'extérieur* ผู้แปลเข้าใจตามคำนิยามดังกล่าวว่าสถานที่นี้คือป้อมขนาดใหญ่ที่กำแพงเป็นหินหรือซีเมนต์ มีทั้งแบบยกระดับและติดพื้นดิน ด้านบนมีป้อมและฉากรั้ว

รายล้อมด้วยคูน้า มีประตูให้เข้าได้ บ่อมลักษณะนี้มีขนาดใหญ่ ใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันข้าศึกเมื่อบุกรุกเข้ามาบริเวณใกล้เคียงหรือบุกรุกเข้ามา

4.2.2 เครื่องแต่งกาย

(1) Jabot

เว็บไซต์ Le grand atelier กล่าวว่า Jabot คือ ผ้าลูกไม้หรือผ้ามีสลิทที่ประดับตรงส่วนหน้าของเสื้อเชิ้ต ลักษณะทั่วไปจะมีผ้าประดับจากคอปกจนถึงกลางอก หรือบางตัวประดับขนากกระดุมทั้งสองข้าง เสื้อเชิ้ตที่มี Jabot นั้นมีลักษณะคล้ายผ้ากันเปื้อนของเด็ก แต่ผ้า Jabot จะมีจีบซ้อนกันจนฟู “บทเรียนอำลาครูอาแมล” ครูอาแมลใส่เสื้อเชิ้ตที่มี Jabot จีบจีบ

(2) Capote

Ludovic Cazette (2010) กล่าวว่า Capote คือหมวกที่ใช้คลุมผมเฉพาะสุภาพสตรี มีลักษณะโค้งมน ทำให้โครงหน้าของผู้สวมใส่หน้าเป็นรูปไข่ หมวกลักษณะนี้มีเชือกสองเส้นไว้สำหรับผูกให้กระชับใต้คาง ส่วนหลังยาวโค้งเพื่อช่วยให้กักเก็บผมได้อย่างมิดชิด หมวกลักษณะนี้เป็นที่นิยมสำหรับสุภาพสตรีในยุคจักรวรรดิที่สองหรือกลางศตวรรษที่ 19 ในเรื่อง “แม่” ตัวละครหญิงสวมหมวกดังกล่าวเดินทางไปหาลูกชาย

(3) Tunique mobile

พจนานุกรมออนไลน์ Le Grand atelier ได้อธิบายลักษณะเสื้อ Tunique ว่าได้รับแรงบันดาลใจมาจากยุคโบราณ เป็นเสื้อคลุมที่มีการตัดแบบเรียบง่าย ส่วนหน้าเปิดแขนยาว สามารถใส่ได้ทุกฤดูกาล เนื้อผ้ามีหลากหลาย อาทิผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าทอ ผ้าขนแกะ นอกจากนี้เสื้อคลุมดังกล่าวเป็นเครื่องแบบทหารฝรั่งเศสในสงครามปรัสเซีย ปี ค.ศ. 1870 ด้วยเช่นกัน เว็บไซต์กระทรวงวัฒนธรรมฝรั่งเศสได้อธิบายเสื้อคลุมทหารในยุคนั้นว่า เสื้อคลุมสีน้ำเงินเข้ม ผ้าขนแกะ กระดุมเหล็กสีเหลืองลายนกอินทรียี่แถวละ 5 เม็ด 2 แถว ในเรื่องสั้น “แม่” เพื่อนของผู้เล่าเป็นทหารและสวมเสื้อคลุมดังกล่าว

(4) Casque pointu

เว็บไซต์ Bazardelhistoire (n.d.) กล่าวว่า Casque pointu หรือเรียกว่า Casque à pointe คือหมวกทหารปรัสเซีย มีลักษณะปลายแหลม หน้าหมวกประดับตราอินทรีและเขียนตัวอักษร FR ด้วยทองเหลือง เป็นหมวกหนังหุ้มเหล็ก หมวกลักษณะนี้เริ่มใช้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเฟรเดริก วิลเฮล์มที่ 4 แห่งปรัสเซีย ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 1840 ถึง 1861 โดยได้ต้นแบบมาจากกองทัพปรัสเซียในยุคนั้น นอกจากนี้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารเยอรมันก็ยังใช้หมวกปลายแหลมประเภทนี้ออกรบ เพียงแต่ปรับเปลี่ยนวัสดุตามความเหมาะสมของยุคนั้น ๆ ในเรื่องสั้น “Le Prussien de Bélisaire” ผู้เล่าได้กล่าวถึงหมวกลักษณะข้างต้น

(5) Redingote

พจนานุกรมออนไลน์ Le grand Atelier ได้กล่าวถึงเครื่องแต่งกายชนิดดังกล่าวว่า เป็นเสื้อคลุมทรงยาว กระดุมเปิด เสื้อคลุมลักษณะนี้เดิมที่เป็นเครื่องแบบของทหารม้าอังกฤษ โดยมีชื่อเรียกว่า Riding coat ในประเทศฝรั่งเศสเสื้อคลุมดังกล่าวเป็นที่นิยมตั้งแต่ ค.ศ. 1860 เป็นต้นมา และหลังจากนั้นเสื้อแจ็กเก็ตเริ่มเข้ามาเป็นที่นิยมสำหรับชาวฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น ทว่าเสื้อคลุมชนิดนี้เป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในประเทศเยอรมนีใน ค.ศ. 1960 ในเรื่อง “La dernière classe” ครูอาแมลสวมเสื้อคลุมชนิดดังกล่าวสีเขียว และในเรื่อง “Le bac” ตัวละครนามว่าชาซีโญสวมเสื้อคลุมลักษณะนี้เช่นกัน

4.2.3 อาการบาดเจ็บ

(1) Apoplexie fourdroyante

พจนานุกรมทางการแพทย์ซึ่งรวบรวมโดย Jacques Quevauvilliers กล่าวถึงคำนิยามของคำว่า Apoplexie หมายถึง ภาวะบวมการที่สมองทุกส่วนหยุดทำงาน ทั้งด้านความเคลื่อนไหว ความอ่อนล้า และความรู้สึก สาเหตุที่เกิดอาการทางสมองเช่นนี้มาจากเลือดออกในสมอง หรือเส้นเลือดอุดตัน (2009, p.76)

เอก หังสสุต (2560) กล่าวถึงอาการ Apoplexie fourdroyante ว่า เป็นโรคที่มีสาเหตุมาจากความเสื่อมของหลอดเลือดจากที่อายุของเราเพิ่มขึ้น นำไปสู่ภาวะการตีบตัน และแตกได้ในที่สุด ส่งผลให้ผู้ป่วยไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เพราะอาจเป็นอัมพฤกษ์หรืออัมพาต ช่วงอายุที่เกิดการเสื่อมของเส้นเลือดนั้นคือ 50 ปีขึ้นไป อาการหลอดเลือดสมองตีบตัน หรือแตกจะมีความคล้ายกัน กล่าวคือ ร่างกายซีกหนึ่งชาหรืออ่อนแรงโดยไม่ทันตั้งตัว เช่น ขณะถือแก้วน้ำก็หล่นร่วงลงทันที โรคดังกล่าวนี้พบเห็นในเรื่อง “ลัทธิเบอร์ลิน” หลังจากที่พันเอกจูฟวร์ผู้ว่าการสู้รบที่วิชชองบูร์

(2) Perculus de rhumatisme

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศสได้ให้คำจำกัดความ คำศัพท์ perclus ว่า *Qui éprouve de grandes difficultés à se mouvoir* ซึ่งหมายถึงอาการที่เคลื่อนไหวลำบาก ในขณะเดียวกัน พจนานุกรมทางการแพทย์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคำว่า “Rhumatisme” ว่า โรคที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อต่อทั้งเรื้อรังและเฉียบพลัน (Quevauvilliers, p.818) ดังนั้นสรุปได้ว่า อาการบาดเจ็บดังกล่าวนี้หมายถึงโรคข้ออักเสบรูมาตอยด์ และผู้แปลศึกษาอาการของโรคดังกล่าวเพิ่มเติมจากเว็บไซต์โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์และได้ข้อมูลว่า โรคดังกล่าวเกิดจากการอักเสบเรื้อรังของเยื่อหุ้มข้อซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อระหว่างกระดูก เป็นโรคที่มีการอักเสบขึ้นรุนแรงบริเวณข้อมือหรือข้อเท้า ซึ่งหากปล่อยทิ้งไว้อาจถึงขั้นพิการได้

4.2.4 เกม

ในเรื่อง “เด็กชายสายลับ” ผู้เล่าได้พูดถึง Jeu de galoches ว่าเป็นเกมที่ทหารจากแคว้นเบรอตานนิยมเล่นในช่วงข้าศึกล้อมเมือง เว็บไซต์ galochebigoudene (n.d.) กล่าวว่า Jeu de galoches เป็นเกมกลางแจ้งชนิดหนึ่งที่สามารถเล่นประเภทเดี่ยวหรือประเภทคู่ก็ได้ เกมนี้ใช้จานโลหะที่เรียกว่า “Palet” 3 จานสำหรับผู้เล่น 1 คน แทนไม้ (galoches) ขนาด 12 เซนติเมตร 1 แทน เหรียญ 1 เหรียญ โดยเหรียญเรียกว่า “Lipar” เกม Galoches สามารถแข่งขันบนพื้นสนามหลายประเภท ได้แก่ พื้นดิน พื้นยางมะตอย และอื่น ๆ ที่ความยาวเหมาะสม ผู้เล่นหรือกรรมการต้องตีเส้นวงกลม ขนาด 40 เซนติเมตร แล้วทำเครื่องหมายบวก (+) ในวงกลม จากนั้นวางแทนไม้ไว้กลางวง และวางเหรียญบนแทนไม้ ตำแหน่งการยืนของผู้เล่นเมื่อทอยเหรียญต้องห่างจากวงกลม 8.5 เมตร หากแข่งขันประเภทเดี่ยว ผู้เล่นจะโยนแผ่นโลหะสลับกันไป และหากแข่งขันประเภทคู่แต่ละทีมจะโยนแผ่นโลหะสลับกันไป เกมนี้มีกติกาการอย่างหนึ่งเหมือนเปตอง คือ การโยนแผ่นโลหะให้ใกล้เหรียญ Lipar มากที่สุด หากแทนไม้ล้มลง (dégaloche) ทว่าไม่มีทีมใดได้แต้ม เหรียญที่วางบนแทนไม้จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หากมีเหรียญบนแทน 3 เหรียญ ทีมที่ได้แต้มจะได้สามคะแนน หากมีเหรียญเดียว ทีมหรือผู้เล่นนั้นก็จะได้แต้มเดียว ในกรณีที่ผู้เล่นคนหนึ่ง โยนจานโลหะตกที่วงกลมซีกซ้ายล่าง ใกล้แทนไม้ จากนั้นผู้เล่นคนที่สองขว้างจานล้มแต่เหรียญตกในเขตวงกลมล่างซ้าย แต่จานของผู้เล่นคนที่สองใกล้เหรียญมากกว่าผู้เล่นคนที่ 1 ผู้เล่นคนที่สองได้หนึ่งแต้ม เกมนี้แข่งขันกัน 15 แต้ม โดยผู้เล่นหรือทีมใดมีแต้มถึง 15 ก่อนเป็นฝ่ายชนะ

บทที่ 5

การถ่ายทอดความหมายสู่บทแปล

ในบทแปล ผู้แปลจะต้องใช้ภาษาไทยให้สละสลวยและถูกต้องตามอักขระวิธี โดยยังคงรักษาท่วงทีลีลาและผลกระทบทางอารมณ์ในต้นฉบับให้ได้มากที่สุด ในบทนี้ ผู้แปลให้ความสำคัญประเด็นเรื่องการถ่ายทอดชื่อเรื่อง ศัพท์เฉพาะที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง อาทิ คำศัพท์ทางการทหาร เครื่องแต่งกายในศตวรรษที่ 19 ฯลฯ การถ่ายเสียงชื่อเฉพาะ ได้แก่ ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และอื่น ๆ ให้เป็นภาษาไทยโดยยังคงรักษาการออกเสียงให้ตรงตามอักขระภาษาฝรั่งเศส รวมถึงการถ่ายทอดคำพูดของตัวละครด้วยเช่นเดียวกัน

5.1 การถ่ายทอดชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องคือส่วนประกอบหนึ่งที่ผู้อ่านเห็นเป็นลำดับแรก ในเรื่องสั้นคัดสรรนี้ ผู้ประพันธ์ได้แต่งชื่อเรื่องแตกต่างกันออกไป เรื่องสั้นบางเรื่องชื่อเรื่องบอกสิ่งที่ตัวละครหนึ่งกำลังกระทำ บางเรื่องบอกถึงสถานที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ดังนั้น ผู้แปลจำเป็นต้องถ่ายทอดชื่อเรื่องให้ครอบคลุมกับเนื้อเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลรู้สึกสนใจและนำมาซึ่งการอ่านเนื้อเรื่องในลำดับถัดไป

5.1.1 La dernière classe

เรื่องสั้น “La dernière classe” คือ เรื่องสั้นแรกของหนังสือ *Contes du lundi* คำว่า classe ตามคำจำกัดความในพจนานุกรมหมายถึง “ชั้นเรียน” หากผู้แปลถ่ายทอดชื่อเรื่องนี้ตามคำจำกัดความทั้งหมดจะได้ว่า “ชั้นเรียนสุดท้าย” ทว่าความหมายทำให้ชื่อเรื่องอาจไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ผู้แปลหาคำไทยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพิ่มเติมและพบคำว่า “คาบเรียน” โดยคำว่า “คาบ” ตามความหมายในหนังสือ *คลังคำ* ใช้สำหรับช่วงเวลาในการสอนหรือการสอบ (2555, น.288) สำหรับวัฒนธรรมไทย เมื่อเราพูดถึงคาบเรียน ย่อมหมายถึง การเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น คาบเรียนศิลปะ คาบเรียนภาษาอังกฤษ เป็นต้น ในทางกลับกัน เนื้อหาเรื่องสั้นเรื่องนี้ ผู้เล่ากล่าวว่าในวันนั้นเขาได้เรียนหลายวิชา ได้แก่ วิชาหลักภาษา ประวัติศาสตร์ วิชาหัดเขียน ดังนั้นผู้แปลจำเป็นต้องสรรหาคำใหม่ และเมื่อตรวจสอบโครงเรื่องเพิ่มเติมพบว่า เหตุการณ์ในเรื่องสั้นดังกล่าวเป็นการสอนครั้งสุดท้ายของครูอาแมล นอกจากนี้เขาได้ปลุกฝังลูกศิษย์หลากหลายเรื่อง ดังนั้นผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “บทเรียนอำลาครูอาแมล”

5.1.2 L'enfant espion

คำว่า *espion* พจนานุกรมออนไลน์ฉบับราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (*Académie française*) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า *Personne chargée par un pays de recueillir clandestinement, dans un autre pays, des informations gardées secrètes* หมายถึง บุคคลที่ประเทศหนึ่งจ้างงานเป็นความลับเพื่อเก็บข้อมูลของอีกประเทศ โดยข้อมูลทั้งหมดเป็นความลับ เบื้องต้น ผู้แปลถ่ายทอดตามคำนิยามข้างต้นได้ว่า “สายลับ” ซึ่งหมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลที่รัฐว่าจ้างให้ไปหาข่าวในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง, คนสืบเรื่องราวในทางลับหรือเรียกสั้น ๆ ว่า สาย (มติชน, 2547, น.867) เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ของคำข้างต้นแล้ว ความหมายดังกล่าวตรงตามคำนิยามในภาษาฝรั่งเศส ทว่า ในคำดังกล่าวกลับไม่สอดคล้องกับเนื้อหา ในเรื่องสั้นนี้ตัวละครไม่ได้ไปสืบความทหารฝรั่งเศส เขาเพียงแค่ทำงานส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารปรัสเซีย ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “สายลับ” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สืบเรื่องราวของฝ่ายอื่น (น.867) จะเห็นได้ว่าตามคำนิยามในภาษาไทยนั้น คำทั้งสองมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน จะแตกต่างเพียงแต่คำแรกนั้นระบุว่าเป็นพนักงานของรัฐ ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดชื่อเรื่องดังกล่าวว่า “เด็กชายสายลับ” เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของตัวละครในเรื่องสั้น

5.1.3 Les mères

ในเรื่องสั้น “*Les mères*” ผู้เล่าเรียกตัวละครหนึ่งว่า *La mère* (“แม่”) เพราะเขาไม่รู้จักชื่อของเธอ ตัวละครนี้เดินทางมาเยี่ยมลูกชายบนเขาวาเลเรียกับสามี เธอตั้งใจจะรับประทานอาหารเช้ากับลูกชาย แต่ลูกชายปฏิเสธ เนื่องจากเขาจำต้องทำหน้าที่ของตน จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวไม่เป็นไปดังที่ตัวละครหวัง เบื้องต้นผู้แปลถ่ายทอดชื่อเรื่องนี้ว่า “หัวอกแม่” แต่เมื่อผู้แปลพิจารณามุมมองในการเล่าเรื่อง พบว่าตัวละคร “แม่” ไม่ใช่ผู้เล่า ดังนั้นหากใช้ชื่อเรื่องดังกล่าวย่อมเจาะจงอารมณ์ความรู้สึกตัวละครมากเกินไป ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดชื่อเรื่องนี้ว่า “แม่” เพื่อให้กระชับและให้ชวนติดตาม

5.1.4 Le siège de Berlin

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL อธิบายคำศัพท์ *siège* ในบริบททางสงครามและทหารว่า *Ensemble des opérations militaires menées devant une ville, une place forte pour l'attaquer et s'en emparer (siège offensif); ensemble des moyens de défense utilisés pour y résister (siège défensif)* หมายถึง กลุ่มทหารที่ไปล้อมอยู่หน้าเมืองหนึ่ง ๆ หรือหน้าปราการแห่งหนึ่งเพื่อโจมตีหรือยึดครองสถานที่นั้น การโจมตีในประเภทดังกล่าว (ฝ่ายบุก) ฝ่ายตรงข้ามต้องป้องกันไม่ให้ฝ่ายบุกเข้ามาได้ เมื่อพิจารณาชื่อเรื่องแล้ว ผู้แปลพบว่ามีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ *Le siège de Paris* ที่ทหารปรัสเซียล้อมกรุงปารีสในสงครามครั้งนี้ และเมื่อพิจารณา

จากโครงเรื่องก็พบว่าหลานสาวของผู้ป่วยแต่งเรื่องการปิดล้อมกรุงเบอร์ลินเพื่อให้พันเอกจูพัร์รู้สึกสบายใจ ดังนั้นผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “ล้อมเบอร์ลิน”

5.1.5 Le Prussien de Bélisaire

เรื่องสั้น “Le Prussien de Bélisaire” เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งนามว่าเบลีแซร์ เขากลับไปดูสภาพบ้านที่อยู่นอกกรุงปารีสเพราะไม่ทราบข่าวเกี่ยวกับบ้านหลังนั้นตั้งแต่เหตุการณ์ล้อมเมือง เมื่อไปถึง เขาพบทหารปรัสเซียคนหนึ่งที่อยู่ใต้ดิน ทหารปรัสเซียคนนั้นจะเข้ามาทำร้าย เขาจึงพาดด้วยเครื่องมือช่าง แล้วทหารปรัสเซียคนนั้นก็เสียชีวิต จากภาพรวมของเนื้อเรื่อง เบื้องต้นผู้แปลเลือกความหมายตามต้นฉบับและได้ว่า “ทหารปรัสเซียของเบลีแซร์” เมื่อพิจารณาโครงเรื่องและเห็นถึงการกระทำของเบลีแซร์แล้ว ผู้แปลจึงถ่ายทอดชื่อเรื่อง “วีรกรรมของเบลีแซร์” เพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลเกิดข้อสงสัยเมื่ออ่านชื่อเรื่องข้างต้นว่าเบลีแซร์สร้างวีรกรรมอะไรในเรื่องนี้

5.1.6 Le Bac

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความว่าคำศัพท์ข้างต้นว่า *Large embarcation à fond plat, servant à transporter voyageurs, marchandises, véhicules, d'une rive à l'autre d'un cours d'eau, d'un bras de mer, d'un estuaire* ซึ่งหมายถึงเรือขนาดใหญ่ ท้องแบน ใช้สำหรับขนส่งนักเดินทาง พ่อค้า ยานพาหนะจากแม่น้ำสายหนึ่งไปยังอีกสายหนึ่ง หรือขนส่งไปยังปากอ่าวหรือปากน้ำ เบื้องต้นผู้แปลถ่ายทอดชื่อเรื่องตามคำนิยามภาษาฝรั่งเศสว่า “เรือโดยสาร” แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องและพฤติกรรมของตัวละครแล้ว ผู้แปลพบว่าไม่สอดคล้องกัน จากเนื้อเรื่องที่ว่าผู้คนในชุมชนแห่งนั้นต้องใช้เรือข้ามฟาก เหตุเพราะสะพานข้ามแม่น้ำพังทลายในช่วงสงคราม ดังนั้นผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดชื่อเรื่องสั้นนี้ว่า “เรือข้ามฟาก” เพื่อจะได้สอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่องสั้นนี้

5.1.7 Le porte-drapeau

Le porte drapeau เป็นเรื่องสั้นที่เกี่ยวข้องกับนายทหารคนหนึ่ง เขามีหน้าที่ถือธงนำทัพทหารในยามออกรบ ดังนั้นชื่อเรื่องนี้บอกถึงตำแหน่งนายทหารในกองทัพ ผู้แปลเลือกความหมาย “พลธง” เพื่อจะได้สอดคล้องกับหน้าที่ของตัวละครหลักในเรื่องสั้นข้างต้น เพราะเหตุใดจึงเลือกถ่ายทอดความหมายนี้ ผู้แปลจะอธิบายลำดับถัดไปในหัวข้อ 5.3.1.1

5.1.8 La mort de Chauvin

เรื่องสั้น “La mort de Chauvin” เป็นเรื่องเกี่ยวกับชายคนหนึ่ง นามว่า chauvin โดยตัวละครดังกล่าวมีชื่อเต็มว่า Nicolas Chauvin ซึ่งเป็นทหารในอุดมคติที่รักมาตุภูมิ ตัวละครดังกล่าวเคยปรากฏอยู่ในบทละครเรื่อง *La cocarde tricolore* ประพันธ์โดย Maurice Ordonneau บทละครเรื่องนี้ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1831 Chauvin คือสัญลักษณ์แห่งความรักชาติที่มีที่มา

จากบทละครเรื่องนี้ จนเกิดกระแส Chauvinisme ในภายหลัง สำหรับเรื่องสั้นดังกล่าว ผู้เล่าได้กล่าวถึงสิ่งที่ตัวละครนี้กระทำในเหตุการณ์สำคัญระหว่างสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย จวบจนกระทั่งเหตุการณ์คอมมูน เดอ ปารีส เมื่อนำโครงเรื่องมาวิเคราะห์ ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดชื่อเรื่องเป็นภาษาปลายทางว่า “ความตายของโซแวง” ตามต้นฉบับ

5.2 การถ่ายทอดชื่อเฉพาะ

สำหรับเรื่องสั้นคัดสรรทั้ง 8 เรื่องจากหนังสือ *Contes du lundi* ผู้แปลพบชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบุคคล ทั้งบุคคลที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงและในโลกวรรณกรรม รวมถึงชื่อสถานที่มากมาย ในการทับศัพท์ชื่อเฉพาะขณะแปลเรื่องสั้นคัดสรรทั้งหมดนี้ ผู้แปลใช้หลากหลายแนวทางเพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลออกเสียงให้ใกล้เคียงกับภาษาต้นฉบับมากที่สุด อนึ่ง หากชื่อเฉพาะ เป็นที่รู้จักมักคุ้นแก่ผู้อ่านภาษาปลายทางอยู่แล้ว ผู้แปลจะเลือกใช้ตามความนิยมของผู้รับสารในภาษาปลายทางเช่นเดียวกัน

5.2.1 ชื่อบุคคล

5.2.1.1 ชื่อบุคคลที่ทับศัพท์ตามความนิยม

(1) Schubert

บุคคลท่านนี้ไม่ใช่ตัวละคร ชื่อเต็มของเขาคือ Franz Schubert เขาเป็นนักประพันธ์ดนตรีชาวออสเตรียที่มีชื่อเสียงตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จวบจนถึงปัจจุบัน ผู้แปลพบการถอดชื่อบุคคลท่านนี้หลากหลายแนวทาง แดนอรัญ แสงทอง (2560) ถอดชื่อบุคคลท่านนี้ว่า “ชูเบอร์ท” ในปฐมบทของหนังสือรวมเรื่องสั้น *แพรกหนามแดง* อภิสันต์ ทศนาญชลี (2559) ทับศัพท์ชื่อคีตกวีผู้โด่งดังท่านนี้ว่า “ชูเบิร์ต” จากบทความเรื่อง *เพราะรัก... จึงถักคำร้อย บทจำแลง แปลงชูเบิร์ต* นอกจากนี้ กร ชัยธีระสุเวท (2563) ถอดเสียงบุคคลท่านนี้ว่า “ชูแบร์ท” และมีเว็บไซต์อีกจำนวนหนึ่ง เช่น วิกิพีเดียภาษาไทย บ้านจอมยุทธ์ ถ่ายทอดชื่อบุคคลดังกล่าวว่า “ชูเบิร์ท” จะเห็นได้ว่าการทับศัพท์ชื่อคีตกวีท่านนี้หลายรูปแบบ แต่ “ชูเบอร์ท” เป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุด ผู้แปลจึงเลือกรูปแบบดังกล่าว

ตัวอย่าง

Puis, peu à peu, les aiguilles des casques brillèrent, les petits tambours d'Iéna se mirent à battre, et sous l'arc de l'Etoile rythmée par le pas lourd

des sections, par le heurt des sabres, éclata la *Marche triomphale* de **Schubert!**...
(Daudet, 1967, p.51)

บทแปล

จากนั้น ปลายแหลมบนยอดหมวกเหล็กค่อย ๆ ส่องแสงจ้าขึ้น เสียงกลองเล็กของทหารปรัสเซียเริ่มดังขึ้น ได้ประตู่ชัยที่จตุรัสเลตวล *เพลงมาร์ชฉลองชัย* ของ**ชูเบอร์ท** ก้องกังวาลขึ้นพร้อมเสียงย่ำเท้าและเสียงฟันดาบของเหล่าทหาร...

(2) Guillaume

ชื่อบุคคลดังกล่าวปรากฏในเรื่อง “วีรกรรมของเบลีแซร์” ผู้แปลค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมและพบว่าเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง นั่นคือกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรปรัสเซีย ชื่อของกษัตริย์องค์นี้เขียนเป็นภาษาเยอรมันว่า Wilhem Friedrich Ludwig ขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. 1861 หากผู้แปลเลือกถ่ายทอดชื่อกษัตริย์ดังกล่าวตามต้นฉบับโดยใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๕ จะได้ว่า “กีโยม” ทว่า บุคคลดังกล่าวไม่ได้เป็นชาวฝรั่งเศส ผู้แปลจึงเลือกใช้แนวทางนี้ และค้นหาการทับศัพท์เพิ่มเติม กร ชัยธีระสุเวท (2563) ทับศัพท์ชื่อบุคคลดังกล่าวว่า “วิลเฮล์ม” ขณะเดียวกัน ผู้แปลพบการทับศัพท์เหมือนกับการทับศัพท์ข้างต้นในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรมออนไลน์ในบทความเรื่อง *เมื่อเยอรมันหยามศักดิ์ศรีฝรั่งเศส ประกาศรวมชาติ-ตั้งจักรวรรดากลางเยอรมนีกลางแวร์ซายส์!!!* นอกจากนี้ ผู้แปลพบการทับศัพท์ชื่อนี้ว่า “วิลเลียมที่ 1” ในบทความเรื่อง *โทรเลขจากเมืองเฮมส์ : การแปลงสารกับการเกิดสงครามฝรั่งเศส - ปรัสเซีย ค.ศ.๑๘๗๐ - ๑๘๗๑* จะเห็นได้ว่าการทับศัพท์อย่างหลังนี้ ผู้เขียนทับศัพท์ตามภาษาอังกฤษ ผู้แปลเลือกทับศัพท์บุคคลท่านนี้ว่า “วิลเฮล์ม” เพราะจะทำให้ผู้อ่านภาษาปลายทางทราบได้ว่าเขาถือสัญชาติเยอรมนีและเพิ่มข้อมูลว่าบุคคลท่านนี้เป็นกษัตริย์เพื่อให้ผู้อ่านรู้ถึงตำแหน่งหน้าที่

ตัวอย่าง

« Pas plus tôt la porte ouverte, voilà un grand cheulard de soldat à **Guillaume** qui se lève en grognant de dessus les copeaux et vient vers moi, les yeux hors de la tête, avec un tas de jurements que je ne comprends pas. (Daudet, 1967, p.76)

บทแปล

“ข้าเปิดประตูยังไม่ทันไร นั่นไงล่ะ ไอ้ทหารปรัสเซียผู้ยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ **วิลเฮล์ม** กำลังลุกจากกองขี้เลื่อยพร้อมทั้งตะโกนลั่น มันมุ่งตรงมาหาข้า ตาลุกโพลง ปากพรั่นคำสบถ จนฟังไม่ได้ศัพท์ เชื่อเหลือเกินว่ามันได้ยินเสียงดังเสียจนไม่พอใจแน่

(3) Bismarck

ชื่อบุคคลท่านนี้ปรากฏในเรื่อง “ความตายของโซเวียง” และเป็นบุคคลจริง เขาเป็นเอกอัครราชทูตของราชอาณาจักรปรัสเซีย ในหนังสือ *ประวัติศาสตร์เยอรมนีฉบับกระชับ* ผู้เขียนทับศัพท์ชื่อบุคคลท่านนี้ว่า “บิสมาร์ค” นอกจากนี้ประเสริฐ เรื่องสกุล (2522) ทับศัพท์รูปแบบเดียวกันในหนังสือเรื่อง *บิสมาร์ค บุรุษเหล็กของเยอรมัน* ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายถอดตามชื่อดังกล่าว เพราะเป็นที่นิยมในภาษาปลายทาง

ตัวอย่าง

Il allait sur les boulevards, de groupe en groupe, pérorait au milieu de la foule silencieuse, plein d'espoir, de bonnes nouvelles, sûr du succès, malgré tout, vous répétant vingt fois de suite que « les cuirassiers blancs de **Bismarck** avaient été écrasés jusqu'au dernier... ». (Daudet, 1967, p.109)

บทแปล

เขาเดินอยู่บนถนน เข้าไปหาคนกลุ่มแล้วกลุ่มเล่า พูดร่ายยาวอยู่ท่ามกลางฝูงชนที่เงียบงัน คำพูดเปี่ยมล้นด้วยความหวัง ชาวดี มันใจว่าจะมีชัย ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด เขาก็ยังพูดประโยคเดิมวกไปวนมาให้คุณฟังยี่สิบรอบว่า “ทหารม้าขาวของ**บิสมาร์ค**ถูกโจมตีราบคาบแล้ว...”

5.2.1.2 ชื่อบุคคลที่ใช้วิธีการแปล

(1) la Blanche

ชื่อดังกล่าวปรากฏในเรื่องสั้น “เรือข้ามฟาก” คำว่า “blanche” ตามความหมายในพจนานุกรมหมายถึง “สีขาว” หากผู้แปลทับศัพท์ชื่อเฉพาะนี้ว่า “ลา บล็องซ์” จะทำให้ผู้อ่านไม่สามารถทราบได้ว่าฉายานามดังกล่าวหมายความว่าอย่างไร ดังนั้นผู้แปลใช้วิธีการแปลชื่อเฉพาะดังกล่าวว่า “ยายขาว”

ตัวอย่าง

« A qui en avez-vous donc, père Chachignot ?

« Tiens ! c'est toi, **la Blanche** ?... M'en parle pas... Je suis furieux... C'est ces canailles de Mazilier ! » (Daudet, 1967, p.99)

บทแปล

“ใครกันพ่อชาซิโยต์ ที่ทำให้คุณโกรธ”

“อ้าว เธอเองหรือ ยายขาว ... อย่าให้ข้าพูดถึงมันอีก... ไม่เห็นหรือว่าข้าโกรธอยู่... ก็ไอ้พวกขอทานมาซีลีเยนะสิ”

5.2.1.3 ชื่อบุคคลที่ทับศัพท์และเพิ่มข้อมูล

(1) Mac-Mahon

Mac-Mahon เป็นชื่อบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ในการหาข้อมูลในงานเขียนที่เป็นภาษาไทย ผู้วิจัยได้พบการถ่ายทอดชื่อบุคคลท่านนี้ว่า “นายพล Patrice-Mac-Mahon” (ศิลปวัฒนธรรม, 2562) “นายพล มัคมาอง” (วรรณภา ติระสังขะ, 2562, น.119) “จอมพลพาทริซ เดอ แมคมมาอง” (สมใจ ไพโรจน์ธีระรัชต์, 2551, น.82) จะเห็นว่าทุกวิธีมีการตัดเครื่องหมายยัติภังค์ออก ทว่า ตามหนังสือ *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๕* ให้เขียนเครื่องหมายยัติภังค์ตามเดิม (น.7) ผู้แปลจึงเลือกทับศัพท์ชื่อดังกล่าวว่า มัค-มาอง ตามการออกเสียงแบบฝรั่งเศส นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 1870 Mac-Mahon เลื่อนยศถึงขั้น Maréchal ซึ่งเทียบเคียงในภาษาไทยได้ว่า “จอมพล” ซึ่งเป็นยศสูงสุดทางทหาร (มติชน, 2547, น.220) ผู้แปลจึงเห็นว่าควรใช้คำนำหน้าบุคคลท่านนี้ว่า “จอมพล” ในบทแปล เพราะเหตุการณ์ในเรื่องสั้นคดีสรรนี้เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1870 ณ เวลานั้น บุคคลท่านนี้ได้รับยศสูงสุดทางทหารแล้ว

ตัวอย่าง

« La douleur de cette enfant me toucha. Fille et petite-fille de soldat, elle avait son père à l'état-major de **Mac-Mahon**, et l'image de ce grand vieillard étendu devant elle évoquait dans son esprit une autre image non moins terrible. (Daudet, 1967, p.47)

บทแปล

“ความเจ็บปวดของเด็กคนนี้ทำให้ผมสะเทือนใจ เธอเป็นลูกหลานทหาร พ่อของเธอเป็นฝ่ายบริหารในกองทัพของ **จอมพลมัค-มาอง** และภาพชายเฒ่าสูงใหญ่ที่นอนอยู่ตรงหน้าก็ทำให้เรอนึกถึงภาพอีกภาพหนึ่งที่น่าสะพรึงกลัวไม่น้อยไปกว่ากันเลย

5.2.1.4 ชื่อบุคคลที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์ราชบัณฑิตยสถาน

(1) Hauser

Hauser คือตัวละครหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น “บทเรียนอำลาครูอาแมล” ผู้แปลตรวจสอบการออกเสียงชื่อตัวละครนี้ในเว็บไซต์ Forvo และถอดเสียงได้ว่า “เฮาเซอร์” ชื่อดังกล่าวนี้มีสำเนียงเป็นภาษาเยอรมันและอาจทำให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจว่าตัวละครนี้ถือสัญชาติเยอรมัน ทว่า จากเนื้อเรื่องอาศัยอยู่ในแคว้นออลซ์และเป็นชาวฝรั่งเศส ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดชื่อตัวละครนี้ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ว่า “โอแฮร์”

ตัวอย่าง

Mais ce qui me surprit le plus, ce fut de voir au fond de la salle, sur les bancs qui restaient vides d'habitude, des gens du village assis et silencieux comme nous, **le vieux Hauser** avec son tricorne, l'ancien maire, l'ancien facteur, et puis d'autres personnes encore.

บทแปล

แต่สิ่งที่ทำให้ผมรู้สึกประหลาดใจมากกว่าสิ่งอื่นใดคือมีชาวบ้านเข้ามานั่งเก้าอี้ท้ายห้องอย่างสงบเสียงเหมือนพวกเรา เก้าอี้เหล่านั้นไม่มีใครนั่งเลยในวันเรียนปกติ ชาวบ้านที่วานี้ประกอบด้วย**ตาเฒ่าโอแซร์**สวมหมวกปีกกว้างสามพับ นายอำเภอคนก่อน บุรุษไปรษณีย์คนก่อน และยังมีคนอื่น ๆ อีก

(2) Chauvin

ชื่อบุคคลนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น ความตายของโซแวง โดยเขาเป็นตัวละครเอกในเรื่องนี้และเป็นทหารในอุดมคติในศตวรรษที่ 19 ผู้แปลสืบค้นข้อมูลและไม่พบการถ่ายทอดชื่อเฉพาะข้างต้น ดังนั้นผู้แปลใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕ และถ่ายทอดชื่อนี้ได้ว่า “โซแวง”

ตัวอย่าง

Le cœur de **Chauvin** bondit : « Vive la France ! » cria-t-il en s'élançant au-devant des soldats. Sa voix mourut dans une double fusillade. (Daudet, 1967, p.111)

บทแปล

หัวใจของ**โซแวง**เต้นแรง เขาตะโกนว่า “ฝรั่งเศสจงเจริญ” ขณะมุ่งตรงไปหน้าพวกฝ่ายทหาร เสียงของเขาถูกลบด้วยเสียงปืนทั้งสองฝั่ง

นอกจากชื่อบุคคลที่ผู้แปลยกตัวอย่างข้างต้นแล้ว ชื่อบุคคลอื่น ๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นคัดสรรทั้ง 8 เรื่อง ผู้แปลใช้การทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1

ชื่อตัวละครที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ลำดับ	ชื่อตัวละคร	จากเรื่องสั้น	คำทับศัพท์
1	Franz	บทเรียนอำลาครูอาแมล	ฟร็องซ์
2	Hamel	บทเรียนอำลาครูอาแมล	อาแมล
3	Watchter	บทเรียนอำลาครูอาแมล	วัชแตร์
4	Stenne	เด็กชายสายลับ	สแตน
5	Jouve	ลัอมเบอร์ลิน	จูฟว์
6	Bélisaire	วีรกรรมของเบลีแซร์	เบลีแซร์
7	Eugène	เรือข้ามฟาก	เออแฌน
8	Chachignot	เรือข้ามฟาก	ชาซิญู
9	Mazilier	เรือข้ามฟาก	มาซิลีเย
10	Hornus	พลธง	ฮอร์นุส

ตารางที่ 5.2

ชื่อบุคคลจริงที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ลำดับ	ชื่อบุคคล	จากเรื่องสั้น	คำทับศัพท์
1	Séraphin	แม่	เซราแฟ็ง
2	Bazaine	ลัอมเบอร์ลิน	บาแซน
3	Frossard	ลัอมเบอร์ลิน	โฟรซาร์
4	Milhaud	ลัอมเบอร์ลิน	มีโล
5	M. de Gramont	ความตายของโซแวง	เมอซิเออร์ เดอ กรามงด์
6	Girardin	ความตายของโซแวง	ฌิราร์แต็ง
7	M.Trochu	ความตายของโซแวง	โทรชู
8	Chanzy	ความตายของโซแวง	ช็องซี
9	Faidherbe	ความตายของโซแวง	แฟเดร์บ
10	Gambetta	ความตายของโซแวง	ก็องแบตา

5.2.2 ชื่อสถานที่

5.2.2.1 ชื่อสถานที่ทับศัพท์ตามความนิยม

(1) île Laputa

สถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ในจินตนาการที่พบเห็นได้ในนวนิยายอเมริกันเรื่อง *กัลลิเวอร์ ผจญภัย* เขียนโดย Jonathan Swift นวนิยายเรื่องนี้มีชื่อเสียง นอกจากนี้ยังมีภาพยนตร์การ์ตูนอิงฉากในสถานที่ดังกล่าวนี้ชื่อว่า *Laputa : Castle in the sky* ผู้แปลพบการทับศัพท์ชื่อดังกล่าวในหนังสือเรื่อง *กัลลิเวอร์ ผจญภัย* (อาษา ขอจิตต์เมตต์ (ผู้แปล), 2552, น.187) ว่า “เกาะลอยฟ้าลาพูตา” นอกจากนี้ ลิขสิทธิ์ เมืองคัม (2561) ได้ทับศัพท์สถานที่ดังกล่าวในเว็บไซต์ Kiji ว่า “ลาพิวตา” ในหัวข้อ รู้จัก “ลาพิวตา พลิกตำนานเหนือเวหา” ผู้แปลพิจารณาและได้ข้อสรุปว่าภาพยนตร์เป็นที่รู้จักและแพร่หลายในวัฒนธรรมการรับสารของผู้ใช้ภาษาปลายทาง ดังนั้นผู้แปลเลือกทับศัพท์และให้ข้อมูลเพิ่มเติมจึงถ่ายทอดได้ว่า “อาณาจักรลอยฟ้าลาพิวตา”

ตัวอย่าง

Allez donc chercher un mobile de la sixième dans cette ville inextricable, suspendue entre terre et ciel, et flottante spirale au milieu des nuages comme l'île de Laputa. (Daudet, 1967, p.42)

บทแปล

จะให้ตามหานายทหารกองร้อยหกในเมืองอันยุ่งเหยิงนี้แหละหรือ เขาลูกนี้
อยู่บนฟ้าท่ามกลางเมฆหมอกดูตั้งอาณาจักรลอยฟ้าลาพิวตา

(2) Mayence

สถานที่ดังกล่าวปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น “ลัอมเบอร์ลิน” โดยเป็นเมืองแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในประเทศเยอรมนี หากผู้แปลเลือกถ่ายทอดชื่อเมืองนี้ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสจะได้ว่า “มาย็องซ์” ทว่าผู้แปลพบว่าแนวทางการถ่ายทอดนี้จะทำให้ผู้อ่านฉบับแปลไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นเมืองในประเทศเยอรมนี ผู้แปลพบเห็นการถ่ายทอดชื่อเมืองดังกล่าวบนเว็บไซต์ worldtraveltrip และเว็บไซต์อื่น ๆ ว่า “ไมนซ์” นอกจากนี้เว็บไซต์วิกิพีเดียภาษาไทยถ่ายทอดชื่อเมืองแตกต่างออกไปว่า “ไมนทน์” ดังนั้นผู้แปลเลือกทับศัพท์ชื่อเมืองดังกล่าวว่า “ไมนซ์” เพราะพบเห็นได้มากกว่าการทับศัพท์แบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ตัวอย่าง

« — Docteur, nous avons pris Mayence, me disait la jeune fille en venant au-devant de moi avec un sourire navré. (Daudet, 1967, p.49)

บทแปล

“หมอคะ เรายึดเมืองไมนซ์ได้แล้วค่ะ” สาวน้อยพูดขึ้นขณะเดินมาหาผมพร้อมยิ้มเปลี่ย ๆ

5.2.2.2 ชื่อสถานที่ที่ถ่ายทอดโดยการแทนที่ด้วยสามัญนาม

(1) léna

สถานที่ดังกล่าวคือชื่อเมืองหนึ่งซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศเยอรมนี ใน ค.ศ. 1806 หรือยุคจักรวรรดิที่หนึ่งของฝรั่งเศส นโปเลียน โบนาปาร์ตนำทัพไปรบกับกองทัพของพระเจ้าฟรีดริช วิลเฮล์มที่ 3 แห่งปรัสเซีย ศึกครั้งนั้นเรียกว่า “สมรภูมียেনา” ผลปรากฏว่าฝ่ายปรัสเซียพ่ายแพ้ราบคาบ เมื่อผู้แปลพิจารณาจากต้นฉบับพบว่าผู้เขียนใช้ชื่อสมรภูมินี้เรียกแทนทหารปรัสเซียที่กำลังเดินพาเหรดฉลองชัยกลางกรุงปารีส ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “ทหารปรัสเซีย” แทนการทับศัพท์ว่า “เยนา”

ตัวอย่าง

Puis, peu à peu, les aiguilles des casques brillèrent, les petits tambours d'**léna** se mirent à battre, et sous l'arc de l'Etoile rythmée par le pas lourd des sections, par le heurt des sabres, éclata la *Marche triomphale* de Schubert !... (Daudet, 1967, p.54)

บทแปล

จากนั้น ปลายแหลมบนยอดหมวกเหล็กค่อย ๆ ส่องแสงจ้าขึ้น เสียงกลองเล็กของ**ทหารปรัสเซีย**เริ่มดังขึ้น ได้ประดุจชัยที่จตุรัสเลตวล เพลง*มาร์ชฉลองชัย* ของชูเบอร์ทก้องกังวาลขึ้นพร้อมเสียงย่าเท้าและเสียงฟันดาบของเหล่าทหาร...

5.2.2.3 ชื่อสถานที่ที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์ราชบัณฑิตยสถาน

(1) la Saar

สถานที่ข้างต้นคือแม่น้ำสายหนึ่งที่ไหลจากแคว้นออลซัสและลอร์เรนไปประจบที่เมืองซาบรีคเค่น (Saarbrücken) ประเทศเยอรมนี แม่น้ำสายนี้ยาว 214 กิโลเมตร นับเฉพาะในประเทศฝรั่งเศสยาว 129 กิโลเมตร ชื่อดังกล่าวปรากฏในเรื่องสั้น “บทเรียนอาลาครูอาแมล” ในต้นฉบับเรื่องสั้นนี้ผู้เขียนใช้ชื่อแม่น้ำเป็นภาษาเยอรมัน ในภาษาฝรั่งเศสชื่อแม่น้ำดังกล่าวเขียนตามอักขระได้ว่า la Sarre ผู้แปลไม่พบข้อมูลเรื่องการทับศัพท์ชื่อแม่น้ำสายนี้ในภาษาปลายทางและเมื่อพิจารณาภูมิศาสตร์ของแม่น้ำสายนี้ ผู้แปลถ่ายทอดตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๕ และเพิ่มเติมข้อมูลได้ว่า “แม่น้ำซาร์”

ตัวอย่าง

Comme je m'en voulais maintenant du temps perdu, des classes manquées à courir les nids ou à faire des glissades sur **la Saar** ! (Daudet, 1967, p.19)

บทแปล

ผมเสียดายเวลาที่สูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ เวลาที่โดดเรียนไปยิงนกตกปลาหรือไปเดินเล่นริมแม่น้ำซาร์

(2) Champs-Élysées

สถานที่นี้คือชื่อถนนสายหนึ่งที่ตั้งอยู่ในกรุงปารีส โดยชื่อเฉพาะนี้ปรากฏในเรื่องสั้น ล้อมเบอร์ลิน ผู้แปลพบเห็นการถอดชื่อเฉพาะถนนสายนี้หลายรูปแบบ ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๕ ระบุว่า คำที่มีเครื่องหมายยัติภังค์ (-) ให้ใส่เครื่องหมายยัติภังค์ตามเดิม ยกเว้นคำที่เชื่อมเสียงให้ตัดเครื่องหมายดังกล่าวออกและเขียนติดกัน ชื่อถนนดังกล่าวทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์นี้ได้ว่า “ช็องเซลีเซ” นอกจากนี้ผู้แปลพบการทับศัพท์ที่หลายรูปแบบบนเว็บไซต์ ได้แก่ “ฌ็องเซลีเซ” “ช็องเซลีเซ” “ซองป์เอลิเซ” “ซองเอลิเซ” และอื่น ๆ ผู้แปลสังเกตเห็นว่าการทับศัพท์ชื่อถนนนี้ไม่มีรูปแบบที่เป็นที่นิยมและโดดเด่น ดังนั้นผู้แปลเลือกทับศัพท์ชื่อนี้ตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานเพราะมีการระบุหลักการที่ชัดเจน

ตัวอย่าง

C'était chez le colonel Jouve, un cuirassier du Premier Empire, vieil entêté de gloire et de patriotisme, qui dès le début de la guerre était venu se loger aux **Champs-Élysées**, dans un appartement à balcon... Devinez pourquoi ? (Daudet, 1967, p.47)

บทแปล

นั่นคือบ้านของพันเอกจูฟว์ เขาเป็นทหารม้าหุ้มเกราะสมัยจักรวรรดิที่หนึ่ง แต่ก็เป็นตาเฒ่าดื้อรั้นทั้งในเรื่องชัยชนะและความรักชาติ เขาพักอาศัยอยู่ในห้องชุดพร้อมระเบียงริมถนนช็องเซลีเซตั้งแต่สงครามเริ่ม... เดาสีว่าทำไม

นอกจากชื่อสถานที่ที่ผู้แปลได้อภิปรายแนวทางการถ่ายถอดแล้ว ยังพบเห็นชื่อสถานที่อื่น ๆ ที่ใช้แนวทางการทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3

ชื่อเมืองที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ลำดับ	ชื่อเมือง	จากเรื่องสั้น	คำทับศัพท์
1	Alsace	บทเรียนอำลาครูอาแมล	อาลซัส
2	Lorraine	บทเรียนอำลาครูอาแมล	ลอแรน
3	Bretagne	เด็กชายสายลับ	เบรอตานู
4	La Courneuve	เด็กชายสายลับ	ลา กูร์เนฟ
5	Nanterre	แม่	นีองแตร์
6	Wissembourg	ล้อมเบอร์ลิน	วิซซ็องบูร์
7	Reichshoffen	ล้อมเบอร์ลิน	ไรโซเฟน
8	Bavière	ล้อมเบอร์ลิน	บาวาเรีย
9	Sédan	ล้อมเบอร์ลิน	เซต็อง
10	Marseille	วีรกรรมของเบลีแซร์	มาร์เซย
11	Saint-Denis	วีรกรรมของเบลีแซร์	แซ็ง-เดอนี
12	Argenteuille	วีรกรรมของเบลีแซร์	อาร์ฌ็องเตย
13	Villeneuve -la Garenne	วีรกรรมของเบลีแซร์	วิลเนฟ-ลา-กาแรน
14	Corbeille	เรือข้ามฟาก	กอร์เบย
15	Borny	พลธง	บอร์นี
16	Gravelotte	พลธง	กราเวล็อด
17	Tarascon	ความตายของโซแวง	ตาราสกง
18	Versaille	ความตายของโซแวง	แวร์ซาย

ตารางที่ 5.4

ชื่อย่าน ถนน และอื่น ๆ ที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ลำดับ	ชื่อย่าน ถนน และอื่น ๆ	จากเรื่องสั้น	คำทับศัพท์
1	La porte Flandre	เด็กชายสายลับ	ประตูฟล็องดร์
2	Temples	เด็กชายสายลับ	ต็องปล็
3	Chateau d'eau	เด็กชายสายลับ	ชาโต โด
4	Aubervillier	เด็กชายสายลับ	โอแบร์วิลลีเย
5	Soison	เด็กชายสายลับ	ซัวซอง

ตารางที่ 5.4

ชื่อย่าน ถนน และอื่น ๆ ที่ทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อย่าน ถนน และอื่น ๆ	จากเรื่องสั้น	คำทับศัพท์
6	Porte-Maillot	ล้อมเบอร์ลิน	ป็อร์ต-ม็อย
7	Grand-Armée	ล้อมเบอร์ลิน	กร็องดาร์เม
8	Tuileries	ล้อมเบอร์ลิน	ตุยเลอรี
9	Monmartre	วีรกรรมของเบลีแซร์	มงมาร์ทร์
10	Montretout	ความตายของโซแวง	มงทร์ตู
11	Place de Vendôme	ความตายของโซแวง	จัตุรัสว็องโดม

5.3 การถ่ายถอดศัพท์เฉพาะ

สำหรับเรื่องสั้นที่ผู้แปลคัดสรรมาจากหนังสือเรื่อง *Contes du lundi* นั้น ผู้แปลพบคำศัพท์ทางการทหารเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พลทหาร เหล่าทัพ ยศตำแหน่ง เครื่องมือ รวมถึงสถานที่ ผู้แปลจำเป็นต้องรู้ถึงหน้าที่ของพลทหารต่าง ๆ เพื่อถ่ายถอดความหมายได้ทัดเทียมกับภาษาต้นฉบับ นอกจากคำศัพท์ทางการทหารแล้ว คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกายในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นอุปสรรคในการถ่ายถอดความหมายเช่นเดียวกัน เนื่องจากเครื่องแต่งกายบางชิ้นไม่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน ดังนั้นในการถ่ายถอดคำศัพท์เฉพาะทั้งสองเรื่องนี้ ไม่เพียงแต่ผู้แปลเข้าใจเพียงความหมายเท่านั้น แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ในภาษาปลายทางด้วยเช่นกัน

5.3.1 การถ่ายถอดคำศัพท์ทางการทหาร

5.3.1.1 พลทหาร

(1) les franc-tireurs

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์นี้ว่า *Celui qui fait partie d'un corps franc organisé pendant une guerre pour combattre parallèlement avec l'armée régulière* หมายถึง กองกำลังที่จัดตั้งขึ้นมาในยามสงครามและทำหน้าที่คู่ขนานกับทหารเพื่อต่อสู้กับข้าศึก Jean Delmas (2022) อดีตหัวหน้าแผนกประวัติศาสตร์ กองทัพบกฝรั่งเศสกล่าวว่า คนกลุ่มนี้จะทำหน้าที่เคียงข้างทหาร โดยคำว่า franc-tireur ปรากฏใช้ครั้งแรกตั้งแต่ ค.ศ. 1854 ในสมรภูมิจิวส์โตโปล ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลดำของคาบสมุทรไครเมีย ในช่วงสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ค.ศ. 1870 -1871 พวกเขา franc-tireurs คือกลุ่มอาสาสมัครที่ลุกขึ้นมาต่อต้านการรุกรานของศัตรูในยามสงคราม เบื้องต้นผู้แปลพบคำว่า “ทหารอาสา” เช่น ในเว็บไซต์ ศูนย์ประชาสัมพันธ์กองทัพบก โดยบุคคลเหล่านี้ต้องมีคุณสมบัติตามคุณวุฒิและวิวุฒิจากกำหนด

มิเช่นนั้นจะไม่สามารถสมัครเป็นทหารอาสาได้ จากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นว่ามีความหมายคล้ายคลึงกับคำนิยามในภาษาฝรั่งเศส ดังนั้นผู้แปลจึงถ่ายทอดคำศัพท์ *Les francs-tireurs* ว่า “ทหารอาสา”

ตัวอย่าง

Les francs-tireurs étaient là avec leurs petits cabans, accroupis au fond d'une fosse pleine d'eau, tout le long du chemin de fer de Soissons. (Daudet, 1967, p.35)

บทแปล

ทหารอาสาอยู่บริเวณนั้น พวกเขาสวมเสื้อโค้ทตัวสั้นมีกระดุมสองแถว กำลังนั่งห่ออยู่ในหลุมที่มีน้ำขังเต็มตลอดทางรถไฟสายชัวซง

(2) *l'état-major*

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (*Académie française*) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์ดังกล่าวไว้ว่า *Ensemble des officiers sans troupes placés auprès d'un chef investi du commandement pour lui fournir des éléments de décision, mettre en forme les ordres, veiller à leur transmission et à leur exécution, et coordonner les opérations des diverses armes, des divers services* หมายถึง กลุ่มนายทหารที่ทำงานใกล้ชิดกับผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจในการตัดสินใจ มีหน้าที่คอยช่วยในการหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ร่างคำสั่ง ดูแลให้เป็นไปตามคำสั่ง และประสานงานเรื่องอาวุธรวมถึงดำเนินการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า จากคำจำกัดความข้างต้นทหารกลุ่มนี้ไม่ใช่ทหารชั้นประทวนหรือทหารชั้นผู้น้อย แต่เป็นทหารที่มีหน้าที่บริหารงานภายในกองทัพ เมื่อผู้แปลได้ทราบถึงคำจำกัดความข้างต้น จึงได้ศึกษาการแบ่งระดับชั้นของทหารในภาษาปลายทางและพบคำว่า “ทหารชั้นสัญญาบัตร” (กรมจเรทหารบก, ม.ป.ป.) ทหารในชั้นนี้มียศตั้งแต่จอมพลถึงร้อยตรี แต่หากผู้แปลใช้ศัพท์ดังกล่าวในการถ่ายทอดก็อาจทำให้ความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ เนื่องด้วยคำว่า “ทหารชั้นสัญญาบัตร” เป็นความหมายที่ครอบคลุมหลายยศ และทหารชั้นสัญญาบัตรไทยบางยศบางตำแหน่งอาจไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ตรงกับนิยามของ *L'état-major* ข้างต้น นอกจากนี้ ผู้แปลยังพบศัพท์ “นายทหารระดับสูง” ที่มีความหมายใกล้เคียง เช่น ในประโยค “นายทหารระดับสูงสหรัฐร่วมออกแถลงการณ์ร่วมปกป้องธรรมาภิบาล - ย้ำ ‘ไบเดน’ เป็นประธานาธิบดี” (WorkpointToday, 2564) แต่เมื่อพิจารณานิยามของคำว่า *L'état-major* แล้ว พบว่าความหมายไม่ตรงกันเสียทีเดียว เนื่องจากทหารที่อยู่ใน *L'état-major* อาจไม่ได้เป็นทหารระดับสูงทุกนาย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “ฝ่ายบริหาร” แทน โดยพิจารณาว่าไม่จำเป็นต้องใส่คำว่า “ทหาร” เนื่องจากบริบทระบุชัดเจนอยู่แล้ว

ตัวอย่าง

Et lorsque la colonne tomba, des officiers prussiens, qui buvaient du champagne à une fenêtre de l'état-major, levèrent leurs verres en ricanant : « Ah ! ah ! ah ! Mossié Chauvin. » (Daudet, 1967, p.111)

บทแปล

และเมื่อกองทัพทหารล้มตาย ทหารปรัสเซียซึ่งกำลังดื่มแชมเปญกันตรงหน้าต่างห้องประชุมของฝ่ายบริหาร ก็ชูแก้วขึ้นพลางหัวเราะอย่างหยามหยัน “ฮะ ฮะ ฮ่า คุณ โจเซฟ”

(3) le cuirassier

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ในหัวข้อนี้ว่า *Soldat portant une cuirasse et, p. ext., soldat servant dans une unité de grosse cavalerie* หมายถึง ทหารที่สวมชุดหุ้มเกราะ และอยู่ในหน่วยทหารม้าหนัก จากบริบทในประโยคที่มีคำดังกล่าวปรากฏ ผู้แปลพบว่าผู้เขียนได้กล่าวถึงทหารสังกัดนี้ในรัชสมัยนโปเลียน โบนาปาร์ต หรือจักรวรรดิที่หนึ่ง (ค.ศ.1804-1814) เว็บไซต์ Napolun (n.d.) กล่าวว่า ทหารม้าในยุคสมัยนโปเลียน แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ทหารม้าหนัก และทหารม้าเบา ทหารม้าหนักจะสวมเสื้อเกราะ ถือหอกดาบ หรือทวน ทหารม้าประเภทนี้มีหน้าที่หลักคือจู่โจมศัตรู เบื้องต้น ผู้แปลถ่ายทอดว่า “ทหารม้าหนัก” เมื่อพิจารณาจากคำนิยามข้างต้น ผู้แปลเห็นว่าความหมายนี้ไม่เป็นที่แน่ชัดว่าทหารม้าประเภทนี้ใส่เสื้อเกราะ ผู้แปลพบการแปลศัพท์ Cuirassier จากเพจ History of War Thailand (2562) ว่า “ทหารม้าหุ้มเกราะ” และเพจดังกล่าวเรียกทหารม้าของประเทศจีนว่า “ทหารม้าเกราะหนัก” ผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “ทหารม้าหุ้มเกราะ” เพราะความหมายนี้ใกล้เคียงกับคำนิยามภาษาฝรั่งเศส

ตัวอย่าง

« Je trouvai l'ancien cuirassier étendu de tout son long sur le tapis de la chambre, la face sanglante et inerte comme s'il avait reçu un coup de massue sur la tête. (Daudet, 1967, p.47)

บทแปล

“ผมเห็นอดีตทหารม้าหุ้มเกราะนอนนิ่งบนผืนพรมในห้องนอน หน้าเต็มไปด้วยเลือดและไม่ตอบสนองอะไรเลย รวากับเขาถูกทุบหัวด้วยตรระบอง

(4) l'uhlan

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ดังกล่าวว่า *Cavalier lancier servant dans les armées d'Autriche, de Pologne, de Prusse et d'Allemagne* ซึ่งหมายถึงทหารม้าที่ใช้ทวนเป็นอาวุธในกองทัพของออสเตรีย โปแลนด์ ปรัสเซีย และเยอรมนี และในเว็บไซต์ Napolun (n.d.) ได้แบ่งประเภทของทหารม้าในสมัยสงครามนโปเลียน ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทหารม้าหนักและทหารม้าเบา ทหารม้าหนักสวมเสื้อเกราะ ถือหอก ดาบ หรือทวน หน้าทีหลักคือจู่โจมศัตรู ทหารม้าเบามีหลายกลุ่ม ได้แก่ ทหารม้าฮุสซาร์ (Hussar) ทหารม้า Dragoon และทหารม้า Uhlán ซึ่งใช้ทวนเป็นอาวุธและถือกำเนิดมาจากโปแลนด์และลิทัวเนีย ทหารม้าเบาทั้งหลายทำหน้าที่ลาดตระเวนหรือเข้าโจมตีแบบฉาบฉวย ผู้แปลไม่พบการถ่ายทอดศัพท์ L'uhlan ในภาษาปลายทาง จึงเลือกถ่ายทอดตามประเภทของทหารม้าว่า “ทหารม้าเบา” และเลือกระบุชื่อกลุ่มทหารว่า “อูลาน” นอกจากนี้ ผู้แปลได้เพิ่มข้อมูลให้สอดคล้องกับบริบทในเรื่องที่กล่าวถึง สงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย จึงเลือกถ่ายทอดในบทแปลว่า “ทหารม้าเบาอูลานแห่งปรัสเซีย”

ตัวอย่าง

Et les quatre uhlands de l'avant-garde purent voir là-haut, sur le balcon, un grand vieillard chanceler en remuant les bras, et tomber raide. (Daudet, 1967, p.54).

บทแปล

ทหารม้าเบาอูลานแห่งปรัสเซียแถวหน้าสี่คนเห็นชายชราสูงใหญ่ยืนโอนเอนอยู่ริมระเบียง แขนส่ายไปส่ายมา และล้มลงทั้งยืน

(5) les Cosaques

ในการสืบค้นข้อมูล ผู้แปลได้พบวิทยานิพนธ์เรื่อง *บทบาทชาวคอซแซคในการรักษาอิปไตยของจักรวรรดิรัสเซียตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 – ต้นศตวรรษที่ 20* (ณภัทร กุศลธเรียร, 2560, น.5) ผู้เขียนระบุถึงกลุ่มชนนี้ว่ามาจากจักรวรรดิรัสเซีย ในเครือจักรภพโปแลนด์ลิทัวเนีย โดยมีทั้งชาวบ้าน นักสู้และทาสติดที่ดิน และอีกส่วนหนึ่งเป็นชาวตาดาร์ มาตั้งดินแดนปกครองตนเอง ก่อตั้งเป็นชุมชนทหารหรือหมู่บ้าน มีแนวคิดแบบประชาธิปไตย และใน ค.ศ. 1812 เมื่อกองทัพฝรั่งเศสเข้ารุกรานจักรวรรดิรัสเซีย รัฐบาลรัสเซียได้ให้กลุ่มทหารคอซแซคร่วมมือกับกองทหารรัสเซียเพื่อขับไล่กองทัพฝรั่งเศส โดยภารกิจของทหารคอซแซคคือเข้าไปก่อวินาศกรรมกำลังสนับสนุนของฝรั่งเศส รวมถึงบุกโจมตีกองทัพฝรั่งเศสร่วมกับทหารม้ารัสเซีย ทำแล้วก็ขับไล่ได้สำเร็จและหลังจากนั้น ทหารคอซแซคยังคงติดตามเข้ายึดกรุงปารีสกับทหารรัสเซีย โดยทหารบางส่วนไปพำนักในดินแดนยุโรปตะวันออก (น.32-34) ผู้แปลได้ค้นคว้าแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติมและพบแนวทางการทับศัพท์ที่อาจจะ

แตกต่างกันอยู่บ้างเช่น คอสแซก และคอสแซคส์ ผู้แปลเลือกทับศัพท์ว่า คอสแซค เพราะเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด และได้เพิ่มเติมคำว่า “ทหาร” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง

« Et je vous répons que **les Cosaques** pouvaient me bousculer, me regarder de travers, je ne réclamais pas. (Daudet, 1967, p.77)

บทแปล

“และข้าขอบอกพวกเอ็งไว้ตรงนี้เลยว่า **ทหารคอสแซค**ลักข้าให้ล้มได้ คูหมิ่นข้าด้วยสายตาได้ ข้าจะไม่ได้เถียงอะไรเลย

(6) le brigand

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Personne qui se livre au vol, au pillage à main armée, généralement dans les campagnes* หมายถึง บุคคลกระทำโจรกรรม ใช้อาวุธข่มขู่ปล้นทรัพย์สินซึ่งมักพบเห็นได้ในชนบท นอกจากนี้ คำศัพท์ดังกล่าวหมายถึง ทหารที่ไม่มีหน่วยรบที่ชัดเจน แต่ในบริบทนี้ใช้ในยุคกลาง หากแปลคำดังกล่าวว่า “โจร” หรือ “หัวขโมย” อาจเกิดข้อสับสนได้ว่าตัวละครที่ผู้เล่ากล่าวถึงไม่ใช่ทหาร และจากประโยคข้างต้นผู้เล่ากำลังพรับ่นถึงสถานการณ์ที่ตนเองประสบ ผู้แปลเลือกเพิ่มข้อมูลว่า “ไอ้ทหารหัวขโมย”

ตัวอย่าง

C'est qu'il était lourd, **le brigand** !... Avec ça la peur, rien dans le battant depuis le matin... Je croyais que je n'aurais jamais la force d'arriver. (Daudet, 1967, p.79)

บทแปล

ไอ้ทหารหัวขโมยนี้ตัวหนักชะมัดเลย... ตัวข้ามันไม่มีอะไรตกถึงท้อง ตั้งแต่เช้า ข้ายังกลัวอีกต่างหาก... ข้าคิดว่าไม่มีกำลังวังชาพอจะไปถึง

(7) l'artilleur

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์ *artilleur* ว่า “*Militaire servant dans l'artillerie*” หมายถึง ทหารที่ใช้ปืนใหญ่ จากนั้นผู้แปลศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องของอาวุธและพบศัพท์ “ปืนใหญ่” “ปืนใหญ่สนาม” และ “ปืนครก” เว็บไซต์โรงเรียนรักษาดินแดน (ม.ป.ป.) ระบุว่าลักษณะของปืนใหญ่สนามแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือปืนใหญ่ลำกล้องและอาวุธส่ง ปืนใหญ่สนามแบบลำกล้องประกอบด้วยปืนใหญ่กระสุนวิถีราบ และปืนใหญ่กระสุนวิถีโค้ง อาวุธส่งประกอบด้วย

ซีปนาวุธและจรวด จากการศึกษาลักษณะอาวุธเพิ่มเติมจะเห็นว่าปืนเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มของ “ปืนใหญ่” ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดคำศัพท์ดังกล่าวว่า “ทหารปืนใหญ่” โดยไม่เจาะจงว่าใช้ปืนใหญ่ประเภทใดตามต้นฉบับ

ตัวอย่าง

C'est un beau marinier, encore assez jeune, mais il a servi comme **un artilleur** dans la dernière guerre, et il en est revenu perclus de rhumatismes avec un éclat d'obus à la jambe et la figure toute balafmée. Le brave homme sourit en me voyant :

« Nous ne serons pas gênés, ce matin, monsieur. » (Daudet, 1967, p.104)

บทแปล

เขาเป็นคนเรือรูปหล่อ ยังหนุ่มแน่น เขาได้รับใช้ชาติเป็น**ทหารปืนใหญ่** ในสงครามครั้งที่ผ่านมาระหว่างรบ เขาถูกสะเก็ดปืนใหญ่เข้าที่ขา จึงทำให้ต้องเผชิญกับโรคข้ออักเสบ ข้ำร้ายมีรอยแผลเป็นทั่วใบหน้า หนุ่มนักสู้ยิ้มขณะมองมาที่ผม จากนั้นจึงเอ่ยขึ้นว่า

“เขานี้คงไม่ต้องเปียดเสียดกันหรอกครับ”

(8) le porte-drapeau

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์ข้างต้นไว้ว่า *Officier qui porte le drapeau d'un régiment d'infanterie (on a dit aussi Porte-enseigne)* ซึ่งหมายถึงทหารที่มีหน้าที่ถือธงในกองทหารราบ และเว็บไซต์ของ Association nationale des porte-drapeaux français (n.d.) ระบุว่าบุคคลหรือพลเรือนที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 13 ปี มีหน้าที่ถือธงอยู่หน้าขบวนพาเหรดเฉลิมฉลองในวาระต่าง ๆ เช่น การสวนสนาม หรือ การออกรบ เมื่อศึกษาชื่อเรียกในภาษาปลายทาง ผู้แปลพบคำว่า “ผู้ถือธงชัยเฉลิมพล” โดยธงชัยเฉลิมพลหมายถึงธงประจำกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ (มดิชน, 2547, น.446) แต่ศัพท์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับบริบทของเรื่องที่เกิดขึ้นในยุโรป ผู้แปลจึงสืบค้นความหมายเพิ่มเติมในคู่มือศัพท์หมวดทหารและได้พบคำศัพท์ flag-lieutenant ซึ่งแปลว่า “นายธง” (ศิริ พงศทัต และ โกมล เกษรสุคนธ์, 2513, น.613) ซึ่งหมายถึงตำแหน่งนายเรือคนสนิทของผู้บัญชาการทหารเรือและตำแหน่งผู้บังคับการขึ้นไป (มดิชน, 2547, น.466) จะเห็นว่าความหมายของคำว่า “นายธง” นั้น ใช้ได้แต่เพียงบริบททางทหารเรือเท่านั้น ต่อมาผู้แปลได้พบการใช้คำศัพท์ “ทหารพลธง” ในพาดหัวข่าวที่ว่า “ทหารพลธง ล้มลงต่อหน้าพระพักตร์ในหลวง ร.10...” (Spring,

2560) โดยคำว่า “ทหารพลธง” มีความหมายตรงตามคำจำกัดความและบริบทในต้นฉบับ ผู้แปลได้ค้นคว้าต่อและพบว่าสามารถตัดคำว่า “ทหาร” ออกได้ ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “พลธง” เพราะบริบทระบุชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นทหาร โดยคำว่า “พล” ที่นำหน้าหน้าที่ต่าง ๆ ในกองทหารพบเห็นได้ทั่วไป เช่น พลร่ม พลตระเวน หรือ พลธนู เป็นต้น

ตัวอย่าง

Vingt-deux fois sa hampe encore tiède, échappée à une main mourante, fut saisie, redressée ; et lorsque, au soleil couché, ce qui restait du régiment — à peine une poignée d'hommes — battit lentement en retraite, le drapeau n'était plus qu'une guenille aux mains du sergent Hornus, le vingt-troisième porte-drapeau de la journée. (Daudet, 1967, p.102)

บทแปล

ยี่สิบสองครั้งแล้วที่ด้ามธงซึ่งยังอุ่นอยู่หล่นจากมือของทหารที่กำลังสิ้นชีพ แต่มันก็ถูกคว้าขึ้นมาแล้วยกชูขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า และทหารที่ยังหลงเหลืออยู่ในยามดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า – ซึ่งมีจำนวนแค่หยิบมือ – ก็ค่อย ๆ ถอนกองกำลัง ชงฝืนนั้นที่มีสภาพราวผ้าซีริวฝืนหนึ่งเมื่อตกมาถึงมือจ่าออร์นุส **พลธง** คนที่ยี่สิบสามของวันนี้

(9) le régiment

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำนิยามของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Dans l'armée de terre, corps de troupe qui regroupe de six à douze unités subordonnées et qui est commandé par un officier supérieur, généralement un colonel* หมายถึง ทหารบกที่ได้รับคำสั่งจากทหารชั้นสูงให้รวมพลกันจาก 6 ถึง 12 กอง โดยปรกติ ผู้ออกคำสั่งให้มาผนวกกำลังคือนายพัน เบื้องต้นผู้แปลค้นพบการใช้คำศัพท์ดังกล่าวว่า “กรมทหาร” โดยความหมายคือการระบุถึงหน่วยหนึ่ง ๆ ทว่าในบริบทที่มีคำสั่งดังกล่าวปรากฏนั้น คือการรวมกลุ่มทหารที่กำลังจัดตั้งกองกำลังเพื่อต่อสู้กับทหารศัตรู ผู้ที่มารวมพลคือนายทหารไม่ใช่หน่วยงาน และหากถ่ายทอดว่า “กองพล” ซึ่งหมายถึง หน่วยทหารราบที่มี 3 กรมเป็นหลัก มีหน่วยงานอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ มีผู้บัญชาการกองพลเป็นผู้บังคับบัญชา (มติชน, 2547, น.63) ผู้แปลจึงถ่ายทอดว่า “พลทหาร” เพื่อว่าจะได้สอดคล้องกับคำศัพท์อื่นที่อยู่รายล้อมในต้นฉบับ

ตัวอย่าง

Le régiment était en bataille sur un talus de chemin de fer et servait de cible à toute l'armée prussienne massée en face, sous le bois. On se fusillait à quatre-vingts mètres. (Daudet, 1967, p.101)

บทแปล

พลทหารกำลังตั้งแถวอยู่บนเนินทางรถไฟ นั้นเป็นเป้าโจมตีให้ทหารปรัสเซียที่ซ่อนสมุกันอยู่ในป่าเบื้องหน้า แล้วพวกเขาก็ถูกระดมยิงมาจากกระยะแปดสิบลเมตร

(10) la Garde nationale

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ Garde nationale ไว้ว่า *Nom donné en France à la force armée. Elle se divise en Garde nationale sédentaire et Garde nationale en activité. La première est composée de tous les Citoyens et fils de Citoyens en état de porter les armes ; la seconde forme l'armée de terre et de mer* หมายถึง ชื่อเรียกกองกำลังทหารในประเทศฝรั่งเศส กองกำลังนี้มีสองหน่วย คือกองกำลังประจำการ และกองกำลังเคลื่อนที่ กองกำลังประจำการประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่ดูแลด้านอาวุธ ขณะที่กองกำลังเคลื่อนที่ประกอบด้วยทหารบกและทหารเรือ ผู้แปลได้ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ว่ากองกำลังนี้ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทว่าในช่วงก่อนสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซียกองกำลังนี้ดูแล้วหลังจจนแทบไม่มีใครสนใจ สำหรับผู้ที่เข้ามาเป็นกำลังพลต้องมีอายุ 20 ขึ้นไป กองกำลังนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พลเมืองมีบทบาทในการรักษาความสงบในส่วนท้องถิ่นและป้องกันข้าศึกโจมตีในยามสงคราม ในช่วงสงคราม ค.ศ.1870 กองกำลังดังกล่าวเรียกว่า La Garde nationale sédentaire (Après de nos racine, n.d.) ขณะเดียวกันผู้แปลพบว่าประเทศอื่น ๆ ยังมีการใช้กองกำลังทหารในชื่อนี้ด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา โดยใช้ชื่อว่า *National guard* และหน่วยงานนี้ในต่างประเทศยังมีหน้าที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย เห็นได้จากหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจออนไลน์ (2563) ที่กล่าวถึงบทบาทกองกำลังนี้ว่าเป็นหน่วยพิเศษในระบบกำลังสำรองของกองทัพสหรัฐฯ ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้ว่าการมลรัฐ และสำนักงานกองกำลังพิทักษ์ชาติหรือ National Guard Bureau ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลางของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ แยกออกมาเป็น 2 เหล่าคือ กองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิของกองทัพบกและกองทัพอากาศ ในประเทศฝรั่งเศสนั้นประกอบด้วยทหารบกและทหารเรือ อีกทั้งหนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังกล่าวถึง “กองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ” และ “กองกำลังพิทักษ์ชาติ” อีกด้วย นอกจากนี้ กรมจเรทหารบก (ม.ป.ป.) ยังใช้ศัพท์ “กองกำลังป้องกันชาติ” และ “กองกำลังรักษาดินแดน” จากข้อมูลทั้งหมด ผู้แปลพิจารณาได้ว่าหากแปลว่า “กองกำลังรักษาดินแดน” อาจทำให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจผิดได้ว่าเป็นหน่วยงานบัญชาการรักษาดินแดน โดยหน่วยงานนี้ในประเทศไทยทำหน้าที่ดูแลเรื่องกำลังสำรองและนักศึกษาวิชาทหาร ทั้งนี้ ผู้แปลไม่พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “กองกำลังป้องกันชาติ” จึงสันนิษฐานว่าเป็นชื่อที่รับรู้กันเฉพาะในแวดวงทหาร ท้ายที่สุด ผู้แปลเลือกถ่ายทอดในบทแปลว่า

“กองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ” เพราะคำดังกล่าวนิยมใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งเห็นได้จากหนังสือพิมพ์หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นภาษาทางการที่สอดคล้องกับกองกำลังระดับชาติ

ตัวอย่าง

Gardes nationaux, bourgeois, gardes mobiles criaient, s'agitaient. Des députations passaient, frémissantes, se rendant chez le maréchal. (Daudet, 1967, p.104)

บทแปล

บรรดากองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ ชั้นกลาง ทหารประจำการต่างโห่ร้องกันอลหม่าน คณะผู้แทนที่ผ่านมามีด้วยที่ท่าโกรธซึ่ง กำลังเดินทางไปที่พักท่านจอมพล

(11) les mobiles

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ให้นิยามของคำว่า mobile ไว้ว่า *Membre du corps de troupe de la Garde nationale de 1848 à 1871* คำดังกล่าวจึงใช้เรียกสมาชิกของหน่วย ๆ หนึ่งในกองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ ในช่วง ค.ศ. 1848 ถึง 1871 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องสั้นต้นฉบับ ดังนั้นผู้แปลจึงเห็นว่าสามารถถ่ายทอดตามคำจำกัดความทางประวัติศาสตร์นี้ได้ ทว่าคำจำกัดความนี้ยังบ่งบอกได้ไม่ชัดเจนว่าทหารหน่วยนี้มีลักษณะอย่างไร และทำหน้าที่ต่างจาก la Garde nationale อย่างไร ผู้แปลได้ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและพบว่า หน่วย la garde mobile ก่อตั้งตามกฎหมาย Niel ใน ค.ศ. 1868 ผู้ที่เข้ามาเป็นทหารในหน่วยดังกล่าวคือชายฝรั่งเศสที่ไม่ผ่านคุณสมบัติในการเป็นทหารที่ทางการฝรั่งเศสกำหนดไว้ ระยะเวลาการเป็นทหารในหน่วยนี้คือ 5 ปี และในยามสงคราม ทหารในหน่วยนี้จะเข้าระดมพลกับกองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ (Auprès de nos racine, n.d.)

ตารางที่ 5.5

ความแตกต่างระหว่าง *Garde nationale* และ *Garde mobile*

ข้อกำหนด	Garde nationale	Garde mobile
คุณสมบัติการเป็นทหาร	มีคุณสมบัติตามข้อกำหนด	ไม่มีคุณสมบัติตามข้อกำหนด
กองประจำการ	มี	ไม่มี
ภาวะสงคราม	กำลังหลัก	กำลังเสริม

นอกจากนี้ ผู้แปลได้ศึกษาระบบทหารไทยจาก *คู่มือแนวทางการปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓* ซึ่งระบุว่า หากผู้เข้าเกณฑ์ หยิบได้สลากแดง เรียกว่า ทหารกองประจำการ แต่หากหยิบได้สลากดำจะไม่เข้ากองประจำการ หรือ เรียกว่าทหารกองเกิน (กรมการสรรพกำลังกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, น.2) หมายถึง ชายอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ที่ไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นทหารประจำการ จะด้วยคุณสมบัติต่ำกว่า เกณฑ์ หรือจับสลากคั้ดออกก็ตามถือว่าเป็นทหารกองเกิน จนกระทั่งถึง 46 ปีบริบูรณ์ ระหว่างนั้นอาจ ถูกเรียกระดมพลเพื่อฝึกหรือทดลองความพร้อม หรือเข้าประจำการได้หากเกิดสงคราม (มติชน, 2547, น.415) ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับความหมายของคำว่า *mobile* ในต้นฉบับ ผู้แปลจึง เลือกถ่ายทอดว่า “ทหารกองเกิน” ในบทแปล

ตัวอย่าง

La femme ne s'arrêta pas, elle. Marchant droit à la poterne, elle nous regarda une minute en hésitant, comme si elle voulait nous parler ; mais, intimidée sans doute par les galons de l'officier, elle aima mieux s'adresser à la sentinelle, et je l'entendis qui demandait timidement à voir son fils, **un mobile** de Paris de la sixième du troisième. (Daudet, 1967, p.41)

บทแปล

หญิงชรายังไม่หยุดเดิน ขณะมุ่งตรงไปยังประตูป้อม เธอหันมามองเรา ครู่หนึ่ง เธอดูลังเลใจราวกับอยากจะทำอะไรสักอย่างกับเรา แต่เพราะแถบยศบนปกเสื้ออาจทำให้เธอ เกรงกลัวก็เป็นได้ เธอเลยอยากจะทำกับทหารยามมากกว่า แล้วผมก็ได้ยินเธอพูดด้วยเสียงอ้อมแอ้ม ว่าขอพบลูกชายซึ่งเป็น**ทหารกองเกิน**จากกรุงปารีสในกองร้อยหก ลำดับที่สาม

(12) l'officier

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Militaire ou marin détenteur d'un grade lui permettant d'exercer un commandement* หมายถึง ทหารบกหรือทหารเรือซึ่งมียศตำแหน่งที่สามารถสั่งการได้ โดยพจนานุกรมดังกล่าวเพิ่มเติม ข้อมูลว่า ต้องมียศเทียบเท่าหรือมากกว่าร้อยตรี ทั้งนี้เมื่อผู้แปลศึกษาชั้นยศทหารไทยพบว่า ทหารที่มี มียศตั้งแต่ร้อยตรีจนถึงจอมพลจัดอยู่ในทหารชั้นสัญญาบัตร ทว่าผู้แปลไม่สามารถทราบได้ว่าทหารชั้น สัญญาบัตรสามารถออกคำสั่งได้ทุกยศหรือไม่ อีกทั้งต้นฉบับเรื่องสั้นที่คำดังกล่าวปรากฏไม่ระบุแน่ชัด ว่าเป็นยศใด ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดคำศัพท์นี้ว่า “หัวหน้าหน่วย” เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่พล ทหารฝรั่งเศสตั้งกองกำลังเพื่อโจมตีข้าศึก

ตัวอย่าง

Les officiers criaient : « Couchez-vous !... » mais personne ne voulait obéir, et le fier régiment restait debout, groupé autour de son drapeau. Dans ce grand horizon de soleil couchant, de blés en épis, de pâturages, cette masse d'hommes, tourmentée, enveloppée d'une fumée confuse, avait l'air d'un troupeau surpris en rase campagne dans le premier tourbillon d'un orage formidable. (Daudet, 1967, p.101)

บทแปล

หัวหน้าหน่วยตะโกนสั่งว่า “หมอบ” แต่ไม่มีใครคิดจะทำตามเลยสักคน มีหน้าข้าทหารหาญเหล่านั้นยังยืนนิ่งล้อมธงทัพของตนเอง ณ ขอบฟ้ากว้าง มีดวงตะวันที่กำลังลับ ขาวสาลีที่กำลังออกรวงและทุ่งเลี้ยงสัตว์ เหล่าทหารที่ปกคลุมไปด้วยกลุ่มควันดูคล้ายฝูงสัตว์ในทุ่งราบเมื่อเผชิญพายุหมุนอันไม่คาดฝันที่เพิ่งเริ่มต้น

5.3.1.2 ยศตำแหน่ง

(1) sergent

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์นี้ว่า *se dit aussi d'un Sous-officier de l'infanterie, du génie ou de l'aviation* ซึ่งหมายถึง ยศทหารหนึ่งในชั้น *sous-officier* ของทหารบก วิศวกรทหาร และทหารอากาศ ผู้แปลศึกษาระดับชั้นทหารฝรั่งเศสเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ *Au militaire* พบว่า ทหารชั้น *Sous-officier* โดยเรียงลำดับจากยศต่ำสุดไปยังสูงสุดประกอบด้วย ยศ *Sergent ou maréchal de logis* ยศ *Sergent chef ou maréchal des logis de carrière* ยศ *Sergent chef du maréchal des logis-chef* ยศ *Adjutant* ยศ *Adjutant chef* และ ยศ *Major* ในหนังสือ *คู่มือคำศัพท์หมวดทหาร* (2513, น.601) ได้ให้ความหมายของคำศัพท์นี้ว่า “สิบเอก” แต่ผู้เขียนเทียบเคียงกับภาษาอังกฤษ ผู้แปลเห็นว่าชั้นยศของทหารชั้นสัญญาบัตรฝรั่งเศสมีคำศัพท์อื่นต่อท้ายคำว่า *sergent* ด้วย ดังนั้นจึงตีความได้ว่าคำศัพท์นี้จึงเป็นเพียงคำเรียกทหารชั้นสัญญาบัตร ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “จ่า” เนื่องจากยศดังกล่าวเป็นคำที่เรียกทหารชั้นสัญญาบัตรไทยเช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง

Le vieux **sergent** était là, occupé à placer ses hommes, l'air si heureux ! Quand les enfants passèrent, il les reconnut et leur envoya un bon sourire... (Daudet, 1967, p.38)

บทแปล

จำสูงวัยประจำการอยู่เช่นกัน เขาว่านายอยู่กับการจัดตำแหน่งกองทหาร เขาคู่มือมีความสุขเหลือเกิน ครั้นสองหนุ่มเดินผ่านไป เขายังจำได้ จึงส่งยิ้มทักทาย...

(2) lieutenant

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Celui qui est subordonné au capitaine ou qui avait autrefois le second rang dans le grade ou le commandement.* หมายถึงทหารที่มียศรองจากร้อยเอก หรือเป็นทหารยศรองลงมา รวมถึงมีหน้าที่สั่งการรองจากร้อยเอก ผู้แปลได้ศึกษาชั้นยศทหารไทย ศิริ พงศทัต และ โกลมล เกษรสุคนธ์ (2513) กล่าวว่า ยศ “ร้อยโท” หรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า lieutenant เป็นยศรองจากร้อยเอกหรือ Capain นอกจากนี้ในหนังสือศัพท์ทหารโดยสรรเสริญ สุวรรณประเทศและพนัส ศรีกิจกุล (2556) ได้ให้ความหมายคำศัพท์ lieutenant ว่าหมายถึง “ร้อยโท” เช่นเดียวกัน ดังนั้นยศนี้จึงแปลว่า “ร้อยโท”

ตัวอย่าง

Ce matin-là, j'étais allé au mont Valérien voir notre ami le peintre B..., **lieutenant** aux mobiles de la Seine. Justement, le brave garçon se trouvait de garde. Pas moyen de bouger. (Daudet, 1967, p.40)

บทแปล

เขาเป็นร้อยโทประจำกองกำลังเคลื่อนที่แห่งแม่น้ำแซน แต่วันนั้น เพื่อนของผมคนนี้ต้องอยู่เวร ไปไหนไม่ได้

(3) sous-lieutenant

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Officier du grade immédiatement inférieur à celui de lieutenant* หมายถึง นายทหารที่มียศต่ำกว่าร้อยโท โดยทั่วไปแล้ว หมายถึง “ร้อยตรี”

ตัวอย่าง

Et sur sa pauvre capote de campagne, déjà toute passée à la pluie et au feu, la cantinière surfila tout de suite un liséré d'or de **sous-lieutenant.** (Daudet, 1967, p.102)

บทแปล

จากนั้น แม่ครัวประจำค่ายก็เข้ามาปกยศชั้นร้อยตรีแทนติดเครื่องหมายลงบนเสื้อเครื่องแบบทหารตัวมอซอที่เขาใส่ผ้าสายฝนและเปลวไฟให้ทันที

(4) le colonel

พจนานุกรมออนไลน์ราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์นี้ว่า *Officier supérieur, de grade intermédiaire entre celui de lieutenant-colonel et celui de général de brigade, dans l'armée de terre, l'armée de l'air et dans la gendarmerie* หมายถึง ทหารที่มียศสูงกว่ายศพันโทแต่ต่ำกว่า พลตรี เมื่อผู้แปลศึกษาชั้นยศทหารฝรั่งเศสพบว่า ยศ colonel จัดเป็นยศสูงสุดของทหารระดับ Officers supérieurs ผู้แปลศึกษายศทหารไทยจากหนังสือ *คู่มือศัพท์หมวดทหาร* และพบความหมายยศนี้ว่า “พันเอก” ผู้แปลจึงเลือกใช้ความหมายนี้ เพราะยศทหารของทั้งสองประเทศมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ยศ “พันเอก” สูงกว่า “พันโท” และต่ำกว่า “พลตรี”

ตัวอย่าง

Aussi se garda-t-il bien de parler à personne ; mais le lendemain, à l'heure même où les bataillons prussiens s'engageaient timidement sur la longue voie qui mène de la porte Maillot aux Tuileries, la fenêtre de là-haut s'ouvrit doucement, et **le colonel** parut sur le balcon avec son casque, sa grande latte, toute sa vieille défroque glorieuse d'ancien cuirassier de Milhau. (Daudet, 1967, p.53)

บทแปล

เขาจึงไม่ได้พูดอะไร แต่รุ่งขึ้น ช่วงเวลาเดียวกับที่ทหารปรัสเซียเคลื่อนกำลังพลตามทางรถไฟอย่างเงียบ ๆ จากย่านป็อร์ตโมโยจนถึงพระราชวังตุยเลอรี หน้าต่างห้องนั้นก็ค่อย ๆ เปิดออก แล้วพันเอกจูฟว์ก็ยืนริมระเบียง สวมหมวกเหล็ก ถือดาบยาว สวมเครื่องแบบคร่ำคร่าของบุรุษทหารม้าอย่างนายพลมีโล

(5) sous-officier

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Militaire des armées de terre et de l'air, dont le grade est inférieur à celui de sous-lieutenant et supérieur à celui de caporal ou de brigadier, et dont la fonction est d'être l'auxiliaire d'un officier* หมายถึง ยศทหารที่ต่ำกว่าร้อยตรีและสูงกว่าสิบเอก เมื่อผู้แปลศึกษาชั้นยศของทหารฝรั่งเศสพบว่า คำดังกล่าวระบุถึงชั้นทหาร เมื่อเปรียบเทียบกับชั้นทหารไทยคือ ชั้นประทวน ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “ทหารชั้นประทวน”

ตัวอย่าง

Ce sergent Hornus était une vieille bête à trois brisques, qui savait à peine signer son nom et avait mis vingt ans à gagner ses galons de **sous-officier**. (Daudet, 1967, p.102)

บทแปล

จ่าฮอร์นุสเป็นชายเฒ่าติดยศสามแถบ เขาเขียนชื่อตัวเองแทบไม่ได้ เขาใช้เวลากว่ายี่สิบปีถึงได้เลื่อนชั้นเป็นทหารชั้นประทวน

5.3.1.3 สถานที่

(1) la commandanture

คำศัพท์นี้ปรากฏในเรื่อง “บทเรียนอัครูอาแมล” ในเบื้องต้น ผู้แปลพบว่าศัพท์ดังกล่าวเขียนว่า kommandantur พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ระบุนิยามของคำศัพท์นี้ว่า *local où se trouve installé le commandement militaire* ซึ่งหมายถึง สถานที่ตั้งกองบัญชาการทหาร นอกจากนี้ ผู้แปลพบว่าคำศัพท์นี้มีผู้ใช้แตกต่างกันไป กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1871 เฮอมานน์ โรเบาสกี (Hermann Robolsky) เขียนคำดังกล่าวในหนังสือเรื่อง *Le siège de Paris raconté par un prussien* ว่า Commandantur ต่อมาใน ค.ศ. 1873 อาลฟงส์ โตเดเขียนศัพท์ดังกล่าวในเรื่อง *Contes du lundi* ว่า Commandanture ซึ่งหมายถึงกองบัญชาการในประเทศเยอรมนีหรือในดินแดนที่กองทัพเยอรมันยึดครอง (commandement militaire en Allemagne ou dans les territoires occupés par l'armée allemande) ในเบื้องต้น ผู้แปลได้ลองถ่ายถอดว่า “กองทัพเยอรมัน” แต่ศัพท์ดังกล่าวอาจมีความหมายเหมือนกองทัพทหารที่อยู่ในสนามรบ จากนั้นผู้แปลได้สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม และพบคำว่า “ทางการ” ซึ่งอาจหมายถึงแนวทางปฏิบัติ (มติชน, 2547, น.426) ผู้แปลจึงเลือกถ่ายถอดในบทแปลว่า “ทางการเยอรมัน”

ตัวอย่าง

En passant devant la mairie, je vis qu'il y avait du monde arrêté près du petit grillage aux affiches. Depuis deux ans, c'est de là que nous sont venues toutes les mauvaises nouvelles, les batailles perdues, les réquisitions, les ordres de **la commandanture** ; et je pensai sans m'arrêter :

« Qu'est-ce qu'il y a encore ? » (Daudet, 1967, p.17)

บทแปล

ขณะวิ่งมาถึงหน้าที่ว่าอาคารอำเภอผมเห็นผู้คนต่างหยุดอ่านประกาศใกล้กับแผงรั้วตาข่ายเหล็กเตี้ย ๆ สองปีแล้วที่ป้ายประกาศพวกนี้เอาข่าวร้ายทั้งหลายมาให้เรา ไม่ว่าจะ

เป็นความปราชัยในสนามรบ ชื่อเรียกร่องต่าง ๆ คำสั่งจาก**ทางการเยอรมัน** ทันใดนั้น ผมก็ถูกคิด
ทั้ง ๆ ที่สองเท้ายังโลดแล่นต่อไปว่า

“ยังมีข่าวร้ายอะไรอีก”

(2) la barricade

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า
Retranchement improvisé avec des objets ou des matériaux divers (poutres, pieux, pavés, voitures, etc.) pour interdire l'accès d'un lieu ou pour se mettre à couvert de l'adversaire dans un combat de rues หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของ เช่น คาน ต้นไม้ กองหิน
รถยนต์ ฯลฯ ที่ตั้งไว้ชั่วคราวเพื่อเป็นที่กำบังศัตรูหรือป้องกันไม่ให้ข้าศึกเข้ามาโจมตี ผู้แปลค้นหา
ข้อมูลเพิ่มเติม โรงเรียนรักษาดินแดนได้บอกลักษณะของ “สิ่งกีดขวาง” ว่าหมายถึง ลักษณะภูมิ
ประเทศ สภาพดินฟ้าอากาศ หรือ เครื่องมือทางยุทธวิธี สิ่งกีดขวางแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่
สิ่งกีดขวางทางธรรมชาติ และ สิ่งกีดขวางที่มนุษย์สร้างขึ้น จากลักษณะดังกล่าวเห็นว่ามีควม
สอดคล้องกับคำนิยามข้างต้น ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “สิ่งกีดขวาง”

ตัวอย่าง

D'un côté, **la barricade** se dressait menaçante avec ses
canons et son drapeau rouge ; à l'autre bout, deux petits chasseurs de Vincennes
s'avançaient en rasant le mur, courbés, le fusil en avant : les troupes de Versailles
venaient d'entrer dans Paris... (Daudet, 1967, p.111)

บทแปล

ฝั่งหนึ่ง มี**สิ่งกีดขวาง**วางข่มขู่ไว้พร้อมด้วยปืนใหญ่และธงแดง อีกฝั่งหนึ่ง
พรานร่างเล็กสองคนจากป่าแวงแซนหลายกำแพง พวกเขาเดินก้มต่ำ ปืนชี้ไปข้างหน้า กองทัพจาก
แวร์ซายเพิ่งจะมาถึงกรุงปารีส...

(3) caserne

จากการทำความเข้าใจคำศัพท์นี้ในหัวข้อที่ 4.2.1.3 พจนานุกรมออนไลน์
CNRTL ได้ให้คำนิยามของคำศัพท์นี้ไว้ว่า ที่พักหรือที่นอนสำหรับทหาร ดังนั้นคำศัพท์ดังกล่าว
หมายถึง “ค่ายทหาร” โดยคำว่า “ค่าย” หมายถึง ที่ตั้งกองทหารหรือลูกเสือ (มติชน, 2547, น.183)

ตัวอย่าง

Confusément, comme dans un rêve, le petit Stenne voyait
des usines transformées en **casernes**, des barricades désertes, garnies de chiffons
mouillés, de longues cheminées qui trouaient le brouillard et montaient dans le ciel,

vides, ébréchées. De loin en loin, une sentinelle, des officiers encapuchonnés qui regardaient là-bas avec des lorgnettes, et de petites tentes trempées de neige fondue devant des feux qui mouraient. (Daudet, 1967, p.35)

บทแปล

ทุกสิ่งดูสับสน หนูน้อยสแตงเห็นโรงงานหลายแห่งกลายเป็นค่ายทหาร เห็นด้านข้างมีผ้าชีริ้วเปียกตากไว้ ปล่องไฟยาวเฉียดเมฆ ชีชี้นฟ้า ไรค์วัน แดกบิน ไกลออกไป ทหารคุ่มกันนายหนึ่งและกลุ่มทหารสวมหมวกกำลังใช้กล้องส่องทางไกลตรวจตราละแวกนั้นเป็นบางเวลา นอกจากนี้ มีเด่นที่เล็ก ๆ เปียกปอนเพราะหิมะละลายอยู่หน้าไฟที่กำลังจะมอด

(4) le fort

ผู้แปลเข้าใจว่าคำศัพท์นี้หมายถึง ป้อมทหารที่มีแนวรบหลายแห่ง และพบว่าป้อมมี 2 ประเภท ได้แก่ ป้อมถาวร และ ป้อมสนาม ป้อมถาวรคือป้อมที่ค่ายสร้างขึ้นในยามที่ยังไม่ปะทะกับศัตรู หรือเข้าศึกยังไม่ถึง ป้อมประเภทนี้สร้างจากคอนกรีต เหล็ก หรือวัสดุอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ป้อมสนามหมายถึง ป้อมที่สร้างขึ้นขณะปะทะกับข้าศึก ใช้ในสถานการณ์ตั้งรับ รูปแบบของป้อมสนามคือการขุดหลุม หรือวางกระสอบทราย เมื่อพิจารณาเรื่องสั้นที่มีคำดังกล่าวปรากฏ คือ “ป้อมถาวร” มีขนาดใหญ่ แต่พบว่าไม่เป็นที่ยอมรับเท่าใดนัก และเป็นคำที่รู้เฉพาะในวงการเท่านั้น ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “ป้อมปราการ”

ตัวอย่าง

— Mais non ! je ne peux pas... Je suis de garde pour vingt-quatre heures, tout en haut du **fort**. (Daudet, 1967, p.45)

บทแปล

“ไม่ครับ ผมกินไม่ได้... ผมต้องเข้าเวรทั้งวันทั้งคืนที่ชั้นบนสุดของ **ป้อมปราการ** โน่นเลย”

(5) une forteresse

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Lieu fortifié assez vaste, organisé pour la défense d'une ville, d'une region* หมายถึง ป้อมขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับป้องกันศัตรูเข้ามาในเมืองหนึ่งหรืออาณาเขตใดอาณาเขตหนึ่ง จากคำนิยามข้างต้นทำให้ผู้แปลถ่ายทอดออกมาได้ว่า “ป้อมปราการ” ในบริบทนี้จอมพลมัค-มาอง ถูกส่งตัวไปยังประเทศเยอรมนี ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “ปราการ” ซึ่งหมายถึง กำแพงหรือรั้ว (มติชน, 2547, น.535) เพื่อให้สอดคล้องกับอาณาเขตหรือประเทศหนึ่ง

ตัวอย่าง

Prendre Berlin, ce n'était plus qu'une affaire de patience. De temps en temps, quand le vieux s'ennuyait trop, on lui lisait une lettre de son fils, lettre imaginaire bien entendu, puisque rien n'entraît plus dans Paris, et que, depuis Sedan, l'aide de camp de Mac-Mahon avait été dirigé sur **une forteresse** d'Allemagne. (Daudet, 1967, pp.50-51)

บทแปล

“จากวันนั้นเป็นต้นมา กระบวนการทางทหารของเราเป็นไปอย่างราบรื่น การยึดเบอร์ลินไม่ใช่สิ่งใดอื่นเลย นอกจากความอดทน บางขณะ เมื่อชายเฒ่าเบื่อหน่ายเกินไป เราก็อ่านจดหมายจากลูกชายให้ฟัง แน่ใจว่าเป็นจดหมายที่เราแต่งขึ้นมาเอง เนื่องจากไม่มีข่าวอะไรมาถึงกรุงปารีสเลย และนับจากเหตุการณ์ที่เซต็อง ทหารของจอมพลมัค-มาองก็ถูกส่งตัวไปยัง**ปราการ** ฝ่ายเยอรมัน

(6) le rempart

คำศัพท์นี้หมายถึงป้อมขนาดใหญ่ที่กำแพงเป็นหินหรือซีเมนต์ มีทั้งแบบยกพื้นและติดพื้น ด้านบนมีช่องซุ่มยิงและฉากกัน ป้อมประเภทนี้รายล้อมด้วยคูน้ำ ประตูบานใหญ่เป็นทางเข้า ใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันเมื่อข้าศึกจู่โจม เบื้องต้นผู้แปลถ่ายทอดว่า “ป้อมกำแพง” ทว่าไม่พบเห็นผู้ใช้คำดังกล่าวในภาษาปลายทาง ดังนั้นผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดว่า “ป้อมปราการ” เช่นเดียวกับคำศัพท์ le fort

ตัวอย่าง

« J'aurais dû m'arranger au moins pour le faire disparaître... A mesure que nous arrivions vers Paris, cette idée me tracassait davantage. Il n'y a pas, ça me gênait de laisser ce Prussien dans ma cave. Aussi, **au rempart**, je n'y tins plus :

« — Va devant, que je dis au mioche. J'ai encore une pratique à voir à Saint-Denis. (Daudet, 1967, pp.77)

บทแปล

อย่างน้อยข้าพเจ้าทำให้ศพนายทหารปรัสเซียคนนั้นหายไป... ยิ่งใกล้ถึงปารีสมากเท่าใด ข้าก็ยิ่งกังวลใจมากขึ้นเท่านั้น ข้าใจคอไม่ดีที่ปล่อยให้ศพทหารปรัสเซียคนนั้นนอนตายอยู่ในห้องใต้ดิน พอถึงไป**ป้อมปราการ** ข้าก็ทนไม่ไหวอีกต่อไป

“ลูกกลับไปก่อนก็แล้วกัน” ข้าส่งลูกชาย ‘พ่อต้องไปพบลูกค้าที่แข็ง-เดอนีต่อ’

5.3.1.4 เครื่องมือ

(1) Baïonnette

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำจำกัดความของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Arme pointue, à lame courte et forte, qui s'adapte au canon d'un fusil* หมายถึง อาวุธแหลมคมขนาดสั้นที่ใช้เสียบปลายปืนยาวได้ จะเห็นได้ว่าลักษณะโดดเด่นของดาบประเภทดังกล่าวคือสามารถเสียบปลายปืนที่มีตะขอได้ เช่น ปืนไรเฟิลที่ทหารฝรั่งเศสใช้รบกับทหารปรัสเซีย ใน ค.ศ.1870 ผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “ดาบปลายปืน” โดยความหมายนี้พบเห็นในเว็บไซต์ขายสินค้าออนไลน์จำนวนหนึ่ง

ตัวอย่าง

Dans le poste, ils trouvèrent quelques soldats blottis autour d'un feu maigre, un vrai feu de veuve, à la flamme duquel ils faisaient dégeler du biscuit au bout de leurs **baïonnettes**. (Daudet, 1967, pp.35-36)

บทแปล

ภายในป้อม พวกเขาเห็นทหารสองสามนายนั่งชูกตัวอยู่รอบกองไฟที่เจียนมอด กองไฟของพวกที่ไม่มีแม่บ้านหุงหาอาหาร ทหารใช้ไฟนี้อุ่นบิสกิตที่พวกเขาเสียบไว้ปลายดาบปลายปืน

(2) Chassepot

Chassepot หมายถึงปืนที่มีลำกล้องขนาด 11 มม. แต่เมื่อผู้แปลสืบค้นในภาษาปลายทาง กลับไม่พบการแปลอาวุธปืนชนิดนี้เป็นภาษาไทย พบเห็นได้เพียงการใส่ชื่อเป็นภาษาอังกฤษ คือ Rifle chassepot ดังนั้นผู้แปลจำเป็นต้องประดิษฐ์คำเพื่อถ่ายทอดชื่อปืนชนิดนี้ โดยการพิจารณาจากลักษณะปืนซึ่งมีลำกล้องคือ “ปืนไรเฟิล” จากนั้นผู้แปลเลือกแนวทางการทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากคำว่า “Chassepot” คือนามสกุลของผู้คิดค้นปืนชนิดนี้ ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “ปืนไรเฟิลชาสโป”

ตัวอย่าง

Et tout de suite sac, couverture, **chassepot**, tout disparut dans le grand chapeau-cabriolet. (Daudet, 1967, pp.35-36)

บทแปล

หมวกปีกกว้างใบโตของแม่บดบังกระเป่า ถูนอน **ปืนไรเฟิลชาสโป** หมด

(3) des cacolet

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์ข้างต้นว่า *Siège double à dossier, fixé de chaque côté du dos d'un mulet ou d'un cheval et qui sert au transport de voyageurs, de blessés, de malades* ซึ่งหมายถึงที่นั่งมีพนักพิงซึ่งวาง ขนาบข้างม้าหรือล่อ ใช้สำหรับขนส่งนักเดินทาง ผู้ได้รับบาดเจ็บ จากบริบทในต้นฉบับ ยานพาหนะ ประเภทดังกล่าวใช้ลำเลียงทหารที่ได้รับบาดเจ็บกลับมา ในประเทศไทย โดยทั่วไปที่นั่งจะอยู่บนส่วน หลังของสัตว์ เช่น กูบ หรือ สัปคับ ผู้แปลไม่พบคำเรียกที่นั่งทางด้านข้างของตัวสัตว์ในภาษาไทย ในเบื้องต้น ผู้แปลพบคำว่า “รถเทียมม้า” ซึ่งหมายถึง รถที่ใช้ม้าลาก (นพวรรณ พันธุมธา, 2555, น.684) ทว่ารูปแบบของที่นั่งในต้นฉบับนั้นไม่มีล้อ ดังนั้นผู้แปลจำเป็นต้องคิดคำใหม่ โดยได้เลือก ถ่ายทอดว่า “ล่อเทียมที่นั่งขนาบข้าง”

ตัวอย่าง

C'est la garde qu'on relève, les corvées, la distribution, un espion tout sanglant que des francs-tireurs ramènent à coups de crosse, des paysans de Nanterre qui viennent se plaindre au général, une estafette arrivant au galop, l'homme transi, la bête ruisselante ; **des cacolets** revenant des avant-postes avec les blessés qui se balancent aux flancs des mules et geignent doucement comme des agneaux malades, [...] (Daudet, 1967, p.42)

บทแปล

ช่วงเวลานั้นที่ป้อมยังอีกทีกไปด้วยเสียงกลอง เสียงทรมเปิด เสียงทหาร วัง เสียงแกลลอน เสียงวุ่นวายเหล่านั้นมาจากพวกทหารยามที่กำลังเปลี่ยนเวร การปฏิบัติงานต่าง ๆ การแจกจ่ายข้าวของ สายลับคนหนึ่งเลือดอาบทั่วตัว พวกทหารรับจ้างใช้พานท้ายปืนจีหลังบังคับให้ เขาเดิน กลุ่มชวานาจากเมืองนีองแตร์ที่กำลังร้องทุกข์กับท่านนายพล ทหารส่งโทรเลขเพิ่งควมมา มาถึง คนควบหนวสัน ส่วนมากก็เปียกปอน ผู้บาดเจ็บถูกลำเลียงกลับมาจากด่านชั้นนอกด้วย **ล่อเทียม ที่นั่งขนาบข้าง** ทหารพวกนี้โคลงเคลงขนาบข้างตัวล่อและส่งเสียงครวญครางราวลูกแกะป่วย (...)

5.3.2 การถ่ายทอดคำศัพท์เครื่องแต่งกาย

(1) Jabot

Jabot หมายถึง ผ้าผูกคอเพื่อตกแต่งให้สวยงาม มักมีลักษณะเหมือนผ้ากัน เปื้อนเต็ก แต่ Jabot จะเป็นกลีบผ้าเล็ก ๆ ซ้อนกันจนฟู ชายผ้าอาจเป็นลูกไม้ ดังนั้นเครื่องแต่งกาย ประเภทนี้จัดเป็นอุปกรณ์เสริม ผู้แปลไม่พบการถ่ายทอดชื่อเครื่องแต่งกายในภาษาปลายทาง พบเห็น เพียงการทับศัพท์ชื่อดังกล่าวในพจนานุกรมโลลิต้าบนเว็บไซต์ขายเสื้อผ้าออนไลน์ว่า “จาบ็อด” ผู้แปล

เลือกทับศัพท์ตามชื่อดั้งกล่าวและเพิ่มข้อมูลให้รู้ว่าเครื่องแต่งกายดังกล่าวจัดอยู่ในประเภทผ้าตกแต่งเสื้อเชิ้ต โดยถ่ายทอดว่า “ผ้าผูกคอจาบ็อด”

ตัวอย่าง

Alors seulement, un peu remis de ma frayeur, je remarquai que notre maître avait sa belle redingote verte, son **jabot** plissé fin et la calotte de soie noire brodée qu'il ne mettait que les jours d'inspection ou de distribution de prix. (Daudet, 1967, p.18)

บทแปล

ผมจึงเห็นว่าครูของเราสวมสูทสีเขียวทรงยาวตัวสวย มี**ผ้าผูกคอจาบ็อด**อัดพลีทกลีบละเอียด ใส่หมวกครอบกลางศีรษะทำด้วยผ้าไหมสีดำปกคลุมตาย เขาจะแต่งตัวเช่นนี้ก็เพียงวันที่มีคนมาสังเกตการสอนหรือวันมอบรางวัลเท่านั้น

(2) Tricorne

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความเครื่องแต่งกายชนิดนี้ว่า *Chapeau dont les bords relevés formaient trois cornes ou pointes, et que l'on portait notamment dans l'armée française aux xviiie et xviiiies* หมายถึง หมวกปีกกว้างที่พับมุมได้สามข้าง ทหารฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 17 และ 18 สวมหมวกประเภทนี้ เบื้องต้น ผู้แปลไม่พบเห็นคำศัพท์เรียกหมวกดังกล่าวในภาษาปลายทาง เป็นผลให้ผู้แปลใช้แนวทางการถ่ายทอดตามลักษณะของเครื่องแต่งกายประเภทนี้ว่า “หมวกปีกกว้างสามพับ”

ตัวอย่าง

Mais ce qui me surprit le plus, ce fut de voir au fond de la salle, sur les bancs qui restaient vides d'habitude, des gens du village assis et silencieux comme nous, le vieux Hauser avec son **tricorne**, l'ancien maire, l'ancien facteur, et puis d'autres personnes encore. (Daudet, 1967, p.18)

บทแปล

แต่สิ่งที่ทำให้ผมรู้สึกประหลาดใจมากกว่าสิ่งอื่นใดคือมีชาวบ้านเข้ามานั่งเก้าอี้ท้ายห้องอย่างสงบเสงี่ยมเหมือนพวกเรา เก้าอี้เหล่านั้นไม่มีใครนั่งเลยในวันเรียนปกติ ชาวบ้านที่วานี้ประกอบด้วยตาเฒ่าไอแซร์สวม**หมวกปีกกว้างสามพับ** นายอำเภอคนก่อน บุรุษไปรษณีย์คนก่อน และยังมีคนอื่น ๆ อีก

(3) Chapeau-cabriolet

พจนานุกรมออนไลน์ CNRTL ได้ให้คำจำกัดความของเครื่องแต่งกายชนิดนี้ว่า *Chapeau de femme, parfois d'enfant, dont les bords s'évasent par-devant* หมายถึง หมวกผู้หญิงหรือเด็กที่ปีกหมวกบานออกมาข้างหน้า เบื้องต้นไม่มีคำเรียกหมวกประเภทนี้ในภาษาปลายทาง ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดตามลักษณะข้างต้นว่า “หมวกปีกกว้าง” ทว่าในบางบริบท ผู้เล่ากล่าวถึงปีกของหมวกประเภทนี้ ดังเช่น เมื่อผู้เล่าพูดถึงการแต่งกายของตัวละครหญิงชราในเรื่อง “แม่” ซึ่งเขาเห็นปีกหมวกประเภทนี้เป็นลำดับแรก ดังนั้นบางสถานการณ์คำดังกล่าวนี้หมายถึง “ปีกหมวก” ได้ด้วยเช่นกัน

ตัวอย่าง

De la femme, on n'apercevait d'abord qu'un **chapeau-cabriolet** gigantesque et un vieux châte qui la serrait étroitement du haut en bas comme pour bien dessiner sa misère ; puis, de temps en temps, entre les ruches fanées de la capote, un bout de nez pointu qui passait et quelques cheveux grisonnants et pauvres. (Daudet, 1967, p.41)

บทแปล

ส่วนหญิงชรา นั้น เราเห็น **ปีกหมวก** หนาและผ้าคลุมไหล่ผืนมอซอก่อนสิ่งอื่น ผ้าผืนนั้นพันรอบตัวเธอแน่นเสียจนมองเห็นทรวดทรงอันน่าอดสูของเธอ แล้วในบางขณะ ผมกระรุงกระรังสีเทา ก็ปลายจมูกแหลมก็โผล่พ้นออกมาจากหมวกปีกกว้าง

(4) Capote

จากความเข้าใจข้างต้นที่ว่า เครื่องแต่งกายชนิดนี้หมายถึงหมวกคลุมผม มีเชือกรัดที่คาง เมื่อสวมใส่หมวกประเภทนี้โครงหน้าจะมีลักษณะเป็นวงรี ผู้แปลไม่พบชื่อเรียกหมวกชนิดนี้ในภาษาปลายทาง ดังนั้นผู้แปลจึงถ่ายทอดตามรูปทรงของหมวกประเภทนี้ว่า “หมวกปีกกว้าง” โดยไม่ระบุว่าหมวกประเภทนี้มีเชือกสำหรับผูกให้กระชับไว้ได้คาง เนื่องด้วยจะทำให้ภาษาไม่กระชับมากเพียงพอ

ตัวอย่าง

Et, sous les ruches de la **capote**, je sentais le long regard d'amour dont elle l'enveloppait des pieds à la tête, dans une pluie de baisers, de larmes, de petits rires ; un arriéré de trois mois de tendresse maternelle qu'elle lui payait tout en une fois. (Daudet, 1967, p.45)

บทแปล

ผมสัมผัสได้ถึงดวงตาแห่งความรักได้ตาข่าย**หมวกปีกกว้าง**ใบนั้น ความรักนั้นโอบคลุมตัวลูกชายไว้ตั้งแต่หัวจรดเท้า เธอหอมลูกชายนับครั้งไม่ถ้วน จากนั้นตากลายเป็นเสียงหัวเราะเบา ๆ เธอขอชดใช้ความรักของแม่ที่ขาดหายไปถึงสามเดือนให้ครบในคราเดียว

(5) Redingote

เสื้อประเภทนี้มีลักษณะเป็นเสื้อโค้ททรงยาว กระดุมเปิด เดิมทีเป็นเครื่องแบบของทหารม้าอังกฤษ ผู้แปลสืบค้นเพิ่มเติมและพบว่ามิลักษณะคล้ายเสื้อสูท ชายล่างถึงหัวเข่า และไม่พบชื่อเรียกในภาษาปลายทาง ผู้แปลจึงใช้แนวทางการถ่ายทอดเสื้อประเภทนี้ตามลักษณะที่เห็นว่า “เสื้อโค้ทตัวยาว” เพื่อให้ผู้อ่านภาษาปลายทางเห็นถึงรูปแบบของเสื้อประเภทนี้

ตัวอย่าง

A ce moment, je vis arriver sur la plage un grand vieux, affublé d'une **redingote** de gros drap et d'un chapeau de soie tout neuf, très haut de forme. (Daudet, 1967, p.98)

บทแปล

ขณะนั้น ผมเห็นตาเฒ่าร่างใหญ่เดินมาถึงริมท่า เขาสวม**เสื้อโค้ทตัวยาว**ผ้าหนาและหมวกผ้าไหมทรงสูงใบใหม่เอี่ยม

(6) Bourgeron

พจนานุกรมออนไลน์ของราชบัณฑิตยสถานฝรั่งเศส (Académie française) ได้ให้คำนิยามของคำศัพท์ดังกล่าวว่า *Court blouson de toile grossière que portent les ouvriers, les soldats, pour travailler, faire l'exercice ou les corvées* หมายถึง เสื้อแจ็กเก็ตเนื้อผ้าหยาบที่คนงานใส่ทำงานหรือทหารใส่ฝึกซ้อมหรือบำเพ็ญประโยชน์ ผู้แปลศึกษาเพิ่มเติมและพบว่าเสื้อลักษณะดังกล่าวสีน้ำเงิน แขนยาว ด้านหน้ามี 3 กระเปาะ บริเวณอกด้านซ้าย 1 กระเปาะ และติดชายล่างทั้งสองข้าง หากผู้แปลถ่ายทอดว่า “เสื้อทำงาน” ทำให้ความหมายไม่แน่ชัดว่าเป็นงานประเภทใด ดังนั้นผู้แปลเลือกถ่ายทอดว่า “เสื้อทำไร่ทำนา” เพราะตัวละครในเรื่องสันเป็นชาวบ้านที่ทำงานเกษตรกรรม

ตัวอย่าง

Et, rouge d'indignation, il se démenait dans sa grande redingote, avec les gestes balourds des gens de campagne habitués **au bourgeron**. (Daudet, 1967, p.99)

บทแปล

เขาโกรธจนหน้าแดง ร่างกายภายใต้เสื้อโค้ทตัวยาวสั้นเต็ม พร้อมกับที่ท่าที่แสดงออกมาดูงุ่มง่ามเพราะเขาเป็นคนบ้านนอกและเคยชินแต่สวมเสื้อทำไร่นา

(7) Capote de campagne

คำว่า capote นอกจากหมายถึงหมวกของสุภาพสตรี พจนานุกรม CNRTL ยังให้คำจำกัดความของเครื่องแต่งกายประเภทนี้ว่า *Manteau militaire, ample et lourd* หมายถึง เสื้อคลุมทหารที่มีเนื้อผ้าหนาและหนัก นอกจากนี้พจนานุกรมออนไลน์ข้างต้นได้ให้คำจำกัดความของ *Tenue de campagne* ว่า *Tenue du soldat pour les manœuvres et en temps de guerre* ซึ่งหมายถึง ชุดทหารที่ใส่สำหรับซ้อมรบหรือออกศึก ผู้แปลศึกษาลักษณะเสื้อคลุมประเภทนี้เพิ่มเติม และเห็นว่ามึลักษณะทรงยาวถึงหัวเข่า ในบริบทที่คำศัพท์ดังกล่าวปรากฏ ตัวละครแม่ครัวปักเครื่องหมายบอกยศลงไปบนเสื้อแทนเครื่องหมายจริง ดังนั้นผู้แปลจึงถ่ายทอดว่า “เสื้อเครื่องแบบทหาร”

ตัวอย่าง

Et sur sa pauvre **capote de campagne**, déjà toute passée à la pluie et au feu, la cantinière surfila tout de suite un liséré d'or de sous-lieutenant. (Daudet, 1967, p.102)

บทแปล

จากนั้น แม่ครัวประจำค่ายก็เข้ามาปักยศชั้นร้อยตรีแทนติดเครื่องหมายลงบนเสื้อเครื่องแบบทหารตัวมอซอที่เขาใส่ผ้าสายฝนและเปลวไฟให้ทันที

5.4 การถ่ายทอดลักษณะการพูดของตัวละคร

คำพูดตัวละครเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่ผู้แปลประสบทั้งในด้านการทำความเข้าใจและถ่ายทอดบทแปลให้ผู้อ่านภาษาปลายทางรับรู้เทียบเท่าต้นฉบับ จากการแปลเรื่องสั้นทั้ง 8 เรื่อง และพบลักษณะการพูดของตัวละครที่โดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจได้แก่ คำพูดไม่ได้ศัพท์ของตัวละคร คำพูดติดอ่างของออร์นุส จากเรื่อง “พลธง” และการพูด “ร. เรือ” รัวลิ้น ของโซแวง

5.4.1 คำพูดไม่ได้ศัพท์ของทหารปรัสเซีย

(1) Bas chôli, ça... Bas chôli

ในเรื่อง “เด็กชายสายลับ” ทหารสูงวัยของฝ่ายปรัสเซียเห็นหนูน้อยสแตนทอยศต่อชาติ บ้านเมือง ดังเช่น ส่งหนังสือพิมพ์ให้ทหารฝ่ายเขา เขาจึงรู้สึกรับไม่ได้ จากนั้น ภารกิจของเด็กทั้งสองเสร็จสิ้นและกำลังออกจากห้องนั้น ทหารสูงวัยคนนั้นก็เปล่งวาจาว่า “Bas chôli, ça... Bas chôli” ผู้แปลไม่พบคำศัพท์ “chôli” ในพจนานุกรม และเมื่อดูจากสถานการณ์ที่ปรากฏ ทหารปรัสเซียกำลังพูดถึงหนูน้อยสแตนทอยในการกระทำนั้นว่า “Pas joli, ça... Pas joli” ซึ่งหมายถึง “ไม่ดีเลย” ผู้แปลเห็นว่าควรเปลี่ยนคำเพียงคำเดียว มิเช่นนั้นจะทำให้ไม่สามารถคงความหมายในภาษาทั่วไป ผู้แปลเปลี่ยนคำว่า “ไม่” เป็น “ม่าย” และถ่ายทอดว่า “ม่ายดีเลย”

ตัวอย่าง

Stenne le suivit, la tête basse ; et lorsqu'il passa près du Prussien dont le regard l'avait tant gêné, il entendit une voix triste qui disait :

« *Bas chôli, ça... Bas chôli...* »

บทแปล

สแตนเดินก้มหน้าตามหลังเขาไป เมื่อหนูน้อยเดินผ่านทหารปรัสเซียที่เคยจ้องมองจนเขาละอาย เขาก็ได้ยินนายทหารพูดเป็นภาษาฝรั่งเศสที่ไม่ชัดด้วยเสียงเศร้าว่า

“ม่ายดีเลย... ม่ายดีเลย...”

(2) Mossié Chauvin

ในเรื่องสั้น “ความตายของโชแว็ง” ตัวละครทหารปรัสเซียซึ่งกำลังดื่มแชมเปญในห้องประชุมพูดถึงโชแว็งว่า “Mossié Chauvin” หากพูดในภาษาที่ชัดถ้อยชัดคำหมายถึง “Monsieur Chauvin” เบื้องต้น ผู้แปลถ่ายทอดคำดังกล่าวด้วยวิธีการทับศัพท์ว่า “โมซซีเย” ทว่าจะทำให้ผู้อ่านภาษาปลายทางไม่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นคำที่พูดไม่ชัดของทหารปรัสเซีย ผู้แปลใช้คำเรียกนำหน้าชื่อในภาษาไทยว่า “คุณ” แทน “โมซซีเย” และเปลี่ยนจากสระเสียงสั้นเป็นสระเสียงยาว จึงได้ว่า “คุณ” ซึ่งคำดังกล่าวอาจพ้องความหมายการคำนวนในวิชาคณิตศาสตร์ จึงหลีกเลี่ยงใช้คำข้างต้น นอกจากนี้ ผู้แปลพบเห็นการใช้คำว่า “คุณ” ในโลกออนไลน์ ซึ่งคำนี้มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “คุณ” เช่นเดียวกับที่ผู้พูดต้องการบอกในต้นฉบับ โดยสรุปผู้แปลถ่ายทอดคำพูด “Mossié Chauvin” ว่า “คุณโชแว็ง”

ตัวอย่าง

Et lorsque la colonne tomba, des officiers prussiens, qui buvaient du champagne à une fenêtre de l'état-major, levèrent leurs verres en ricanant : « Ah ! ah ! ah ! Mossié Chauvin. » (Daudet, 1967, p.111)

บทแปล

และเมื่อกองทัพทหารล้มตาย ทหารปรัสเซียซึ่งกำลังดื่มแชมเปญกันตรงหน้าต่างห้องประชุมของฝ่ายบริหาร ก็ชูแก้วขึ้นพลางหัวเราะอย่างหยามหยัน “อะ อะ ฮ่า คุณโซแฝ็ง”

5.4.2 คำพูดติดอ่างของออร์นุส

ในเรื่อง “พลธง” ผู้เล่ากล่าวถึงออร์นุสว่าเขาเป็นคนพูดติดอ่าง คณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี (2560) กล่าวถึงลักษณะและอาการพูดติดอ่างว่า การพูดผิดปกติที่เกี่ยวข้องกับความคล่องแคล่วและจังหวะในการพูด ผู้พูดในลักษณะนี้มีอาการพูดไม่ทันความคิด พูดตะกุกตะกัก พูดไม่คล่องหรือขาดความต่อเนื่องในการพูด รวมถึงมีการพูดคำซ้ำมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป เช่น ป- ป- ป- ปาก เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าพยางค์แรกถึงพยางค์ที่สามคือคำที่เปล่งออกมาไม่ชัดหรือติดขัด ในต้นฉบับ คำที่ออร์นุสพูดติดอ่างคือ “Tonnerre de dieu” ซึ่งเป็นคำอุทานที่หมายถึง “บ้าสิ้นดี” มีคำซ้ำหน้าคำอุทานนี้คือ “To... To...” ผู้แปลเลือกว่า “บะ... บะ...”

ตัวอย่าง

« To... To... Tonnerre de Dieu ! bégaya le pauvre homme. Ils n'auront toujours pas le mien... » (Daudet, 1967, p.104)

บทแปล

“บะ... บะ... บ้าสิ้นดี” ออร์นุสพูดตะกุกตะกัก “แต่พวกมันจะไม่ได้ธงของข้าไปหรอก...”

5.4.3 คำพูดตัว ร รัวลิ้น

ในเรื่อง “ความตายของโซแวง” ผู้เล่ากล่าวว่าบุคลิกที่โดดเด่นที่สุดของโซแวงคือการพูดรัวลิ้นตัว “R” เมื่อเทียบเสียงพยัญชนะ “R” ในภาษาไทยคือ “ร.เรื่อ” โดยพยัญชนะดังกล่าวสามารถออกเสียงรัวลิ้นได้ วิธีการพูดพยัญชนะ ร.รัวลิ้น คือการยกลิ้นขึ้นแตะบนเพดานปาก จากนั้นปล่อยลมออกมา การพูดในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดความสั่นไหวขณะเปล่งเสียงออกมา ในเรื่องสั้นดังกล่าวผู้เล่าได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า คำที่โซแวงออกเสียงคือ คำว่า “ฝรั่งเศส” และ “ธงชาติฝรั่งเศส” เมื่อนำมาถ่ายทอดในภาษาไทยพบว่ามีพยัญชนะ “ร” อยู่แล้ว ผู้แปลถ่ายทอดคำพูดลักษณะดังกล่าวด้วยการเพิ่มพยัญชนะ “ร” จึงได้ว่า “ฝรั่งเศส” และ “ธงชาติฝรั่งเศส”

ตัวอย่าง

Grand, sec, grisonnant, le visage enflammé, le nez en bec de buse, des yeux ronds, toujours en colère, qui ne se faisaient aimables que pour le monsieur décoré du coin ; le front bas, étroit, obstiné, un de ces fronts où la même pensée, travaillant sans cesse à la même place, a fini par creuser une seule ride très profonde, quelque chose dans la tournure de bonasse et de ratapoil, par-dessus tout, la terrible façon dont il roulait les *rr* en parlant de la « **France** » et du « **drapeau français** »... (Daudet, 1967, p.107)

บทแปล

ร่างเขาสูง ท่าที่ห้วน ผมสีดอกเลา หน้าแดง จมูกแหลมราวจะงอยปากอีแร้ง ตากลม นัยน์ตาดูโกรธเกรี้ยวตลอดเวลา มีเพียงคนเดียวที่เขาจะทำตัวน่ารักด้วย นั่นคือชายที่ติดเครื่องยศอยู่ตรงแถบเสื้อที่อาศัยอยู่ในย่านนี้ ชายผู้นี้ หน้าผากต่ำและแคบ ดูดื้อด้น เป็นหน้าผากประเภทที่แสดงถึงความคิดซ้า ๆ ที่ทำให้สมองบริเวณเดิมทำงานอย่างไม่หยุดหย่อน จนทำให้หน้าผากนั้นมีรอยเป็นขีดเดียวแต่ลึกมาก ลักษณะภายนอกบางอย่างทำให้ดูเหมือนตัวละครโบนาสและราตาปวลไม่มีผิด เหนือสิ่งอื่นใด คือวิธีการพูดที่พิเศษสุด ๆ ในยามที่เขาออกเสียงพยัญชนะ ร รัวลัน เมื่อพูดคำว่า “**ฝรั่งเศส**” หรือคำว่า “**ธงชาติฝรั่งเศส**”... ผมได้แต่พูดในใจว่า “นี่แหละโง่เง่า”

บทสรุป

ในการแปลเรื่องสั้นคัดสรรทั้งหมด 8 เรื่อง จากหนังสือ นิทานวันจันทร์ ประพันธ์โดย อาลองส์ โดเด ผู้แปลใช้ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) ของสถาบันชั้นสูงด้านการล่ามและการแปลแห่งกรุงปารีส (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) หรือสถาบัน E.S.I.T เพื่อคงความหมายและให้ได้วรรณรส ทัดเทียมกับภาษาต้นฉบับ

ในขั้นตอนแรก ผู้แปลศึกษาทำความเข้าใจลักษณะและประเภทของเรื่องสั้น เพื่อจะรู้ว่าเรื่องสั้นที่ผู้แปลคัดสรรมาแปลจัดอยู่ในประเภทใด ผู้แปลได้ศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ในเรื่องเล่า ได้แก่ บุคลิกนิสัยของตัวละคร เวลาในการดำเนินเรื่อง สถานที่ในเรื่องสั้นนั้น ๆ จากนั้น ผู้แปลศึกษาเทคนิคการเล่าเรื่อง อาทิเช่น การใช้มุมมอง หรือกลวิธีในการเล่าเรื่อง เพื่อรู้ถึงขอบเขตของเรื่องสั้นในแต่ละเรื่อง กล่าวคือผู้เขียนให้ตัวละครไหนเป็นผู้เล่า หรือใช้มุมมองแบบใดเล่าเรื่อง นอกจากนี้ผู้แปลจำเป็นต้องหาความรู้เสริมเพราะเรื่องสั้นที่คัดสรรมาทั้งหมดมีเนื้อหาอิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น สมรภูมिरบในสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย บุคคลสำคัญ ระบบทหารฝรั่งเศส เพื่อช่วยให้เข้าใจเนื้อหาของเรื่องสั้นได้กระจ่างชัดและแลเห็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ชูกซ่อนไว้ระหว่างบรรทัด

ในขั้นตอนที่สอง ผู้แปลจำเป็นต้องระมัดระวังเรื่องการใช้ภาษาไทยในการสื่อความหมาย ทั้งด้านเนื้อหา สติลาของนักประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับผลกระทบในการอ่านเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ทัดเทียมกับต้นฉบับ ในขั้นตอนนี้ ผู้แปลจำเป็นต้องทับศัพท์ชื่อเฉพาะของบุคคล สถานที่ ให้ตรงตามความนิยมของชาวไทย ยิ่งไปกว่านั้น ผู้แปลต้องถ่ายทอดคำศัพท์เฉพาะทางการทหาร ได้แก่ พลทหาร ยศตำแหน่ง สถานที่ เครื่องมือต่าง ๆ นอกจากนี้ คำศัพท์เครื่องแต่งกายซึ่งเป็นที่ยอมรับในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ให้สอดคล้องกับความหมายในต้นฉบับและคำนึงถึงความนิยมใช้ของชาวไทยด้วยเช่นกัน

ผู้แปลหวังว่า ผู้อ่านเรื่องสั้นคัดสรรชุดนี้ จะเห็นถึงอัจฉริยะแห่งการประพันธ์ของนักเขียน เสน่ห์ในวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น สีสันประวัติศาสตร์ บรรยายภาคนิภาวะสงคราม รวมถึงความน่าเวทนาของตัวละครในบางเรื่อง ท้ายนี้ผู้แปลหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจเรื่องสั้นและเหตุการณ์ในสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซียต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กร ชัยธีระสุเวท. (2563). *ประวัติศาสตร์เยอรมนีฉบับกระชับ*. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- กรมการสรรพกำลังกลาโหม. (2563). *คู่มือแนวทางการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.๒๕๕๗ ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๓*. ม.ป.พ.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โจนาธาน สวิฟต์. (2552). *กัลลิเวอร์ ผจญภัย* (ภาษา ขोजิตต์เมตต์). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- แดนอรัญ แสงทอง. (2560). *แพรวพราวแดง*. กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- ชญญา สังข์พันธานนท์.(2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: นาคร.
- นววรรณ พันธุ์เมธา. (2555). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ประเสริฐ เรื่องสกุล (2522). *บิสมาร์ค บุรุษเหล็กของเยอรมัน*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- ปาจริย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2559). *หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มติชน. (2547). *พจนานุกรมฉบับมติชน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ยุวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์พัฒนา. (2559). *เรื่องสั้น : บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรรณภา ตีระสังขะ. (2562). *ฝรั่งเศส: สาธารณรัฐ รัฐธรรมนูญ โครงสร้างสถาบันการเมืองการปกครอง*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริ พงศทัต และโกมล เกษรสุคนธ์. (2513). *คู่มือศัพท์หมวดทหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมใจ ไพโรจน์ธีระรัชต์. (2551). *ประวัติศาสตร์การทูตยุโรปตั้งแต่ ค.ศ.1815-ปัจจุบัน (HI 456)*. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สรรเสริญ สุวรรณประเทศ และ พันัส ศรีกิจกุล. (2556). *ศัพท์ทหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

บทความวารสาร

วิทยา ปัญญาวรณาน. (2555). ทำเนียบจอมยุทธ์. *นาวาริพย์สาร*, 85 (95).

วิทยานิพนธ์

ณภัทร กุลธรเจียร. (2560). *บทบาทของชาวคอสมแซคในการรักษาอธิปไตยของจักรวรรดิรัสเซียตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 – ต้นศตวรรษที่ 20*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชารัสเซียศึกษา.

สุนนา วงศ์ชีวิสุทธิ. (2562). *นโยบายต่างประเทศสมัยจักรพรรดินโปเลียนที่ 3. (ค.ศ. 1856 - 1860)*

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมจเรทหารบก. (ม.ป.ป.). *คำศัพท์ทางการทหาร*. สืบค้นจาก

https://www.inspectorrta.org/inspector/file/vocab_soldier.pdf

กระทรวงกลาโหม. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑*. สืบค้นจาก

<https://www.mod.go.th/โครงสร้าง.aspx>

ฐานเศรษฐกิจ. (2563). *ทำความเข้าใจ “กองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิ” National Guard ของ*

สหรัฐอเมริกา. สืบค้นจาก : <https://www.thansettakij.com/world/436918>

ประธานาธิบดี. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/us-top-military-joint-letter/>

รพ.รามาริบัติ. (2560). *“พูดติดอ่าง” ปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม*. สืบค้นจาก :

<https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/970082>

โรงเรียนรักษาดินแดน. (ม.ป.ป.). *King of the Battle*. สืบค้นจาก

<https://tds.rta.mi.th/data/teaching45/ภารกิจทางยุทธวิธีของป.สนาม.pdf>

โรงเรียนรักษาดินแดน. (ม.ป.ป.). *ป้อมสนาม-เครื่องกีดขวาง*. สืบค้นจาก

<https://tds.rta.mi.th/data/teaching45/4044สื่อการสอนป้อมสนามสิ่งกีดขวาง>

- โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์. (ม.ป.ป.). โรคลำไขข้ออักเสบรูมาตอยด์. สืบค้นจาก
<https://www.bumrungrad.com/th/conditions/rheumatoid-arthritisโรคลำไขข้ออักเสบรูมาตอยด์>
- ลิขสิทธิ์ เมืองคัม. (2561). เหมือนหลุดเข้าไปในภาพยนตร์สตูดิโอจิบลิ โตเกียววันเดย์ทริปที่เกาะซารุชิมิ. สืบค้นจาก <https://kiji.life/sarushima-island/>
- ศิลปวัฒนธรรม. (2561). “หลุยส์ นโปเลียน” ขึ้นเป็นประธานาธิบดีฝรั่งเศสหลังชนะเลือกตั้งท่วมท้น. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_4977
- ศิลปวัฒนธรรม. (2562). เมื่อเยอรมันหยามศักดิ์ศรีฝรั่งเศส ประกาศรวมชาติ-ตั้งจักรวรรดิเยอรมันกลางแวร์ซาย. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_26807
- ศูนย์ประชาสัมพันธ์กองทัพบก. (2564). รับสมัคร...ทหารอาสา. สืบค้นจาก
<https://armyprcenter.com/ดูบทความ-90212-รับสมัคร-ทหารอาสา>
- อภิสิทธิ์ ทักษานุกูล. (2559). เพราะรักจึงถักคำร้อย... บทจำลอง แปลงซูเปอร์. สืบค้นจาก
<http://www.arts.su.ac.th/thaicritic/?p=3288>
- เอก หังสสุต. (2560). หลอดเลือดในสมองแตก โรคร้ายเกิดเฉียบพลัน. สืบค้นจาก
<https://www.rama.mahidol.ac.th/ramachannel/article/หลอดเลือดสมองแตก-โรคร้าย/>
- Historia of Thailand. (2561). ยุคทองแห่งทหารม้าเกราะหนักจีน. สืบค้นจาก
<https://www.facebook.com/AdminSantipap/photosรี-ยุคทองแห่งทหารม้าเกราะหนักจีน-พื้นฐานความเข้าใจทหารม้าของจีนในยุคแรกกองทัพม้า/1093624657487640/>
- Spring. (2560). ทหารพลธงเป็นลม ล้มลงต่อหน้าพระปัดรีในหลวง ร.10. สืบค้นจาก :
<https://www.springnews.co.th/news/129781>
- WorkpointToday. (2564). นายทหารระดับสูงสหรัฐฯ ออกแถลงการณ์ร่วมปกป้องธรน.-ย้ำ “ไบเดนเป็นประธานาธิบดี. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/us-top-military-joint-letter>

French Books

- Bourguinat, N. et Voght, G. (2020). *La guerre franco-allemande de 1870*. Barcelone: Flammarion.
- Daudet, A. (1967). *Contes du lundi*. Paris: Le livre de poche.

Milza, P. (2009). « *L'année terrible* ». Paris: Perrin.

Piastra, R. (2017). *Les présidents de 1870 à nos jours*. Paris: Eyrolles.

Quevauvilliers, J. (2009). *Dictionnaire médical* (6e édition). Rome: Masson.

Roth, F. (2011). *La guerre de 1870*. Paris: Fayard.

Rougerie, J. (2018). *La Commune et les Communards*. Barcelone: Gallimard.

Article

Lebon, S. 2013. Panorama historique du conte et de la nouvelle en France. *Revista de langvas modernas*. (18) 133 – 167.

Thesis

Cerullo, M. (2013). *Alphonse Daudet romancier de la famille* (Doctoral dissertation). Ecole doctoral SCE, Université d'Angers.

Electronic media

Académie français. (n.d.). *Artilleur*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9A2712>

Académie français. (n.d.). *Bac*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9B0020>

Académie français. (n.d.). *Casemate*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9C0987>

Académie français. (n.d.). *Espion*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9E2635>

Académie française. (n.d.). *État-major*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9E2835>

Académie français. (n.d.). *Fort*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9F1313>

- Académie français. (n.d.). *Gamelle*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9G0183>
- Académie français. (n.d.). *Porte-drapeau*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9P3492>
- Académie français. (n.d.). *régiment*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9R1318>
- Académie française. (n.d.). *baïonnette*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9B0143>
- Académie française. (n.d.). *bourgeron*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9B1834>
- Académie française. (n.d.). *colonnel*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9C2995>
- Académie française. (n.d.). *Garde nationale*. Retrieved from https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A5_0110
- Académie française. (n.d.). *sergent*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A8S0795>
- Académie française. (n.d.). *sous-lieutenant*. Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A8S1370>
- Association nationale des porte-drapeaux. (n.d.). *Le porte-drapeau*. Retrieved from <http://apac-aisne.e-monsite.com/pages/protocole/tenue-du-porte-drapeau.html>
- Au militaire. (n.d.). *Quel sont les grades militaires ?*. Retrieved from <https://www.aumilitaire.com/magazine/militaire/62678-2>
- Auprès de nos racine. (n.d.). *Guerre de 1870 : nos ancêtres et la Garde national*. Retrieved from <https://www.aupresdenosracines.com/guerre-1870-garde-nationale/>
- Bazardelhistoire. (n.d.). *Le casque à pointe*. Retrieved from <https://bazardelhistoire.com/objets/casque-a-pointe/>
- Bruley, Y. (n.d.). *La guerre de 1870-1871*. Retrieved from <https://www.institutdefrance.fr/la-guerre-de-1870-1871/>

- Cazette, L. (2010). *Accessoire de mode : Le chapeau capote*. Retrieved from <https://www.napoleon.org/magazine/plaisirs-napoleoniens/accessoire-de-mode-le-chapeau-capote/>
- Champigny94. (n.d.). *La panoplie du soldat 1870*. Retrived from <https://www.champigny94.fr/article/la-panoplie-du-soldat-1870>
- CNRTL. (n.d.). *Caserne*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/caserne>
- CNRTL. (n.d.). *cuirassier*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/cuirassier>
- CNRTL. (n.d.). *franc-tireur*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/franc-tireur>
- CNRTL. (n.d.). *Kommandanture*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/etymologie/kommandantur>
- CNRTL. (n.d.). *mobile*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/mobile>
- CNRTL. (n.d.). *Rempart*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/rempart>
- CRNTL. (n.d.). *siège*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/si%C3%A8ge>
- CRNTL. (n.d.). *brigand*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/brigand>
- CRNTL. (n.d.). *cabriolet*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/cabriolet>
- CRNTL. (n.d.). *cacolet*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/cacolet>
- CRNTL. (n.d.). *capote*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/capote>
- CRNTL. (n.d.). *forteresse*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/forteresse>
- CRNTL. (n.d.). *lieutenant*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/lieutenant>
- CRNTL. (n.d.). *sous-officier*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/sous-officier>
- CRNTL. (n.d.). *tricorne*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/tricorne>
- CRNTL. (n.d.). *Uhlan*. Retrieved from <https://www.cnrtl.fr/definition/UHLAN>
- de Brichard, M. & Delage, I. (2020). *La Guerre Franco-« Allemande » de 1870-1871*. Retrieved from <https://www.napoleon.org/jeunes-historiens/napodoc/la-guerre-franco-allemande-de-1870-1871/>
- Damien, A. (n.d.). *BAZAINE, ACHILLE, (1811-1888), MARÉCHAL*. Retrieved from <https://www.napoleon.org/histoire-des-2-empires/biographies/bazaine-achille-1811-1888-marechal/>
- Delmas, J. (2022). *franc-tireur*. Retrieved from <https://www.universalis.fr/encyclopedie/franc-tireur/>

- Le grand atelier. (n.d.). *Dictionnaire de la mode*. Retrieved from <https://www.grand-atelier.com/dictionnaire-de-la-mode-definitions-a>
- Le Mont-Valérien. (n.d.). *Vocation militaire*. Retrieved from: <http://www.mont-valerien.fr/ressources-historiques/lorigine-du-mont-valerien/vocation-militaire/>
- Military – photos. (n.d.). *Chrales Auguste FROSSARD*. Retrieved from <http://www.military-photos.com/frossard.htm>
- Ministère de la culture. (n.d.). *Tunique*. Retrieved from <https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/joconde/M0022021254>
- Ministère des Armées. (n.d.). *Organisation du ministère des Armées*. Retrieved from <https://www.defense.gouv.fr/ministere/organisation-du-ministere-armees>
- Montagnon, P. (n.d.). *L'évaluation de l'armée française*. Retrieved from https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ_French/journals_O/Volume-03_Issue-2/montagnon.pdf
- Napolun. (n.d.). *Calivary Tactics and Combat during Napoleonic war*. Retrieved from https://www.napolun.com/mirror/napoleonistyka.atspace.com/cavalry_tactics.html?fbclid=IwAR3p8S6Uwb2nKTiyYf0p6j2-Km5F5-0VdEKzQ34xvoDWInYn9H8aJdpGsyA
- Parc naturel régional des Vosges du Nord. (n.d.). *Fusil*. Retrieved from <https://webmuseo.com/ws/musee-woerth/app/collection/record/117>
- Parc naturel régional des Vosges du Nord. (n.d.). *Sabre*. Retrieved from <https://webmuseo.com/ws/musee-woerth/app/collection/record/143>
- Paris d'église en église. (n.d.). *Paris, église Saint-Jean-Baptiste-de-Belleville (19e arr.)*. Retrieved from: <https://www.patrimoine-histoire.fr/Patrimoine/Paris/Paris-Saint-Jean-Baptiste-de-Belleville.htm>
- Paris. (2020). *Lorsque Paris été assiégé par les Prussiens en 1870 (1/5)*. Retrieved from <https://www.paris.fr/pages/lorsque-paris-etait-assiegee-par-les-prussiens-en-1870-1-5-15306>
- Saint Denis. (2021). *Histoire de la ville*. Retrieved from: <https://ville-saint-denis.fr/histoire-de-la-ville>

Sénat. (2022). *BAZAINE François Achille*. Retrieved from https://www.senat.fr/senateur-2nd-empire/bazaine_francois_achille0201e2.html

Villeneuve 92. (n.d.). *Naissance d'une ville*. Retrieved from: <https://www.villeneuve92.com/decouvrir/patrimoine/histoire-de-villeneuve/naissance-dune-ville/>

Vince, C. (2021). *La commune de Paris : résumé de l'insurrection de 1871*. Retrieved from <https://www.linternaute.fr/actualite/guide-histoire/2479629-commune-de-paris-resume-histoire-insurrection-de-1871/>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

มุกตารีย์ มุเสียมสะเดา

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2560: ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาฝรั่งเศส)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

